

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

RONDAIES
MALLORQUINES

D. S. H

Oxford University Library Services

University of Oxford

presented by

*Mrs B. Huelin,
on behalf of the late
Mr D.S. Huelin*

Mar. 2002

~~CAT. 216S A.13~~

TNR 8029

RONDAIES MALLORQUINES

APLEC
DE
RONDAIES MALLORQUINES

D' EN
JORDI DES RECÓ
(ANTONI M.ª ALCOVER PRE.)

SEGONA EDICIÓ

TOM II

AMB LLECENÇA DE L' ORDINARI

EDITORIAL IBERICA

Passeig de Gràcia, 62

BARCELONA

MCMXIII

Es propietat de l'autor, qui se
reserva tots els drets que la
lleí li concedeix.

TAULA

	<u>Pàgines</u>
GUARDAUVOS DE PEDRA REDONA, DE CA	
QUI NO LLADRA I D' HOMO ROIG . . .	1
EN PERE DE SA COCA	49
ES PORT DE SA CIBOLLA BLANCA . . .	39
EN PERE POCA POR.	77
ES SOLDADET DE SA MOTXILLA. . . .	97
LA POMARRINA	109
EN PERE TORT	117
SA FIA DEL SOL I DE LA LLUNA . . .	140
L' AMO DE SO-NA-MOIXA	166
LA PRINCESA BELLA	174
ES FII DES PESCADOR	198
LA FLOR ROMANIAL.	229
EN GOSTÍ LLADRE	241
TRES GERMANS DESXONDITS.	263
SA COMTESSA SENSE BRAÇOS	270
ES POAL FLORIT.	284
ES REIM DEL REI-MORO AMB SET PAMS	
DE MORRO	288

59

FE D'ERRADES

I

Aplicació indeguda de sistema

Com aquest tom se va haver d'estampar, trobant-se l'autor fora de Mallorca i d'Espanya, i voliem que sortís amb l'ortografia de les recents *Normes Ortogràfiques* de l'*Institut d'Estudis Catalans* en quant son aplicables a les formes dialectals del català de Mallorca, el bon amic que 'ns feu el favor, que li agraïm coralmment, de corregir les proves, se va veure devegades embuiat en l'envitricollament que du sempre tota ortografia nova, i li passaren per alt, entre altres coses, les següents:

I. E-HI, E-HU. El tom du casi sempre aqueixes grafies en lloc de *hi, hu*, essent així que *e-hi e-hu* sols s'han de posar a començament de frase o de període o quant tals partícules dins una frase van darrera una paraula acabada en consonant. Sempre que tals partícules vagen darrera una paraula acabada en vocal, just s'ha de posar *hi hu*.

II. AL-ACTE, AL-AIRE i demés formes semblants. Pertocava posar: A L'ACTE, A L'AIRE, etc. perquè, si ho reparau bé, la *l*, en tals casos, pega fort demunt la vocal següent.

III. GE. Aquest so (*prepalatal-fricatiu-sonor*), tan freqüent en català, pertocava posar-lo, no amb *j* com hi està dins casi tot el tom, sino amb *g*, com determinen les *Normes* de l'*Institut*.

IV. A una partida de bandes l'adverbi de modo *assetsuaixi* se posa amb una partida de guionets: *a-set-su-aixi*. No veim que hi haja cap motiu prou fort per haver de posar tals guionets.

V. DESTRIÏ, FIÏ, TRAYDOR, etc., A moltes de bandes hi ha grafies així. Es una aplicació equivocada de la dièresis, que segons *Les Normes* sols s'ha de posar quant la *i* no forma diftong amb l'altra vocal. Si hi forma diftong, ja no hi ha d'haver dièresis.

VI. QUÈ. Hi ha molts de *que* conjuncions que estan amb accent, quant no més tocava posar-n'hi quant el *que* es pronom relatiu i tònic.

VII. ENQUANTRE. A diferents bandes està posat així en lloc de *encuantra*.

VIII. CIULAR, CIULO amb tots els derivats. La *c* de la 1.ª edició s'havia de substituir per *s*, puix tals mots venen de *sibila*.

IX. PERQUE. A moltes bandes hi ha la confusió que hi havia a la primera edició entre el *PER QUE* interrogatiu o *expresiu del fi* i el *PERQUE* *explicatiu i motival*. La major part dels escriptors no fan aqueixa distinció, pero pertoca fer-la.

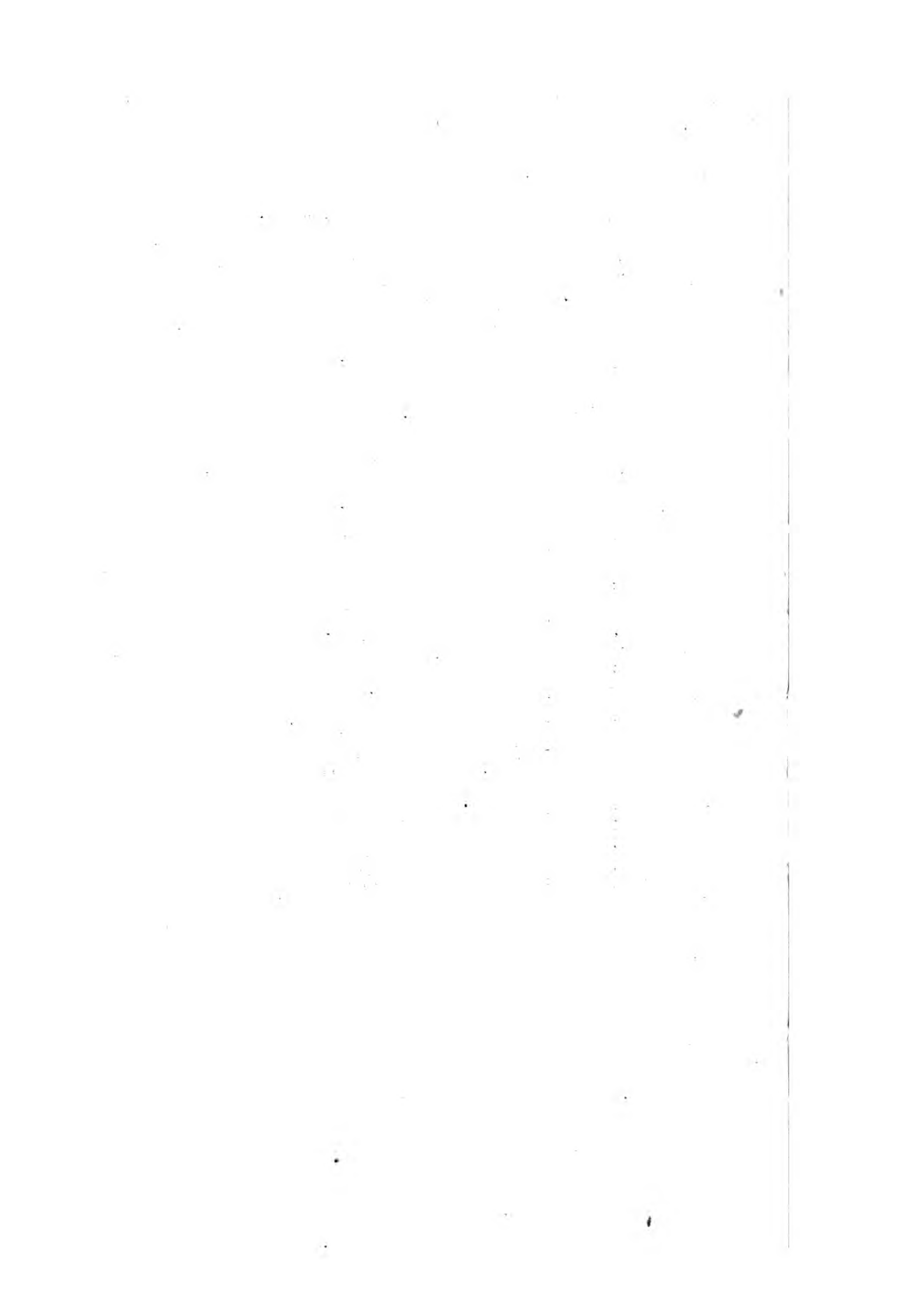
X. El so de *l* *prolongada* (*l:l*) devegades està així com a la 1.ª edició, amb *tl*, allà ont pertoca estar sempre amb *l:l*.

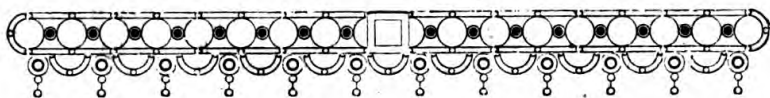
II

Errades ocasionals

Plana	Retxa	Diu	Ha de dir
16	20	dute 'n	du-te 'n
"	21	aon	aón
"	22	hon	on
17	28	estesso	estesos
18	15	miraréu... trobaréu	mirareu... trobareu
"	26	estrenyer	estrènyer
23	32	per a	per
24	10	colços	colzos
26	29	havía	era
34	22	poréu	poreu

Plana	Retxa	Diu	Ha de dir
36	4	sabrén	sabren
»	15	arrib	arrib.
38	14	heu	sou
41	4	de	he
»	5	polissó	polissó
»	6	riura	riure
»	26	agos	egos
45	35	creurem	creure 'm
46	5	selvem	salvem
47	32	aver-se	esser-se
50	3	cad	cap
»	14	dur-los-men	dur-los-me 'n
53	17	deslletigar	desllatigar
55	8	Acostem-mo-s'hi	Acostem-mos-hi
56	23	Pert aont	per on
57	16	el homos	ets homos
60	8	aturarem	aturàrem
»	31	sai	sa
»	33	e h	hi
69	18	havia	era
71	28	guia	glia
72	20	captan	captant
73	1	moeun	mouen
74	14	hem	em
78	22	temer	tèmer
79	19	havien	eren
»	31	ierres	terres
80	24	parents	parets
»	26	fes	fer
81	1	haver-hi	esser-hi
»	22	pereça	peresa
89	21	preparet	prepare 't
93	15	hagen	hàgen
94	20	tors	tots
110	34	ha	es
111	24	aqui	aquí!
120	34	perdrer-los	perdre-los
122	19	aplegà	aplegà
124	6	mí	mi
»	9	demanem	demanen
125	25	fitzava	fixava
127	6	arrabasseu	arrabassau
128	8	demanavem	demanávem
144	6	casetas	casetes
»	15	cem	com
209	3	hem	em
215	24	spirituó	esperite-tuó
218	29	agrad	agrat
230	3	ce	de
»	»	fen	fe 'n
233	20	jalta	falta
236	3	feten	fè-te 'n

GUARDAU-VOS DE PEDRA REDONA, DE CA QUI NO LLADRA I D'HOMO ROIG ¹

Això era i no era... Bon viatge faça la cader-
nera. Un aumut per voltros, i per mi una
barcella...

Heu de creure i pensar que una vegada hi hagué
un pare que tenia dos fiis, i era tan pobret que,
com estava per a morir, los crida, i los diu:

—Fiis meus, voltros e-hu veis, no vos puc dei-
xar doblers ni terres, perque no 'n tenc; però així
meteix vui fer testament, i vet-aquí lo que vos deix:
vos deix aquest consei: guardau-vos sempre de
pedra redona, de ca qui no lladra i d' homo roig.

Aquell homonet se va morir (al cel sia ell i tots
los morts); i En Juan, es fii major, cansat de patir
fam, un día arriba a dir:

—Me'n vaig a córrer mon, a veure si trobaré
gens de ventura; que es massa sobrat haver d'
anar sempre gavatx buit.

---

¹ La 'm contaren En Toni *Garrit* de Sant Llorenç, Na Maria Alber-
ti de Fornalutx, Mn. Juan Ferriol Pre. de Sineu, i Na Rafela Servera
Calona de So 'N Servera.

Se posa ses cames an es coll, i ja es partit.

Camina caminarás, arriba a un torrent que venia ben gros. Afina una filera de passadores, i pren per demunt elles. N' hi va haver una que, en lloc de quadradencia com ses altres, va esser redona; e-hi posa es peu demunt, sensa recordar-se gens des consei de son pare; es peu li llenega, sa pedra redola, i ja me tengueren En Juan de copes dins es torrent, graponetjant per dins s' aigo, bevent a la vela. Gracies que va sebre nadar; si no 'n sab, es torrent el se 'n hauria duit.

—¡Mal viatge sa pedra redona! digué com va esser sortit. I no es que mon pare no m' ho deixás ben estirat an es testament que 'm guardás d' aquesta casta de pedres.

Estava tot xop, se treu sa roba, l' estén an es sol, i aixuta la se torna posar, i e-hu dona a ses cames de bell nou i de d' allà.

Camina caminarás, des cap d' un parei de dies passa per devant ses cases d' una possessió.

E-hi havia a's mig de sa carrera un canot, boca closa i d' un aspecte ben dolent. Es ca comença a acostar-se, cap baix cap' baix. Es beneit d' En Juan li pegá una uiada i seguí es més descansat del mon; i deia entre sí meteix:

—¡Vaja quin animalot! ¡Ell e-hi ha ca i mig! Però té ses ombres mortes ferm. Per mi no més deu esser bo per esbutzar pans i buidar niarons.

Com acabava de dir això, sent tot-amb-u un renou d' ungles i una tenalada feresta an es ventre de sa cama.

Era es canot, que li havia pitjat darrera; i com va veure sa seua bona, li pegá fua i clavada, i girá en redó cap a ses cases, com si res fos estat.

—¡Ai! cridá tot-d' una s' aubarcoc d' En Juan, girant-se derrera, i passant la vista des ca qui fogía a sa ferida qui ratjava; i de sa ferida qui ratjava, an es ca qui fogía. ¡Ai dic! I e-hu es estat aqueix dimoni que m' ha mossegat! ¡Mai li hagués pegat un llamp! ¡Ai dic! ¡Ai, que 'm fa de mal! ¡Ai que la m' ha capolada! ¡Ja no caminaré pus! ¡Ai, Bon Jesuset meu i tots es Sants del cel! ¡Ai!

Ell se va haver de seure. Tenía es calçons esquixats i plens de sang; sa sang li regalimava raig seguit, i sa varca tota n' estava remui.

I li veien es forats des claus, i se sentía unes ponyides que li feien veure estels, i això que ja era prop de mig-día.

Afiná un pou un troç lluny, i se 'n hi aná, així com pogué, a rentar-se sa ferida. Dins un forat des coll des pou veu un niu d' aranya, se posa terenyina demunt ses clavades, s' ho ferma amb un troç de faldar de sa camíia que se va esqueixar; i coixeu, coixeu torná prendre es bobiót.

—¡Ja es estada una bona passada aquesta! deia, fent sa llagrimeta. ¡I es dimoni feia es *santo baixó*! ¡Això que jo 'l m' havia mirat, i hu 'via reparat que no lladrava! Però ¿aont m' havia de creure que a les sordes me pegás tal estreta? I no es que mon pare no m' ho deixás ben estirat an es testament que me guardás de ca qui no lladra! No hi ha remei! ¡planetes que hem de córrer!

Camina caminarás, passava terres i més terres sensa veure ningú. Feia sa nit allá aont li agafava sa fosca, i manjava lo que trobava p' es camp. A la fi un día, hora baixet, colombrá unes cases de possessió.

—Aquí m' aturaré, diu ell, veiam si me donarán cobri per anit.

Com e-hi arribava, surt demunt es portal l' amo d' allà, que era un roig mal-pel, que, es veure 'l no més, ja afartava.

—¡Alabat sía Deu! diu En Juan.

—¡Per a sempre! diu l' amo. ¿l aont tirau, germá?

—Me 'n vaig a descobrir mon.

—I ¿que heu d' emperiolar?

—¡Fosca! Ja-hu veis. Som un pobre que no tenc aont caure mort, i he dit: me 'n vaig a veure si trobaré cap ventura.

L' amo el se mirá bé, i tot-d' una ja va veure de quants de punts se calçava; i li diu:

—¿Que vos voleu llogar amb mi?

—Ja que hu heu dit, peguem-mos de barrina.

—Mos hi porem pegar; però abans te vui fer de present una cosa.

—Digau.

—¿Se conté veritat que es tractes son així com los fan?

—Sí que es ver.

—Idò si clovem sa barrina, ha d' anar amb aquests pactes; que has de fer tot quant te manaré, i just així com t' ho manaré; que es qui primer se penedirá de sa barrina, li han de treure un aixin-guer ¹ de s'esquena; i que, en cantar es mussol, sa lloga ha d' haver acabat.

—Bé, bé, va dir En Juan sensa pensar-hi gens.

Ell se pegaren de barrina, la feren i va quedar. Bé li costá des pebre. Aquell amo era es més polissó que es sol escaufava, i sa madona per lo

---

¹ Corda amb que fermen el nas del carro o l' espigó de l' arada an el jou.

meteix. Llogaven missatges amb aquests pactes, los mataven de feina, ells se 'n volíen anar; sols que no los haguessen de treure s' aixinguer de s'esquena s' afluixaven de sa saldada; en haver-n' hi qualcún de pel arreveixinat i que no se deixava qualcar, sa madona se 'n pujava demunt es lledoner de devant ses cases, sabía escarnir es mussol de lo millor, l' escarnía, i l' amo tot-d' una deia:

—¡Ei, estornell! ¿Sents es mussol? Sa lloga ha acabat. Entregue 'm es llençol, i si no te 'n vas més que de-pressa, te prenc penyora.

I es missatge no tenía més remei que prendre ets atapins.

¡En bon amo era caigut En Juan!

Eren ses messes des sembrar. Lo endemá ben dematí l' amo el crida, li entrega es parei i dos sacs, de cortera cada un, i li diu:

—¡Hala' veste 'n an es sementer, i ja hi hauríes d' esser. I mira bé lo que 't dic. Has de tirar tota aquesta llevar sensa desfermar es sacs. I bé sabs quins son es nostros pactes: que has de fer tot quant te diga.

—Bé, bé, diu En Juan. ¿I que no hem de pegar una roegada així mateix?

—Pren un tasco de pa i una grapada de figues seques, diu l' amo, i no vengues a mig-día. Sa criada ja 't durá es dinar.

En Juan se posa demunt es parei; i menja qui menja, se 'n aná cap allá ont li digueren que era es sementer.

E-hi arriba, descarrega es sacs, i diu:

—Però bé, ¿quin possible es fer lo que l' amo m' ha comanat? ¿Com he de sembrar? ¿Com he d'

escampar sa llevor, si no puc desfermar es sacs?
¿Que se deu fer comptes l' amo que jo sia cap
bruixot? Sobre tot, que sembr el dimoni, si no va
a desfermar es sacs.

—¿Sabs que faré jo? digué, des cap d' una bona
estona de sucra ets ais, per veure com se 'n desfe-
ria d' aquells trunfos. Encendré sa pipa, i fumarem;
i qui ha fet avui, farà demà.

Així hu va fer, i ben passat mitg-día s' entrega
sa criada.

—¿I que dinau tart ferm an aquesta terra? li
digué com la va veure.

—¿Tan tart trobes que es? respòn ella, i encara
no veig que hages tirada gens de llevor ni hages
fet cap solc? ¿O no més penses en s' enforar?

—¿I com he de tirar llevor, diu En Juan, si l' amo
m' ha comanat que no desfermàs es sacs? Veiam tu
que éts tan llesta, tire 'n sensa desfermar-los! Sa
lloga 't juc si la faç an aquesta proesa.

—Això no es feina meua. I sobre tot, te fosses
mirat amb-e qui te llogaves i quins pactes te posa-
ven a sa lloga. ¿Tirar sa llevor sensa desfermar es
sacs, trobes gros? Escolta, idò, ses comendacions
que l' amo t' envia; i m' ha dit que, si no el creus,
sabrás qui es ell.

—¿Quines son aquestes comendacions?

—Ara les sentirás. Vet-aquí s' olla des cuinat, sa
carabaça des vi i es pa. Idò l' amo ha dit que t' has
de menjar es cuinat sensa destapar s' olla, i es pa
sensa ensatar-lo per ses voreres, i t' has de beure
es vi sensa treure es tap a sa carabaceta.

Com En Juan la sentí, badá uns uis com uns
salers.

—¿Però quin possible es fer això? digué tot
cremat.

—¡Arretgle 't! digué sa criada, i pren cap a ses cases.

—¡Te 'n ho pots tornar, així com e-heu has duit! diu En Juan. ¡Te dic que te 'n ho pots tornar!

Ell sa criada se 'n torná, i En Juan que ja començasa a tirar asperges de bon de veres.

—¡Bona lloga hauré feta! deia tirant llamps i pestes. ¡Mal no hi hagués pensat a fer-la!

Es sol se va pondre, començá a venir sa fosca, i no tengué més remei que tornar posar es sacs demunt ses mules, i se 'n aná tot mostii a ses cases.¹

Com l' amo el va veure, li diu:

—¿l que me tornes tota sa llevor? ¿No t' havia comanat que la tirasses?

—¿Però quin possible era tirar-la sensa desfermar es sacs? diu En Juan ¡Vaja quines coses que teniu! ¡Ell, segons veig, no hi ha qui habit amb vos! I ¿aont treu cap manar aquesta casta de feines? I ¿qui ha vist mai també, voler que me menjás ses faves sensa destapar s' olla, i es pa sensa ensatar-lo per ses voreres, i beure es vi sensa llevar es tap a sa carabaceta?

—Escolta, estimat, ¿i que no sabs quins son es nostros pactes? ¿No sabs tu que has de fer tot quant te diga?

—¡ldò manau coses fedores! ¡coses possibles!

—No res, no res, diu l' amo, com prou se varen esser escobletjats. Això vol dir que te 'n penets d'haver-te llogat amb mi.

---

¹ Ses Cases a ses possessions de Mallorca son la casa que habiten els qui hi conren la terra, amb totes les altres edificacions que hi sol haver pel bestiar en-torn de la casa.

—¡De manera que me 'n penet! I ¿qui no se 'n penediria? diu En Juan.

—¡Ja 't tenim idò! ¡Ja 't pots llevar sa camia i ajeure 't de panxa, que t' hem de treure s' aixinguer de s' esquena!

—¡Això hu veurem! diu En Juan.

—¡Ara meteix! diu l' amo. Fa una senya an ets altres missatges, i ja hu crec que l' agarrotaren an En Juan, vulgues no vulgues, l' ajegueren de panxa dalt una banqueta, i zas! zas! amb una guinaveta de desxuiar porcs ben esmolada, se posen a treure-li trinxes de pell de demunt s' esquena.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai dic! ¡Som mort! Ja no 'n faré pus! ¡Més ne meresc per bestia que som! ¿Aont havia d' anar jo a llogar-me amb un homo roig? ¡Prou m' havia encarregat mon pare an es testament que me 'n guardás!

—¡Calla! deia l' amo. ¡Si no calles, te desxuiam de tot!

—¡Fet a comptes, deien es missatges; ja que hi som, no hu deixem a mitges astes!

I En Juan que feia un escándol de crits, ais i remeulos; i un cop demanava misericordia, i un cop tirava raigs de flastomies an aquells llocifers que l' escorxaven, i un altre cop les se tirava a sí meteix.

—¡Som mort! deia s' aubarcoc. ¡Ben guanyat m' ho tenc! ¡M' hagués guardat d' homo roig! ¡Som un ase! ¡som un porc!

—¡Per això t' escorxam! deien uns.

—I si no te desxuiam de tot, deien altres, será que tendrás bo amb qualche sant.

¿Que me 'n direu? Ell n' hi tregueren de trinxes

de pell fins que 'n tengué gens demunt s' esquena.

Li posaren sal i vinagre per que s' assecás, i l' amollaren.

Pareixia que no s' havia de poder moure; però hu va fer de tot de tot, i se 'n aná abans de pus raons, bufant com es moixos, i ben peus alts, per por de que no 'l tornassen aplegar i li fessen seuvatge sa pell que encara li quedava.

En Bernat se cansá també de fer dijunis per força. Un día alça es cap, i ja es partit, hala qui hala.

Camina caminarás, troba aquell meteix torrent, que també venia ben gros. Pren per demunt ses passadores; però, com afina aquella redona, diu:

—A poc a poc! Per qualche cosa m' he de servir des testament de mon pare. Me deixá dit que me guardás de pedra redona. Ven-taquí una. ¡Alerta idò!

Torna arrera, se posa a tirar pedres i pedres a s' en-dret de sa passadora redonenca, i aviat e-hi va tenir un claper que sòrtia a flor d' aigo.

Llavò passá casi peu aixut, i que havia de llenegar ell!

Camina camirás sempre cap envant, arriba an aquelles meteixes cases de possessió, i e-hi havia també defora es canot, que se mirava la feta, boca closa.

—¿Qué farem? diu En Bernat. Com no lladra aquest revel·ler, no pot esser cosa bona.

Veu un uiastre su allá, pega tirada a una tanyada ben revenguda, l' esporga ben esporgada, i ja es partit cap an es ca.

S' animal va veure es joc mal parat, i se 'n entra ben depressa dins ses cases.

—¿I ara que és? diu es pastor, sortint demunt es portal.

—¡Que será, que será! diu En Bernat. Aquest ca, que pareix que s'agrada tant de garrotades com jo meteix.

—¿I que havia fet s'animal, per haver-li de pegar?

—¿I qui li ha pegat?

—¿Idò per que duis aquest venerable?

—Per fer xicotines an es qui me'n vulga fer a mi. ¿Que no sabeu vos que val més sa qui guarda que sa qui cura?

Es pastor, com sentí aquell rossinyol, s'enfornyá dins ses cases, i En Bernat va fer es seu cap envant, ben xelest i uis espolsats.

Camina caminarás, volgué la bona sort que topás a ses altres cases de possessió que havia topades En Juan, i que també sortís l'amo demunt es portal a veure qui era.

Com En Bernat el colombrá, diu:

—¡Re cent nius! ¡Un homo roig! ¡I ben roig que es! Però ¡ell s'haurá d'enravanar fort, que'm safalc a mi! ¡Es testament de mon pare és que m'interessa tenir bé dins es cap!

Mentres tant, s'acostava, s'acostava a l'amo.

—¡Alabat sia Deu! digué d'un troç en-fora.

—¡Per a sempre! diu l'amo. ¿I de qué anau, germanet, si no es massa preguntar?

—¿De que vaig? diu En Bernat. De veure si trobaré cap ventura. ¿No hauríeu mester cap misatge?

—Sí-fa. S'altre diaça se'n aná un, i encara no n'he trobat cap que m'agradás. ¿Que te voldries llogar tu?

—Si mos aveníem des preu.

—Idò peguem-mos de barrina.

S'hi pegaren, i la varen fer.

L'amo llavò va dir:

—Una cosa m'es passada per alt.

—Digau quina es.

—Idò que sa barrina ha d'anar amb uns pactes: que has de fer tot quant te manaré, i just així com t'ho manaré; i an es primer qui s'en penedirà, li han de treure un aixinguer de s'esquena, i llavò que sa lloga ha d'haver acabat en cantar es mussol.

En Bernat e-hi pensà una estoneta, i a la fi diu:

—Per sa meua part vaja per fet.

—Idò ja pots romandre, i començaràs ara me-teix.

—Idò sí, diu En Bernat.

Entrà dins ses cases, mirá bé tots es passos, portals i finestres, se posá a fer preguntes de mil coses a l'amo, a sa madona, a tothom qui veia.

Al punt los hagué sospesats a tots, i ja va sebre quants de graus feia s'aigordent de cada un.

Lo endemà dematí, l'amo el crida, i li sortí tot-d'una vestit de dins es sostre, i més xelest que un reietó.

—Mira, li diu l'amo. Vetaquí es parei i dos sacs de cortera de llevar. Veste 'n an es sementer, i l'has de tirar tota, amb so ben intès que no pots desfermar es sacs,

—Bé, bé, diu En Bernat. Escoltau, l'amo, ¿l que vos sab greu si faç un poc espès?

—A mí lo que m'interessa es que me tirs tota sa llevar, però sensa desfer es sacs.

—No tengueu ansia idò. Sereu servit. ¿l que he de venir a dinar o el me durán?

—El te durán.

—Idò fins es vespre, diu s'estornell, i ja es partit.

Arriba an es sementer, posa es parei a sa arada; en lloc de llevar es sacs de dalt s'esquena de ses mules, los hi ferma ben fort, que no poguessen tombar, obr es trinxet que duia dins sa colga des calçons amb un correig, pega trinxotada a cada sac i cimada a cada mula, pren es mantí amb una má i ses corretjades amb s'altra, i ja es partit, canta qui canta, derrera es parei, que se'n anava de d'allá casi trot trot.

Havía fet un trau a cada sac, que hi poría passar sa má, i ja hu crec que de cada un queia un roi seguit de blat.

Com va haver fets set o vuit solcs, es sacs varen esser buits, però ben buits.

A força de solcs arribá a tapar un poc aquella blatada, i encara no eren les onze com ja va desjonyir, i se posa fuma qui fuma, es més descansat del mon.

Devers mig-dia s'entrega sa criada. Veu es sacs buits, i de dalt a baix des solcs clapes de blat ençá i enllá.

—¿I que has fet? diu ella, mirant-se es *tu-autem*.

—¿Que he fet? diu En Bernat. Lo que l'amo m'ha dit. He tirada tota sa llevor.

—¿I no has desfermats es sacs?

—E-hi som anat ben alerta. Mira-los-te; tu meteix te'n convencerás.

Sa criada los se mira, i hu va veure que estaven sensa desfermar. No se'n poría avenir.

Per sortir des pas, se destira d'aquesta;

—No hu sé que dirá l'amo, en veure aquests solcs i aquesta sembrada.

—Bella basca 'm dona lo que dirá o deixarà de dir. Jo no he fet més que cumplir lo que m' ha comanat. Si no li acomoda, que s' hi mir més una altra vegada amb so manar feines. Però bé ¿i es dinar? ¿Encara no el m' has tret? ¡Vaja si el me treus, que ja sent córrer per dins sa panxa una partida de rates i ratolins.

— Veltaquí, diu sa criada.

I li treu una olla de faves, un pa i una carabaça de vi.

—Mira, diu ella: Lo que l' amo m' ha comanat que 't digués, que t' has de menjar ses faves sensa destapar s' olla, i es pa sensa ensatarlo per ses voreres, i t' has de beure es vi sensa llevar es tap a sa carabaça.

—¿T' ha comanat res pus? diu ell.

—No, diu ella.

—Idò, espera un poc i tu meteixa li porás dir si l' he cregut o no.

¿I que fa ell? Agafa es pa, amb sa punta des trin-xet li lleva un poc de crosta de devall; amb un brancó se posa a ponyir-hi; i puny qui puny, començaren a caure miques i miques, i les feia pegar dins s' escudella, que era com un ribellet. Ell tant va arribar a ponyir amb so brancó i tantes miques va fer cauré, que buidá tot es pa, deixant sa crosta rònega.

—Jas, al'lota, digué a sa criada, tirant-li es pa buit, du 'l a l' amo; que es segur que té bones dents, i fa vega de ses crostes, com no més vol que peguem a sa molla.

—Ara que tenim ses sopes fetes, diu ell, abocarem es cuinat.

Agafa s' olla per una ansa, la posa a s' endret

de s' escudella, i amb una pedra, tac! an es cul, li fa un bon forat; i ja hu crec que tot quant de cuinat hi hagué de-dins, glec-glec, pegá demunt ses mi-ques dins s' escudella.

—Jas, al·lota, li diu, allargant-li s' olla. Estoja-la p' es derrers dies ¹ i porás fer un present a qualcú.

Sa criada no la volgué.

La posa en terra, passa un *Pare-nostro*, se senya, i, dassa bones cuierades; i vos assegura que no'n feia cap de llobada ². E-hu duia tot ben arreu.

Aviat dins aquella escudellaça no hi va haver més que unes quantes llepaines.

—Al·lota digué tot xaravel·lo, m' ho has fet un poc salat an això. No res, amb una tìmbola de vi me pareix que així meteix se porá compondre.

Agafa sa carabaça, li clava sa punta des trin-xet a un costat, li fa un foradí, i ja hu crec que començá a ratjar vi, i ratja qui ratja, i En Bernat qui parava amb sa boca. I va parar tan bé, que no n' hi escapá ni una gotineua que va esser una goti-neua.

Sa criada, com veia allò, estava com astorada, i ets uis com que li haguessen de botir, de badats que los tenia.

—¡Ell faç uiots ferm! diu En Bernat, mirant-la-se de coa d' ui. Tu meteixa hu has vist que no me som desmandat un punt de lo que l' amo m' ha co-

¹ Es *Carnaval* s' anomena *es derrers dies*, i la gent jove acostuma anar a tirar gerres i olles velles a les portes de les cases, de vel·lada.

² El troç de terra que queda sensa llaurar al costat d' un claper o abre aont la rella no pot arribar sensa desbaratar la direcció i orde dels solcs.

manat. M' he menjat es pa sensa ensatar-lo per ses voreres.

• —Però l' has buidat.

—Però té ses voreres ben senceres. M' he menjat es cuinat sensa destapar s' olla.

—Però l' has esculada.

—Però no li he llevada sa cubertora. I llavò m' he begut es vi sensa treure es tap a sa cara-baça.

—Però l' has foradada.

—Però no li he tret es tap. Al·lota, creu-me, torna-te 'n a ses cases, i diga-le-hi a l' amo que l' he cregut, i que el comán molt, i que li pos unes messionetes que no n' ha tenguts gaire de missatges més ben creents que jo.

Sa criada, tota enmorronxada, no li torná resposta; aplegá es trastets, i tocá el corn cap a ses cases.

—L' amo, digué com hi va esser. Me pens que haureu mal comprat amb aquest missatge nou.

I li contá fil per randa tot es bugat.

L' homo, com la sentí, va perdre ses riaies. Ja se penedía d' haver-lo llogat; però aná ben alerta a fer res coneixedor devant En Bernat, que, post es sol, s' entregá demunt es parei, cantant copeos i meteixes amb tota quanta veu poría treure i fent uns bons esclafits amb ses mans.

Quant arribá, alçá tot allò a crits. Movía tot-hom que veia.

Entra es parei dins sa boal, li dona recapte, se 'n va dins ses cases, i me troba l' amo dins sa cuina, devora es foc, cap-baix, mostii.

—Bon vespre, l' amo! digué. ¿Com campau? Jo vos esperava allá baix. Me creia que vendríau a veure sa sembrada.

—He tengudes altres feines, digué l' amo.

—¡Sabeu que es anat de bé! Un poc espès será, i llavò que no me fii de no havervos fet un poc d' escandalari ¹ ; però lo que és sa llavor l' he tirada tota, i sensa desfermar es sacs. Velostaquí. Vos meteix mirau-los-vos per un desengán vostro.

I los hi presenta.

L' amo los se mira un poc, i hu va veure ben clar que es fermai no èstava tocat.

No va badar boca de tota sa vetlada, i no dormí de tota sa nit, pensa qui pensa sa feina que havia de donar lo endemà an En Bernat, que l' apuràs de bon de veres. S' aixeca ben dematí, se 'n va an es sostres, i com cridá:—¡Bernat!—En Bernat ja li compareix vestit i amb uns uis ben espol-sats, fent-li una escomesa lo més xalesta.

—Mira, li digué, te 'n anirás a dur una carretada de llenya dreta.

—I ¿que ja está taiada?

—No; dute 'n una destrál, i ja la taiarás tu.

—¿Y aón he de taiar?

—Allá non será taiador.

—Corrent, diu En Bernat. ¿Vol dir ha d' esser llenya dreta?

—Sí fa, diu l' amo. I si la dus torta no la rebré.

—¿E-hi ha res pu's que advertir?

—No, diu l' amo; i se 'n torna dins ses cases.

En Bernat entre derrera ell; pren berenar i dinar, una destrál, una aixada i cordes; posa sa basti-

---

¹ Roba de llana i fil, de fondo blanc, amb retxes verdes, vermeies o blanques, que serveix per calçons, estufadors, copinyats i devantals. Quant un sembra malament, quant no escampa bé sa llavor, i en néixer es sembrat fa retxes, unes espesses i altres clares, se diu: *aquest sembrador ha fet escandalari*.

menta an es carro, juny, amb un bot se tira demunt es capcional de devant, pega cimada a ses mules, i aqueixes perteixen trot trot per avall, per unes ginyes que teníen molt atiranyades.

En Bernat badava bé ets uis per veure si afinaría en lloc llenya dreta, sa que l' amo volía.

Seguint ses ginyes, passa es camp de sa pastura, i no 'n veu; atravessa un mitjá de matul'los, esparagueres de gat i estepes, i bé mirá, però no en va veure gens de llenya dreta; passa s' uiastrar i tot s' olivar, i en va veure manco. A la fi arriba a un comallar molt llarc, tot plè d' ametlers mudats de dos anys, tots amb so palo corresponent, que havíen aferrat de lo millor, i que donaven goig de mirar.

—¡Ou! diu En Bernat a ses mules. Aquí haurem topat. Ja' m pensava no trobar-la an aquesta dimonia de llenya dreta. ¡l ben dreta que es! ¡com un fus! ¡Aquesta será bona! Ja n'hi mostrarán an En Roig de manar feines virollenques. Es una llástima haver-los de tair an aquests ametlerets; però se 'n mereix més. Si ell se figura capturar-me je-hi beuré fresc!

¿Que me 'n direu?

Ell En Bernat pega bot des carro; i amb sa destral, destralada vé i destralada va, i amb cada destralada un ametler abaix. Com en va tenir un parei de centenars d'estesos, diu:

—Aquesta ja es fumadora.

S' asseu, posa tabac i esca a sa pipa, treu foc amb sa pedra foguera, i, hala bones xuclades i fum i més fum p' els oronells, que pareixíen dos fume-rals.

Com prou va haver fumat i xuclat, s'aixeca, i ja

es partit a replegar els ametlers i es palos taiats, i hala dins es carro.

En va tenir una carretada ben grossa. La va fermar amb ses cordes ben fermada, s'encamella demunt es nas, pega cimada, i ses mules partiren daixo daixo, porque's viatge los era soberc, i n'hi havia de croixits de camella per llarc.

—¡Ou! diu En Bernat, com foren devant ses cases.

L'amo sent es renou des carro, i surt demunt es portal.

—¡Alabat sia Deu! diu En Bernat. ¿Que tal, l'amo? ¿que no estau trempadet? Molt m'ha costat, però n'he trobada de llenya dreta; i ¡ben dreta que es! Veníu, la vos mirareu, veam si la trobareu rebredora.

Com l'amo va reparar que sa carretada tota era d'ametlers joves i de palos, quedá de pedra. Si l'haguessen sainat, no n'hi haurien treta gota. Aquelles fisconades d'En Bernat eran pitjors que galtades per ell.

Sa rabiada que li pujá faresta i que li feia tremolar es morros i espirerjar ets uis, anava a esclatar en paraules; però l'homo pensá en s'aixinguer que havien de treure de s'esquena de's primer que se penediria de sa lloga, i va estrènyer ses barres, i se va beure es cop just-sa figuera.

—¿Que vos ne penediu, l'amo, d'haver-me llogat? digué En Bernat, com el va veure que'l dimoni el se'n duia de rabia.

—¡No me'n penet! digué En Roig, i se'n entrá dins ses cases, i no li veren pus alçar els uis ni badar boca de tota sa vel'lada.

—¿Aont voleu que pos sa llenya? aná a demanar-li En Bernat.

—¡Posa-la a ca 'l dimoni! digué; i li girá s' es-
quena.

En Bernat descarrega, du es carro devall sa por-
xada, entra es parei, li dona recapte, i se 'n va dins
ses cases a moure la gent i a fer lulea.

L' amo no torná dormir de tota sa nit, pensa qui
pensa quina feina hi hauria que poguès apurar
aquell dimoni d' homo.

Lo en-demá abans de s' auba se 'n va dins es
sostre, i crida:

—¡Bernat!

—¡Que mana, l' amo! diu s' estornell, i li bota
devant, vestit i amb uns uis ben espolsats.

—¿Quina tasca m' heu de donar avui, l' amo?

—Anirás a dur una carretada de llenya torta, diu
ell amb una cara ben sarracena.

—Que ha d' esser ben torta, ben torta? demana
En Bernat.

—Si no-hu es, no la dugues, perque no la 't
rebré.

—¿E-hi ha res més que dir?

—Ja está dit tot, diu l' amo, i gira en coa.

En Bernat pren pa a taleca, una destrat i una
aixada, posa es coixins i ses cadenes a ses mules,
juny, aixinguera ¹, se tira amb un bot demunt sa
sola des carro, pega cimada i ses mules de d' allá.

Si es dia abans havien prè per l' en-dreta,
aquest dia prengueren per l' esquerra, cap avall
per unes ginyes.

L' homo mirava ben arreu per veure si afinaria
en-lloc sa llenya torta que l' amo li havia coma-
nada.

---

1 Aixinguerar es fermar el nas des carro an el jou amb l' aixinguer.

Passa per s' ermás, i no 'n veu gens; atravessa es figueral, i va trobar que ses soques ni es brancatjes tampoc no eren d' allò més tort més tort. A la fi troba una vinya d' una quinzena de cortera-des, que no l' havien politxonada mai, i estava a la flor del mon!

—¡Re cent mil carretades de sanaies de sanaions de nius! diu En Bernat. Ara l' haurem trobada a sa llenya torta que l' amo vol! ¡Sí que hu son ben tortes aquestes soquetes! ¡més tortes que sa josticia! ¡Ell d' enrevoltillades que están, son com a cabeis reülls! ¡Es coll juc que dins tot es lloc, per bé que tresquen, no trobarán llenya més torta que aquesta!... ¡Vaja idò, si feim carretada!

Dit i fet, agafa s' aixada, se posa a un cap de tira, i venga una bona xadada a cada soca, i ja veuen es ceps amb ses rels per amunt. Com es a s' altre cap de tira, se posa a un' altra i no s' aturá fins que 'n tengué una partida passades an el di-moni.

—¡Fumem! digué des cap d' una bona estona, i pega foc a sa pipa.

Com prou hagué xuclat, treu de dins sa taleca es recapte que duia; el s' empessola, i ja 'l torna-ren tenir amb sa pipa an es morros.

Sobre-tot, a mitján cap-vespre, ja es partit a re-plegar es ceps arrabassats, fa sa carretada; i vos assegur que hu era grossa.

La ferma ben fermada, s' encamella demunt es nas, pega cimada a ses mules, i cap a ses cases falta gent.

Com e-hi arribá, l' amo, que havia sentit s' esta-beig, era sortit demunt es portal per veure quina era sa llenya torta que duria.

—¡Alabat sia Deu! crida En Bernat tot-d'una que 'l veu. ¡Bon vespre, l' amo! ¿Que no estau ben trempat? Homo sant de Deu, molt m' ha costat; però l' he arribada a trobar a sa llenya que volíeu. Mirau-la-vos, veureu que hu es de torta. ¡Que 'm taien es collaret si no es més torta que una tafarra, i més que ses banyes d' En Barrufet, si m' apurau un poc. Sobre-tot, Deu no m' ho tenga en retret ni en vana-gloria, i lleig m' está es dir-ho; però vos gòs unes massionetes que no n' heu tenguts gaire de missatjes que vos creguessen com jo.

A l' amo el dianxa el se 'n duia com sentía aquelles fisconades d' En Bernat, i veia aquella carretada de ceps a la flor del mon taiats, i que ja no li faríen pus reims. Tenía una embaçada de flastomíes, llamps i pestes i paraulotes lletjes que ja li sortien p' els uis, i, fort i no 't mogues, volíen esbrincar per sa boca; però va esser a temps a estrenyer ses barres. Amb s' estreta se mossegá sa llengo. ¿Com no se 'n havia de regalar de sa mossegada, si se veia devant s' aixínguer, aquell aixínguer aborronador, que havíen de treure de s' esquena des primer que se penediría de sa lloga?

I lo que 's diu En Roig s' estimá més quedar-se amb totes aquelles flastomíes, llamps i pestes i paraulotes lletjes dins el còs, que haver de quedar sense cuiro desde es clotell fins a s' os mestre, i desxuiat d'en viu en viu.

En Bernat ho va conèixer, i li digué:

—¿Qué vos ne penediu, l' amo, de sa lloga?

—¡No me'n penet! digué, i girá en-coa cap a dins ses cases.

—¿Aont l' he de posar a sa llenya torta? li va dir En Bernat.

—¡Posa-la a ca 'l dimoni! respòn ell.

I ja no 'l veren pus de tota sa vel·lada. Se tancá dins sa seua cambra, que ningú 'l ves, i no dormí tampoc de tota sa nit, pensa qui pensa com trobaria una feina que apurás En Bernat. Com prou va haver sucats els ais, se pega un toc a 's mig des front, i bota des llit, clamant:

—¡Ara n' he trobada una, que será 'l dimoni si la 'm fa!

Se 'n va a cridar-lo, i ja 'l trobá vestit i an es portal des sostre, que sortía.

—¡Bon dia, l' amo! diu En Bernat. ¿Quina l' hem de fer avui? ¿que hem d' anar de llenya també?

—No, diu l' amo. Haurás de guardar ses euveies, perque he mester es pastor per altra feina.

—¡Bé, bé! ¡tendré més bona vida! diu ell. ¡Ja m' hi feis ben content!

—Però e-hi ha una til·la que afegir, diu l' amo.

—¡Afegiu til·les, no temeu! diu En Bernat.

—Idò a sa partió des cap de-vall de s' ametlerar, hi ha unes coranta passes sensa paret, i no vui que estiga pus així. Per això te'n hi menes ara tot-d' una ses euveies; dona-los una vorera, que no les perdes de vista, i mentres tant farás es troç de paret que hi falta. I per a mig-dia ha d' estar llesta.

—¿Que ja hi ha ses pedres acostades?

—¿Ai ses pedres acostades voldries? Ja les acostarás tu. I mira, no han d' esser unes pedres qualsevols.

—Veam quines han d' esser, idò.

—Unes negres i ses altres blanques. I si hi ha cap pessa d' altra color, no te rebré sa paret.

—Hi ha més til·les que posar? diu En Bernat.

—Ja 't bastarán aquestes, diu l' amo.

—¡Ca, homo! ni altres tantes, diu En Bernat.

I se'n va, pren pa a taleca, un martell i una se-naia; treu ses euveies, les se passa devant; i cap a s' ametlerar falta gent.

No s' aturá fins que va esser a sa partió aont faltaven ses coranta passes de paret. Se mira un poc la cosa, i cop-en-sec diu:

—¡Fosca, Roig! ¡t' hi posarás sa má! Vols que tap això de paret aquest dematí, i no m' has donat ningú que m' acost ses pedres, i no n' hi vols cap que no sia negra o blanca? ¡Que d' aviat me'n hauré desfet d' aquests trumfos! A mi tota herba me fa feix. Ses euveies unes son negres, ses altres blanques. Ja tenc, idò, ses pessés per sa paret. I-hu será així com En Roig la vol!

Obri es trinxet, se'n va a una euveia, i ¡zas! una trinxetada a sa gargamella, i aquella euveia enterra, derramant tota sa sang. Se'n va a una altra, i a una altra, fins que n' hi hagué de vives, i a totes los taia es carcabòs. Les se'n du a sa partió, i ja es partit a posar-les una an es costat de s' altra, fent filada. Com la té que arribava de cap a cap des portell que havia de tancar de paret, comença una filada de bell-nou demunt; i va fer filades fins que tengué euveies, i en va tenir per fer una paret de sa meteixa mida de s' altra que feia partió.

No devien esser les deu com va haver feta tota aquesta faixina.

—¡Com es vel'la-llissa, diu ell, que m' ha sortida una paret guapa de tot! En Roig es segur que s' hi embadalirá. No n' hi ha cap de pessa que no hu sia negra o blanca. ¡Val uis per a mirar!

Pega foc a sa pipa, des sua una estona, s' espitxa a ses cases, i p' es camí troba l' amo, i li diu d' un troç en-fòra:

—¡Ola, que ja vos entregaveu?

—Sí fá. ¿Que la tens llesta?

—¡De manera que sí, homo! ¡Vaja, idò, anem, la rebreu.

—A l'amo li varen caure molt avall aquelles paraules d' En Bernat.

—Veam quina l'haurá feta, deia entre sí meteix.

Estava de lo més mal-a-pler. En Bernat rallava p' es colços, però no li poria treure una paraula de sa boca.

Com la varen destriar bé a sa paret, se posa a dir-li:

—¿Que no la veis, l'amo? ¡Vaja quina paret més garrida! No me 'n puc avenir que sia tan bon paredador. ¡I no havia paredat mai! Mirau-la-vos bé, veam si n' hi veureu cap de pessa que no sia blanca o negra. ¡Si vésseu lo que m'ha costat triar-les!

A l'amo sa cara li torná de mil colors: treia espirres p' els uis, ses dents li croixien com veia totes ses seues euveies mortes i acaramullades i sentia ses fisconades d' En Bernat.

¡O, si no fos estat per sa por de s'aixinguer, que n' hi hauria tirades de flastomies, que n' hi hauria dites de paraulotes lletjes; però torná estrènyer ses dents, se mossegá sa llengo, no digué res!

I En Bernat, que veia massa bé sa força que se feia i sa rabia que l' alsava en pes, li demaná:

—¿Que vos ne penedíu, l'amo, de sa lloga?

No li torná resposta, el deixá en-porret, i tocá el dos cap a ses cases.

No va dinar ni sopar.

Tancat dins sa seua cambra, obrí sa boca, i sortiren a reina-solta, a bolics, a forfollons totes ses

flastomíes, tots es llamps i pestes i paraulotes que sa por de s'aixinguer havia aturades de sortir devant En Bernat. Va esser farest.

—Sobre-tot, va dir a sa madona. Això no pot durar pus. Aquest polissó es el reverent dimoni. El dimoni no més li guanya de banyes. Ha d'esser sa meua mort i sa meua destrucció si no 'l me lleu de devant. No-hi tenim res que fer noltros amb ell; hem mester menar per sa má, mos dona set voltes. Lo millor será posar-lo en mans d'aquell gigant amic nostre i comanar-li que 'n fassa un acop, i en sortirem d'una vegada.

—¡Ben pensat! ¡ben pensat! va dir sa madona; i així quedaren.

Lo en-demá abans de s'auba l'amo se'n va anes sostre, i crida:

—¡Bernat!

—¡Ola, l'amo! ¡bon dia i bon any que Deu mos dó! diu En Bernat, sortint ja vestit i amb uns uis ben espolsats. ¿Que no heu passada bona nit? ¿l aont l'hem de pegar avui? ¿Que hem d'anar de llenya dreta o de llenya torta o de parets? Manau feines aquí; no temeu.

A l'amo li hauria caigut millor un quern de bots demunt sa butza, que aquella escomesa d'En Bernat.

—Mira, li va dir, signant una muntanya que se colombrava a s'entrellum ¿veus aquella muntanya?

—Sí fá, l'amo.

—Idò allò es d'un gigant amic meu. Es una muntanya molt alegrívola p'es bestiar, i ell no-més té porcs; i he pensat que te'n hi vajes amb sos porcs i amb ses egos. Un altre t'aidará a menar-

los-hi, i tu tot-sol ja te' n avendrás per allà, perquè com tot es muntanya i está voltat de paret, basta i sobra un guardià per un parei de guardes.

—¿I aont he de fer cap? diu En Bernat.

—A ca's gigant. Tu li dius que éts missatge meu i perquè t' hi envii, i t' admetrà al-acte. Dins un parei de dies ja vendré.

—¿Teniu res més que comanar-me? diu En Berdat.

—No; pren berenar, i veiés quin company vols per menar-te 'n ses guardes.

—Tots me son bons, diu En Bernat.

Un s' oferí, berenaren, treuen ses egos i es porcs, i ja son partits hala qui hala cap a sa muntanya des gigant.

Com varen haver caminat un bon troç, *zas!* de devant ells s' alça un esbart de perdius.

En Bernat ja les ha pitjat de-rrera. Tenia unes cames ben falagueres i un alè ben llarc, i a córrer en volia amb qual-se-vol. Tant los s' estirà an es galindons, que n' agafa una de perdiu. La se posa dins sa taleca, i se 'n torna a ses guardes.

—¿Que n' has aplegada cap? li demana s' altre.

—¿Com les han d' aplegar, si volen més que el dimoni? diu En Bernat, i seguiren cap envant.

Dins un parei d' hores caigueren a passar per de-vora un forn de calç.

era En Bernat afina una pedra tot calç viva, que es segur que havía caiguda de desgracia a qualque traginer; i ¿que fa ell? La se posa també dins sa taleca.

—¿I ara? diu s' altre. ¿Que has de reprémer sa pedra?

—No convé deixar perdre res, diu En Bernat.

Més envant troba un barrobi de fusta, i ja l'ha cuït, i dins sa taleca.

—¿Que serás el dimoni per trobar-ho i aplegar-ho tot? diu s'altre.

—No bades ets uis tu i no aprofites ses caigudes, i fé es roïssos grossos, veurás que 't succeirà.

A la fi, hora-baixa de tot arribaren a sa muntanya.

Veuen ses cases, s'hi acosten, i trobaren es gigant demunt es portal.

Li varèn dir qui los enviava i perque hi anaven, i es gigant no-hi va fer dos mots, los va admetre a ells i ses guardes.

S'altre missatge se'n anà lo en-demà ben dematí, i hora-baixenc arribá l'amo.

En Bernat repará bé s'escomesa que se feren, i que conversaren de petites per llarc, i va dir:

—M'engana que tots dos no dugueu mala ombra: però, si'm voleu haver a cames, vos haureu d'enravanar fort. Poca es sa por que vos men, per dematí que vos aixequen.

L'amo digué an es gigant que En Bernat era un polissó, que no feia tracto bo, i que le-hi havia enviat amb s'escusa des porcs i ses egos perque li fes acabar els alens com més prest millor.

—Ell això será bo de fer, diu es gigant.

En Bernat li vel'lava es batuts una cosa de no dir, i des cap d'uns quants díes, com veníen de pegar un aguait an es bestiar, li digué, mirant-lo-se fit a fit.

—¡Re-cent nius! ¡que hu sou de gran i gros, i que en feis d'ambelum! Però m'engana que no sieu gran esglesia i pocs perdons. Jo, en que sia petit i roí, hi voldria un arrap amb vos.

—¿I ara no veus, diu es gigant, que si jo 't posava una má demunt, no 't veuríen pus?

—Llengo teniu vos, diu En Bernat amb una cara de poca vergonya.

—¿Que mos sortirás llenguerut ferm? diu es gigant.

—Vos dic, respòn En Bernat, que tenc més fets que paraules. No 'm don per vos: en voler mos podem provar.

—¿An-a que?

—A qual-se-vol passada.

Es gigant aquí acabá sa paciència, i digué:

—¡Vaja idò! provem-mos; i t'assegur que te'n has de penedir d'esser anat a ponyir es vesper.

—¡Sabeu que hi anau de calçat per aigo!

—¡Vaja! ¿an-a que mos hem de provar?

—¿An-a que? diu En Bernat. Tirarem una pedra en-terra, veam qui la farà més miques.

—¡Sí que 'n som! diu es gigant. Hala idò, qui tira primer.

—Tant m' es tirar primer com derrer.

A la fi resolgueren que es gigant tirás devant.

Agafa una roca com una barcella, i amb tota quanta força tengué, *pataplum* la tira en-terra. Sa roca va fer un clot, quedá xapada en creu i se'n anaren una partida de llenques de ses voreres.

—Ara 'm toca a mi, diu En Bernat; i ja es partit a fer com que cercar una pedra p' en-terra, acalat acalat.

De cop descuit se treu aquella de calç que duia dins sa taleca, i fa com que aixicar-la.

—Ara n' he trobada una de bona, diu ell.

Pega un parei d' engronsades per donar-li més força, i, *pataplum*, la tira.

Sa pedra pega en-terra, i se va fer mil benes. ¿Com no s' hi havia de fer, si era calç viva?

Es gigant quant va veure que es bocí més gros no feia es comú d' una avellana, quedá amb sos cabeis alts.

—¿Que-tal? va dir En Bernat. ¿Qué vos guany o no vos guany? ¿No-us ho deia jo que ereu gran-esglesia i pocs-perdons?

Es gigant de rabia que tenia i de confús que estava d' aquella feta, que no sabia com explicar-la-se deixá En Bernat amb sa paraula a sa boca, i se'n aná coa baixa, pensant entre sí meteix:

—¡Fosca d' auba! ¡quin revetler que es aquest! ¡no hu sé si será tan bó d' enllestir com mos pensavem! Convé pensar-hi bé abans.

En Bernat havia estat ben alerta que es gigant no li vés aquell barrobí que va trobar.

Des cap d' un parei de dies, d' amagat d' ell, l' agafa, i se'n va a s' auzinar. Tria una soca ben gruixada i ben closa; hi afica sa punta des barrobí, i, rodada va i rodade ve, pronte va tenir un forat fet que se'n entrava més de mig pam. El tapa amb una mica d' escorxa, que no fos gens coneixedor que le-hi haguessen fet.

Lo en-demá venien de deixar es bestiar dins sa muntanya, i passaven, conversa tirada, per dins s' auzinar. Aquella auzina que tenia es forat de barrobí a sa soca, los venia de passada, i En Bernat romp en sec sa conversa que duien, i diu:

—¡Com es vernedíssim! que m'han envestit su-ara unes ganes de provar-me, que me roeguen. Amb qui's present me voldría provar; i que me tiren d' una passa, si no guany.

—Ell éts com-a loco, diu es gigant. ¡Mira que te peguen unes idees!

—Unes idees que vos guany. I sinó, provem-mos, i se veurá.

—¡Fet trons tu i es provar-se!

—¿Sabeu que son això? Escuses de mal pagador.

—¿No veus que no 't sent? diu es gigant, més de mig empipat.

—¡Maldement no 'm sentísseu tant! diu En Bernat. Sobre-tot, vos dic que sou una cuca molla, que sou manco que allò que put, si no vos voleu provar amb mi.

Es gigant ja tenia totes ses formigues an es cap des tió. Estava blau de rabia.

—Vaja, idò, provem-mos, i ¡com som gigant! que t' he d' escalivar. ¡Vaja, per que vejes sa poca por que 't men, tu meteix diguès al-acte an-a que mos hem de provar. Digue-hu; quesí no hu dius; el dimoni te 'n du.

—¡No vos enfadeu! respòn En Bernat més fresc que una cama rotja; que tendreu ses feines d' haver-vos de desenfadar. Ja hu diré ja, i aviat. Mos hem de provar a veure qui farà un forat més endins a una soca d' auzina pegant-li fitorada amb un dit.

—¡Vaja, idò! diu es gigant. ¿Qui pega primer?

—Ja pegaré jo, diu En Bernat.

A-les-hores se trobaven devora aquella auzina que tenia es forat de barrobí.

—¿Veis aquesta soca tan gruixada, tan closa, tan llisa? diu En Bernat. ¿Estau conforme que li pec?

—Pega-hi, ¡hala! ¡depressa! cridá 's gigant.

En Bernat s' hi acosta, se mira bé allà aont hi ha-

vía es forat tapat, i pega fitorada amb so dit just demunt aquella mica d'escorxa; s' escorxa passa per en-dins, i es dit s' enfonyá tot, i, si més dit hi hagués hagut, més dit se sería enfonyat.

Figurau-vos Eu Bernat si hu devía esser de sentir.

—¡Vaja! deia ell, ¡acostau-vos, grandolás de l' engán! ¡acostau-vos, i e-hu veureu si hu es en-dins es forat que he fet!

Es gigant s' acosta, veu tot es dit enfonyat dins sa soca, i queda sensa paraula.

—¡Vaja! li diu En Bernat, llevant es dit des forat, mirau-vos-ho; i, si no vos ne servíu dels u's, posau-los-vos allá aont no dic!

Es gigant se mirá es forat una bona estona, i arriba a dir:

—No hi ha remei, es fet de l' hora.

—No res, ara vos toca a vos, diu En Bernat.

Es gigant no tenia gens de ganes de pegar sa fitorada; però no 'n pogué defogir.

Aluia una soca, se fa enrera una partida de passes per etzibar-l' hi més fort, pren sa fúa, i li enterra tal ponyida, que soca, brancatje i rama, tot va fer sentiment; però no més tomá una mica d' escorxa, i va fer un poc de resquillada an es viu.

Qui se 'n dugué ses tornes va esser es pobre dit, que se va rompre, s' ungla se xapá i quedá girada, i tot esclatá en sang.

—¡Ai! digué es gigant, amb uns crits i uns re-meulos lo més esglaiosos. ¡Ai dic! ¡Pobre dit, afollat per-a sempre! ¡O mal no e-hi hagués pensat mai a fer tals proyatures! ¡Ai dic!

—¿Per un dit tants d' espants? diu En Bernat.

Ell no hu paga es parlar-ne. Però no 'm diríau de

que vos serveix sa grandaria? ¿que 'n teniu de ser gigant? Segons veig, no més serviu per fer embalum, per fer por d'en-fora.

Es gigant s'acovardá de tot, i va trobar que estava bé sa llengo dins sa boca, i s'estimá més gemegar, que tornar ses pilotes an es joc.

—¡Re-cent dimonis! deia ell tot-sol. ¡Dos ja 'n duim de perbocs! ¡Bò estic jo per fer-li acabar ets alens an aquest! A mi les me farà acabar, si'm descuit un poc. ¡Mal fos vengut girat com els odres En Roig, quant vengué a fer-me s'encárrec! ¡Amèn que hi fos vengut!

En Bernat deixa passar un quants dies sense demanar de noves an es gigant. Un dia que acabaven de dinar, i estaven tots dos pipa encesa demunt es portal, conversa a té qui té, as-set-su-així En Bernat diu:

—¡O quin mal-de-ventre que m'ha pegat su-ara! ¡quin mal-de-ventre tan fort!

—Homo, diu es gigant, ¡si tu t'atepeis massa! ¡Ell te menjaríes un am per sa punta!

—Però si menj, al manco me 'n aprofit. No som com vos que no sóu bò a res a res; ara, per llevar concert des vent, en voleu amb qui alena.

—¿I ara aont treu cap tot això? ¿No deies que teníes mal-de-ventre?

—De manera que 'n tenc, i fort; i no 'l m'ha fet es dinar, sinó ses ganes que tenc de provar-me amb vos.

—Torna-m'hi, Tonina. Ja t'assegura.....

—Vos he d'escopir a sa cara, si no e-hi voleu tornar.

—¡Re cent dimonis, Bernat! que això acabarà malement. Tu, segons veig, t'has passat per s'

escudeller d'acabar-me sa paciència i fer-me fer un desbarat.

—Lo que jo m'he passat per s'escudeller es demostrar-vos que, com més grans, més besties, i que vos guany a tota passada.

—¿Que no veus que m'ho tenc a manco es provar-me amb tu?

—¡Bon tenir a manco! i de dues vegades que mos hem provats, dues vegades vos ha tocat es perdre. Sobre-tot, vos dic que vos guany a tirar en-fora. I si no vos voleu provar, ja vos ho he dit, vos he d'escupir a sa cara.

Es gigant, cremat de tot, diu:

—¡Au!

—¡Idò au! diu En Bernat. I vos toca esser es primer aquesta vegada.

Es gigant pega grapada a una pedra com sa cofa d'un capell i amb tota quanta força tengué la tira.

Tan fort la tirá i tan brunent, que degué caure dos mil passes lluny.

E-hi van, i allà aont la troben, e-hi fan un clape-ret per sebre aont era.

Es gigant estava ben segur de guanyar s'acció.

—¡Hala, tira tu! diu tot impacient an En Bernat.

—¡Massa que tiraré! diu aquest.

I ja es partit, acalat acalat, fent com que cercar una pedra bona. De cop-descuit posa sa má dins sa taleca i treu sa perdiu, aquella perdiu que havia agafada p'es camí i que havia anat ben alerta a mostrar an es gigant!

—¡Ara va! diu ell, i se posa a voltar es braç amb sa perdiu dins sa má ben estreta, volta qui volta lo meteix que una entena de molí, per donar-li més

força i arribar més en-fora, fins que, ¡zas!, obri sa má, fent com que tirar *sa pedra*; sa perdiu, com se veu lliberta, ja ha aixamplades ses ales, pega fúa, i de d'allà, com la bala. Bronía de via que feia.

Es gigant, males quimeres poques que allò no fos una pedra, ben segur de que hu era, la seguía amb sa vista, li tenía ets uis clavats, i esperava de moment en moment veure-la caure. Mai va poder conèixer que prengués gens cap-avall, i la va perdre de vista, i encara se 'n anava tan dreta que com sortí de ses mans d'En Bernat...

Es gigant, devant aquella passada, quedá sensa polsos: es cap li rodá, ses cames se cegaren, li agafaren cal-frets i un tremolor per tot el cos. Se va haver de seure.

Mentres-tant En Bernat se destirava d'aquestes:

—¿Que tal, Pascual? ¿E-hu veis com amb vos no n'hi ha per començar? ¿E-hu veis que no vos hi podeu posar amb mí? ¿E-hu veis com aquesta còrpora vostra disforja no vos serveix més que per fer embalum? Ja porèu veure si la baratau a sa primera fira que vengà! I desd'ara vos dic que si no topau un beneit, en no esser amb ferro vei, no la vos baratarán, si no feis moltes tornes... ¡Vaja! ja el m'he espassat an es mal-de-ventre que tenía; i gos de messions que sou vos que el teniu ara, però redoblat.

Es gigant, fent sa fel i taiant claus, se 'n entra dins ses cases, sensa badar boca, per por d'esser-hi de-més.

En Bernat s'espitxa an es bestiar, i no torná fins que va fer fosca negra.

Es gigant, com prou va haver maleída s'hora

que l' havia admès i es qui le-hi havia enviat; resolgué aquell vespre meteix sortir-ne d' una vegada.

—En no esser jugant amb traïdoria, digué, no hi tenc res que fer amb aquest dimoni. No res; es vespre, com dormirà, agaf un espigó d' arada¹ i li enteferr espigonada, i en fas una coca i llavò ja s' afisconará tot lo que vulga.

Tots dos jeien dins es sostre. Se 'n van a colgar, i apaguen es llum.

Es gigant tenia s' espigó amagat devall sa paia; però En Bernat ja desde es primer dia que se provaren i li va guanyar, per por de sa por, amagá una caera² devall sa paia; i cadà vespre, com havien apagat es llum i sentia es gigant roncar, a poc a poc destapava sa caera, la posava dins es seu jaç, i se 'n anava de-puntes de-puntes a s' altre cap de sostre, i s' hi ajeia.

Aquest vespre també ho va fer així, i això el salvá; perque es gigant, que no se 'n va tèmer de res, tan segur i tan tapat anava, com va creure que En Bernat dormia com un sauló, s' hi acostava sensa fer gens de renou, paupa; troba s' embalum de sa caera, i cregut de que era En Bernat, alça s' espigonot i enteferra espigonada amb tota sa força.

Sa caera va quedar feta benes, i En Bernat pega crit de s' altre cap de sostre.

—¡Uep! va dir. ¡Això es manera de pegar, troç.

1 Es una biga d' una quinzena de pams de llargaria i d' una gruixa com es ventre de sa cama d' un homo.

2 Caera o casera es allo que serveix per tenir abelles o per guardar els abres petits perque el bestiar no los espeny o no los se menj. Sol esser d' esquerdes de canya i té la forma de canó, d' un pam o pam i mig de boca (diàmetre) i de vuit o nou d' alçada.

d' animal? Si pegau un poc més fort, me croxiu sa post des pits. Ell vos, segons veig, fort-i-no't-mogues, voleu tastar es meus caps de dits. Aviat sabreu quin gust tenen.

Es gigant, que se creia haver-ne fet una coca, com el sentí tan remolest, se doná per perdut de tot, i s' estimá més tocar soletes que esperar-lo gens. Tira s' espigó, pren portal i camp; i cametes me valguen, i de d' allà.

D' atacat que se 'n anava, se fería amb sós talons per ses anques.

En Bernat li pitja derrera, i li doná un encaç de los cent mil dimonis.

I li deia cridant:

arrib

—¡Ai, comes-llargues, si t' arrib!..... ¡n' he de fer unes xeremies des teu cuiro!

Com prou el va haver encaçat, el deixa fer, i se 'n torná a jeure.

Es gigant no s' aturá fins a ca-l' amo Roig. Ja era dia clar com hi va esser.

—¿Que hi ha de nou? li diu aquest, com el veu que se 'n venía trot trot, amb un pam de llengo de-fora, brollant de suor, amb un pantaix farest.

—Maldement no-hi hagués tant, diu es gigant. Aquest missatge que m' enviares es el dimoni. El m' enviares perque li fés acabar els alens, i poc hi ha faltat per ell fer-los-me acabar a mi.

—¿Que me dius? s' esclama l' amo, tot esglaiat.

—Lo que sents, diu es gigant. Te dic que es el dimoni. Ell me *defiá* a qui faría més bocins d' una pedra tirant-la en-terra; mos provárem, i me guanyá. Llavò me *defiá* a qui faría un forat més endins a una soca d' auzina, pegant-li fitorada amb

un dit, i es dimoni me torná guanyar. Llavò me *defiá* a tirar en-fora; mos provárem, i ja-hu crec que me torná guanyar, com dos i dos fan quatre. Per sortir-ne d'una vegada, anit passada, com estiguérem colgats, que ell ja dormía, tenía jo un espigó d'arada, m'has d' escoltar bé: no era una caramutxa ni un jonc: un espigó d'arada. Idò bé, li enteferr espigonada, sent es croixit que es seus ossos feren; jo el me figurava engrunat, fet benes. Idò bé, llavò es dimoni me surt dient:—Si 'm pegau més fort, me croixiu sa post des pits. I amb sa meteixa seguida me fa amanasses de puny. Jo m'he vista la mort derrera s' oreia, i he dit: —Si no-hu dón a ses cames, está fet de mí, me desxuia. Espitxar-me jo, i ell pitjar-me derrera, es estat tot-u; i m'ha vengut tan rinxo-rinxo esser escápol de ses seues ungles. No sé amb quin sant he tengut bò.

L' amo, com sentía allò, es cabeis no li tocaven demunt es cap. A-set-su-així estava! boca badada, tremolant-li es morros, sensa poder dir res; a-set-su-així rompia en llamps i pestes i gotes corals i demés enciam. El dimoni hi ballava de capoll.

Es gigant a la fi diu:

—Tu fes es contes que vulgues, però aquest homo no 'l vui pus dins terra meua. Dins un parei de díes, que ja li haurá espassada un poc sa malícia, hi aniré a veure si a-les-bones el puc dur a que se 'n vaja. I qualsevol cosa me demán per anar-se 'n, le-hi donaré més que de-pressa. Sobre-tot, sa vida es bona i no estic per haver-la de colar s' hora menos pensada.

—¿I ses guardes? deia l' amo tot congoixat.

—Que 's fassen trons totes, deia es gigant, que jo m' estim més es meu collaret.

Se passaren tres dies pensa qui pensa com se 'n desfaríen d'aquells trumfos, fins que resolgueren que lo millor era oferir an En Bernat sa soldada de tot l'any, i a-les-bones abreviar-lo cap a ca-seua a fi d'esser escápols d'ell.

L' homo estava es més tranquil i xalest devers sa muntanya, sensa ningú que li digués: fet ensá ni fet enllá, i deia.

—¡Sabs que no hauria de tornar aquest beneit de gigant! No res, per ara estic bé. Ja-hu veurem aont se jeurá En Gelat.

Dins un parei de dies es gigant se presenta.

—¡Ola! diu En Bernat. ¿Vos sou? ¿Com vos heu campat aquests dies?

Es gigant no estava per solfes, i allisant-li es pel tan bé com va sebre, li arribá a dir:

—Vaig veure l' amo teu, i parlárem de ses guardes, i hem pensat que jo tot-sol bellament puc guardar ses meues i ses seues, i que es ben escusador d'haver de tenir guardiá. Però com ja et té a tu i t' está molt agraït p' es bon servici que li fas, m' ha encarregat que te digués si vols cobrar avui meteix tota sa soldada, i te 'n pories anar al-acte a ca-teua o allá aont bé vulgues.

—¡Ca, homo! diu En Bernat, com el sent. Jo no som cap al·lot de mamella. A mí ni vos ni l' amo m' heu de rentar sa cara amb un pedás aixut, ni m' heu de dar cresta per ballesta. Si vos no 'm voleu aquí, res que dir e-hi tenc, perque cadascú a ca-seua fa lo que vol, i cap tracto tenc amb vos. Ara amb l' amo ja son altres cinc-centes. Es amb ell que tenc es tracto, i jo i ell mos hem de veure ses caretes.

Es gigant com sentí es rossinyol, va perdre es coní, i no sabia que havia de respondre.

—Homo sant de Deu, digué En Bernat, per això ni per altre tant no mos hem d'apurar. ¿Sabeu que farem? Triarem ses guardes, i jo me 'n tornaré ses que vaig menar, i no tengueu mal-de-caps d'elles.

Es gigant e-hi pensá una estona, va dir que hi convenia, i lo en-demá sol sortint se 'n van a s'auzinar a triar es porcs.

—Lo primer de tot, diu En Bernat, hem de sebre quin senyal tenen es vostros porcs. ¿Es una fè, una oroneta, una escapsada, una guinxa, una osca, un forat, dos forats? ¹

—Una fè no-més, diu es gigant. ¿I es teus quin tenen?

—¿Es meus? diu En Bernat. Ses oreies pándoles. ²

—¿Ses oreies pándoles? diu es gigant. ¡Vaja quin senyal!

—Un senyal de primera, diu En Bernat.

Se posen a replegar es porcs, i aquí foren ses bones.

Trobaven un porc amb una oreia xapada.

—Aquest es meu, deia es gigant.

—¿Vostro? deia En Bernat. Meu es ell. Té ses oreies pándoles.

—Però e-hi té una fè.

¹ Aquests i alguns altres, formant multitut de combinacions, son els senyals amb que es distingelx el bestiar petit d'una possessió amb lo d'una altra. Una *fè* es un tall o'xap an el cap de l'orella; una *oroneta* es una entrada angular també al cap de l'orella, que dona an aquesta la forma de coa d'oronella; una *escapsada* es just el cap de l'orella escapsat amb un tall recte; una *guinxa* es una entrada que se fa al costat de l'orella, en forma d'àngul molt agut amb l'uberta cap-avall; una *osca* es una entrada mig redonenca també a un costat de l'orella: un *forat* o dos *forats* es l'orella foradada a una o a dues parts.

² Tombades per davant.

—¿Una fè? un xap fet de desgracia es ell.

—O no-hu es. Me recorda es dia i tot que la-hi vaig fer: es dia de Cap-d' any.

—¿No veis que somiau? deia En Bernat. Sobre-tot, té ses oreies pándoles, té es meu senyal, i n' hájam parlat prou.

Es gigant, per por de sa por, porque tenia En Bernat més mal-a-pler que una busca dins un ui, i per sortir-ne com més prest millor, encara que s' hagués de deixar tair un troç de capa, maldement fos grosset, baixava bandera, i allargava es coll a perdre aquell porc.

Llavò succeia que 'n trobaven un altre, també amb s' oreia xapada; i En Bernat tornava aficar bolenga que allò no era senyal, que era fet de desgracia, i que, com tenia ses oreies pándoles no se poria negar que es porc era seu. I com més anava més crits feia i més baledretjava; i es gigant tot acoquinat, que finis finis allargava es coll a tot, sols que En Bernat se 'n anás.

I d' un porc vengué s' altre, i d' en un en un vengueren tots, i no hi valgueren xaps ni fens, no hi valgué res. Com tant es porcs d' En Bernat com es des gigant tenien ses oreis pándoles, com les hi tenen i les hi han tengudes sempre tots es porcs, En Bernat feu passar per seus tots es que hi va haver dins aquella muntanya.

Amb ses dues guardes de porcs i amb sa de ses egos devant devant, i amb un «a re-veure, amb Deu siau», i «en coses que siem bons manau i disponeu», se despedí des gigant, i ja es partit de d' allá, camina caminarás.

Podeu pensar com va romandre es gigant.

Feia es fetje per sa boca, taiava claus, torná més

blau que la paumella, se tirá en-terra, i se bolcava per dins sa pols, i tirava cosses, i feia sabonereta, cridant i flastomant, fins que arribá a dir:

—I tan ase de d' esser, que he de consentir que un políssó, que una bréndola que no val ses paies d' allá aont jeu, se 'n haja de riura d' un homo de bé com som jo, i m' haja de deixar despuiat com un Sant-Cristo? Ja hi he d' anar jo a veure si l'aplec i jugarem es tot p' es tot. Qui tindrà ungles, les treurá.

Dit i fet, ja es partit correns per allá aont se 'n era anat es revetler.

En Bernat ja era en-foret, i desiara es girava derrera, qer veure si es gigant l' encalçava; perque no se 'n poría avenir que fos estat tan beneit que s' hagués deixat despuiar d' aquella manera, i deia:

—Si se refá, i se revest de coratje, estic perdut. Vendrá, i me menja frit.

Teníá una vista llarga ferm, i ja-hu crec que prest el va haver destriat que se 'n venía com un cavall an es cos.

—¿I que fa En Bernat? Se treu es trinxet, pega trinxetada a una trutja, li treu sa butza, i la se posa dins sa faldriguera; i ja es partit ben depressa de d' allá, cuidant a fer 'ui, arruixant es porcs i ses agos.

Topa un pastor.

—Germanet, li diu, ¿no 'm faríau un favor per amor de Deu?

—Si puc, sí.

—¡No heu de poder! Jau aquest trinxet, i pegau-me trinxetada a sa butza: que la tenc massa grossa, i m' embarassa per córrer.

Es pastor tot-d' una quedá astorat; llavò va dir:

—Això si que no-hu faré. Jo vos mataria.

—Deixau fer s'ansia per mí. Un gigant m'en calça; si m' agafa, me matará; i si no deix aquesta butzota, es ben segur que pronte m' haurá agafat. ¡Vaja! depressa! Jau es trinxet: pegau-me trinxetada.

—No 'm basta cor.

—Mirau, si no la 'm voleu treure a mí a sa butza, ja vos treuré jo sa vostra.

I mentres deia això envest es pastor amb so trinxet ubert.

—¡Esperau! ¡esperau! diu es pastor. Ja la vos treuré, si tan encarat e-hi estau.

Pren es trinxet, li pega trinxetada, li xapa sa camia, sa butza de sa trutja cau; i En Bernat se 'n aná com la bala per avall.

Es pastor va romandre tot astorat devant aquella passada, se 'n feia creus, no se 'n poria avenir.

Des cap d' una estona passa es gigant ben acanalat, que amb cada passa feia un destre.

—Germanet, diu an es pastor, ¿no hauriau vist passar un homo amb una guarda de porcs i una guarda d' egos?

—Sí que es passat, i me 'n ha feta una que'n, estic com un beneit.

—¿I que vos ha fet?

—Que m' ha dit que fogia de vos, porque no 'l matásseu; i fort-i-no 't-mogues, ha volgut que amb una trinxetada li tregués sa butza, porque ha dit que l' embarassava per córrer. La-hi he treta; i en lloc de caure ell i sa butza en terra, no més es caiguda sa butza, i ell se'n es anat com cent mil llamps de d' allá.

—¿I aquesta es vera? diu es gigant.

—Passa de vera. Ve-la-t-aquí a sa butza; mirau-la-vos.

I li mostrava sa que havia quedada allà en-terra, que encara era ben calenta.

Es gigant s' ho va beure que allò era d' En Bernat, i pensá entre sí meteix:

—No e-hi ha remei: si no me fas treure sameua, no l' aplegaré an es dimoni. Ell se 'n deu anar com es vent, sensa butza.

I diu an es pastor:

—No res, trais-la 'm a mí també; perque, en que el dimoni en pas, l' he d' agafar.

—¿I e-hu deis de bò? demana es pastor.

—Tant de bò, que si no la me treis vos menj.

Ell es pastor no tengué més remei que creure. Pega trinxetada a sa butza des gigant. La-hi xapa, i la-hi obri tota; es gigant pegá un crit esglaiador, cau en terra tan llarc com era; i allà colá la vida s' aubercoc.

Bò estava ell per assolir En Bernat.

En Bernat, a força d'atropellar, se va fer ben lluny, i *tac*, troba dos mercaders.

—¿Que sou mercaders de bestiar gros voltros? los digué.

—I de bestiar petit, digueren ells.

—Vos vènc ses dues guàrdes.

—Les vos compram. Demanau preu, i demanau bé.

—Es meu demanar no será gens lleig. Però devant devant vos fas de present que des porcs me vui aturar ses coes i llavò una trutja, i de ses egos sa més veia i llavò ses esquelles.

—Conformes, diuen es mercaders. Tretes aquestes minves, pegau ara una dita.

Demaná, li prometeren, s' escobletjaren una es-
tona, i clouen sa barrina.

En Bernat taia ses coes an es porcs i s' atura sa
trutja i s' ego més veia, i lleva ses esquelles a ses
altres; i es mercaders, *dany dany*, monyiren fins
a doblar i maia.

Ells se 'n anaren amb sos porcs i ses egos; i ell
amb ses coes i ses esquelles, i es dos animals, cap
a ca 'n Roig falta gent.

Mig quartet lluny de ses cases e-hi havia una
bassa amb molt de llot. E-hi soterra sa trutja, i e-hi
afica ses coes des porcs, que no-més los vessen
sa punta. Mata s' ego, la buida, i s' hi amaga de-
dins.

Comensen a comparèixer corps i voltors. Se
posaven demunt s' ego i bones espipellades. Com
se 'n temien, En Bernat los havia agafats per ses
cames i los fermava. Com en tengué una partida,
los penja ses esquelles, los desferma, i los amolla.

Es corps i voltors, ja-hu crec, se 'n anaren al-
aire, volant com a dimonis, i ses esquelles *dony-a-
dony, dony-a-dony*.

En Bernat parteix correns cap a ses cases cri-
dant com un desesperat:

—¡L' amo! ¡L' amo! ¡Sortiu! ¡veniu per amor de
Deu! ¡L' amo, dic!

Tant s' acostá a ses cases i tan fort cridava, que
l' amo l' arribá a sentir, i surt de-fora a veure que
será allò.

—¡L' amo! deia En Bernat. ¡Veniu, depressa,
que el dimoni se 'n du es porcs al infern, i ses egos
han pres el vol! ¡Veniu, que no-hi seréu a temps.

L' amo alça es cap, i sentí es renou de ses es-
quelles al-aire.

—¡Però bé! deia ell tet confús, tot esglaiat. ¿I qui ha vist mai ses egos volar?

—Mai s' havia vist, però se veu ara. ¿Que no sentiu ses esquelles? ¿o sóu sort?

—¡Però no veig ses egos!

—¡Si son tan amunt, que casi ja no les destríen! ¡Ja no més pareixen com a corps. Reparau-ho bé.

—¡Re-cent mil dimonis! deia l' amo cap-alt. ¡Sí que tens raó! ¡O mal s' hi pegás...!

—¡No flastomeu, l' amo, per amor de Deu!...

—¿No flastomeu, i he quedat sensa cap ego?

—¡Idò anau-les a córrer darrera amb un pa calent!... No res, anem an es porcs, a veure si en salvam cap. ¡Anem an es porcs!

L' amo no sabia quin cap li anava devant, no sabia per ont pendre.

—¡Anem an es porcs dic! cridava En Bernat, ¡Anem-hi vos dic, que no-hi serem a temps!

—¿I aont son?

—An aquesta bassa de su-quí.

S' hi esquixen, i En Bernat anava devant de-
vant, i arriba cinquanta passes primer.

—¡Feis via, l' amo! deia es traïdor. ¡Feis vía, que ja no-més los veuen ses coes! Feis via, per ventura encara en podem aturar qualcún... ¡Alerta a estirar massa fort, que no los ho arrabasseu!

En Bernat agafa ses coes, i casi no estirava gens.

L' amo arriba, i ja está aferrat a una; pega estirada, i caigué d' esquena. Va romandre just amb sa coa dins ses mans. S' afúa a una altra, i li succeieix lo meteix.

—¿No vos ho deia jo, cridava En Bernat, que no estirásseu tan fort? Vet-a-quí lo que heu guanyat de no creurem.

Mentres deia això, se'n va a sa trutja soterrada, li pega estirada a sa coa, i ja-hu crec que va treure coa i trutja.

—¡Una n' hem salvada, l' amo! No crec que en a selvem altra, va dir apuella pòlissa.

Bé estiraren, però no-més arribaren a ses coes.

¿Com havien de treure es porcs, si es *dimonis* des mercaders Deu sab aont los tenien ja?

Poreu fer comptes l' amo com se'n degué tornar a ses cases. No treia figura d' homo.

—¿Que vos ne penediu de sa lloga? li demana En Bernat.

No li torná resposta, i se tancá amb sa dona dins sa cambra.

—Aquest polissó, digué com prou va haver flastomat, mos ha de fer fer ui de tot: no mos n' escapam; son faves comptades. Mos va tudar sa llavor, mos va passar an el dimoni els amel·lers joves, i sa vinya, i ses euveies; ara mos hi ha passades ses egos i es porcs. Ara no-més falta que mos hi pas a noltros. Si no l' abreviam, mos hi passarà. Però, ¡veam qui es capás de fer-lo fogir...!

—Però bé, diu sa madona. ¿Es pactes no son que en cantar es mussol, sa lloga ha d' haver acabat?

—Sí.

—Idò, jo d' amagat d' ell d' aquí una estona me'n puig demunt es lledoner, fas es mussol, i es mal será mort.

Començava a fer fosqueta, i sa madona, com qui no n' ès, surt a de-fora, s'enfila an es lledoner. Se posa a fer es mussol, i canta qui canta. El feia de lo més bé.

—Bernat, diu l' amo, ¿sents es mussol? Pactes

son pactes. Sa lloga ha acabat. Vina, te pagaré, i te 'n anirás, que no 't vui pus dins terra meua.

—Esperau un poc, l' amo, diu En Bernat, veam si es mussola o mussol això que canta.

Encara no-hu va haver dit, com ja va esser a de-fora; agafa una pedra com es puny, la tira cap allà hont sentia sa veu; i va tenir tan bon dret, que endevinà *su mussola* su 's mig des front. Li xapà sa closca, li botí es cervell, i va caure seca.

En Bernat quedá fret. No volia fer tan llarc.

Llavò va pensar, i va dir:

—¡Més se 'n mereixia per polissona qu' era!

—¡Veniu! li deia, ¡veniu per amor de Deu! ¿No déieu que era mussol qui cantava? ¡Mussola es estada ell!

L' amo surt correns, i veu sa madona estesa i morta...,...

Figurau-vos lo que degué dir i degué fer.

—¡Oh! deia ell, ¡mal no haguesses trobat es camí, com vengueres! ¡mal no e-hi hagués pensat mai a llogar-te!....

I se posa a tirar-li llamps i pestes i gotes corals i totes ses coses més dolentes que puguen venir a criatures; i no les hi tirava d' en una en una, sinó a cents, a mils, a milions de senaiades i de carretades, i tan espesses i atapides com poria.

En Bernat el deixá esbravar una bona estona fins que a la fi digué:

—¿Vol dir vos ne penediu d' haver-me llogat?

—¿I encara tendrás sa poca alatxa de demanar-ho si me 'n penet? va dir l' amo volat de tot ¿I qui seria sa bestia que no se 'n penediria d' aver-se posat amb un animal, amb un polissó, amb un no-ningú com éts tu?

essey

—¡Ola! Ara vos tenc, va dir En Bernat. Pactes son pactes. Es pactes son que an es primer que es penedirá de sa lloga li han de treure un aixinguer de s'esquena. Jo no me'n penet gens; vos sóu que vos ne penediú. Vos meteix ho heu confessat..... Al'lots, va dir, girant-se an els altres missatjes, ara es sa nostra.

Tots la duien de l'amo una cosa de no dir, tots s'hi abordaren; l'ajegueren demunt una banqueta, li esquixaren sa camíia, i amb una guinaveta de desxuiar porcs En Bernat meteix ja va esser partit a treure-li s'aixinguer; i li va treure trinxes i correigs fins que n'hi tengué gens de pell demunt s'esquena.

El deixaren fer demunt sa banqueta cridant com un desesperat. De tant que s'estamanetjava, va caure en-terra; i des mal que li havien fet desxuiant-lo, i de sa rabiada que va prendre va batre es peus, i el dimoni el se'n va dur en cos i ànima.

En Bernat quedá l'amo d'aquella possessió; tots es missatjes volgueren seguir amb ell, i no se' penediren gens. Va sortir un dels amos més avenguts, alegres i comportívols. S'arribá a casar; i ric i plè, amb salut i alegria, amb sa dona, els infants i es missatjes va viure..... fins que se va morir; i al cel mos vejem tots plegats. Amèn.

EN PERE DE SA COCA ¹

AIXÒ era un homo que havia nom Pere, i un any va dir:

—Si tenc bon any a sa rota, he de fer una coca amb taiades com una roda de carro.

Va tenir una anyada orbe, i va fer sa coca amb taiades de sa mida que havia dit.

Com estava dos per tres per donar-li clau, passen el Bon Jesús i Sant Pere, que en aquell temps anaven p' el mon.

—Alabat sia Deu! digueren.

—Alabem-lo per a sempre! diu En Pere. Si vò-leu seure, vet-aquí cadires.

—¡Quina coca tan grossa! ¿Tota la t' acabarás?

—I més n' hi hagués.

—Dona-mos-ne un poc, diu el Bon Jesús.

—No, diu En Pere, porque feis parts i quartís: a uns los voleu an el cel, i als altres no.

—¡I si an el cel només hi pòden entrar es bons!

---

¹ La me contaren mon germá Andreu i el Sen Pere Gotze de Manacor.

—No m'empatx de raons. No vos ne vui donar de coca, i no suqueu pus els ais.

El Bon Jesús i Sant Pere se'n van, i des cad d' una estona passa el Dimoni.

—¿Que no n'hi haurá per tots? va dir, veent En Pere que no se donava raó a ses barres, menja qui menja coca.

—Pero no n' hi haurá per tu, diu s' estornell.

—¿I per quines cinc-centes? diu el Dimoni.

—Fas parts i quarts: a uns los te 'n dus, i als altres no.

—¡Ah cap de porc! ¿Que es pert per mí, si no los me'n duc tots? ¿Que 't fas contes que per durlos-me'n no hi haja més que pegar grapada, i per avall? ¿I no sabs tu de sa manera que me taiá ses cames es meu contrari més gros? Ell per dur-me'n cap, primer l' he de ginyar a venir; i per ginyar-lo, m'he de valer de mil enginys i embuis, i ha d'esser a força de dur-lo enganat i de donar-li figues per lleternes, i gat per llebre, i fer-li veure es blanc negre, i donar-li entenent que la Mare de Deu havia nom Juana. I com prou m' he rompudes ses banyes, i-hu he fet de tot, llavò encara molta volta el me saupen.

—¿Sabs que son això? diu En Pere. Raons forades: per dematí que t' aixeques, fas parts i quarts. ¡I no te 'n donaré de coca! ¡e-hu sapies!

El Dimoni se va haver de pegar un toc a sa barra. No e-hi hagué perill que li fés gens de mal-de-ventre sa coca d' En Pere.

Des cap d' una estona passa la Mort.

Veu En Pere aferrat a sa coca, i que ja l' havia feta més de mitja, i diu:

—¡Re-quemiscle, Pere! ¡quin troç de cocal! ¿I com era antes d' ensatar-la?

—Com una roda de carro.

—E-hi pensares, idò a fer-ne. ¿I que no la 'm deixaràs tastar?

—A tu sí, porque no fas parts i quarts: a tots los te 'n dus; no 'n deixes cap per llevar. Jas, fieta.

I n' hi dona més de la mitat de sa que li quedava.

La Mort, tan afamagada com sempre, amb quatre xuclades la se va passar.

—Mira, li va dir com se torcava, te vui pagar es favor que m' has fet: en veure un malalt, repàra si li brun una mosca devora es cap o devora es peus. Si li brun devora es cap, dins tres dies estarà bò. Si li brun devora es peus, dins tres dies será mort.

Com En Pere sent això, esclama:

—¡Que 'm tiren d' una passa, si torn agafar cap eina en tots es dies de sa meua vida!

Va vendre es blat que havia tengut a sa rota, se compra un vestit de metje, se 'n va a Ciutat; i hala passetja qui passetja carrers, més estirat que un parpal i més inflat que un lleu en ceba.

La gent ja e-hu crec que 'l reparà, i tot-hom:

—¡Un metje nou! ¡un metje nou!

—¿Aont es? aont? deien es que tenien malalt a ca-seua.

—Vamet-aquí, deia En Pere. ¿Que voleu?

—Senyor doctor, li deien, per amor de Deu i per amor de sa Mare, veníu veureu un malaltet, veam si li trobareu remei.

En Pere entrava dins sa cambra, s'acostava an es llit, més serio que una patata. Escometia es malalt, feia com que polsar-lo, deia que no volia sentir gens d'estabeig; i tot-hom boca closa, que casi no alenaven. En Pere, escolta qui escolta i mira

qui mira, reparava aont li bronía cap mosca an es malalt.

Si li bronía an es peus, deia:

—No hi ha res que fer; dins tres díes será mort.

Ara si li bronía an es cap, deia:

—Això no es res; dins tres díes estará bò.

I se treia un bocí de paper, e-hi feia quatre burots amb un carbó, i deia a la casa:

—Jau això. Anau a ca es potecari. Vos farà unes cuierades, i que les prenga.

—Senyor doctor, ¿que importa súu?

—Per part meua, pot suar fins que tenga suera.

—¿I que pot menjar gens?

—¡Que menj, si té talent!

—¿Qualsevol cosa pot menjar?

—Un llamp forcat i tot, si se 'n agrada.

Sensa més compliments, En Pere se 'n anava; i per ofertes de doblers que li fessen, no prenía res.

—Ja tornaré d'aquí a tres díes, deia ell; i si es malalt no ha feta sa via que he dita, estarem cabals; i si l' ha feta, me donareu lo que voldreu.

Si sa mosca havia bronit, a su es peus, dins tres díes es malalt éra mort; i com es *metje nou* se presentava, en no esser que fos una gent ferrassa de tot, sempre li donaven qui més qui manco, una pesseta. Ara si sa mosca havia bronit su es cap, dins tres díes es malalt estava sá i bò; i com se presentava es *metje nou*, tot-hom s'aferrava per ell, i no los se poría desllepissar; i qui més poría, més li donava. Si era una casa un poc polent, li omplien ses butxaques de doblers.

—Una cosa e-hi ha, senyor doctor, li solien dir com la cosa ja s'era apassivada.

—Digau quina es, deia ell.

—Que es malalt no ha preses ses cuierades. No hi va haver cap potecari que entengués aquella recepta. A tots anarem.

¿Com l'havien d'entendre, si En Pere sabia tant d'escriure com s'ase d'ensafranar?

—¿I que son agafats amb cans aquests potecaris de per aquí? deia s'estornell. ¡Veam si a-poc a-poc jo m'hauré de fer potecari també!

La gent, com veien que *es metje nou* endevinava tots es malalts i no n'hi fallava cap, estaven ben segurs que se perdía p'es potecaris, que no sabien deslletigar ses receptes, de fondes que eren.

—¡Vaja, quin metjel deia tot-hom. Basta que los veja an es malalts per curar-los, si tenen cura. ¡Veiés que seria si es nostros potecaris no fossen tan bancs, i li sabessen deslletigar ses receptes!

Al punt dins Ciutat no hi va haver cap metje més que En Pere que tengués cap visita.

L'homo no se poría seure de tot lo dia, i havia d'anar a buidar es doblers a s'hostal un parei de vegades es matí i un parei es cap-vespre: tants eren es que li posaven dins ses butxaques.

Des cap de mig any va trobar que ja'n tenia que li bastaven per tota la vida, tant gastás.

Se lleva es vestit de metje, i se'n torna a la vila. Va haver de llogar un carro per dur-se'n sa gran doblorada que havia feta. Com arribá, tot-hom li feia la bona, tot-hom volia esser amic seu; i ell que cuidava esclatar d'inflat i d'entonat que anava, i se feia respectar una cosa de no dir. Va comprar un parei de possessions, i vivia com un sí senyor.

Tenia un jardí sa cosa més de veure i més alegrívola del mon, i e-hi solia anar tots els hora-baixes a prendre-hi la fresca.

21

Passaren anys: i més anys, i En Pere no duia altre nat més que atepir-se bé, i donar tots es gusts an es seu còs, i lo de-més anava com anava.

Un día seia a la fresca dins es jardí i s'hi presenta la Mort.

—¡Alabat sia Deu! diu ella. ¿Que li pegam a seure?

—Sí-fa, diu En Pere. I si n' éts, arrambe 't. I tu no 'l devies haver vist an aquest jardí meu? Mal m' está dir-ho, però es un jardí de primera: no-hi falta un amèn.

—E-hu es hermosot; pero jo 'n tenc un que li guanya.

—¡Un poc ne llevarem! ¿I tu et vols posar amb mí? ¿Que no t' éts mirada bé? ¡Sabs que en dus de poca de popa!

—No res, diu la Mort, mos porem treure es gat des sac. El te puc mostrar.

—Ara meteix, diu En Pere; i ja estigué aixicat.

—No s'és tan cuitor, diu ella. Aquest jardí meu quant fa més bon veure es en sa nit.

—¡Vaja quina vista que deu esser!

—Tu meteix me 'n tornarás sa resposta.

Feren la pretxa fins que va esser fosca negre.

—¿Encara no? arribá a dir En Pere tot impacient.

—No-hu haguesses dit, respòn la Mort, anem.

Parteixen, i el se 'n mená devers una hora enfora. Troben un tancat de paret: e-hi havia un portell, obri ses barreres, i li diu:

—Hala, ja hi som: entra.

—Pero ¿i això es tot es jardí? diu ell com un beneit.

—Això, diu la Mort. Entra depressa.

En Pere passa es portell, i, mira qui mira, no afiná més que una llumenaria devers es mig des tancat.

—Pero, dona de Deu, diu ell ¿no 'm diríes aont son ses plantes i els abres d'aquest jardí?

—Ell només n'hi ha un d'abre. Pero ¡sabs quin abre que es! No n'has vist cap mai de consemblant. Acostem-mo-s'hi, el veurás d'aprop.

-mos-hi/

S'acostaren a sa llumenaria, i va esser un abre disforjo, sensa cap fuia, ben reblit de brancam, i a cada cap de brancó e-hi tenia una candela encesa. Ses candeles unes eren primes, altres mitjanceres, altres ben gruixades; unes llargues llargues, que com que tot just les haguessen enceses, altres que ja eren més de mitjes, altres que ja prenien es blau, i altres que ja l'acabaven de tot, i només hi havia una micoia de cremaió.

An En Pere aquell abre i aquelles candeles li feren mals averanys, i casi ja se penedia d'esser-hi anat.

Per engegar sa funestedat que li començava a entrar, diu a la Mort:

—I ¿que dimoni son tantes candeles?

—Jo t'ho diré, respòn ella. Això son ses vides d'els homos. Ses primes son des qui han de viure poc temps; ses gruixades, des qui han de viure molt. Ses qui comensen, son des qui naixen; ses qui acaben, des qui se moren.

En Pere sentí un cal-fret per tot es seu còs.

—¿I sa meua també e-hi es? demaná tot acongoixat.

—Ja e-hi es ja, diu la Mort. ¿Veus aquella tan curta?

I agafá un macolí, el tira, i en fer una que ja cremava es verd.

—¿La veus an aquesta? li torna dir la Mort.

—Sí, diu En Pere.

—Idò, es sa teua.

En Pere sentí que es cap li rodava i que ses cames li feien figa. Se va haver d'asseure.

Estava més blanc que la paret, obría uns uis com un salers; badava sa boca, i no li sortía cap paraula. Li agafá un tremolor per tot el còs, ses barres li prengueren es trot, i rompé en suor i amb altres coses que voltros meteixos poreu pensar.

—¡Barata-la 'm a sa candela per amor de Deu! pogué dir a la fi, plorant com un'nin petit. ¡Barata-la 'm amb una de ses més llargues!

—No pot esser, digué la Mort.

—¿Per que no la m'has de baratar? ¡Tan amics com som!

—¿No 'm convidares tu a menjar coca, perque no feia parts i quarts? Hala, hala, ves-te'n a ca-teua a fer sa trocelleta; i espedeix, que com te'n temerás ja hi seré.

En Pere cop en sec se va trobar tot-sol dins es seu jardí.

¿Perf aont havia pres la Mort, s'obre de ses candeles i es tancat de paret?

No e-hu va sebre, i va esser tan aubercoc, que com e-hi va haver pensat una estona, va dir:

—Això devía esser un sòmit: posem-ho an es conte vei. ¿Sa meua vida esser tan curta, i estic més sá que un gra d' ai? Ell per dur-me 'n *Na Magre*, e-hi haurá d' haver més de dos doblers de raons.

Arriba a ca-seua, ja li teníen es sopar demunt sa taula, i per acabar de fer-se fogir aquelles idees tristes, va pegar una panxada feresta.

—¡Si esclatam, ja va! deia s'animal, mentres s'atepía.

Més redó que un porc que ha escapat dins un favar, se'n va a jeure. Encara no tocá llit com sent bronir un dimoni de mosca an es peus.

—¡Aquesta sí que m' es bruta! diu ell.

Crida es criat, i li diu:

—Vés a fer venir quatre homos al-acte.

Es criat los hi mena, i En Pere los diu:

—Girau-me de cap a peus.

E-hu feia per enganar sa mosca.

El giraren; pero tot-d' una que va tenir es cap allá aont primer tenía es peus, sa mosca ja no hi broní pus, sino que se'n aná tot dret an es peus, i allá brun qui brun.

—¡Tornau-me girar! diu En Pere an el homos.

El giren, i encara no'l varen haver girat, com tornaren tenir es diantre de mosca bronint an es peus.

Bé feren i malevetjaren; pero mai la pogueren fer bronir an es cap, sempre volgué fer es saluet an es potons d'aquell aubercoc. ¿Que me'n di-reu? Ell En Pere va fondre tot es temps que li quedava, malevetja qui malevetja per enganar sa mosca, i s'enganat va esser ell. Com se'n va tèmer, la Mort li fonc demunt, i ja li va haver enci-vellat ventai amb sa faus, i el deixá sec: no tirá cap cossa.

De sa faus de la Mort pegá dins ses arpes d' En Barrufet, que vel'lava per allá i digué com el va haver assolit:

—¡Ja sabrás ara porque no 'm volgues donar coca!

Ell li va fer pegar un capficó ferest dins sa fo-

ganya del infern, i, com le-hi tengué, se posa a donar-li tionades i tionades, i encara n' hi dona si no s' es aturat.

Deu no permete un tal de ningú de noltros, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

ES PORT DE SA CIBOLLA BLANCA ¹

AIXÒ era un patró molt ric que tenia un fii que havia nom Robert.
Son pare un dia li va dir:

—Ja som tornat vei, els anys me pesen massa: vat-aquí sa barca, i navega tu que éts jove. Lo que te comán, que no toques may an *es port de sa cibolla blanca*, perque s'hi campen malament.

—No tengueu ansia, mon pare, diu En Robert.
Sa mare li digué:

—Fii meu, tén aquesta de mí: sempre i aont se-
vuia sies *fes bé i no mires an a qui*; qui bé fa, bé trobará.

En Robert un dia, abans de s' auba, amb sa barca al tip de concert, saupá áncores, i, vent an popa, de d' allá:

Troba un port topadís, ven sa barcada, i n' hi donaren més doblers que no volia.

---

¹ Me 'n contaren troços el Sen Pere Juan *Pistola* de Sant Llorenç i Na Bet Llodrana *Calona* i En Gaspar Busquets de So 'N Servera.

L'homo tornava ric i ple, i un dia demana an es mariners:

—Escoltau: *¿i es port de sa cibolla blanca aont es?*

—No 'n som molt enfora.

—Idò anem-hi, veam si s'hi campen tan malament com diu mon pare.

—Amb ell no mos hi aturàrem mai.

—¡Vaja, no sieu coquins! ¡allà s'ha dit!

Es mariners varen haver de creure, per greu que los sabés.

Al punt e-hi foren devant: entraren, i veren que hi havia una gran ciutat.

Donen fondo, i En Robert, com si hagués tengut foc dins ses sabates, ja salta a terra, i a trescar s'ha dit.

Com se 'n tem, se troba as mig d'una plassa ben gran, aont e-hi havia una *cibolla blanca*, tan grossa, que tenia ses fuies com entenes de molí, i s'hi com un abre de barca des més gruixats. Abaix de sa *cibolla* e-hi havia un remolí de gent. S'hi arramba, i veu que tenien un mort enrevoltat, i una partida li escopien.

Com s'ho va haver mirat una estona, no pogué pus, i romp:

—¿Pero que diantre es això que feis?

—¿Que feim? responen aquells. ¿I això demanau? ¿Que sou nat d'avui i batiat d'ahir, o veniu de ses Erasses.

—Som un homo que no era estat mai an aquesta terra, i veig ara una cosa que no havia vista en sa meua vida.

—Idò heu de sebre, li digueren, que aquí e-hi ha sa costum de que, si un se mor amb deutes, el

posen devall aquesta *cibolla*, i no 'l poren enterrar que no estiga cabal, i tots aquells an a qui devía tenen dret d'escopir-li fins que estiguen pagats i satisfets. Aquest mort va fer s'endemesa de morir-se amb més deutes que cobrances: per això está així com está, i li fan lo que li fan. ¡Fort! ¡més se'n mereix! hagués pagat allà aont devía! Perque ¿quina llei es aquesta de manllevar i endeutar-se i fondre sa suor dels altres, i que llavò es qui han fet es favor de deixar, es qui han feta sa somereta, s'hajen de pegar un cop a sa barra? Per això, ¿no vols que 't duguen devall sa *cibolla* en esser mort? Paga, com un dimoni, allà ont deus.

Com En Robert sent tot aquell manifest, recordant-se de ses paraules de sa mare: *fes bé i no mires an a qui*, s'esclama:

—¿I si n'hi hagués un qui pagás per ell, no 'l porien enterrar an aquest mort?

—Ja hu crec que sí! ¡i ben aviat! pero, ¿qui será es beneit que vaja d'aquestes merques?

—Jo, diu En Robert.

Haver gastada aquesta paraula ell, i deixar-se d'escopir es qui escopien, va esser tot-u.

—¿Que deis? ¿que deis, germá? cridaven tots enrevoltant-lo. Pagau, pagau fins a dobler i maia, i veureu que de prest hi estará tapat de terra aquest polissó.

—¡Uei! no insulteu es morts, que Deu ja los ha judicats.

—No res, pagau, i si 'l mos tornam passar per sa garrova ¡que mos tiren d'una passa!

En Robert se va treure un serronot de dobles de vint, que feia por, i *dany dany* va *monyir* fins que va haver pagats tots es deutes d'aquell mort; i

foren tants, que 'l deixaren més aixut que una pellissa. An es pobre serró el va poder girar lo meteix d'una calça, i no hi hagué perill que 'n caigués cap de duret d'or, dobleta, ni doble de vint: totes havien volat..... per enterrar aquell diantre de mort.

Així meteix l'homo va perdre ses riaies, i se'n torná a sa barca, tot mostii i consirós, pensa qui pensa:

—¡No es estada mala berba aquestal ¡Tan meteix tenia raó mon pare de fer-me de present que no m'aturás an *es port de sa cibolla blanca*! Pero també e-hi ha que ma mare me va comanar que sempre *fes bé i nō mirás an a qui*. No res, ja hu veurem que será en esser cuit. ¿E-hu he fet? ¡Vaja per ben fet! i ¡fora engronyaments ni funestedats per això ni per altre tant!

Arriba a sa barca tot xaravel·lo, i es mariners no conegueren res.

—¿Que es anat bé, patró? li demanaren.

—Bé de tot, respòn ell.

I partiren, i no s'aturaren fins a ca-seua.

Com En Robert saltá a terra, son pare i sa mare ja l'esperaven, i poreu fer contes s'abraç i ses besades que li degueren donar i s'alegría que tengueren, veent-lo més sá que un gra d'ai i més xalest que una novia.

Pero com los contá sa passada des *port de sa cibolla blanca*, perderen ses riaies i quedaren de pedra. Son pare li doná un dalt-a-baix, que el se cuidá menjar, perque deia que ja le-hi havia advertit devant que no 'n passás, i que per sa seua caparrudeça se 'n havia duit tan gros perbòc: ara sa mare, considerant que en so pagar es deutes

d'aquell mort no havia fet més que observar lo que ella li havia comanat, torcía es coll, i deia:

—Un poc salat mos es sortit es fer bé aquesta vegada, fii meu; pero no e-hi ha remei: qui bé fa, bé trobará; i desgracies més grosses mos porien haver succeïdes. ¡Deu mos n' alliber, si convé!

Des cap d' una mesada En Robert un dia agafa son pare, i li diu:

—Mon pare, ¿i que no hem de fer un altre viatge?

—Sí, pero no sia cosa que tornes passar p' *es port de sa cibolla blanca*. ¡Ara e-hu tenc de veure si t' haurás escalivat de no creure! ¡Si 'n passes, no et tornes presentar dins aquesta casa; que 't treuré defora!

—¡Jesús, Robert! deia sa mare; ¡no 'n passes per amor de Deu! ¡creu ton pare! ¡pero creu també ta mare: *fes bé i no mires an a qui*, fii meu!

—¡No tengueu ansia! deia ell; tot anirá bé si Deu e-hu vol i María.

Se posa dins sa barca, ben carregada de pertret, seuparen àncores, i vent en popa i vela plena, de d' allà. Cerca que cerca un port topadís, volgué Deu que en trobás un; despatxá tot es carragament, i n' hi donaren més doblers que no ~~volia~~: li ompliren un serronot que feia por, tot de durets, dobles de sis lliures, de dotze i de vint.

Ja se 'n tornava a ca-seua ric i plè, i heu de creure i pensar que li investiren unes ganes tan fortes de passar p' *es port de sa cibolla blanca*, i varen créixer tant i tant, que no pogué pus, i diu an es mariners:

—¡Cap an *es port de sa cibolla blanca* tenim ses feines!

—Pero, ¿i que dirá vostro 'n pare? ¡Ell que era ~~tan entès, tan~~ avengut, no 'n volía passar mai!

—¡Cap an es port de sa cibolla blanca dic!
¡Allá aont e-hi ha patró, no manden mariners!

Els acalaren es cap, i varen creure.

Dins set o vuit hores, ja foren dins aquell port ditzós, donen fondo, i En Robert ja salta a terra, i a trescar la ciutat s' ha dit.

Com se 'n tem, se troha dins sa meteixa plassa de s' altre pic, devant aquella cibolla disforja, i ara sí que era gros es remolí de gent que e-hi havia.

—¿Que farem? diu En Robert. ¿Que será un altre mort carregat de deutes?

S' hi arramba, i va veure que no era un mort que tenia enrevoltat, sinó una fadrineta que cuidava a fer ui de plorar, i que, encara que no tragués fesomia i dugués pintada demunt s' angunia aclucadora que roegava es seu cor, se veia que era sa cosa més garrida i gentil que s' hagués vista mai. Estava atracada a sa soca de sa *cibolla* per aguantar-se; devora ella e-hi havia un senyorot boca closa i que feia uis ferm. Un esgotzí, que s' arrabassava una cara de Caifás lo més al viu, anava i venia per dins es rol·lo que la gent deixava buit, i deia amb una veu que esquerrinxava ses oreies i resplandia dins es cervell:

—¡Mil lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més!
¡Hala, qui e-hi diu més! que sa pessa e-hu paga.
¡Mil lliures, a la una!...

—Pero, ¿que dimonxe es això? diu En Robert, com va haver vista la feta.

—¡Que ha d'esser! li respòn un devora. ¿Que no badau els uis? Encanten aquesta fadrineta, i si e-hi voleu dir, afanyau-vos; que per-ventura no hi

sereu a temps. Es corsaris han arribada avui una barcada de catius i catives, i han tenguda tanta pressa que ja només queda aquesta al'lota. L'han estojada per lo derrer perquè e-hi hagués més temps de veure-la i fossen més es qui la volguesen comprar.

Encara aquell no havia acabat es seu cap de fil, com se sent una veu que crida:

—¡Mil lliures més!

I s'esgotzí llavò sí que va cobrar coratge, i cuidava a fer ui cridant:

—¡Dos milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més! ¡Depressa! que, com voldreu, no hi sereu a temps. ¿Que no'hu veis que aquesta al'lota val tots els doblers del mon? ¡N'hi ha per tornar-hi locos! ¡Dos milia lliures a la una! ¡Hala qui e-hi diu més!

—Patró, digué aquell an En Robert; ja el sentiú an es rossinyol. Si e-hi heu de dir, espediu, que això va a má de fer-se amunt. En treurán més doblers que no voldrán. ¡Ell, si va a dir ver, no n'havía vista cap mai d'al'lota més prendora!

En aquest entre-mig tornen sentir una veu que diu:

—¡Mil lliures més!

I s'esgotzí, ja hu crec, just un rabiós, cuidant a esgargamellar-se, anant i venint com una llançadora, no s'aturava de cridar:

—¡Tres milia lliures a la una! ¡Hala qui e-hi diu més! ¡fora són! ¡fora vessa! ¡qui té doblers, que los trega! que ara es s'hora. ¿Que no la veis tan gentil, tan bella dona, maldement ara tenga pena? ¿Que no hu veis que no es pagada a qualsevol preu? ¡Tres milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més!

—No hi ha remei, torna dir aquell an En Robert: aquests cossaris avui se fan sa barba d'or. ¡Vaja quina pressa! ¡Hala, patró! Si 'n teniu ganes, no fasseu pus s'orbet, que poria esser que la cosa se fes amunt ferm, i vos costaria des pebre.

En Robert no va respondre: estava cap-ficat, tot pensatívol. Li havia agafada tal compassió d'aquella fadrineta, e-hu trobava tan lleig que s'hagués de veure dins una esclavitud per tota la vida, i que son pare i sa mare l'haguessen de plorar perduda per a-sempre; li ferien tant es cor ses llàgrimes i es plant que ella feia; que s'aficà dins es cap que no tendria perdó de Deu si amb sos doblers que duia i que havia tenguts tan bons de guanyar no la treia d'aquell enderivell tan ferest.

I li acabaven de donar sa sempenta ses paraules de sa mare: *fes bé i no mires an a qui*; pero llavò li venien a sa memoria ses amenasses de son pare i ses ateses que li faria si se tornava presentar bossa buida. Estava el pobre entre s'espasa i sa parèt: si prenía per un vent, mal; si prenía per s'altre, mal també.

A-les-hores se sentí una altra veu cridar:

—¡Mil lliures més!

S'esgotzì aquí se desbaratà de tot, aixordant tot-hom amb sos seus crits i estufornos:

—¡Quatre milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més! ¡Hala, depressa! que qui voldrà, no hi será a-temps si bada un poc. ¡Hala, que ja está a la crema! ¡S'al·lota més garrida que es passeig, que banya s'oreia de saliva a totes! ¡Quatre milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més!

Aquí En Robert no pogué pus.

—¡La fas, i venga lo que venga! digué ben fort.

S'afica p' es mig de sa gent, i a força de colzades a dreta i esquerra, se planta devant s'esgotzí, se treu es serronot, que duia es forjo d' una poltrú de ses més grosses, i amb sos uis que li espietjaven i tot el còs que li tremolava, diu:

—¡Aquest serró, tot ple d' or, tenc per aquesta al·lota!

S'esgotzí va romandre ferit-l' a; es cossari, boca badada; es qui estaven en revoltats, amb sos cabeis drets; es qui e-hi havien dit sensa polsos; i començaren a fer-se enrera, i si no amb sa llengo, amb sos uis i sa cara deien:

—¡Mos han arronçats amb aquesta!

—Lliura! diu es cossari a s'esgotzí.

—¡Aquest serró ple d' or, a la una! digué s'esgotzí, signant es d' En Robert. ¡Hala, qui e-hi diu més? a la una! ¡a les dues! ¡Hala, qui e-hi diu! ¡a les tres!... Vostra es, diu des cap d' un poc, girant-se an En Robert.

Es cossari s'aixeca, En Robert li buida es serró dins un mocadorot estès, i e-hi va haver un caramull d' or que feia feredat.

En Robert se gira a sa fadrineta i li diu:

—No plores pus: sapies que no éts cativa ni esclava. Es ver que t'he comprada, que he donat tot quant duia per comprar-te; pero no hu he fet perque fosses meua, sino per tornar-te a ton pare i a ta mare. Diguès-me aont son i ara meteix porem partir.

Aquella al·lota se creia somiar: havia sentides ses paraules d' En Robert, el veia a ell que no feia cara d'anar de berbes; però no s'ho poria aficar dins es cap que allò fos ver.

Prou li costá an En Robert fer-le-hi creure: li va haver de parlar ben fort.

La dona no-hi cabia de goig; plorava d'alegria; una gaubança que no era de dir l'envestia per tots es vents; estava com una beneita.

—¿Éts fadri o casat? va dir cop en sec.

—Fadri, diu ell.

—Sapies, idò, que jo som fia de rei, que es cossaris me varen pendre i m'han duita aquí. Som fadrina, i, si me vols, mos porem casar, i, com més prest, millor: som teua, i cadascú que tenga lo que es seu.

No vos dic res si li agradá aquet sò an En Robert, i si hu va trobar que hi estava ben pensat.

—Fieta meua. digué ell, tu ja hu veus: per treure 't de sès ungles des cossaris he donats tots es doblers que duia, tot es meu cabal. Men una barca, pero es de mon pare, i com veurá que torn sensa una creu, no sé que 'm farà. Això es lo que hi ha: si te'n aconhortes, t'assegur que no estarás per mí.

—¡Tu m'has rescatada, diu ella, t'és esposat a tot per tornar-me sa llibertat! Bellament me puc esposar jo: vui córrer sa teua sort, sia bona, sia mala. Casem-mos, i no anem a aclarir pus raons.

Se casaren, s'embarquen, i els mariners feren uiots ferm com veren aquella al·lota que s'entregava amb so patró i que era tan garrida i ben carada.

—Es sa meua dona, los va dir En Robert: respectau-la per tal.

—¿Vol dir vos sou casat?

—Sí-fa, ¿que no trobau que he tengut bon gust?

—¡Bò de tot! ¡pero de tot! deien ells sensa poder-se'n avenir.

—Fieta, diu En Robert a sa dona, ara tu mos

has de dir es reinat de ton pare aont devers mos cau.

—No me 'n parles, respòn ella: com es cossaris me prengueren vaig perdre l'aluiar, i amb tant com he plorat i sa pena que he passada, que sols Deu del cel e-hu pot dir, ni sé per aont venguerem, ni aont me trob, i manco per aont hem de pendre.

—Lo millor será, diu ell, que mos n'anem a ca-nostre, i d'allà ja farem cames per afinar-ho.

Ella va trobar que havia pensat bé, i partiren cap a ca'n Robert.

E-hi arriben, i, com son pare los veu tots dos i sab es manifest, com veu que es seu fii se'n vé sensa una treseta i amb aquella dona per afegitó, li va caure tan avall i-hu va pendre tan tort, que no se volgué entendre de si ella era fia de rei ni reietó, ni si havia caiguda en mans de cossaris, ni si e-hi havia deixat de caure: los va treure defora a tots dos amb caixes destrempades, i los digué que no s'hi tornassen presentar en tots es dies de la seua vida.

En Robert hagué de sortir de ca-seua amb ses mans demunt es cap, poreu fer contes amb quin coret:

—No mos queda altre camí, digué ell, que anar-mos-ne p' el mon pelegrinant, i no aturar-mos fins que hájam trobat ca-ton pare.

Camina caminarás, passaven terres i més terres, demanant a tot-hom noves de lo que cercaven.

Molts no havien sentit anomenar mai tal rei ni tal reinat. Es qui'n tenien indicis, tots los deien que era tan enfora i tan enfora, i que abans d'arribar-hi, serien morts de caminar.

Ells per res del mon perdien es coratje i sempre de d' allà cap aont los deien qu' era.

El pobre rei que havia perduda sa fia, que no 'n tenia altra, com prou va haver plorat, que es pensaven que se moriria de pena, envià nobles de la seua Cort a cercar-la per tots els vents fins que l' haguessen trobada, i los va fer aquest pla de-
vant devant:

—No heu de dir a les-clares que es sa meua fia que cercau, perque això vos poria dur molts d'emperons i embrutar-vos sa pesquera, pero de tot. Vat-aquí lo que he pensat per fogir d'aquest mal: sa meua fieta, com bé sabeu, es sa millor brodadora que s' haja vista mai: allà aont ella posa ses mans, que no e-hi vaja un' altre a posar-les-hi, perque farà els ous en terra. Jo vos donaré una bandera brodada seua; voltros la vos ne duis, i vos n' anau de vila en vila i de ciutat en ciutat, i només heu de fer això: heu de mostrar sa bandera a tot-hom, i heu de dir: A s' al'lota que'n brod una com aquesta es nostro rei li donará sa corona. Sa qui mos ne present una d' igual, no té més que venir amb noltros, i tot-d' una que arrib, ja tindrà sa corona demunt es cap, ja será la reina. Com ningú, en no esser sa meua fia, es capaç de brodar-ñe una d' igual, no vos poreu errar. Si e-hu trescau tot i ella es viva, quant passeu per allà aont ella es, la trobareu tot-d' una. ¡Vaja, idò; ja poreu esser partits, i no torneu sensa ella!

Los dona sa bandera, que era una maravella, sa cosa més preciosa que vos pogueu imaginar, i partiren al-acte.

Camina caminarás, se 'n anaven tresca qui tresca terres i més terres, reinats i més reinats: mos-

traven a tot-hom sa bandera i deien lo que feia al cas; ses al'lotés de per tot no feien més que brodar banderes, i vos assegur que hi posaven bé es cinc sentits, i que treien tot s'estam; pero totes se quedaven amb ses ganes, totes feien quetxa: ses banderes que brodaven eren morques devora sa que es nobles duien.

Ja feia set anys que ells corrién p'el mon cercant qui los ne presentás una que fos just igual, i no los ne presentaven cap que li retirás gens: sempre feien calada buida; no la porien trobar a sa mata llentisclera.

Ja havíen perdut es coratje de tot, quant Deu va compondre que passasen per sa meteixa ciutat aont En Robert i sa seua dona se trobaven a-les-hores seguint sa seua pelegrinació.

Varen caure a veure aquells nobles, i ella los va conèixer; pero no digué res, sino que va pendre sa seua.

—¿Vols que hu prou de fer-ne una de bandera com aquesta? diu an En Robert.

—¿I que 't dones amb coratje tu? respòn ell.

—¡Vaja si m'hi don!

—Idò endevant.

Trobaren una bona ánima que los deixás sa roba i es fil que se necessitava, ella se 'n va a mirar-se bé sa bandera, demana quinze díes de temps, los hi donen, posa fil a sa güia, i dins es quinze díes la tengué llesta. La du an aquells nobles, es nobles la posen as costat de sa que el rei los havia donada, i va esser just just aquesta, ni més ni pus. Des cap d'una estona que les se varen haver passades totes dues per ses mans mirant-les-se, ja no saberen distinguir quina era una i quina era s'altra.

Es nobles feren explicar aquella dona i es seu homo, i llavò sí que veren ben clar que havien trobat lo que cercaven: sa fia del rei.

Poreu pensar quina alegríja més grossa no havien de tenir uns i altres.

Es nobles digueren:

—Es camí més curt es posar-mos dins una barca, que ja hi hauríem d'esser a ca'l rei.

Se posaren dins sa barca, i, vent en popa, de d'allà.

Com feia un parei de díes que navegaven, el dimoni de s'enveja, que no deixa res per verd, i que, allà aont no s'afica ningú, s'afica ell, començá a pegar enforinyades an aqueis nobles; i, com se'n temeren, ja los va haver entrat, i no s'aturava de dir-los:

—¿I ara consentireu que aquest papalomeo d'En Robert, pobre i retut, que fins ara per tenir p'es bec, havia de córrer la gandaina de porta en porta captant *qualque coseta per amor de Deu*, consentireu que un així haja de esser es vostro rei? ¿I que no e-hu veis que e-hu será? Tot-d'una que arribeu, el rei los donará sa corona: no vos n'escapau. ¿I sereu tan poca cosa que allargareu es coll a passar per tal afronta?

An aquells nobles los entraren tant aquestes impugnes que tots s'ensumaren, i varen dir:

—Lo millor será entretenir-lo un parei conversant a un lloc perillós, i que dos o tres, de cop-des-cuit, amb una senpenta el tirem a la mar, i així, matant sa vaca, desmamarem es vadell. Direm que hi es caigut de desgracia; un de noltros se casará amb ella, i tot mos dirá en candela.

¿Que me'n direu? Ell les feren tenir veres an

aquelles paraules. Aquell dia meteix ^{mouen} ~~moeun~~ conversa an En Robert; ralla qui ralla, el duen a un costat de sa barca, i, tot-d'una que 'l veuen una mica descuidat, li enverguen sempenta, i el pobret va caure emplomat dins mar, i no'l veren pus.

—¡En Robert que mos es caigut a la mar! se posaren a dir aquells polissons, fent crits i renou. ¡O quina desgracia! ¡quina desgracia!

Sa fia del rei los sent; surt corrents, mira per tot, se mira aquells, escampa la vista tant com pot, afica ets uis per tots ets endrets... en lloc veu En Robert: li ve baticor, tors es coll; i cau estesa lo meteix de morta.

Bé li banyaren es polsos d'aigordent, bé la ventaren: no la pogueren retornar.

Llavò sí que s'hi trobaven enfangats i endidats es nobles.

Arriben a la Cort, el rei los surt a camí, veu sa seua fieta d'aquella manera, i no sabia que li passava. Per una part tenia una alegría grossa de veure-la, quant ja la creia perduda per a-sempre; per altra part sa pena el croixia i l'estrangolava, veent-la allargada, sensa sentits, sensa polsos, que casi no es coneixia que alenás.

—Senyor rei, deien es nobles, es estada s'alegría de veure que ja arribava, que li ha fet venir aquest desmai. No tenga ansia, ja li espasará si Deu ho vol.

Pero no li espasava gens, i el rei i tota la Cort estaven amb un coret com una llantía, no sabien per ont pendre, i tot era plors i descapdell.

A la pobreta la posaren demunt un llit, tots es metjes que tenien un poc de fama e-hi acudiren, i no s'aturaven de tirar consulta i de provar coses per retornar-la; pero tot era debades.

En Robert, tot-d' una que pegá dins s' aigo, sentí uns brassos que el varen pendre i que el se 'n duien per endins, fent més via que un delfí.

Des cap de tres dies surt a una plaja.

Tot-d' una que toca s' arena, se tem que es brassos que 'l duien s'aferren a un còs, i se troba dins es brassos d' un homo. Aquell homo li diu:

—¿Que no 'm coneis?

—Ni tenc record d'haver-vos vist mai, respòn En Robert.

—Idò jo som aquell homo que tu trobares mort dins es *port de sa cibolla blanca*, i que li pagares es deutes, perque el poguessen enterrar. Aquí som per tornar-te es favor que llavò ~~hem~~ feres. Com pegares dins s' aigo, es meus brassos foren que te reberen, i que t' han portat aquests tres dies. Te tiraren a la mar per enveja, perque no fosses el rei; sa teua dona caigué esmortida i encara e-hi está. Ja es a ca-son pare, i tots es metjes plegats no sabem com retornar-la.

Aquell homo se posa sa má dins es pits i se treu una guittera.

—Jas aquesta guittera, i, sona qui sona, ves-te'n per devant ca 'l rei.

Se 'n hi va, i vos assegur que cuidava a fer ui sonant. ¡O que hi sonava de bé, i quins sons que treia més fins i purificats!

La reina sent aquells sons, guaita, veu En Robert amb sa guittera, i diu:

—Feis-lo pujar: ja que ningú troba remei per sa meua fieta, per ventura es sò d' aquesta guittera li sería bò.

Fan pujar En Robert, el menen dins sa cambra aont estava ajeguda sa fia del rei, i ja se posa a tocar, i-hu feia de tot.

Romp a cantar, i se destira d' aquesta:

—La tonada del patró,
que cativa vos trobá;
la tonada del patró,
que amb bons doblers vos comprá.

Aquí sa fia del rei comença a cobrar colors i colors.

—¡No t' atures de tocar! ¡toca més! digueren el rei i la reina cobrant coratje.

I En Robert, ja hu crec, toca qui toca.

—Canta, canta, li digueren.

Ell torna a cantar:

—La tonada del patró,
que amb ell vos vareu casar;
la tonada del patró,
¡set anys de pelegrinar!

Aquí sa fia del rei ja obrí ets uis i mirava i mirava, sobre-tot devers En Robert, i son pare i sa mare.

El rei i la reina anaven a tirar-s'hi demunt per abraçar-la i tapar-la de besades.

—¡Que no la toc negú per amor de Deu! diu En Robert, ¡deixau-me acabar!

El rei i la reina se varen detenir, i li digueren:

—¡Hala, idò, fes la teua via! ¡Depressa!

En Robert, sona qui sona, continuá es seu cap de fil, refilant se veu tant com poria:

—La tonada del patró,
que a fons el varen tirar;
la tonada del patró,
Deu del cel li da sa má.

Aquí sa fia del rei obrí sa boca, i va dir sospirant:

—¡Ai, estimadet de la meua ánima!

—¡Per amor de Deu que no diga res ningú! clama en Robert. ¡Que no 's moga ningú!

Ningú motá ni 's bategá, i ell, com un desesperat, se destira d'aquesta, endolcint sa veu tot lo que va sobre:

—La tonada del patró
que vé per fer-vos cobrar;
vet-aquí los vostros pares,
vet-aquí el qui vos salvá.

Encara no va haver acabat es derrer mot, sa fia del rei amb una rebel·lada s'aixeca asseguda, pega bot des llit, sana i bona i atxerevida, i se tira dins es brassos d'En Robert; el rei i la reina los abrassaren a tots dos, plorant d'alegría com a nins petits; i no sabien que 's feien ni quin cap los anava devant.

Tot-hom

Se seua fia i En Robert comptaren tot lo que els havia passat. To-thom quedá amb sos cabeis drets; no se 'n porien avenir.

An aquells nobles que havien comès es crim, porque el confessaren i el ploraven amb llàgrimes de sang, los perdonaren sa vida, pero los tancaren dins s'olla d'un castell, i no veren pus sol ni lluna.

El rei maná que se fessen tres dies de festa grossa, i un dinar cada dia per tots els seus vasalls, pero un dinar d'aquells que tiren d'esquena ets homos. I vos assegur que tots se 'n aprofitaren bé, i que n'hi va haver de trui i de sarau tot lo que va esser bò.

El rei doná sa corona a sa seua fia i an En Robert, que foren uns reis de primera, i varen viure anys i més anys a-pler ells amb ells i amb tot-hom, i encara son vius si no son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Torra Nova, agost 1896.

EN PERE POCA POR¹

AIXÒ era una viuda que només tenia un fii, que havia nom Pere: un al·lotell galanxó, desxondit, sá com un gra d' ai, agoserat, que no l'espantava vent ni aigo.

Un dia agafa sa mare, i li diu;

—Ma mare, fa molt de temps que vaig endarrer de sebre que es por: en voldria veure de prop, veam quina cara treu. Jo bé demán que me 'n mostren, que me diguen per ont caplleva; pero aquesta es s' hora que sia estat senyor de trobar-ne en lloc una mica que es una mica. I son tan fortes ses ganes que en tenc, que he resolt anar-me 'n a trescar mon, i no m' he d' aturar fins que n' hauré trobada poca o molta.

—Pero, fii meu; deia sa mare. ¿Que has tornat loco? ¿Qui ha vist mai anar a cercar por? ¿Que no sabs tu que es una cosa que vé sensa que la cerquen?

---

¹ La 'm comptaren l' amo En Salvador Galr: és de So 'N Mas i el Sen Pere Gotze, de Manacor.

—Ma mare, responía ell, no teniu que predicar-me: me som passat això p' es cap, i e-hu he d' arribar a s'enfront, surta des llevant, surta des ponent. ¡O es coll e-hi anirà o jo aclariré que es por!

—No hi ha remei: caparrut com ton pare, deia la pobre, llagrimetjant.

—Qui sembla a los seus, no fa tort a ningú.

Sa mareta, com prou va haver pregat i plorat, li digué:

—Fii meu, ja que no 'm vols creure, una cosa te comán: que, allà ont se ponga es sol, t' has d' aturar i allà meteix has de fer sa nit.

—No tengueu ansia, diu ell, lo que es en vers d' això vos creuré.

Pren un cavall i doblers, i ja es partit.

Camina caminarás, passá terres i terres, i mirava ben a dreta i a esquerra per veure si afinaria a a part o banda sa por ditxosa; i a tot-hom qui veia demanava si en sabíen gens en lloc. Sa gent com el sentia, no se 'n poria avenir, i uns el donaven per loco, i ets altres per beneit.

Com se 'n va tèmmer, es sol se va pondre.

—Es sol s' es post, diu ell; vui fer lo que ma mare m' ha comanat: fora caminar pus.

Veu su-llá un abre de molta rama, i diu:

—E-hi farem sa nit devall.

S' hi acosta, i repara que hi ha tres homos penjats amb un pam de llengo defora.

—¡Fosca d' auba! diu ell. ¡jo que tenia ansia de jeure rostit anit! ja tenc per fer es jaç, i el faré tot d' una, que estic cansat, i així podré acabar sa son.

Taia sa corda an aquells, i caigueren com a troncs. En posa dos un as costat de s' altre i es tercer entre vessat demunt es cap d' aquells dos, i

zas s'hi ajeu, i al punt estigué més adormit que un sauló.

¿Que m'en direu? Aquells tres encara no s'eren afeigats de tot com En Pere los desfermá; i, amb sa calentor d'ell i amb so jeure en-terra, des cap d'un parei d'hores comensen a cobrar, i a bategar-se un poc i a exhalar qualche gemec. Sobre tot, tant arribaren a fer, que desperten En Pere.

—¿I ara? diu ell, badant els uis i mirant-los-se fit a fit, es més descansat del mon, fins que los arriba a dir:

—¡Aquesta sí que m'es blaua! ¡i voltros sou vius! ¡Cap com aquesta! Lo que no sé com no vos he acabats d'afeigar amb so pes de sa meua còrpora.

Aquells homos cobraren de tot, i podeu pensar, quedaren tan agraïts, que li haurien donada sang des seu cor.

Eren tres senyors ben rics que havien caiguts en mans d'un contrari seu molt gros, i n'havia fets tres penjerois an aquell abre. Se'n menaren En Pere a ca-seua, le hi tengueren una partida de dies, el volien carregar de dobles de vint; pero ell no'n volgué cap, sino que li diguessen aont devers trobaria por.

eren,
n/

—I com mos veres penjats, li digueren, no'n trobares gens?

—Ni cap mica, va dir ell.

—Idò no sabem aont en pugues trobar.

L' homo torná pendre els atapins, i de d'allà.

Camina caminarás, passa terres i terres, demana qui demana a tot-hom qui veia: per aont trobaria por.

—¿Por cerques tu? li deien. ¿I qui ha vist mai cer-

car-ne, i tot-hom en fuig tant com pot? ¡Deu te 'n alliber, fiet!

Sobre-tot, arribá es vespre, i no tenia res an es fus. Com es sol se ponía, se trobava devora unes cases de possessió.

Es sol s' es post, diu ell: fora caminar pus. Vui observar sa paraula de ma mare.

No molt lluny e-hi havia dos pareiers qui ja desjonyien. S' hi acosta i los escomet.

—Que sou d'aquestes cases.

—Sí-fa.

—¿Que no poré romandre anit?

—Ell aquí no hi román ningú porque e-hi surt por es vespres.

—¡Que me deis! esclama En Pere. ¿I aquesta es vera? ¿Aquí e-hi surt por?

—Vaja si n' hi surt. Figurau-vos que l' amo ha hagut de llogar un' altra possessió no gaire lluny, porque ni ell ni gent seua ni cap missatge per res del mon e-hi volen romandre. Ell heu de pensar que, tot-d' una que vé sa fosca, se posen a retro-nar cuecs, bels, remeulos, brams, bramuls, que pareixen trons del cel, ses bigues cruixen, ses parents tremolen, i com que tot se 'n haja d' entrar.

Així es que aquí no-més e-hi venim i e-hi estam de dia per fes ses feines, e-hi barenam i dinam; pero, en pondre-se es sol, aplegam es trastets, i cap a s' altra possessió falta gent. Lo que es a l' hora d' ara, en treure noltros, ja no e-hi ha una ánima dins es lloc. Tots en som anyívols de sa por, i en fogim com el dimoni de la creu.

—¿I que vos pareix! diu En Pere, que li sabrá greu a l' amo si jo fas sa nit aquí, dins ses cases?

—¡Que ha de sebre greu a l' amo! diuen es pa-

reiers. ¡A vos pot esser que vos ne sapia haver-hi *esser-hi* romás!

—No-res, deixau estar s' ansia per mí. Ara meteix me 'n hi vaig.

—No e-hi aneu si no teniu sa vida avorrida; que de més acorats que vos n' hi son anats, i han perduts es cabeis des cap, i no son estats homos pus.

—¡Bones gèl·leres devien esser ells! diu En Pere. Sobre-tot, vaig deixar ma mare per trescar el mon fins que trobás por, i ara que 'n som tan aprop, ¿no voleu que m' hi esquitx? ¡Ni un retgiment de soldats m' aturaria!

—¡O sou loco o beneit! deien es pareiers. ¡No e-hi aneu per amor de Deu!

En Pere ja havia girat es cavall, i no los sentí. Arriba a ses cases, e-hi havia sa clau an es pany: obri, entra, mira per tot per veure si sa por estava amagada dins cap auberjó o enfony; no veu gens de fressa en-lloc.

—No res, diu ell, vendrà amb sa fosca. Esperem-la, que no es pot torbar gaire. Ja m' atabacaria fort si anit justament tenia pereça de venir. Perque anau a fer es comptes a locos: i que ella deu esser loquencia no hi pos dupte. Tot-hom me diu que vé sensa que l' envien a demanar; i no es venguda a mí que fa tant de temps que la cerc. Pero no passem s' arada devant es bous, i no diguem bé ni mal del dia fins que passat sia.

○ L' homo entrá es cavall dins una boaleta, li dona recapte, amb tot espai fa foc, treu de dins es rebost xuia i sobrassada i un parei d' ous, fa una bona truita; i, encara no la tengué demunt sa taula, com ja li pega clavada i altra, i fins que n' hi hagué gens.

—Sobre-tot, digué torcant-se, ell sa fosca ja es aquí, pero no e-hi ha sa por. No m' ha enganat de res. Deu esser loca fermadora. Anit que e-hi ha qui l' espera amb tan bona devoció, anit no es venguda. No; i sa son me doblega de tot. No-res, anem a jeure; i si acás sa polissona vé més tart, si es tan renovera com diuen, ja mos desxondirà.

Dit i fet, se'n va dins una cambra, troba un llit fet, s' hi tira demunt i apaga es llum.

I heu de pensar i creure que al-acte esclatá dins aquelles cases, un telabastaix aborranador; tot eren cadenes que rossegaven, bigues que croixíen com si se rompessen a set bandes, parets que tremolaven i feien bots com si volguessen ballar un copeo, giscos ferests, cuecs esglaiadors, remeulos que resplandíen dins es cervell, brams que aixordaven, i bramuls tan escardats que pareixíen trons del cel d'aquells que fan més feredat.

—¿Que dimoni es tant de renou? digué En Pere asseguent-se demunt es llit. ¿Qui es, dic? ¡Acos-tau-vos, i mos veurem ses caretes! ¿O sou cans nanells, que no-més lladrau d'enfora? ¿Qui sou, dic?

—¡Dimonis, respòn una veu.

—¡Dimonis! ¿I ja no teniu altra lloc aont pegar, la? ¿Justament, ara que jo havia de dormir, heu hagut de moure aquest rebumbori aquí dins?

—Es que tenim un deute demunt aquesta casa-digué sa veu, i no el mos paguen.

—¿I que en som jo de sa mort d' En Berga? ¿Que l' he fet jo an aquest deute?

—Pero el tenim demunt aquesta casa, i aquí venim a cobrar.

—Pero ¿i que heu de reprémer aquí, si es qui

vos deu no e-hi es? Anau allà aont caplleua; i, si no paga, feis-li renou fins que esclat ell o esclateu voltros.

—Pero ¡si es qui va fer es deute ja el tenim que cou dins una caldera d'aigo de foc!

—¿El teniu a ell, i veniu a moure alguer per aquí? ¡Sí que hu sou el dimoni!

—¡Volem cobrar es deute de sa casa!

—Idò esperau que ella vos pag.

—¡E-hi farem renou mentres no mos paguen fins a doblar i maia!

—No hi ha remei: vos donau a coneixer per lo que sou, i e-hu demostrau que en duis un de banyam farest demunt es carabassot; i en aficar-lo a part o banda ¡hala, petits, fins que feis ui!... Pero bé ¿quin es aquest deute, si es pot sebre?

—Que, quant feien aquesta casa, havien de posar una pedra, i de feixuga que era, no porien, i varen dir:—«¡Que la pos el dimoni!» Noltros venguérem, i la posárem; i es s'hora que encara no ha llegut es pagar-mos.

—¿I amb aquestes estau? respòn En Pere. ¡Mai m'ho hauria cregut que fosseu tan aturats! ¡ell, segons veig, vos negau dins un bassiot! ¿No vos paguen sa pedra que posáreu? Tornau-la-vos-ne allà aont la vareu trobar, i si sa casa arriba a caure, ja l'aixicarà son amo. ¡Hala! ¡Depressa a dur-la-vos-ne! ¡Com es vel·la llissa, si no feis via! ¡Una mosca pus no vui sentir, que ja es la mala hora, i no hi veig de son, i bona marxa m'espera demà! ¡Com jo hu veig: ¡Tresc el mon per veure si trobaré por en-lloc; m'havien promès per cosa certa que aquí dins en sortia cada vespre, i ara resulta que sou voltros que sortiu i no ella! ¡Quin engán de mitjes!

Com es dimonis sentiren aquelles comandacions, pensaren entre sí meteixos:

—¿Cerca por, i diu que no n' ha trobada? ¿Quin deu esser ell si noltros no n' hi hem feta? ¡Donem-ho a ses cames abans de més raòhs!

Tots a la una pegaren grapada an aquella pedra, la treuen de sa paret, la se 'n duen, la tiren allà meteix aont l' havien aplegada; i, amb sa coa devall ses cames, tocaren el corn més que depresa cap a l' infern.

Tots de rabia s' abordaren an aquell que tenien dins sa caldera d'aigo de foc, que havia fet es deute, i n' hi pegaren de fitorades i banyades fins que tengueren alè.

En Pere lo-en-demà s' aixeca ben de-matí, i diu:

—Sobre-tot: ell sa por no es venguda. No m' ha enganat de res. No 'm queda altre remei que fer sa meteixa via dels altres dies; que barca aturada no guanya nòlits, i qui espera se desespera.

Com se posava demunt es cavall, que es sol acabava de sortir, arriben aquells dos pareiers que se 'n eren anats es vespre antes. Com el veren tan fresc i xalest, no se 'n porien avenir.

—¿I éts viu? li digueren. ¿I no has perduts es cabeis des cap?

—¡Com es vernedíssim! digué En Pere. ¿Veam si encara vos afisconareu? ¿No déieu que aquí hi sortia por, i que venia amb sa fosca?

—¿I que no en sortí?

—Tanta com en surt ara.

—Pero ¿i no sortí tot-d' una que s' acabá sa claror del dia?

—Pot esser que sortís, pero jo no la vaig porer guipar. I vaig estar fins a la mala-hora, espera qui espera. Encara puc esperar...

—¡Veam si mos farás tornar beneits a-poc a-poc! ¿I tu no sentires giscos, i cuecs, i bramuls, i ros-segar cadenes, i tremolar ses parets i croixir ses bigues?

—¡Vaja si 'n vaig sentir i bé! Pero ¿que en farem si no va sortir sa por? Sobre-tot, una altra vegada mirau-vos' hi més en so xarrar i en so dir: aquí hi surt això aquí hi surt allò; que amb bona concien-cia no hu poreu fer d'engañar un homo, i per pitjor sa primera vegada que parlau amb ell.

Es pareiers se miraven un amb s'altre, sensa sebre per ont pendre devant aquelles sortides de En Pere, que pegá cimada an es cavall, i ja va esser partit de d'allá.

Camina caminarás tot lo sant dia, i demana qui demana de sa por a tot-hom qui topava, no va aclarir res. Es sol començá a fer-se avall i avall, fins que se va enramar de-tot.

En Pere se trobava devora un castell.

—Ja n'hi ha prou per avui, digué: es sol s'es post; vui fer bona sa paraula de ma mare.

S'acosta an es castell, veu sa portassa uberta: entra, crida, ningú li respòn. Tresca sales i corredors, topa a sa cuina, afina tres olles grans demunt es foc amb un moltó dins cada una, i tres ribells d'arròs engrogat i tres pans disforjos demunt sa taula, i tres gerres somèrals devora, plenes d'aigo.

¿I que fa ell? Pren un parei de cuiarades a cada ribell, esvorella una mica cada pa, pega una espi-pellada a cada moltó i un glop a cada gerra, amb quatre grapades passa el Rosari, i se'n va a veure si troba cap llit. En troba tres de fets dins una cambra molt gran; i, panxa plena; s'ajeu dins un, i al punt va fer uns roncós que tot allò retronava.

Aquest castell era de tres gigants que batallaven p' el Rei cristià contra el Rei moro, i se 'n anaven el matí i no tornaven fins el vespre.

Si hu deixaven tot esbadellat, era porque tenien mals arrambatjes ferm, tot-hom los menava una por que no es de dir, i no hi havia perill de que ningú sensa orde seua s' atrevís a acostar-s' hi d' un quart lluny, quant-i-més passar es portal.

Figurau-vos lo denou que los havia de venir an es tres gigants com arribaren, fosca negra, i s' acostaren a sa taula i an es fogons, i notaren que los havien espipellats es moltos, i esvorellats es pans, i que faltaven un parei de cuierades a cada ribell i que s' aigo de ses gerres s' era feta avall. No se 'n porien avenir.

—Pero ¿qui pot esser s' atrevit que mos haja feta aquesta? deien ells. ¡Tant meteix se necessita tenir coratje i sa vida ben avorrida!

Ja son partits cerca qui cerca, per veure si afinarien es lladre, i no el porien afinar en-lloc.

A la fi digueren:

—Si no es dins un llit nostro, mos n' haurem de estrènyer es cap.

Se 'n van dins sa cambra, i ja hu crec que le hi trobaren an En Pere, colgat i dormint com un peix.

—¡Ja el tenim! ¡Ja el tenim! digueren cridant i fent lulea.

En Pere tot-amb-ú obri els'uis, i, com los se veu enrevoltats, diu, més fresc que una cama-rotja:

—¿I ara que cercam?

—¿Que cercam, ¿demanes? Ara e-hu sabrás, diuen ells.

I ja hi están abordats com a llocifers.

—¡Uei! diu En Pere sensa bategar-se: ¡Deixau-

me fer, que no estic per moixonies! ¡Tenc son per vendre, i necessit dormir! Si voleu res, ja en parlaré demà.

Es gigants, com el sentiren, com notaren que li venia tan poc de-nou veure-los-se devant, com si fossen estats tres ropits, i que no era gens coneixedor que li haguessen feta gota de por, se varen acovardar, perquè pensaren: ¡Com no l'hem retgirat, es que té més força que noltros! ¡Alerta, mosques!

Ell recularen abans de més raons, i sortiren de sa cambra amb sos cabeis drets, de veure que un homo tot-sol, dins es seu castell, per més burla i afronta, los havia feta aquella passada. No hi porien pendre peu.

A la fi soparen i se'n anaren a jeure.

No tengueren altre remei que acostar es dos llits que los quedaven, i s'hi varen haver de compondre per por de ventim, tan acoquinats estaven.

Lo en-demà dematí com s'aixicaren, varen trobar En Pere vestit i amb uns uis ben espolsats.

Los va fer una escomesa lo més xalesta, com si fossen estats amics veis corals; i ells, cada vegada més sorpresos, li demanaren qui era, d'ont venia i que cercava.

—Jo vos ho diré, respòn ell. Jo som un al·lotot que vaig enderrir de sebre que es por. Per veure si'n trobaré gens en-lloc, me passeig d'assí i d'allà; pero fins al present me som passetjat debades: no tenc res an es fus. I lo pitjor, que tot-hom me diu que sa por es una cosa que vé sensa que l'envien a demanar, i que surt sensa que la cerquen. De manera que ja comens a estar més de mig empipat perquè tresc i tresc, i tant tenc avui com de-

má. ¿I voltros no me 'n donàriau noves d'aquesta bona de por? ¿No 'm diríau per aont caplleva?

—¡Vaja quina casta d'homo que es aquest! deien es gigants, com el sentien. ¿I d'aont mos deu sortir?

Llevò li feren aquest pla:

—Mira, si estás tan endarrer de sebre que es por, vina amb noltros, i t'asseguram que hu porás tocar amb ses mans.

—¿Aquesta es vera? respòn En Pere. ¿I no anau de berbes que la 'm mostrareu a sa por.

—¡Ara es hora de berbes! diuen es gigants. Figure't que noltros e-hi ha una mala fi d'anys que batallam p'el Rei cristià contra el Rei moro, i guardam aquets paratjes perque es contraris no fassen de ses seues per aquí. I hu hem de fer de-tot per capturar-los....! que de moretons n'hi ha més que mosques, i com més en mates, més en surten. Perque això es lo més gros: avui en deixes una estesa, que dins es redol de trenta o coranta cortrades no pots posar peu que no'n trepitjes un de mort o mal-ferit; i lo en-demà dematí ja no en trobes cap d'estès i te tornen envestir tan rabents i acorats com sempre. Sobre-tot: o tenen set vides com es moixos o críen més que ses coníes.

En Pere los s'escoltava tot xalest, i encara no varen haver acabat, con ja los diu:

—¡Vaja, idò! ¡Anem depressa que no fassem curt!

—No temes, homo, li digueren. Ja hi serás a temps ja. ¿I que no dus cap arma?

—Cap n'he mester. En haver vista sa por, ja puc girar en voler.

—¡Ai de bò! ¡Ell per-ventura no't deixarán fo-

gir! ¿Que et penses que no hi haja més que dir fogirem? I sobre-tot ¿a la guerra te'n vols anar tu amb ses mans buides?

L'arribaren a ginyar a pendre una espasa, una llança i un escut; es tres gigats s'armaren de cap a peus, i partiren, berenant p'es camí, porque En Pere tenia foc dins ses sabates, i los dava més pressa que el dianxa.

Camina caminarás, quant foren demunt un coll, que pogueren estendre la vista allà deçà, colombraren una taca negrenca que parava una partida de planiols, comallars i turons; i s'hi alçava una polsaguera que tapava es sol, i s'hi sentia un rebumbori de giscos, remeulos i eguins que aixordaven, pero de-tot. Era s'exèrcit del Rei moro que se'n venia manades fetes i ben peus-alts. Devia dur una hora d'orde.

—¿Això son es moros? demaná En Pere tot xalest. ¿Ells menen sa por?

—Això son, ells la menen, responen es gigants. No, i ja et pots posar demunt sa sella i preparèt per sa primera sobatuda, que es sa més perillosa.

—Deixau estar s'ansia per mí, diu ell.

I se posa a cridar com un loco:

—¡Viva! ¡viva! ¡ara va de-bò! ¡ara va de-bò!

Es moros ja los eren demunt, i se posen a tirar pedres i fletxes, i començá es foc. Tot allò resplandia de crits i estabeig, s'armá un alguer de los cent mil dianxes, sa cosa més faresta i aborronadora.

Es gigants i En Pere no recularen una passa, enrevoltats de moros per tots els vents, vos assegurant que'n feien de destrossa: tomaven caps com un que toma aubons ventant un garrot dins un aubonar ben espès devers es Març.

Tot-d' una es moros los estrenyien i les feien ses pessigoies ben endins; pero, com veren que finis, finis queien a sostres i feien una solada demunt s' altra, començaren a recular devant es cristians i a fer-los amples. Pero, com eren tants, com estaven més espessos que es cabeis des cap, uns amb altres s'embarassaven i s'ambuiaven. I es gigants i En Pere que mai s'aturaven de fer-se envant i sempre envant, i com més avansaven, més caps feien botir: i estaven ja tots remuis de sang, no més dels esquits que botien des que nafraven o mataven.

I En Pere que cridava com un desesperat:

—¡O gran polissona de por! ¡aont éts! ¿aont t' éts amagada? que no et veig en-lloc blanca ni negra. ¡Surt, gran traïdora, i mos veurem ses caretes!

—¿Aont es, dic? cridava girat an es moros. ¿Que estau per besties, que no responeu?

I ja los havia encivellat ventai i altre ventai, i ja veien botir al-aire set o vuit caps de moro.

Sobre-tot, es sol se feu tan avall, que se va pondre: aquella moretada tan faresta del dematí tota havia fet ui: o eren morts o estaven mal ferits o e-hu havien donat a ses cames.

I En Pere tot cansat i rabiós porque sa por no havia comparegut, ni l'havia poguda afinar en-lloc; i deia an es gigants que una altra pic anassen a enganar negres, i no l'enganassen a ell.

Es gigants, tot astorats, no sabien quina resposta donar-li.

—No res, digueren, anem a romandre an es castell.

—Això si que no hu faré, respòn En Pere. Ma mare me comaná que sempre passás sa nit allà

aont veuria pondre es sol: així e-hu he fet sempre, i així e-hu faré anit, si Deu ho vol i Maria.

—¡Vaja, anem! digueren ells.

—Deixau-me fer, que es per demés es sucар ets ais, va respondre En Pere.

Se'n anaren i ell quedá tot-sol es mig de tants de milenars de morts i ferits que badaïaven; i va dir:

—A veure aont mos ajassam anit, que no m' aguant de son.

¿I que fa ell? Ja es partit a posar morts i morts, un demunt s'altre, pujant tres parets redonenques, que se teníen, en forma de barraca, i n'entravessa uns quants demunt, per fer sa teginada.

—Ja tenc redòs per anit, diu tot xalest: ni el rei dins sa seua cambra dormirá tan a la regalada com jo. Així no hi haurá perill que sa serena hem prenga.

Passá el Rosari amb quatre grapades, pegá un parei de roecs des concert que duia, i en nom del Pare, del Fill i del Esperit Sant se senya i *tu-tup!* ja está allargat demunt es sol rònc de sa barraqueta, i quedá adormit en sec, i bons roncos.

Com va haver fet es primer sò, devers mitjanit, se despert, s'aixeca i surt a mirar els estels per sebre quina hora era poc sa poc lla: i heu de creure que afina un llumet no gaire lluny que asset-suaixí caminava i asetsuaixí estava aturat.

—¿Que dintre pot esser aquest llumet? diu ell. ¡Sabs que havía d'esser sa por, que d'amagat anás de ses seues per aquí! ¡Fiau-vos de gent loca! Sobre-tot, me'n hi vaig a tocar-ho amb ses mans.

Amb quatre bots va esser devora es llumet, i va veure que era una jaia que se'n anava de mort en

mort, i de ferit en ferit. S'hi acostava, los tocava una mica, i tot-d'una elis amb una rebel·lada ja estaven drets, i fogien com la bala.

—¡Uei, vos! ¿que vos diuen? cridá En Pere plantant-s'hi devant amb un llongo. ¿l ara quina la feim?

Sa jaia, com el sent i el veu, queda astorada.

Tot-d'una no podia parlar; pero arriba a rompre i diu:

—¡O germanet, no me digueu res, per amor de Deu! ¡Som una pobre jaia, que no fas mal a ningú! Pos un poc de bálsam d'aquesta ampolleta an aquests germanets meus, i es qui están ferits queden bons i es morts reviscolen.

—Mostrau com, diu En Pere.

Sa jaia tira unes quantes gotes demunt dos o tres moros estesos amb so cap fet una coca, i encara ses gotes no los tocaren, com peguen bot tots sencers, i cametes me valguen per avall.

—¡Re-cent mil raccions de dimonis boiets! diu En Pere devant aquell pas. ¿Vol dir noltros los matam, i tu los fas reviscolar? ¡O gran dimoniera!

Mentres deia això, ja li ha pegada grapada a s'ampolleta, i ventai amb s'espasa a cau d'oreia, i li feu botir es cap set passes enfora.

—¡Cap com aquesta! deia l'homo sensa poder-se'n avenir. ¡Veies com es gigants los havien d'esveïr an es moros, si com eren a dormir en es castell aquesta mala bruixa los feia reviscolar! ¡Com no se'n havien de regalar es moracos si los feien acabar els alens, quant tenien qui los ho tornava es temps de dir Jesús! ¡Com no s'havien d'aficar just beies! Així s'ase i-tot e-hi va a fer valentíes... Pero ¿qui havia d'anar a creure que era aquesta

jaia qui posava terra tan fort a s' escudella des gigants? Sobre-tot: ¡beneïda s' hora que m' he escoltada sa paraula de ma mare!

L' homo s' en torna amb s' ampolleta a sa barraça, s' ajeu, pogué agafar es sò altra volta, i no se despertá fins que es sol li pegá per sa cara.

Arriben es gigants, i veuen casi sa meteixa estesa de morts que havien deixada es dia antes.

—¿Que será estat això? se deien tots atordits. ¡En no esser que els uis mos fassen dos!

—¡Bona casta de fer dos! va respondre En Pere, sortint de sa barraqueta. ¡Acostau-vos' hi, i e-hu veureu com son ben morts! ¡No es mourán, pus, no tengueu ansia! Pero ¡vaja quins papalomeos que sou! ¡Ell com que haheu menjat faió ¡Rompre-vos ses banyes aquí matant moros de sol a sol, dies, setmanes, mesos i anys, sensa avançar una passa sempre aferrats amb sos meteixos! ¡Com es vel'la-llissa! ¿l que no vos ne serviu gens gens des carabassot? ¿l no filáveu que per força hi havia d' haver cosa aquí, quant per moros que deixásseu morts s' hora-baixa, lo en-demá se 'n presentaven altres tants de vius? ¡l voltros es més descansats del mon tot-d' una que veieu en vermei que s' enfonyava, hala anem an es castell a posar els ossos de pla i dormir a la regalada, i es moros per aquí que fassen trucs i baldufes!

—¡Pero bé! que es estat això? ¿que ha succeït? deien es gigants, tot confusos, sensa sebre que pensar-se.

—Matem primer es qui queden, respòn En Pere, i llavò ja vos ho contaré fil per randa.

Així meteix n' hi havia un bon raig de vius encara, i paraven una partida de corterades, pero

anaven més ala baixa, i no movien tant d'estabeig: s'estesa de germans seus que hi havia per en-terra los feia feredat. Estaven armats i en orde de batalla, pero no envestien com solien fer sempre.

n/ —Si voltros no esvestiu, digueren es gigants i En Pere, ja vos envestirem noltros.

Dit i fet, s'hi tiren demunt com a cans de bou.

Es moros tot-d'una així meteix pararen clot, i feren de la guerra pota per aguantar sa sobatuda, i l'aguantaren una estona; pero com veren que no feien més que anar de copes i grufar per llarc, es qui pogueren e-hu donaren a ses cames, i qui en tengué les va treure.

Es gigants i En Pere los encalçaren fins que tengueren alè, i si no los porien aspidar amb sa llança, los adormien amb un còdol.

Vos assegur que 'n romangueren pocs que hu poguessen contar.

t/ Es gigants s'arribaren a aturar, brollant de suor i tots remuis de sang. Com pogueren tornar alè, que se miraven aquella estesa esglaiadora de morts, i veien esveïda tota sa moreria, varen dir:

—Hala, Pere, conta-mos fil per randa que es estat això d'anit.

I los comptá de com s'era aixecat a la mala-hora, i havia afinat es llumet qui corria, i que e-hi aná, i va esser sa jaia que amb so bálсам de s'ampolleta curava es ferits i reviscolava es morts, i va acabar amb aquestes:

—¡Veiès com los havia d'esveïr, si aquella bruixa vos feia aquella endemesa! I mentres-tant voltros ¡bons roncós dins es castell! ¡I ben alerta a vel·lar mai si ningú en sa-nit vos traía!

Es gigants estaven amb sos cabeis drets, feien

uns uis com uns salers, i no sabíen que los passava.

Esperaren lo en-demà per veure si e-hi hauria sa meteixa estesa de morts, i si en vendrien altres de vius; i ja hu crec que lo en-demà des morts no n'hi va haver cap que se fos mogut, e-hi va haver just es meteixos. A s'entrellum, demunt es turons, destriaren una partida de moros que guaitaven. Bé los varen esperar, i bons estaven ells per acostar-se. Com veren que tots es que havien deixats estesos, estesos estaven, no volgueren sebre qui l'havia encalçada, i fogiren com la pols.

Es gigants estaven com a beneits, e-hu veien i no hu creien.

—¡Vaja quina passada que es aquesta! s'esclamaven. ¡N'hi ha per perdre es corbam! Pero ¿quin possible es que es bálsam de s'ampolleta tenga tal virtut?

—¡Vaja si la té! respòn En Pere. I sobre-tot, ara meteix porem fer ses proves. ¡A veure quin es que vol que li taiem es coll, veureu que d'aviat el tornarà tenir confegit!

—¡Jo no hu vui! respòn un, i els altres dos feren es meteix cantet.

—¡Amb aquestes estam! diu En Pere. ¡Fassem-la amb mí a sa prova?

—¡I e-hu dius de-bò?

—I ben de-bò. Hala, depressa.

¿Que me 'n direu? Ell un gigant ja li venta s'es-pasa i li fa botir es cap, un altre le hi agafa, i s'altre le hi unta de bálsam amb quatre grapades, i *zas* le hi planten demunt es coll, i al-acte quedá tan ben confegit, com si en la vida e-hi hagués hagut tai; pero llavò se temeren que havien posada sa cara derrera i es clotell devant...

Quedaren sensa polsos, blancs com la paret, aborronats: qui e-hi quedá més que ells va esser En Pere com se va veure d'aquella manera, com notá que tenia sa cara girada. Se posa a tremolar com una fuia de poll, va perdre totes ses colors, no treia fesomia d'homo, ses cames li feren figa, no sabia aont s'havia de posar: era lo meteix que si hagués vist el mal-esperit.

A la fi va poder rompre, i digué amb una veu lo més esglaiada i planyent:

—¡Per amor de Deu tornau-me taïar es coll, i posau-me bé aquesta cara, si no voleu que sa por me mat! ¡Ara l'he trobada a sa por que cercava! ¡Ara veig que es por! ¡Ara veig que es lo que fa por: un homo amb sa cara girada!

Es gigants li tornaren taïar es cap, le hi untaren de bálsam, le hi planten demunt ses espal·les amb sa cara devant i es clotell derrera, queda tot ben confegit; i aquí En Pere se despedí des gigants i se 'n torná a ca-seua dient:

—Prou m'ha costat, pero e-hu he aclarit que es por, que es lo que 'n fa més de tot: un homo amb sa cara girada.

Deu n'alliber a tota criatura. Amèn.

ES SOLDADET DE SA MOTXILLA ¹

AIXÒ era un al·lotellot, fiï d' una pobre viuda, que li pegá per fer-se soldat.
Bé plorá sa mare, pero ell, fort i no 't mogues, cap a servir el Rei.

Acabat es servici, l' enviaren a ca-seua amb un pa i tres doblers per passar es camí; i amb aquest cabal l' homo tocá el dos.

En aquell temps el Bon Jesús, i els Apòstols anaven p' el mon.

Estaven asseguts dins un pinar, que reposaven, i es soldadet, sensa temer-se d' ells, los passá per devora.

El Bon Jesús, com el va veure si-centes o set-centes passes enfora, diu al apòstol Sant Juan:

—Juan, ves a demanar almoina an aquest soldadet.

Sant Juan s' en hi va, cridant amb tota sa força:

—¡Qualque coseta, soldadet, per amor de Deu!
¡Per amor de Deu qualche coseta!

---

¹ La 'm contá el Sen Pere Gotze de Manacor.

—¿Que dius? cridá es soldat, com el sentí.

—¡Un poc de caritat per amor de Deu!

—Jo només tenc un pa i tres doblers, i encara poria anar a combregar, diu es soldat; pero no res, acoste't, i mos ho partirem com a bons germans.

Ell xapa es pa i n' hi dona mitx.

—Jas aquest dobler, li va dir llavò, i n' hi dona un. Te 'n toca mitx més: com no 'l porem xapar, el boleierem. ¡Vaja! digués: ¿car~~t~~ o creu?

—Deixau-ho anar, diu Sant Juan; ja 'm basta lo que m' heu donat. Per amor de Deu sia, i que Deu vos guard.

—¡Amèn! això es que hem mester, diu es soldat, i seguí cap envant i Sant Juan cap enrera:

—¡Que tal! digué el Bon Jesús. ¿Ho veis com té bon cor aquest soldadet? Mira tu, Jaume, ves-hi també, i demana-li qualque cosa més per amor de Deu.

Sant Jaume ja es partit. Com es soldadet s' en anava ben acanalat, hagué de trompitxar ferm per agafar-lo.

D' un troç enfora se posa a cridar:

—¡Qualque coseta soldadet, per amor de Deu!
¡Per amor de Deu qualque coseta!

—¿Que ja torna 'esser un altre? digué es soldat.

¡Ell venen espessos ferm! ¡l per paga jo puc fer moltes llargueses! No-res, faré vía i per ventura no m' agafará.

I allargá més es pas. Sant Jaume s' en tem, i arranca de córrer, crida qui crida:

—¡Per amor de Deu qualque coseta!

—¡Ja t' he sentit i re-de-sentit! deia es soldadet.
¡Ja he donat a un altre la mitat de tot quant duia!
¡l he de passar un camí ben llarg, i encara no he tastat res!

Com veu que aquell no s'atura de cridar i que ja li es ben aprop, l' homo, ja més de mig cremat, pega tirada a un rebroll d'un uiastre que hi havia su es camí, i diu brandant es venerable:

—¡Acoste 't, veurás si t' en donaré qualcuna de coseta amb aquest!

Sant Jaume no s'aturá fins que li va esser just devant; i heu de creure i pensar que es soldadet en va tenir tal compasió, que sa verga li cau de ses mans, fa dos trossos des mig pa i n'hi dona un.

—Jas, li diu llavò, en tendrem un per-hom.

I li doná un dobler.

—¡Deu vos pag la caritat! digué Sant Jaume, i se'n torná correns a comptar la feta.

—¡Que tal! digué el Bon Jesús. ¿E-hu veis si té cor aquest soldadet? No-res, ves-hi tu ara, Bartomeu a demanar-li també qualche coseta.

Sant Bartomeu pren es bobiòt, i de d'allá corre qui corre. Destria es soldadet, i se posa a cridar amb tota sa força:

—¡Soldadet! ¡o soldadet! ¡qualque coseta per amor de Deu! ¡per amor de Deu qualche coseta!

—¡Altre bony m' ha eixit! digué ell quant el sentí, i el va veure que s' en venia tan atacat. ¿Qué se deuen esser pactats? ¡No; i estic bò jo per donar, i encara no ha passat res avui p' es meu canyó! No res, arrancaré de córrer, i per ventura no m' agafará.

I ja li va haver estret, i de d'allá, tant com en poria treure.

Sant Bartomeu s' en tem, i si es soldadet corria molt, ell corria més, i hala qui hala tot dos, aquesta es teua aquesta es meua; i com més anava, més viva i més forta resplendia sa veu de Sant Barto-

meu cridant: ¡Qualque coseta per amor de Deu!
¡per amor de Deu qualque coseta!

Es soldadet, veent-se perdut de tot, pega tirada a un altre rebroll d' uiaistre que, afina su es camí, s'atura per esporgar-lo, i fent uns alens ben grossos, se posa a dir:

—¡Aquí t' esper, gran traïdor! Arrambe't, per un gust... i veurás si te 'n donaré de cosetes més que no 'n voldrás. ¡Grans balitres! ¿Un roagó de pa que me queda, el me voleu espampolar? ¿Que sereu el dimoni per esser molts i per demanar? ¡Vos dec haver de mantenir tots jo, quant necessit que 'm mantenguen a mí!

Pero ¿que me 'n direu? Ell com se va veure Sant Bartomeu devant, que ja el poria tocar amb sa má, torna sentir dins es cor una compassió tan viva, tan fonda, que sa verga li cau de ses mans; i diu:

—¡Vaja! vau-t-aquí tot, tot quant duc, i Deu ja proveirà, i en sortirem d' una vegada!

I li dona es troç de pa i es dobler que li quedaven.

—¡Deu vos pag la caritat! diu Sant Bartomeu, i se 'n torna correns cap an el Bon Jesús a contar-li la feta.

—¡Qué tal! digué el Bon Jesús: ¿E-hu veis si té bon cor aquest soldadet? Sobre-tot, s' ha guanyat bé un premi, i le-hi hem de donar. Jas tu, Felip, aquesta motxilla. Dula-hi, i fes-li a sebre que en dir a qualsevol cosa:—¡hala tu dins sa motxilla!—no tindrà més remei que haver-hi d' entrar.

Sant Felip pren sa motxilla, i ja es partit.

A força de córrer molt, arriba a colombrar es soldadet, i se posa a cridar ben fort:

—¡Soldadet! ¡o soldadet! ¡Escoltau un poc! ¡atu-

rau-vos una mica! ¡Esperau-me, per amor de Deu!
¡Aturau-vos!

—¿Que ja hi tornam esser? digué es soldat, com el sentí. Sobre-tot ¡ell será mal de fer que jo don res!

I Sant Felip que no s'aturava de cridar com un desesperat:

—¡Uei! ¡aturau-vos! ¡aturau-vos! per amor de Deu!

—¿Que dimoni voleu, tant de cridar? arribá a dir es soldadet. Ja hu he donat tot; ja estic com un jonc de fuyes.

—¡Aturau-vos dic, si voleu estar bé! diu Sant Felip.

—¿Que deis que fareu? digué tot cremat es soldadet, i s'aturá.

—¿Que faré? Vet-aquí aquesta motxilla.

—¡Buida?

—Sí-fa.

—¡Vaja quin present! ¿i que l'he de reprémer?

—Mirau, en dir a qualsevol cosa;—¡hala tu dins sa motxilla! aquella cosa no tindrà més remei que haver-hi d'entrar.

—Dassau idò, i per amor de Deu sia, diu es soldadet.

—Tot sia per amor de Deu, diu Sant Felip:

I cadascú pren per sont vent.

Es soldadet, camina caminarás, arriba a una ciutat, i no vos dic res si en duia de rusca i de rües an es gavaig.

Passa per devant un forn, veu una postada de pa, tret de l'hora, que feia menjera:

—¡Hala un pa d'aquets dins sa motxilla! digué tot remolest.

I un pa d' aquells *zas* s' en aná dins sa motxilla.

—Bé me va, diu es soldadet.

Afiná més envant una botiga de porquim, farcida de sobressades, cuixots, corters de xuia i botifarrons. Ja hu crec que digué:

—¡Hala un fil de sobrassades i un fil de botifarrons dins sa motxilla!

I un fil de sobrassades i un fil de botifarrons *zas* s' en anaren dins sa motxilla.

—No-res, digué ell, ja tenim per dinar i sopar.

S' asseu as mig d' una plaça, devora una font, xapa es pa i una sobrassada i un botifarró, i venga una bocinada de cada cosa, i ben espesses que les pegava, i amb una gana mai vista.

Se posa una panxa com unes xeremies, i ja es partit a passetjar la ciutat.

Tresca qui tresca carrers, topa un flotó de gent. S' hi acosta, i va veure que enrevoltaven una senyora que demostrava estar tota afligida i acongoixada.

—¿Que hi ha res de nou? digué l' homo, tot rabent.

—¡Maldement no hi hagués tant! digué sa senyora. ¿Que sou estern vos?

—Si, senyora, per servir-vos.

—Idò mirau si e-hi ha de nou... o de vei; que jo som senyora d' aquesta gran casa que teníu devant, i fa una partida de setmanes que m' en he haguda d' anar perque e-hi surt por, i fins i tot els homos més valents i acorats no hi volen jeure, quant i més estar-hi.

—¿No e-hi volen jeure? Ell los basta poc, segons veig.

—I vos ¿que hi jauríau?

—Anit meteix, i un bon favor que 'm fareu si m' hi deixau jeure, que no hauré d'anar a cap hostal.

—Vos sou qui em feis es favor, diu sa senyora. Jau sa clau.

Es soldadet la pren, l' afica dins es pany, obri, entra, tresca tota la casa, no veu fressa de res. Vengué sa fosca, encén es llum, fa foc, se senya per passar el Rosari, i, resa qui resa, frig una pellada de taiades de xuia, sobrassada i botifarrons.

Quant llevava sa pella des foc i trabucava, sent una veu per sa xemenea, que deia:

—¡Jo caic! ¡jo caic!

—¡Cau! diu es soldadet. ¡Com no éts en-terra ja!

I *tutup*, caigué un dimoni. ¡Jesús Sant Antoni! i ja es partit a enrevoltar sa taula.

Es soldadet, com si res fos estat, se posa es plat devant, diu es Pare-nostro, se senya i venguen taia-des; i vos assegur que totes ses dents, claus i caixals feien feina per llarg.

Al punt torna sentir una altra veu que devallava per sa xemenea, i deia:

—¡Jo caic! ¡jo caic!

—¡Cau! diu es soldadet. ¡Ja hauries d'esser en-terra!

I *tutup*, cau un altre dimoni ¡Jesús Sant Antoni! i ja es partit darrera es primer, enrevolta qui enrevolta sa taula.

I es soldadet, dassa qui dassa, bones bocinades, lo més xalest, sensa fer gens de cas d' aquells enrevoltadors banyarruts.

¿Que m' en direu? Ell en caigueren fins a nou de dimonis per sa xemenea i tots enrevolta qui enrevolta sa taula.

Un que era més alt que tots, i tenia més bon banyam i sa cova més enrevoltada, diu an els altres:

—¡Vaja, preníu-li una taiada an aquest revel·ler, que menja tant descansat!

—¡A-poc a-poc! diu es soldadet; ¡fins aquí serem amics!

—¡Preníu-n'hi una, vos dic! torna cridar aquell.

—¡Veam idò, qui será s'estirat que s'hi atanç, s'esclama es soldadet. Les he frites per mí, i no per voltros.

Es dimonis petits no gosaven cumplir ses ordes des gros, que com més anava, més fort cridava:

—¡Preníu-n'hi dic! ¡depressa!

Es soldadet al punt digué:

—¡Ja m'heu fet mal-de-cap amb tant d'estabeig! ¿Veam si no 'm deixareu sopar a-pler, fòtils mortís?

Llavò se perpenda, i diu:

—¿I amb aquestes he d'estar?

Pega grapada a sa motxilla, l'obri, i crida amb tota sa força:

—¡Hala, tots dins sa motxilla!

Ell aquells dimonis e-hi hagueren d'entrar com dos i dos fan quatre.

Tot-d'una que los hi tengué, ferma sa boca ben estreta, i a ca's ferrer falta gent.

E-hi arriba, i diu:

—¡Mestre, una calda depressa an aquesta motxilla!

Es mestre crida es fadrins, posen sa motxilla demunt s'encruia: agafen es martell i es mais, i hala petits *tum-tatam, tum-tatam, tutatatam*, fins que totes seu cos brollá de suor.

—Ja li valdrá, diu es soldadet.

Obrí sa motxilla; i vos hauria fetes moltes riaies veure aquells dimonis, un amb ses banyes rompu-des, s'altre sensa, aquest amb sa cova capolada, aquell amb so cap esflorat, tots caminant a la bior-xa, traguent foc p' es queixals i espires p' els uis, amb sa coa a' s mitg de ses cames, i fogint així com porien.

Es soldadet aná a contar es pas a sa senyora de la casa, i estigué amb ella una quinzena de dies, ben menjat i ben begut.

An aquella casa no hi torná sortir por.

Sa senyora, tota agraïda, volia carregar de do-bles de vint es soldadet, pero només n' hi pogué fer pendre un quern.

I partí més xalest que un passarell.

Camina caminarás, arriba a una altra ciutat, i la troba tota alçada, que no hi havia qui s' hi ofís.

—¿Que es això? demana ell.

—¿Qué ha d' esser, soldadet! li contestaren. Que es nostro Rei tenia una guerra amb un altre, no guanyava mai; i, perdut de tot, va invocar el dimoni. El dimoni li surt, i li diu: Te faré guanyar, pero dins un any i un dia hem de passar contes, i m' has de donar lo que 't demanaré. I ell va dir: Feta está sa barrina. Va guanyar sa guerra. Demá fa un any i un dia, i el Rei veu segur que 'l dimo-ni lo que li demanará, será s' ánima. Per escapar-se'n, ha enrevoltat ca-seua de centinel·les: en té una bona partida a cada portal, i ell diuen que está dins sa cambra de més endins, voltat de tot es se-nyoríu i de tots es majors, i es lo meteix d' un sen-tenciat a mort.

—¿I això es tot? diu es soldadet.

—¿Que trobau que no basta?

—¡Ell no hu paga es parlar-ne!

I lo en-demá matí se presenta a ca 'l Rei.

Ses centinel·les des primer portal no el volien deixar passar; pero ell parlá tan granat i va moure tal alguer, que a la fi el deixaren passar.

Encara li costá més passar es segón portal, i sobre tot es tercer. No tengué aturai fins que posá es peus dins sa meteixa cambra del Rei.

Tots el se miraren de cap a peus; ningú e-hi va haver que el conegués.

—¿Será cas que sia el dimoni aquest? pensaren tots, i ja estigueren drets amb s'espasa desenveïnada.

El Rei no sabia aont posar-se. Duia sa corona i es soldadet el va conèixer.

—¡Senyor Rei, li diu, no haja por de res! ¡Mentres me tenga a mí, estiga descansat! Bé en poren venir de dimonis, pero ¡desgraciat des qui s'atans a tocar-li ni un fil de sa roba!

Com el Rei i es demás el sentiren i el veren tan resolt i determinat, cobraren una mica de coratge.

Des cap d'un poc, *tac*, compareix un escabotell de dimonis, dient:

—Senyor Rei, tractes son tractes. Li férem guanyar sa guerra; avui fa un any i un dia: venim a passar comptes. Es comptes son que ha de venir amb noltros.

—¡Vos sereu atropellats un poc massa amb so xarrar! ¿Ai anem amb noltros? ¿I que no e-hi ha més?

—Tractes son tractes, deien es dimonis. ¡Que mos donen lo que es nostro! ¡Lo que mos importa es s'ánima del Rei!

—S'ánima del Rei, diu es soldadet, bé está allá

aont es; i no es amb ell que les heu d'haver, es amb mí: i m'engana que en sortigueu amb bon nom.

Es dimonis el se miraren bé, quant el sentiren parlar tan estirat, i tots a la una cridaren:

—¡Ja es es soldadet de sa motxilla! ¡qui es pot salvar, que es salv!

I hu donaren a ses cames, i no s'aturaren fins an es recó més endins del infern.

Era que dins s'escabotell hi havia aquells nou de sa calda.

El Rei i los seus feren un alè ben gros; i anaren a donar una aferrada p'es coll an es soldadet.

Pero estant amb aquestes, *tac*, se presenta un altre escabotell de dimonis, i ben envidats i xarpats que anaven, xarrant p'es colzos, i dient:

—Senyor Rei, pactes son pactes, li ferem guanyar sa guerra. Avui fa un any i un dia. Venim! a aclarir comptes. Es comptes son que ha de venir amb noltros.

—¡Altre pic, Toni Colau! s'esclama, tot cremat, es soldadet. ¡Mirau que 'n teníu poca de criança! ¡Quin marinatje, senyor! No res; ¡acostau-vos, paparrers, no-ninguns, taianassos! ¡Veam qui es s'atrevit de voltros que 'l toca an el Rei!

Es dimonis venfen tan comptes fets, i tan poc se fixaren en so soldadet, que s'aborden a sa presa, i ja anaven a clavar-li ses ungles.

Pero es soldadet obri sa motxilla, i los pega crit:

—¡Hala, tots dins sa motxilla!

Bé esperonetjaren, bé en feren de potadetes; pero tots, un derrera s'altre, s'hagueren de aficar dins sa motxilla.

Es soldadet, com los hi tengué, ferma [sa boca ben estreta, i diu:

—¡Senyor Rei, a ca un ferrer tenim ses feines!
Se 'n hi van i diuen:

—Mestre, una calda an aquesta motxilla.

La posen demunt s' encruia; es mestre i es fadrins ja han agafats es martell i es mais, i hala qui hala amb tota sa força *tum-tatam, tum-tatam, tum-tatam*, fins que pogueren tornar alè.

Es soldadet obrí sa motxilla, i aquells dimonis tot esconrats, arrenyonats, ablanits i afollats, així com pogueren, cametes me valguen cap al infern abans de més raons, i no varen voler sebre res pus del Rei ni de qui pregava per ell.

El Rei carregá de dobles de vint es soldadet de sa motxilla, que se 'n aná a ca-seua, i trobá encara sa mareta viva, i fadrina s' al'lota que festetjava abans d' anar-se 'n an es servici. Se casaren i va viure amb elles ben a-pler una mala fi d' anys; i sempre que volgué tirar un quern de dobles de vint, el tengué dins sa butxaca. Així e-hu vejem de tots noltros si convé; i Deu no mos deix morir que no mos haja perdonats. Amèn.

Torre Nova, Janer 1896.

LA POMERRINA ¹

Això era una gallineta que un dia se'n anà a passetjar.

Pren per avall per avall per dins un pomerar, passa per baix d'una pomera que s'esbrancava de pomes que duia, i *zas*, n'hi cau una demunt es cap, i amb un poc més le-hi esflora.

—¡Ai! digué tot-d'una sa gallineta, rompent amb un plors desfet; ¡ai, ma mareta meua! ¡ai, aquest capet meu! ¡ai quin mal!

—Sobre-tot, digué com prou va haver plorat i esqueinat; girem abans de més raons: no vui jo anar pus per avall per avall, que, a lo que veig, el mon s'es girat demunt devall.

Gira i pren per amunt, i de d'allà.

Troba un gall.

—¿Aont vas, compare en gall?

—Per avall per avall.

---

¹ La 'm comptaren les distingides senyores D.ª Magdalena Despuig i Troncoso i D.ª Maria Antonia Guasp de Feliu, de la Ciutat de Mallorca.

—¡No vajes per avall per avall, que el mon s' es girat demunt devall!

—¿Qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

Es gall gira, i per amunt, i de d' allá, devant de-
vant, i sa gallina derrera ell, perque qui tenia ca-
mes les treia, per por de no esser-hi demés.

Troben un xot.

—¿Aont vas, compare en xot?

—Per avall per avall.

—¡No vajes per avall per avall, que 'l món s' es girat demunt devall!

—¿Qui t' ho ha dit compare en gall?

—Comare gallina.

—¿I a tu ¿qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

I es xot pren per amunt, i de d' allá, devant de-
vant, i es gall un tros derrera es xot, i sa gallina
un tros derrera es gall, perque qui tenia comes les
treia, per por de no esser-hi demés.

Troben un bou.

—¿Aont vas, compare en bou?

—Per avall per avall.

—¡No vajes per avall per avall, que el mon se 's girat demunt devall!

—¿I qui t' ho ha dit, compare en xot?

—Compare en gall.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, compare en gall?

—Comare gallina.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

I es bou ja ha girat en coa, i per amunt i de d' allà, devant devant, i un tros darrera es bou, es xot, i un tros darrera es xot es gall, i darrera de tot sa gallina, perque qui tenia cames les treia, per por de no esser-hi demés.

Troben una llebre.

—¿Aont vas, comare llebre?

—Per avall per avall.

—¡No vajes per avall, per avall, que el mon se es girat demunt devall!

—¿Qui t' ho ha dit compare en bou?

—Compare en xot.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, compare en xot?

—Compare en gall.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, compare en gall?

—Comare gallina.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

I sa llebre ja ha girat, i, cametes me valguen per amunt, i es bou, es xot, es gall i sa gallina darrera ell, i de d' allà.

***

Arriben a una pleta, i s' hi tiren dedins.

—¡O que estaré de bé aquí! diu sa gallina: tendré cuquets, llentiscla, llagosts, tarantes, de tot.

I ja es partida a cercar-ne.

—¡Jo sí que hi estaré bé! diu es gall: ¡vaja quina pastura que tendrem jo i sa gallina! ¡Ja mos hi posarem bons! ¡Ja 'm poré donar bon mai de cantar demunt tantes mates i uiestrells! ¡Ja l' allargaré an es coll, i la refilaré a sa veu, i m' hi sentirán d' enfora! ¡será ferest!

I ja va esser partit a fer-ne de ses seues.

—¡Jo sí que hi estaré bé! digué es xot: tendré a betzei olivó, pel de ca, floreta blanca; no m' acanyissarán, me'n podré anar per ont tenga es cap girat. Només me faltará ronya per gratar.

I ja va esser partit, pastura qui pastura, i tresca qui tresca.

—¡Oh! va dir es bou: ¡ja m' hi anirá en popa dins aquesta pleta!..... ¡fenás a voler! ¡lleva-mans, que no los m' acabaré! ¡fletx, tant roeg! ¡cartes, que no hi faré senyal, per bé que m' hi enredonesca!... ¡sol en s'estiu, tot es qui vulga! ¡l en venir sa mosca dins es Maig, m' ajec per dins aquestes mates, revells i llampúdols! ¡Ja n' hi faré de carrera per aquí! ¡Aviat no quebré en pell! ¡Vaja, estic dins *lonja*!

I ja es partit a pasturar, hala qui hala.

—¿I que en direm de mí? diu sa llebre: ¡jo sí que hi faré hora per llego aquí dins! Aquí rel de porrasa a forfollons, aquí pelaina a rompre, aquí elletsons una cosa mai vista; i, sobre-tot, tants de llocs bons per fer es jaç, i tant d'enfonys i amagatais per un cas de casos en venir cassadors.

I ja va esser partida a pasturar i a córrer.

***

Passá temps i temps, i aquells cinc animals no eren tot berbes lo bé que se campaven dins sa pleta, i ses gambades que hi feien i si en tenien pocs de mal-de-caps.

***

Pero ¿que me'n direu?

Ell sa gallina arribá a dir:

—¿I jo tan grasseta, amb aquestes plometes tan fines, tan lluentes, tan atepides, tan agraciada com som, haver d'estar tota-sola, sensa cap amiga ni

veinada per esmolar-me sa llengo, i amb qui poder-me desengavatxar? ¡Ca! ¡ca! ¡a cercar companyones me'n vaig abans de més raons! que així no puc estar. A la vila es segur que en trobaré.

Dit i fet, surt de sa pleta, i per avall s'ha dit cap a la vila.

Com e-hi arribava, surt sa criada des Rector, i diu com la veu:

—¡O la gallineta, que ve de grasseta! ¡Jo que no sabia de que havia de fer dinar an es senyor!... ¡ja m'hi caurà bé!... la farcirem!

Li pitja derrera, l'assoleix, li tors es coll, la ploma, la farceix; i, bona nit cent sous, ja no se'n resá pus de la comare gallina.

***

Des cap d'un parei de dies es gall diu:

—¿I jo amb aquesta cresta tan vermeia i enrevenida, amb aquests esperons tan afilats, amb aquesta pitera que trec tant pintada, tant lluenta, amb aquesta coa tan dreta, tan estufat com vaig, amb aquesta piula que trec tan alta i refilada, que no'm don ni p'es gall de ca'l rei, jo m'he d'estar dins aquesta pleta perdut, fent tant de paper com En Palou a Sa-Pobla, sensa que ningú sapia si som an el mon; allá aont n'hi ha tants i tants que no arriben a mitjos galls, que no son per besar-me es peus, i la gent los té per una cosa grossa? ¡Ca! ¡ca! ¡No vui jo estar pus amb aquestes! ¡Que hi estiguen es beneits per aquí! Que lo que es diu jo a la vila me'n vaig ara meteix a fer-me parlar des meus cabeis; i ¡e-hu veurem si n'hi haurá cap que me arrecón!

Dit i fet, amb una volada surt de sa pleta, i hala per avall cap a la vila.

Just com e-hi arribava, surt sa criada des Bal·le, i diu com el veu:

—¡O el gallet, que ve de grasset! ¡Jo que no sabia de que havia de fer dinar an es senyor! ¡ja m' hi caurá bé!... ¡el posarem amb tomátiga!

Li pitja derrera, l'aplega, li tors es coll, el plo-ma, el posa amb tomátiga; i bona nit cent sous; ja no se 'n resá pus del compare en gall.

***

Des cap d' un parei de dies, es xot diu:

—¡I jo tan ben llavorat, tan plantós, amb aquesta llana tant llarga i tan estufada, amb aquestes popes que passeig, tan llambriner com som, jo haver d' estar per aquí tot-sol, sensa ningú que 'm mir ni que 'm delit, allá aont n' hi ha tants i tants que fan vasa, i no son per posar-se amb mí; i tot-hom los va barret en má peu enrera, i tot per-que sempre los veuen p'es mitx i s'afiquen aont se-vaia, i sa vergonya los basta per tot? Això també es massa mal de sofrir: ja 'm basta de viure arre-conat: vui sortir a rol·lo; vui que sapien qui som jo, i qui té braons, que los trega. ¡A la vila me 'n vaig ara meteix!

Dit i fet, bota sa paret, i, trot trot, per avall cap a la vila s' ha dit.

Com e-hi arribava, surt es carnisser, era un dis-sapte hora-baixa, i diu:

—¡O el xotet, que ve de grasset! ¡Jo que encara no sabia que havia de taia!... ¡ja m' hi vendrá bé! ¡No i se coneix que se 'n hi ha composta molta de popa devall aquesta llana! ¡será com una fira en temer-se 'n ses criades.

Ja hu crec que li pega füa, l' embarriola, ja li ha aficat es guinavet, l' infla, l' escorxa; i es vespre

meteix ja era tot trossos demunt sa taula de plaça, i e-hi acudí tanta gent, que no n' hi hagué per qui en volia. Ja no se 'n resá pus del compare en xot.

***

Des cap de temps es bou, diu:

—¿I jo tan sepadet, amb aquestes trossades tan garrides, amb aquestes banyetes tan agudones, amb aquest pel tan lluent, amb aquest recoll més gruixat que una aufabia, tan fantasiós i etxerevit com som, m' he d' estar com un mussol per dins aquesta pleta, sensa que ningú me veja, sensa que ningú sapia si som viu, ni si som mort, ni si som nat ni si he deixat de néixer? ¡A veure de que servec jo aquí dins! ¡també, haver d' esser no-res, es massa sobrat! ¡el dimoni qui hu aguant! Sobre tot, això no es viure: i no hi vui estar pus dins aquesta pleta, i a la vila me 'n vaig abans de més raons: i allà ja veurem de quin cap feim estelles.

Dit i fet, bota sa paret de sa pleta, i trot trot, per avall cap a la vila.

Com e-hi arribava, surt es carnisser, era es dis-sapte des Patró des poble, veu es bou, i diu:

—¡O el bovet, que ve de grasset! ¡Jo que me trobava sensa carn abastament per demá!... ¡ja m' hi vendrá com l' anell al dit! ¡Ja hu será bò! ¡Sí que se 'n lleparán es dits es golafres! ¡se pendrán es trossos de dins ses mans!

Cerca un parei d' homos, enrevolten es pobre bou, li passen una corda per ses banyes, li afiquen un clau an es clotell l' escorxen, el trossetjen: i encara es trossos no tocaven sa taula, com ja pegaven dins sa partida de paneres de ses criades, que esperaven amb una devociò que no es de dir; i prompte tot va haver volat. Ja no se 'n resá pus del compare en bou.

Dins sa pleta ja només quedava sa llebre, que digué:

—¡Ell pareix que tots aquells se 'n son anats, i m'han deixada tota-sòla! ¡Bella basca 'm dona! ¡Millor!... estaré més ample, i no hi haurá perill que 'm fassen es comptes. Jo estic bé, i qui está bé que no es mogá; que aquell ja hu diu:

qui barata,
es cap se grata.

Per mon mester tenc herbeta,
i no surt per res de sa pleta.

Així hu va dir, i així e-hu va fer tenir ver.

I per aquestes cinc-centes

qui llebre vol menjar,
a sa pleta l'ha d'anar a cercar.
I sa rondaya ja está dita.
¿Vos agrada? Menjau-la-vos frita.
Si no us agrada,
Tirau-la dalt sa teulada.

Octubre de 1896.

EN PERE TORT ¹

AIXÒ era un rei que només tenia una fia, s'al·lota més llesta i sabuda que escaufava el sol. Sabia del llim de les olles, tenia llengo per setze, i per coses envitricollades que li diguessen, mai la porien confondre ni capturar.

Son pare va fer unes dictes: que es fadrí que li diria una endevinaia que no sabés desllatigar, se casaria amb ella. Ara si la desllatigava, an aquell que li hi hauria dita l'havien de fer xeroi de ses dues oreies.

Ja hu crec que començaren a presetar-s'hi fadrins i més fadrins, i e-hi anaven es més desperts i que pretenien més de cames primes; i bé n'hi deien d'endevinaies enrevisclades i fondes: pero ella, encara no les e-hi acabaven de dir, com ja los ho entimava p'es morros desllatigades.

I allà hi havia dos criats amb unes tisores de

---

¹ La 'm comptaren ma mare, el Sen Pere Gotze de Manacor, Na Antonieta Socies i Morell de Llucmajor, D. Juan Feliu, micer de la Clutat de Mallorca, i el Sen Toni Nebot, *Leu*, de So 'N Servera.

tondre per-hom amb una má, i amb s'altra ja me tenien es pobre fadrí p'es cabeis.

—No esperonetjes, li deien, si no vols que et devallem un tros de galta.

Pegaven estreta, ses tiores feien *xiiic*, i ses dues oreies botien en-terra, ratjant sang; i es pobre xeroi e-hu donava a ses comes, abans de més raons, i corria fins que tenia alè.

I per molts que n'hi anassen, i per desxondits que fossen, a tots sa fia del rei los deixava an es siti, i ses tiores des criats n'havien de fer de feina per llarg. Per ont-se-vuia un s'en anás, no veia més que fadrins xerois.

—¿Així va això? arribá a dir un bergantellot d'un llogaret, Pere de nom, fií d'una pobre viuda, més traïdor que un gat negre, més embuyós que una colla d'escrivans, tort d'un ui, pero que amb so que tenia condret e-hi veia més que els altres de quatre en quatre, per dematí que s'aixicassen. I lo bò era que, si no 'l sospesaven bé. pereixia una gallina orba, un beninoni, un beneit; pero no més e-hu era per no pagar s'hostalatje.

—¿Així va això? diu ell. ¿A tots los fan xerois? ara veurem si m'hi farán a mí.

Un dia agafa sa mare, que era una mica puranda, i li diu:

Ma mare, he pensat d'anar-me'n a dir una endevinaia a sa fia del rei, a veure si la me fas meua.

—¡O fií meu! diu ella, rompent en plors. ¿Que t'has begut es seny? ¡Deixa anar això, fií meu! ¿Veus que tants com hi son anats, tots son tornats xerois, i ara hi anirías tu a fer caramull? ¿Tan mal a-pler les tens a ses oreies?

—Ma mare, diu ell, no us cal plorar ni fer-me es

cuc de s' oreia malalt: allà me'n vaig i foris. Si voleu res de ca'l rei, digau-ho; que demà dematí, abans de s' auba, ensellaré En Baulos i de d' allà.

En Baulos era un ase retut que tenien.

Sa mare, com el sentí, va fer un escàndol, s'esqueixà es rebocillo, se rapà sa cara, s'estirava es cabeis, va alçà es carrer: no hi poria allargar es coll a que es seu fiï se'n hagués d'anar per esser xeroi tota la vida.

—¡An-a-quí! deia a ses veinades. ¡Jo m'estimaria més veure'l allargat dins es baül, que sensa oreiam! Ell que ja es tort, i llavò xeroi, jo quina faristea que farà! ¡Més m'estimaria veure'l amb sa mortaia!

Una veinada, que se hauria rigut d'un enterro, li arribà a dir:

—Lo millor que pots fer, fieta meua dolça des meu cor, es una coca amb matzines: la hi poses dins ses baiasses, ell li donará clau, batrá es peus, i no t'haurás de veure a s'afronta de tenir-lo xeroi tota la vida.

—Trop que has pensat bé, diu sa beula.

Va fer sa coca amb matzines; i com En Pere lo en-demà, abans de s' auba, li diu:—Hala, ma mare, si voleu res des marxando; ja malevetjareu a estar boneta, i amb Deu siau;—ella li feu de resposta:

—Ja veurás una coca dins ses baiasses que t'hi hi he posada per passar es camí: fes bonda, i Deu te guard de perill.

—Amèn, diu ell.

Pega bot demunt En Baulos, i ja es partit daixo daixo cap a ca'l Rei.

Camina caminarás, devers les onze s' animal ja no'n volia pus, i, sensa dir-li ou, s'atura devall

un uiaistre que feia una ombra ben espessa. En Pere el desensella, el ferma. Perque hu trobava massa prest per dinar, prova de dormir una estona, i quedá més adormit que una rabassa.

En Baulos no 'n tenia tanta de son: sa fam l'alcava en pes, i no veia paia ni herba en-lloc aont abordar-se. Sentí s'oloreta de sa coca, afica es cap dins ses baiasses, la troba, i ja hu crec que no li tocá voreres.

Tan maleites eren ses matzines d'aquella coca, que, tot-d'una que les tengué dins el cos, el feren tornar blau, caigué en-terra, i cosses i cosses, i aviat hagué aixamplats es potons.

Amb aquell estabrig se despert En Pere, i el me veu. El se mira una bona estona tot astorat, se'n va a ses baiasses, i sa coca no hi va esser.

—Ah polissó de Baulos, diu ell: ja és tu que la t'has menjada.

Se'n va a obrir-li sa boca, i encara n'hi afiná bocinets encletxats entre caixal i caixal.

—No hi ha remei, diu ell: la t'has menjada a ella, pero ella t'ha mort a tu. ¡Ja hi bouetjarás una altra vegada!

Com prou va haver pensat de quin cap faria estelles, deixa En Baulos estès i seguí cap envant.

Afina dos corps que se'n venien vola qui vola, passen p'es seu endret, los segueix amb sa vista, i veu que se posen demunt En Baulos, i espipellada ve, espipellada va, se'n atepiren fins que no pogueren dir pruna.

—Ell pareix que el troben bò, deia En Pere, que s'era assegut i los vel'lava.

S'alçaren i de d'allà, i ell derrera derrera, sensa perdre-los de vista, i notá que anaven sorrers ferm. Aquells animals tenien cosa.

Vaja si en teníen: sa carn enmatzinada d' En Baulos dins es gavaig, que al-punt los feu tornar tota sa sang més negra que ses seues plomes, i, acabats de-tot, caigueren secs docentes passes devant En Pere. Ell se 'n hi va corrents, pero ja hi troba dos barbatxos, que justament passaven.

—Mirau, germá, li digueren, quines gallines negres mortes. No, i mortes de l' hora: encara son calentes.

I les teníen, i los paupaven sa còrpora i les ensumaven.

—¡Si son dos corps! deia En Pere.

—¿Corps? ¡dues gallines son ell!

—¡Vos dic que son corps! ¡Si jo los he vists caure!

Bé va fer En Pere, pero aquells no el volgueren creure.

Fort i no 't mogues que eren gallines, les plomaren, feren foc, i les varen torrar sensa esmocar-les, i *zas zas* les se calaren com a murtons de floquet.

Més redons que porcellins, s' ajegueren; i al punt començaren a estar mal-a-pler: tornaren blaus, ja no teníen posa en-lloc, se bolcaven p' en terra, feien sabonera, i des cap d' una hora ja varen haver donat a rebre.

—¡Besties, més que besties! deia En Pere. ¡Més se 'n mereixen! ¡M' haguessen cregut! I no es que jo no los ho digués que eren corps, que los feríen mal; pero ells caparruts, set n' han entrades i set n' han d' aixir, los s' han volgut clavar dins l' ànima, i... ja los hi tenen.

Com prou se va esser descapdellat contra es dos barbatxos, digué:

—Pero jase de mí! Me plang dels altres, i som jo que necessit plányer. Es s' hora-baixa i encara no m' ha passat res p' es canyó, i he perdut tot quant tenia. No, i si no fas es cap viu, un pur desaire me 'n durá a veure Sant Pere, abans d' arribar a ca 'l Rei.

L' homo partí sensa sebre cap aont, cerca qui cerca qualque cosa que menjar. Sa fam li feia veure bellumes, tenia tombs de cap, no sabia aont posava es peus.

I heu de creure i pensar que sopega a una pedra redoladissa, i ja 'l tenguérem de copes.

—¡Re-cent mil dimonis! diu ell. ¡Malapendi sa pedra!

S' aixeca, l' agafa, i tot rabiós la tira amb tota sa força a una penya que hi havia trenta passes en avant, i pegá dins una esparreguera que sortia d' una encletxa. Justament e-hi tengué es jaç una llebra, i l' aplegá tant bé, que en feu una coca.

En Pere se 'n aná a mirar si sa pedra polissona s' era feta llenques, i me troba sa llebra morta i esclatada.

Aquella llebra estava per a fer set llebretones.

—¡Vaja quina pedrada més avenguda! diu En Pere. ¡Això se diu tenir bon dret! Sobre-tot, ja tenc per dinar i sopar. Bons siguem noltros, que Deu no falta.

Fa foc, i com tengué una bona caliuera, e-hi tira sa llebra escorxada i ses set llebretones. Com foren ben torrades, *zas zas*, les s' enfloca amb quatre roegs.

—No-res, digué torcant-se, jaguem una mica, i sa panxada toará.

S' ajeu, i des cap d' una estona còp en sec ja

està aixecat, i se pega un esclafit as mig des front.

—¡Re-cent mil carretades de carretons de dimonis boiets! digué cridant com un loco i fent uns bots fora mida. ¡Re-cent mil querns de guimes! ¡Jo que no me'n era temut, i en lo que m'ha succeït avui tenc s'endevinaia composta per dir a sa fia del rei!... ¡Coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos: me'n aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia, i m'en vaig menjar set que no eren nats!... Messions gos a qualsevol que no n'hi han dita cap a sa fia del rei d'endevinaia com aquesta. Me pareix que no la se treurà tossint, i que, per bé que s'espols, no la s'arruixará an aquesta mosca. Sobre tot ¡m'engana que sia jo es xeroi: me sembla que será ella! ¿Quin possible es que en trega agüier d'aquest cap de fil tan envitricollat: coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos; me'n aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia, i me'n vaig menjar set que no eren nats?... No-res; ja té, va dir En Trompa... i tenia sa cama de s'ase; pero jo confiï d'arribar a tenir un altra cosa més prendora: sa má de sa fia del rei.

En Pere, més xalest que una fadrina que li parlen de casar, s'ajaça baig d'aquella penya, hi va fer la nit, i lo en-demà ben dematí se posa ses cames an es coll, i de d'allà cap a ca'l rei.

Camina caminarás, e-hi arriba demunt les onze; i troba un parei de criats a sa carrera, i los esco-met sensa més revolteries:

—¡Venc per dir una endevinaia a la Princesa!

—Germá, digueren es criats com el veren tot pòlsós, tort i mig afortunat, ¿i qué no sabeu an a que vos esposau?

—A esser gendre del Rei, respòn ell sortint com un pinyol de cirera.

—I també a romandre xeroi de ses dues oreies.

—¡Ell no en deuen xeroiar cap que no hi siga.

—Es ben segur.

—Idò deixau estar s'ansia per mí. Voltros avisau sa fia del rei, que a-posta vos tenen aquí per fer ses feines que es presenten; i no us afiqueu allà aont no vos demanen, si no hi voleu esser demés.

Es criats baixaren bandera, i van a dir an el rei lo que passa.

—Digau-li que entr, va dir el rei.

En Pere entra, i li fa sa cortesia.

—¿Se conté veritat que vols dir una endevinaia a sa meua fla?

—Sí, senyor, i de tant que en fris, m'escapa.

El rei el se mira de dalt a baix, i li va fer mals averanys.

—Tort i mitx afortunat, va dir entre si meteix, ¡fia-vos-ne que no se 'n trega qualcuna que el dimoni que l'endevin! ¡No mos ne mancaría altra! Pero no hi ha remei, paraula de rei no pot mentir.

Crida sa fia, li diu tot lo que passa; i, si poc havien agradat ses ombres d' En Pere an el rei, manco agradaren a la Princesa.

Feren venir es criats amb ses tisores, i s'entregaren ben peus alts, porque en tenien unes ganes rabioses de ses oreies d' En Pere, veent-lo tant desenfreït i faleguer de llengo.

—¡Hala, amolla-l'hi, tant que en frisses! s'esclamá el rei malembrós.

—Ja li amollaré ja, respòn En Pere, i aviat. Vela-t-aquí sa meua tendevinaia: Coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos; me 'n

aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia i me 'n vaig calar set que no eren nats.

Sa fia del rei vos assegur que la s' escoltà bé a s' endevinaia, i que hi posá tots es cinc sentits, i més que n' hagués tenguts, per afinar-li sa lliunya i aglapir-la, perque s' estampa d' En Pere li agradava tan poc com a un gat sa ceba crua. Pero ell no hi va haver dona; no va esser capaç de fer-li res.

Veent-se més embuiada que un escaravat entre borres, i per veure si mentres-tant trobaria portell o forat, digué des cap d' una bona estona:

—Veam, torna-la dir, que me som distreta un poc com la m' has dita, i me son fuites un parei de paraules.

—No-res, respòn En Pere, ja la tornaré dir: no me costará gaire; pero que escolt bé per amor de Deu, i que estiga amb mi i no amb sa paret. Sa meua endevinaia es aquesta: Coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos: me 'n aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia, i me 'n vaig calar set que no eren nats.

I ja tornarem tenir sa fia del rei capficada i pensa qui pensa: un cop fitzava els uis en-terra, un cop a ses bigues. Allá li hauríau vist fer-li fer feina an aquell cap seu; i lo meteix d' un ca afamegat que li tiren un os, i s' hi aborda amb ses barres; i li clava ses dents, i les se fa croixir amb ses estre-tes que li pega si veu que no li pot entrar ni esbrellar-lo, i el tira, i el torna pendre, i el torna tirar, i arriba a estar rabiós de-tòt, que se tornaria a un puat; lo meteix li succeí a sa fia del rei amb s' endevinaia d' En Pere: bé n' hi doná de voltes,

bé la se mirá a sen-endret i a sen-revès, per demunt i per devall, per devant, per darrera i p'es costats: en lloc li afiná llivanya ni li pogué veure gens es demble. Bé s'hi va rompre ses banyes: no la pogué desllatigar, ni va sebre per ont e-hi anaven.

La dona suava a les totes, son pare i sa mare tenien cal-frets, tots es de la Cort estaven astorats. En Pere es més xalest del mon, rient-se de la feta i dient amb sos uis si no amb sa boca:

—¡Ai idò! ¡dau-li terra an aquest cep! ¡Ara e-hu veurem qui será es xeroi!

Des cap d'una bona estona digué amb to de fisconada:

—Sobre-tot, ell la puc tornar dir, si no l'ha entesa bé; i si amb ses dues enfuites que li ha pegades no la s'ha poguda fer seua, per ventura amb sa tercera la s'hi farà.

La Princesa no obrí boca. El rei, per alló que no se pogué dir que no hu havien provat tot, va respondre per ella:

—No-res, torna-la dir, si no te ha de sebre greu.

—¿A mí greu? respòn En Pere. N'estic ben lluny. Vaja, idò, que escolt bé, que espedesca, i no tenga pus sa *porfessó* entretenguda.

Torná dir s'endevinaia. Sa fia del rei ja no cer-nia de son cedás, es cap li bronía, no hi veia de cap bolla, va acabar es menuts de tot, torná més blanca que la paret, torcé es coll, caigué de baticor...

La se 'n varen haver de dur, just morta, dins un llit, i se creien que passava.

A força d'untar-li es polsos d'aigor-dent i de ventar-la, l'arribaren a retornar.

El rei, com prou va haver sucats els ais amb sos de la Cort, per desfer-se d'aquells trumfos, agafa dos criats, i los diu:

—Menauvos-ne En Pere a passetjar, mostra-li totes ses coses més de veure, veam si, xarrant xarrant, li arrabassau encara que només sia mitja paraula, d'aont puga pendre punts sa meua fieta per deslletigar aquest dimoni d'endevinaia, que mos té a ses tres pedretes.

Es criats se'n hi van, i li diuen:

—¡Homo Pere, anem a passetjar una mica, i mos estirarem ses cames, que sempre es bò!

—Jo les tenc estirades demés, respòn s'estornell. Tant e-hi tengués es gavaig, que tot son rues de buit que'l duc. Voltros abordau-me un plat d'arròs, maldament no sia engrogat i un tassó d'un forc de ví, deixau-me fer amb ells una estoneta, i llavò ja mos passetjarem tot quant voldreu.

Es criats li aborden un plat gran d'arròs i un tassó de ví d'un forc: amb quatre gragades ja les hagué esbessonats, i, torcant-se, diu:

—¡Ara passetjem-mos tot quant volgueu.

I ja foren partits, volta qui volta carrers: i el menaren per devant ses botigues millors, per allà aont hi havia més bons casals, per ses iglesies més grans i més adornades, per tots quants de passeigs i jardins saberen: le hi mostraren tot. I, com se creien veure'l més descuidat, bé provaren per tots es vents i caires de fer-li sa garangola i sa traveta amb mil preguntes lo més afuades i traïdores; pero En Pere no se deixá acostar d'un quart ljuny, i sempre sortia a un altra tancat; com li demanaven de s'endevinaia. No li pogueren fer sang; tot va esser rentar es cap a s'ase, perdre es temps i es

lleixiu. I es que ja hu diu s' adagi; si sa bistia no va de beure, no hi ha que ciular.

Veent que es ciular era per demés, cansats i morts, i amb so cap que los feia rum rum, se 'n hagueren de tornar a ca'l rei.

—Senyor rei, digueren, ell no li hem poguda treure mitja parauleta que es mitja parauleta. Com li demanàvem d' Andraitx, mos sortia a Capdepera. ¡No hauria d'esser tort!

—¡Ja será una bona passada aquesta! deia el rei, remanant es cap, i amb més ganes de pegar que d'altra cosa. ¡No hi ha remei! ¡La mos farà aquest diantre d' homo! ¡Pobre fieta meua!

Com va haver cridat i aspergiat una bona estona, agafa es meteixos criats, i los diu:

—No-res, anit manau-lo-vos-ne a jeure amb voltros a veure si en estar mig condormit o adormit de tot, a força de ponyir-lo, n'hi arrabassau cap de mitja parauleta que puga donar gens de llum o fum a sa meua fia per sortir des mig des fang.

—Bé, no tenga ansia, digueren ells; farem tot quant sabrem.

Agafen En Pere i li diuen:

—¡Hala, si sopam!

—¡Sopem! respòn ell.

Se posen en taula, i hala enforna qui enforna; i allà li abocaven vi per llarg.

—¡Beu, Pere! li deien, ¡ara que hi éts!

Lo que cercaven era engatar-lo; pero ell, sempre responia:

—¡Compás i viurás! S' ase i tot e-hu coneix com li basta, ¿i noltros no hu coneixerem?

Ell no foren capasses d'aficar-le-hi an es gat dins s'esquena, i no es que no fessen tots es possibles.

Se'n van a jeure, el se posen a 's mig, i un cop un, un cop s'altre, no s'aturaven de ponyir-lo i de dir-li:

—¡Pero, Pere! ¿Per qué no la m'has d'explicar a s'endevinaia, ara que som tot-sols! ¡Explica-le'm, petit a s'oreia! ¡Vaja ara que ningú mos sent! ¡Ara que s'altre s'es adormit!

—La nit es per dormir, el dia per treballar, deia En Pere, i se girava d'un altre costat, i ¡bons roncos!

Des cap d'una estona aquell ja feia com que dormir ben arreu, i s'altre ja tornava:

—¡Hala, Pere, si la m'expliques a mí! ¡No hu diré a ningú! ¡t'ho promet! Ja s'es vist ben clar que no s'hi pot posar amb tu sa fia del Rei. ¡Si no hi ha homo per tu! ¡ben bé que s'es yist! ¡Vaja explica-le'm, tan amics com som! ¡Vaja!

—La nit es per dormir, el dia per treballar, tornava dir En Pere, i ja el teníem girat de s'altre costat, i ¡bons roncos!

Bé el ponyiren, bé li borinetjaren a s'oreia, bé varen gremoletjar; pero no li pogueren treure sino que la nit era per dormir i el dia per treballar.

—Senyor Rey, digueren es criats lo endemà dematí: ell no tenim res an es fus. ¡Es el reverent dimoni! ¡no l'haurán a cames! ¡E-hi perdrá amb ell tot quant e-hi posará!

El Rei no sabia per ont pendre ni que fer-se, i En Pere que s'hi presenta, i li diu:

—Senyor Rei, pactes son pactes: sa seua fia vui; la m'he guanyada, i cadascú que tenga lo que es seu. ¿No li he dita una endevinaia que no l'ha sabuda desllatigar?

—Sí, pero ¡també es una casta d'endevinaia, que no sé d'ont la t'has treta!...

—La m' haja treta d' ont la m' haja treta, ha bastat per capturar sa seua fia. ¿Es així o no es així?

—Es ver...

—Idò que se cumplesquen ses dictes que Vostra Reial Majestat ha fetes.

El Rei se doná per perdut, crida sa seua fia i tota la Cort i diu:

—Paraula de rei no pot mentir: vaig prometre sa fia an es qui li diria una endevinaia que no sabés desllatigar. En Pere la hi ha dita; amb En Pere s' ha de casar; i n' hágem rallat prou.

Ningú gosá contradir, pero s' alçá un gros *rum rum*.

—¡Pobre fieta meua! deia la Reina fent sallagri-meta;—¡Pobre princesa! deia tot-hom. ¡Qui la hi hagués hagut de dir que havia de parar an això! ¡Aont s' es vist mai una fia de rei haver-se de casar amb un tort!

—¡A poc a poc! va respondre aquí En Pere. ¡Si som tort, e-hu som per desgracia, per un cop que vaig errar!

—¿Qué vol dir per un cop que vares errar? demaná el Rei.

—¿Qué vol dir per un cop? demanava tot-hom.

—Jo vos ho contaré amb quatre paraules, respòn s' estornell, i voltros meteixos ja direu llavò si amb raó me poren dir una paraula perque me falta un ui. Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que an es meu poble, qui més, qui manco, tot-hom es afectat de dolç; i, per no fer tant de llait, en lloc de pegar an es sucre, que per allà no se 'n hi fa, i l' han de comprar si 'n volen, peguen a sa mel, que en poren tenir a voler, si armen un banc de beies. Qui no pot armar un banc, arma lo manco una caera; si es tota-sola, la solen tenir dins es corral.

Mon pare que Deu tenga, n' hi tenia, pero se va morir com jo no feia s'alçada de tres ous, i ses beies s'aboliren. Tot-d'una que vaig esser al·lotell, ma mare m'agafa, i me diu:—A veure si trobes cap aixam i armarem beies, que també es massa sobrat no haver de tenir mel per sa despesa de la casa.—No tengueu ansia, vaig dir jo: deixau que s'acost es 'bril.—¡Es 'bril! diu ma mare. ¡Ca, homo, no has de tenir tanta patxorra! Sempre sentia dir a ton pare, en gloria sia ell i tots los morts, que a mitján març ja començava es triquet d'aixamenar.—No res, vaig dir jo, que s'entreg es març, i deixau estar s'ansia per mí, que, devota poreu esser vos de sa mel, pero jo no 'm don per ningú. Arribá mitján març, i ja som partit cada día de bon sol, ja grandiet, cerca qui cerca aixams; perque lo que es diu aquests revel·lers no van d'alçar-se si no veuen bon solei. Jo en trobava a belquena, pero hi havia banc o caera devora: mirava si era vuitanta passes lluny, i ses vuitanta mai arribaven, i m'havia de pegar un cop a la barra; perque ja es sab: sa llei és que s'aixam posat a manco de vuitanta passes de banc o caera, és de l'amo des banc o de sa caera; ara si passen ses vuitanta passes, és des qui primer el troba i l'aixeca o hi deixa una senya. A la fi en trop un com sa cofa d'un capell, que no tenia banc ni caera cent passes al redó. Deix senya, me 'n vaig de quatres a dur una caera, l'aixec, i cap a ca-nostra, i ma mare ben contenta. El pos dins es corral, i ja es partit a trescar. Es veinats, envejosa que es sa gent i no poren sufrir que un alç xella, començaren a dir:—¡Jès! ¡sa viuda que ha posades beies! ¡no n'hi mancava altre per malcriar es seu fii! ¡E-hi

perdrà s' ase i ses magranes!—Sobre tot, los va caure tan tort, que se 'n venen un dia plegats, i mos diuen:—Heu posades beies, i ara se mesclarán amb ses nostres, les mos desbaratarán, i el dimoni meteix no será capaç de triar-les; i es mancabs serán nostros. Si no les llevau abans de més raons, anam a donar part cuantra voltros.—¿Això es tot? vaig dir jo.—¿Que trobes que no basta? respongueren ells, amb uns uis que los espiretjaven.—Ell no hu paga es parlar-ne. ¿Teniu por de que se mesclin, i de llavò no porer-les triar? No res, jo senyaré ses meues, i es mal será mort. Dit i fet, me 'n vaig a comprar un dobler d' aumàngara, la pos dins un test amb aigo, faç un solpasseret d' unes quantes serres, i lo endemà dematí, abans de sortir es sol, me plant devant sa caera amb so solpasser muiat amb una má i es test amb s' altra. Començen a sortir beies, i tantes com en sortien, los feia una creu de Sant Antoni demunt s' esque-na. Justament en sortiren dues d' embolicades, només vaig porer senyar sa de demunt. Pitx derrera s' altra, amb so solpasseret muiat, per veure si li arrib i li fas sa creu. I ella de d' allá, i jo derrera ella, i hala qui hala per envant, i sa dimoniera que no desmaiava gota, i jo que hu havia de fer de tot.

A la fi dins un barranc la vaig arribar a retre: va tenir la mala sort de ferir a un penyal, amb sa fua que duia tota s' esclatá, i se posa a ratjar mel i mel. No ponder gens, pero en devallava un saragai, com es còs d' un homo: jo m' hi aboc, i pec una panxada que me durá set dies.—¿I tanta mel s' ha de perdre? vaig jo dir. Perque heu de pensar i creure que, com més anava, més bon roi en venía: a-les-hores ja n' hi havia una embassada que feia

feredat. I ¿qué faç jo? Me pas sa má dins s' esque-
na, me trop dues puçes, en faç dos odres, i los
umpl de mel. Sent picor an es clotell, grat, trob
un poi, l' esclaf, i hi va haver dedins un ase amb
uns escorbeis, En Baulos, un ase lo més abrinat
i falaguer. Li pos un odre a cada banda, i —
¡Arri, Baulos!—li enfloc simada, i cap a ca-nostra.
M' era fet tan enfora, que per arribar-hi vaig haver
de passar per un poble, aont la gent era més llé-
pola que ses serps. Jo hu vaig conèixer tot-d' una
que hi vaig esser, perque vaig reparar que tots
teníen uns morros prims prims; i es senya que no
ment: morros prims, llépol segur. Jo vaig dir: aquí
hi ha un sou que guanyar. I ja som partit crida
qui crida!—¡Hala, qui me barata ous amb mel! ¡ha-
la, dones, una mel de primera! Bona la vaig haver
dita! Al punt vaig estar enrevoltat de dones, que
s' en veníen amb sos ous dins es devantals o dins
un paner, i totes volíen esser ses de devant per
por de no esser-hi a temps. Tota sa mel amb una
exhalació va haver volat, i més n' hagués duita.
Ets ous casi no caberen dins dos covos; los ferm
demunt ets escorbeis, i cap a ca-nostra s' es dit.
Com ma mare va veure es viatge, no s' en poria
avenir.—¿I ara qué hem de fer tants d' ous?—¡Bon
fony! dic jo: posau lloques i farem una llocada orbe.
Posárem set lloques, i, hala cova qui cova; i les
aixicávem dues vegadas cada día, los donávem
bon blat, i aigo ben clara; i encara no pegaven sa
derrera espipellada, ja les teníem colgades altra
volta per que ets ous no refredassen. Dins ses tres
setmanes de coats los tocava es néixer; pero ell
passaren ses tres setmanes, passá un més, i un al-
tre mes, passaren set mesos, i encara no hi havia

cap poll que hagués picat, ni se veia senya de res. —¿Qué no veus, deia ma mare, que aquests ous son de guix? ¡Ja te pegaren bon porro ja! ¡Més te en mereis! ¿qui t' havia fet cocouer a tu? Tu haguesses duita sa mel...—Ma mare, vaig jo dir, ni per això ni per altre tant no mos hem d' apurar. ¿Es polls no neixen perque no piquen? Ja hi haurá qui picará per ells. No endevinaríeu quina la vaig fer? Pos ets escorbeis an En Baulos i ets ous dins dos covos, i cap a una era s' es dit. En trob una que m' agrada. Los hi estenc, prenc es cap des sedeny, me pos a 's mig, encivell simada i altre an En Baulos, i s' animal ja es partit a batre, i bat qui bat ets ous. I heu de creure i pensar que de cada ou que En Baulos feria, *zas!* sortia un pollet més sá que un gra d' ai i tot etxerevit, i tot-d' una ja se 'n anava corrents a pasturar. ¿Qué me 'n direu? Dins mitja hora vaig tenir tants de polls com ous havia duits a s' era. Me n' ho men tot a ca-nostre, i dins un parei de setmanes no hi havia qui s' hi oís de polles i de gallets que hi capllevaven. Un día jo abeurava En Baulos a un ribell, i un dianxa de poll no tengué altra part aont picar més que sa coa de s' animal. S' animal li tira cossa, i li engruna sa cresta. Sa ferida pren malament, començaa emmaleïr-se de bon-de-veres.—Aquesta cresta mos durá un mal resultat, diu ma mare.—Lo millor que poreu fer, diu una veinada, posar-hi reina. M' en vaig a un pinar a dur-ne, en duc, n' hi pos, sa cresta s' adoba; pero com m' en tem, m' hi va esser nat un pi.—*¡/ès!* deia la gent que el veía, ¡aquest gallet que li es sortit un pi a sa cresta! I es pi que creixia més que una carabaçera: al punt va esser com sa teulada, llavò com es campanar, al punt

pegá an es niguls, i ja no li destriaven s'ui. Feia un parei de rames i vaig reparar que a una un corp e-hi tenia es niu. Me pos a tirar-li pedres i terroços per descarabutar-le-hi; vaig notar que feia un gran empapussat, i dic:—¿Amb aquestes he d'estar? Ja m'enfil per sa soca, i per amunt i per amunt. Arrib a sa primera rama, i m'hi trob un hort, sa cosa més de veure: allà uns pebrers que pegaven p'es pits, allà tomatiguers com un llençol, allà carabaçeres amb unes carabaçes i carabaçots com a botes de mena, allà sindries i melons que feien més d'un quintar. N'alui una de sindria disforja i que feia cara de bona ferm.—La petgellarem an aquesta, vaig jo dir.—Me trec es guinavet, le hi afic, m'hi cau dedins. E-hi enfony es braç. Faç es forat més gran fins que hi vaig poder passar, i me 'n hi entr. Sí, fiets, dins sa sindria vaig haver d'entrar per treure aquell traidor de guinavet. Cerca qui cerca, p'en-lloc el veien lluir. Des cap d'una estona passa un homo, i diu:—Germá ¿i qué cercau, si no es massa preguntar?—Un guinavet que m'es caigut dins aquesta sindria.—¿Un guinavet! diu ell. Ja hu poreu deixar anar, que jo fa set anys que cerc una guarda d'egos, esquellades de nou, que m'hi escaparen, i no me som aturat de cercar, i ni les he trobades ní sabudes noves.—Germanet, dic jo, per amor de Deu sia de s'avís que m'heu donat. Surt de sa sindria a l'acte; alç es cap, veig que es pi tenia una altra rama més amunt; m'enfil per sa soca, i fins an aquella rama; i me trob que encara en té una altra part-demunt; e-hi puig, i vaig pujar fins a set rames. S'ui de més amunt casi arribava an el cel. Llavò me vaig recordar que ma mare sem-

pre 'm feia passar pare-nostros per Na Xinoi ¹, una germaneta meua que s' era morta, ja dona feta, com jo mamava: i dic:—Tan aprop que som del cel, me convendria cridar Na Xinoi, veiam que conta. I ja me pos a cridar: ¡Xinoi! ¡o Xinoi! ¡Xinoi, dic! En Pere som, es teu germanet. ¡Vaja si treus es cap una mica! Tant vaig cridar, que assetsuaixí s' obrí una finestra, i guaita una fadri-neta com un sol. Jo no he vista una cara més guapa i més agradosa mai, ni crec que n' hi haja.— ¡Pere! ¿tu per aquí? diu ella.—¿I tu éts sa meua germana? dic jo, tot esglaiat, ¡sabs que éts de garrida!—Ell aquí-dalt no hi ha res lleig ni res dolent, diu ella: pero, ¿quin senyal per aquí?—Fieta meua, dic jo, has de creure i pensar que me som enfilat per aquest pi, he volgut arribar an es cucuió, i aquí me tens. Pero ¡i tu pareis una reina! sabs que vas d'enllestida! ¡sabs que hu éts de guapa!... ¡o fieta meua!... ¡embelleis! ¡Ja t' hi deus campar bé per aquí dalt!—¡Bé de tot! diu ella,—I ¿com no m' hi deixes pegar un aguait? dic jo. Ella me feu de resposta:—Da 'm sa má. La hi don, me pega tirada, m' alça en pès, i ja me té dins el cel. ¡O fiets! Com jo me veig allá dins i estenc un poc la vista, romanc tot-d' una enlluernat de tanta claror, garridesa i galanía. De tant que vaig veure, no sé lo que vaig veure; de tant que m' agradá, de tant que m' omplí es cor, no sé lo que em met-jenc com en parl! No en vui parlar per por de soiar-ho. ¡Que havia de sebre jo lo que me passava! i ¡qué havia de pensar a devallar, Deu meu de la gloria! P' es meu gust e-hi sería quedat per a sem-

1 Diminutlu de Francina.

pre; pero sa germana me digué:—Fiet, te 'n haurás de tornar a córrer, fins a la fi, sa carrera que Deu te té destinada.—¿I no pot esser per cap vent del mon es quedàr jo aquí dalt?—No, fiet, diu ella: anem a sa finestra, i t' amollaré demunt sa cucuia des pi. Guaitàrem per sa finestra, i es pi ja no era an aquell endret, sino més de mitja hora lluny; perque an es diantre de gall, com jo estava embadalit dins el cel, li pegá per anar-se 'n a encalçar llagosts, i com es pi estava demunt sa seua cresta. ja hu crec que es pi s' en aná amb ell, i me deixá plantat.—¡Aquesta sí que m' es bruta! vaig dir jo: ¿i ara com e-hu farem? Na Xinoi e-hi pensa una mica, i diu:—No res, jo tenc una mala-fi de capdells de fil, perque an el mon era molt filadora i aquí dalt poques vegades me veuen sensa sa filoa i es fus. Idò nuarem tots es capdells un amb altre, te fermaré p' es dit gros des peu, t' amollaré a poc a poc, i amb tant de fil com e-hi ha, es segur que bastará per arribar-te en-terra; i, si no basta, lo que falt será un tres i no res. Dit i fet s' en va a dur es capdells, i no n' havia vists tants mai: feien es comú d'una muntanya. Com los tengué tots nuats, me ferma un cap an es dit gros des peu endret, i me diu:—No res, senye 't que no tengués cap de-nou; i ja me comanarás molt mare, i feis bonda, que se 's mester. Me seny, trec es cap a sa finestra; i per avall; i ja es partida a amollar-me; i amolla qui amolla fil, i jo per avall, i per avall.—¡Ah gallet del dimoni! deia jo ¿aont dimoni t' en havies d' anar a caminar? ¡Les has de pagar carès an aquestes passes, jo t' ho assegur! ¡No te 'n escapes! ¡t' he de menjar frit!—I Na Xinoi amolla qui amolla fil, i jo per avall i per avall, i ca-

si no era coneixedor que m'hi acostás a sa terra. —¡El dimoni será per ésser endins! deia jo ¡ja no hi arribaré mai! A la fi sent Na Xinoi, que deia:— ¡Ja no hi ha pus fil!—¿No hi ha pus fil? ¡Bona l'hem feta! Faltaven set-centes braces per arribar en-terra. Me pos pensa qui pensa de quin cap faria estelles, i acap per dir, cridant amb tota sa força:—¡Encara hi falten unes quantes braces per arribar abaix; pero amolla així mateix, i será lo que Deu voldrá! M' amolla, i ¡allò hu va ésser una fua que vaig pegar cap avall! Vos assegur que hi devallava depressa, i sensa engaltar-me gens, fin que, *claclac*, pec abaix amb so cap devant, i, amb sa meteixa grufada i sa força que duia es meu còs, es cap va quedar sembrat set pams dins sa terra.—¡Bona l'hem feta, dic jo, com veig es pas; ja tórnam tenir es ram dins es revell. Ell ara, per treure es cap no me queda altre remei que anar a cercar un cávec de ca-nostre per decantar sa terra des costats.—Me 'n hi vaig, duc es cávec, me pos a pegar cavegades, i ben alerta que hi anava i prou esment que hi tenia a no ferir ni de resquillada es pobre cap meu; però pec cavegada per arrabçar un mac que estava fort ferm, i, sensa voler, en lloc de ferir es mac, me fer aquest ui, i el me vaig fer benes. Per això es que som tort... ¿E-hu veis com e-hu va ésser un cop que vaig errar? Ara voltros meteixos digau si amb raó ningú me pot dir una paraula perque me falt un ui.

En Pere aquí acabá es seu cap de fil.

El Rei, la Reina, sa seua fia, tots els de la Cort, boca badada sempre, no li havien perduda mitja parauleta, i se feien creus de tot allò que havien sentit.. Com los va haver espassat una mica s'esglai, tots varen caure a dir:

—Pero bé, ¿i des cap què en feres?

—¡Què n'havía de fer! respòn ell, més fresc que una cama-rotja. El me vaig posar demunt ses espal·les, se confegí de tot, me 'n vaig a ca-nostre, i sa primera que vaig fer fonc menjar-me frit es gallet que m'havía feta tan bona endemesa.

Aquí tot-hom acabá de veure que tota aquella contarella tan llargaruda i desbaratada, En Pere la s'havía treta des cap per riure-se des sant i ses xeremies. Li feren explicar s'endevinaia, i tot-hom quedá convençut de que, tort poria esser i mig afortunat, pero que era més viu que una centella, que donava set voltes a tots es més desperts, que bolcava tot-hom, i ningú el bolcava a ell; que per estret que se vés, sempre trobava portell o forat per ont sortir, i que per això era s'homo més trempat i més avengut, que era fet a-posta, per sa fia del Rei, i per un dia dur sa corona.

Tot-hom, i el Rei es primer, trobava que era així, també hu trobá la Princesa, que el se començá a mirar amb bon ui i a posar-li voluntat, i arribá a dir:

—Per part meua mos porem casar en voler.

—¡Idò endevant ses atxes! digué En Pere, fent un alè ben gros i pegant un bot ben alt.

Enrengaren la cosa, i se va fer s'esclafit, se casaren. El Rei los doná sa corona, i ells dos varen viure anys i més anys amb molta pau i concordia ells amb ells i amb tot-hom; i... encara son vius, si no son morts; i al cel mos vegem tots plegats Amèn.

Torra Nova, agost 1896.

SA FIA DEL SOL I DE LA LLUNA¹

L'ANY tirurany el sol i la lluna tengueren una fia, garrida, gentil, resplandent com ells, viva com una centella, plena d'etcís i d'encant: robava es cor de tots es qui la veien.

Quant va esser grandeta, un dia agafa sa mare, í li diu:

—Ma mare, jo vui venir amb vos; tenc unes ganes que 'm roeguen de trescar i veure coses.

—Per amor de Deu, diu sa lluna, lleve 't això des cap, fieta meua estimada. ¡Lleve 't-ho per amor de Jesucrist! ¡Sabs quin camí tan llarg que he de fer cada día, i que hi he d'anar depressa!... A ses quatre passes ja 't tendriem retuda.

—¿I tan flonja em mirau? diu sa pitxorina. No em don per cap al·lota a caminar. No hauria d'esser fia vostra i de mon pare.

—Es ver, diu sa lluna, que hu éts caminant; pero, per poder-me seguir ¡sabs que n'haurás de roegar de trossos de pa encara!

---

¹ La me contaren Na Rafela Calona de So 'N Servera, i los nobles senyors el M. I. D. Lloaxim Dameto i Dezcallar, Pre. Canonge de la Seu de Mallorca, i el seu germà D. Nicolau.

—¿Que no hu veuré jo, reprenía sa fia, que, si mos provávem, només vos veuría partir? Vos lo que heu de fer, donar-me sa má, i je-hu veurem si vos seguiré o no vos seguiré!

Sa lluna a la fi, per no sentir-la pus, i més de mig enfadada, l' agafa per un braç, i diu:

—¡Encaradica que éts! ¡Hala, idò, anem!.... ¡Depressa!... ¡O quina al'lota, Deu meu! ¡No, i ja pots trompitxar de casta forta i posar-los a bon lloc an aquests galindons teus!

Partiren, i hala qui hala per amunt i de d' allà, just la bala.

¡Ja s' en hi anaven ben afuades, i vos assegur que en feien de camí!

A la llego se coneixía que sa mare no s' havia de esforçar gens, i que es seu pas era natural com s' aigo qui brolla d' una eufana, pero que sa fia hu havia de fer de tot, pero de tot, i encara li venía tan just tan just es seguir.

Des cap d' un parei d' hores sa mare ja la s' en havia de dur mig rossegant. A la fi acabá es menuts de tot, ses cames se cegaren, i exhala crit:

—¡Ma mareta, no puc pus!

—¿E-hu veus? diu sa lluna: no m' has enganada de res.

—¡Ma mareta, vos dic que no puc pus! ¡Ai aqueix braç que me teniu, que se romp! ¡Ai aquestes cametes meues, aquests peuets meus! ¿Que no los veis que em ratgen sang?

—Més te 'n mereis, diu sa lluna. No, i jo no 'm puc aturar ni manco tornar arrera... ¡Ja m' has posada dins un bon marruell!... No res, ara mos trobam a s' endret d' una plaja; te plantaré unes cassetes a sa vorera de s' aigo, t' hi deixaré; i, si tu faç

bonda, no te faltará res de lo necessari, perque ton pare de dña, i en sa nit jo o es nostros cosins ets estels, no tè perdrem de vista mai.

—Pero ¿i si s'ennigula?

—Per niguls que passin, no s'aturarán dalt ses casetes: los arruixarem.

Era ver que se trobaven a s'endret d'una plaja, de bones taies, uberta, lluny de tot alberg d'homos, arrecerada de muntanyes vestides de pinars i de garrigues. A 's mig feia una tenaça, que ses ones, boetjant amb s'embatol, besaven lleugeres i amoroses: allà dalt plantá ses casetes sa lluna, unes casetes blanques i garrides per defora, pero més blanques i garrides per dedins. E-hi havia de tot; no hi faltava un amèn.

Allà hi deixá sa seua fieta, més regositjada que una reina.

La mar no va treure alga pus per que tengués ben clara s'aigo per nadar, i ben neta s'arena per passetjar-s'hi, i jeure-hi si hi volía jeure.

Ets embatols no duïen més idea que atabuixar-li es vestit, fregar-li ses galtes i jugar amb sa seua cabeiera, que era ben llarga, i la duia amollada. Es niguls no li taparen pus sa cara de son pare i de sa mare: per molts que n'hi hagués devegades, i per gruixats que fossen, sempre li deixaven forat o retxillera per ont rebía sa seua mirada vitenca i resplendent. Ses muntanyoles, puigs i comellars li tremetien p'es vent mil flaires i remors, i li oferien fruits seuvatges, lo més sanitosos i mangívols. No s'hi acostaren pus barrumbades, ni mai hi resplandien trons, ni hi coetjaven vergues de llamp, ni s'hi avalotava gens la mar. Els aucells casi no dormien per tenir més temps de fer-li cantades,

ses més garrides que sabien: es més empegueïdors la se miraven d'enfora tot embadalits i elevats; es més atrevits no tenien aturats voletetjant entorn seu, i se posaven demunt es seu cap, dalt ses seues espal·les i dins sa seua meteixa mà. Es peixos, lluent i llambriners, treien es capet a flor d'aigo per contemplar-la més a-pler, i vos assegureu que la s'hi miraven arreu; pegaven mil fues i enfuïtes; eren com a llampons anant i venint per entretenir-la i fer-la riure; se deixaven agafar d'ella, i xalaven de bo com se veien dins ses seues mans.

I allà tota-soleta, an aquella playa riolera amb aquells puigs i muntanyoles que l'arredossaven, amb ses ones que li besaven es peus, amb tants d'abres i flors i peixos i aucells i la mar i el cel blau, que l'embadalien, i sobre-tot amb son pare i sa mare que no li llevaven ets uis de demunt i cuidaven a perdre es seny amb ella, se passava la dona sa vida més xelega i entretinguda que haja passada ningú mai.

I heu de creure i pensar que des cap de temps el rei d'aquells paratges, un dia de primavera, cassant, sensa voler, se feu enfora dets altres cassadors, i devers mitjà cap-vespre se troba demunt un puig d'ont se destriava de lo millor tot es badiu d'aquella playa. Ja hi havia una partida d'anys que no hi era estat, i fons lo meteix que si no l'hagués vista mai.

¡O que li agradaren tants de pujols, muntanyoles i comellars, que com que li rendissen homenatge, agenoïats an es seus peus, tots vestits de verdor, plens de vida, d'aromes i d'aucells.

¡Que li va venir de nou la mar, com la veia tan

blava, tan riolera, tan bellugadiça, tan amatent, amb aquella entrada tan atrevida i airosa que feia dins sa terra, lo meteix que si se fos acostada per poder-li dir de més aprop: Deu lo guard, Senyor Rei.

Mira qui mira, afina aquelles casetes blanques que llúien a 's mig de sa plaja, i que d'allà dalt pareixia que estaven dins mar.

—¿Qué diantre son aquelles casetes? digué. Mai les hi havia reparades. Ja les vui jo veure d'aprop.

Dit i fet, s'hi espitxa amb unes bones passes, i no se donava raó an ets uis mirant un cop ets abres, un cop s'herbei i ses flors, un cop la mar; pero encara lo que li robava més ses mirades eren ses casetes blanques, que, com més s'hi acostava, més veia que hu eren grans i de veure, i que per força hi havia d'estar qualcú de qui hi ha dalt.

E-hi arriba, i veu que están demunt una tenaça, amb una carrera, voltant voltant, de sis o set passes d'ample, aont arribaven ets esquits, per poc que ses ones s'alçurassen.

Encara no hi va esser, com a sa banda que hi feia ombra, surt an es portal *sa Fia del sol i de la lluna*, amb una filoa d'or an es costat i un fus d'or amb ses mans, fila qui fila.

Com el Rei la se va veure devant, tan bella dona, tan gentil, tota resplendent d'encant i galanía, quedá sensa polsos, abil·lat. Vos assegur que no pipelletjava, com que la s'hagués de menjar amb sa vista. No li llevia fer res pus que mirar-la, i tornar-la mirar; i li pareixia que ets seus uis no n'havien d'estar associats mai.

Com ella el va veure tot empantanat i ferit-l'ha, l'escomet tot-d'una:

—¡Bones tardes tenga, senyor Rei! ¿Vossa Reial Majestat per aquí? ¿I quin vent l'ha duit? ¡Que s'acost, i seurá a la fresca an aquesta ombra! ¡Que venga i des-suará!... que bé es veu que du una bona soleiada demunt.

Li treu una cadira, el Rei s'hi acostá i se va asseure, tot enlluernat, embarbollant paraules, ésspressant-se no-més a redols... No s'en poria avenir de sa garridesa i de sa galania d'aquella al·lota. No n'havía vista cap mai, ni creia possible que se'n trobás una altra que li arribás de cent llogos.

Ella, per sortir d'aquells emblavins, se va treure aquesta:

—Vossa Reial Majestat ara m'ha de dir que vol pendre, que es lo que li ha de donar més gust.

—Un poc d'aigo fresca respòn el Rei, no'm vendría malament.

—Aviat en tendrá.

Allá devant e-hi havia una cisterna, amb un coll de pedra mabre tot d'una peça, amb un poal de plata demunt.

Ella digué sensa moure-se ni deixar sa filoa:

—Poalet, treu aigo p'el senyor Rei.

Encara no hu va haver dit, com es poal pega capficó dins sa cisterna, i surt ben al raset, i s'en va dins ses mans del Rei.

El Rei begué fins que va tenir set, i es poal s'en torná tot mès, demunt es coll de sa cisterna.

Llavò sí que hi estava el Rei astorat i fora de sí. Se passava sa má p'es front, i se paupava per assegurar-se de que allò no era un sòmit, tan gros e-hu trobava.

—Ara que ha begut, diu ella, m'ha de dir de que vol berenar, porque ja n'es ben hora, i es se-

gur que, potoiant per aquestes muntanyes, ha aplegada talent.

—Per amor de Deu sía, respòn ell: no som capaç de menjar res.

—Just una bocinada: sols que tast qualche cosa. No vui que se puga dir que el senyor Rei es ven-gut an aquesta casa, i no-més li han donada algo fresca.

—Tot está per rebut.

—Jo no m'entenc en compliments; i que'm perdón. Menjará per sa talent que tendrá: diga que vol.

El Rei ses derrerres que tenia amb so menjar; pero, com va veure que ella s'hi posava tan forta, no la volgué fer fellona.

—No res va dir, sols per dar-te gust, pegaré una bocinada. Treu lo que vulgues: sia lo que sía, per força hu he de trobar saborós de tot; basta i prou venga de sa teua má.

—¿Li agradaría un poc de peix frit?

—Venga peix frit, diu el rei fent un alè ben llarg.

—Aquí ella, sensa moure-se de demunt es portal i sensa deixar sa filoa, comença aquest cap de fil.

—Carbonet; pose 't dins es fogonet.

I es carbó pega enfuita de dins sa carbonera, i *tric!* ja está dins es fogó, i diu:

—Senyoreta, ja hi som.

—Armolletes i paleta, diu ella, descolgau es foquet, i dui ses brasetes demunt es carbonet.

I ses armolletes i pala peguen enforinyada an es foc colgat, tiren ses brases demunt es carbó, i diuen:

—Senyoreta, ja les hi té.

—Ventadoret, diu ella, venta ben depressa an es carbonet fins que estiga ben encès.

I es ventadoret, *treca-trec! treca-trec!* venta qui venta, que cuidava a fer ui. Aviat tengué es carbó ablamat, que feia flamaradeta, i diu:

—Senyoreta, ja está encès.

—Pelleta, diu ella, pose 't demunt es fogonet; i tu, setrieta, aboca oliet dins sa pelleta.

I sa pelleta, que estava penjada a un clau, *gic!* se despenja, i se planta demunt es caliu ablamat, i diu:

—Senyoreta, ja hi som.

Encara no havia uberta boca, com sa setrieta surt de dins es rebost volant fins a s'endret de sa pella, i, *glec glec!* e-hi ratja oli i més oli, la deixa prop de mitja, i s'en torna dient:

—Senyoreta, ja n'hi he abocat.

Al punt s'oli comença a fer *xiu xiu*, i fum per llarg, i aviat el sentiren, que deia:

—Senyoreta, ja bull.

Aquí ella tira sa filoa, i el Rei la veu que s'en va tot-dret an es fogons: planta una má dins sa pella. i surten cinc pagells frits, que cada un valia un sou: llavò hi planta s'altra má, i surten cinc molls, frits també, que valien, no un sou, set sous cada un.

¡Vaja quins cinc pagells, quins cinc molls! No ponder gens: haurien fet rompre un dejuni a un sant, si es sants no fossen tan forts an es dejunar.

—Pelleta, diu ella, lleve't de dalt es foc; i tu, canyemet, vina aixugar-me ses manetes.

I les va treure degotant, de dins s'oli bullent, pero sensa cap cremaionada ni bofegueta, tan fresques, tan homils, tan polides, tan netes, com si les tregués de dins aigo de roses.

Sa pelleta se lleva de dalt es foc, es canyemet li aixuga ses mans, i ella diu prenint altra volta sa filoa:

—Tauleta, ves-te 'n devant el senyor Rei; tovaïetes, esteneu-vos demunt sa tauleta; platets, taçonet, forqueta, saleret, torca-boquets, guinaveteta, panet, olivetes, posau-vos demunt ses tovaïetes an es lloc que vos pertoca.

I sa tauleta, *zas!* se planta devant el Rei, s'hi estenen demunt ses tovaïetes, i s'en venen, volant com estels, empenyent-se, perque tots volien arribar primer, dos platets d'obra fina, un dins s'altre, un taçonet de crestai, una forqueta de plata, un saleret d'or, un torca-boques de fil, net com les flors, plegat amb tres caïres, una guinaveta que s'hi porien mirar de lluenta que era, un panet de xeixa blanc blanc i ben estufadet, i un platet d'olives, verdes, molsudes, lluentes, com amel·lons de grosses. Cada cosa se posava an es lloc que li establía, i encara no s'hi eren posades, com deien:

—Senyoreta, ja hi som.

Llavò ella diu:

—Pelleta, aboca es peixet, i alerta a fer cap gota.

Sa pelleta pren el vol, i com es ben a s'endret des dos platets, *zas!* se gira en sec demunt devall, i es cinc pagells, es cinc molls i tot quant d'oli hi havia pegaren dins es plat de demunt, i no va caure defora ni una gotineua que va esser una gotineua.

—Senyoreta, ja está abocat, diu sa pella, i s'en torna an es seu clavet, i s'hi penja.

—Senyor Rei, diu ella, quant tenga gust.

El Rei estava amb sos cabeis drets de veure tot allò, tenia pell de gallina, no sabia que li passava,

Diu un pare-nostro, se senya, xapa es pa, pren sa forqueta, afitora un pagell, el tasta i no se re-

cordá d'haver menjada cosa més saborosa mai. ¡Ja hu crec que el s' acabá! i aviat! Ell en va pendre un altre i un altre, i... fins que n' hi hagué cap. Llavò quedaven es molls; ¡es molls sí que en feien de menagera! L'homo estava incorregut d'haver-los d'investir, havent gastada aquella paraula: *no tenc talent*. Baubetja una mica, tot pensatívol. Ella s' en tem, i ja li diu:

—¡Hala, senyor Rei, que los tast! ¡sols que los tast! pero més contenta me fa si los s' acaba.

L'homo cobra coratge, n' afitora un, li dona clau; i, si saborosos eren estats es pagells, molt més e-hu foren es molls.

¡O quina menja més esquisida!

I ¿que m' en direu? Ell com s' en va haver calat un, s' en calá un altre i un altre, i los se calá tots cinc.

—¡O senyor Rei! diu ella. ¡Sab que m' hi ha feta de contenta! Això es lo que m' agrada a mí, que s' ho acabín: ¡que no me venguen amb fitol·los!

Ja era hora-baixa, i el Rei va veure que no hi poria fer gaire puces per allá, porque si sa fosca l' aplegava devers aquella plaja, n' hi hauria de raons per tornar-se 'n.

¡Que li sería vengut de bé que es sol, abans de pondre-se, fos quedat en-lá com sa jaia Miquela, maldement fos estat set o vuit hores, porque es temps li passava i no s' en temia, contemplant aquella al·lota i rallant amb ella.

Lo que le-hi esborrossonava tot, era esser casat, i no s' aturava de dir, entre sí meteix.

—Si la Reina se moria ¡Deu li do molts d' anys de vida! no hi ha vel, me casava amb aquesta.

L'homo no poria comprendre com dimontre hi

havía allà aquelles casetes, com e-hi poria estar tota-solina aquella al·lota, sa més descansada del mon, i tan ben servida sensa cap criat ni criada. Ja hi estava mal-a-plèr, i en tenia de mal-de-caps sobre qui poria esser, de quina nissaga devia venir, quins devien esser es seus pares. Bé la preguntá i la torná preguntar sobre aquest punt; pero tot va esser temps perdut, perque tantes voltes com li demaná de quines gents venia, tantes voltes va respondre:

Ma mare es blanca, mon pare es ros!
No hu aclariria de qui som fia,
sia el qui sia,
fos el qui fos.

I no la va poder treure d' aquí, i s' en hagué de anar... sensa res an es fus.

Es sol ja era post i re-de-post com trobá es caçadors, que ja començaven a tenir ansia d' ell de casta forta, i ja eren partits a cercar-lo.

Arriba amb ells a ca-seua, i no pogué estar que no digués a la Reina:

—¡O fieta, quina passada sa d' avui de-cap-vespre!

—¿Què es estat? demaná la Reina.

—¡Què ha de esser estat! respòn el Rei: jo t' ho contaré.

I li conta fil per randa tot lo que li havia succeït i havia vist dins aquelles casetes blanques.

—¡Jesús! ¡jo també hi vaig a fer-ho an això! diu la Reina com el sent.

S' en va tot-d' una dins sa cuina, i se posa a dir:

—Hala, carbó, pose 't demunt es fogó; ventador, venta; pella, pose 't demunt es foc; setría, aboca oli dins sa pella... ¡Hala, espediu, fora són! ¡hala dic!

Bé va cridar, però ni es carbó se va moure de dins sa carbonera, ni es ventador se va bategar gens, ni sa pella se despenjá des clau aont estava penjada, ni sa setría sortí des rebost, ni un fòtil mort.

—¿E-hu veus? deia el Rei: ¿e-hu veus?

La Reina, lluny de donar-se per perduda, sortí amb aquesta:

—Es que ès sa primera vegada, i no les tenc criades a ses coses. Tot vol cremar-hi oli: deixe'm-hi pegar amb temps, i veurás tu.

Crida ses criades i les diu:

—Posau-me foc an es fogó i sa pella demunt amb s'oli corresponent per fregir cinc pagells i cinc molls; i, en començar a bollir, digau-m' ho.

El Rei bé l'estirava que hu deixás anar; però ella e-hu *volgué arribar a s'enfront*,

Com ses criades anaren a dir-li que s'oli ja bullia, se planta devant es fogons, s'arromanga fins an es colzos, i *plaf!* entima ses mans dins s'oli bullent; i vos assegur que les hi va treure ben aviat, pero ja no s'escapá d'una bona cremaionada.

Bé n'hi posaren de vermei d'ou i de coques de crespínella: la cosa va pendre tan malament, i li va caure tan avall es no haver sabut fer lo que havia fet sa fadrineta de ses casetes blanques, que foren dos mals que se donaren ses mans contra ella, i dins quatre dies la s'en varen haver duita a l'altre mon, i tot-hom ¡plors i descapdell!

***

Des cap d'un any, es nobles se presentaren an el Rei, i li digueren:

—Senyor Rei, se fa precís que se torn casar,

Vossa Reial Magestat ja hu veu: la Reina, al cel s'ia ella i tots los morts, no li deixá cap fii, que puga dur sa corona es dia que Vossa Reial Majestat falt, Deu li do molts d'anys de vida. Perque ja es sab: o prest o tart, la mort a tots mos aplega, no en deixa cap per llevar. Ara bé, per jove que sia Vossa Reial Majestat, i per anys que visca, que mai serán tots es que noltros voldríem, vendrá un día que tan meteix s'haurá de morir. ¿I que sería de noltros si aquest día l'aplegava sensa cap fii an-e qui deixar sa corona? ¿Que sería de noltros i demés vasalls sensa un rei que mos comandás, que fes justícia a tot-hom, que anás ajuda an es petits, que capturás es dolents, i que mos fes fer un còs cuantra tots es nostros inimics? Vossa Reial Majestat ja hu veu: així no porem estar, se fa precis que se torn casar. Veja quina ès s'al'lota que més li agrada, i que hi faça vía: lo que s'ha d'empenyorar, que se veng.

El Rei trobá que tenien raó, i tot-d'una li vengué a la memoria aquella fadrineta de ses casetes blanques vora mar.

—Allò es una al'lota, deia ell, que en val de milies: val tot quant pesa i set vegades més. Cap n'hi ha que m'agrat tant ni d'un bon troç. Pero es mal ès que no sé d'on ès sortida, ni a on ès nada: no-més sé que ès s'al'lota més guapa, aguda i galanxona que haja vista mai. Ja no es possible que n'hi haja una altra que m'agrat més, ni tant... ¡Si al manco sabéssiem de qui es fia! però no hu sabem, ni ella hu vol dir per cap vent del mon. Bé le hi vaig demanar, però no vaig poder treure en nèt més que *sa mare es blanca i son pare era ros*, i fé 't si 't vols fer. Sobre tot, no hi ha que

fer comptes d'ella, mentres no s'explic més clar; perquè ¿què dirien ets altres reis, que dirien es meus vasalls, si me casava amb una al·lota que no saben d'on surt, ni qui es son pare i sa mare? ¡Me mourien un renou ferest! ¡Seria una afronta per mí i per ells. Vaja ¡no hi ha res que fer amb ella; no hi ha que pensar-hi pus!

Veent el Rei que en cap manera poria casar-se amb sa que volia, comaná an es nobles de la Cort que n'hi cercassen una: ells li varen treure sa fia d'un comte veinat, molt gran senyor. El Rei va dir que sí, i los enviá a demanar-la: es comte hi vengué a bé, tornaren amb s' al·lota, i se va fer es casament, i no en faltaren d'alimares i de sarau.

Des cap d'un parei d'anys un día el Rei, caçant caçant, com s'en va tèmer, se torna trobar demunt aquell puig d'ont destriaven tan bé tot es badiu d'aquella plaja encantadora i aquelles traidores casetes blanques.

Estendre-hi la vista el Rei, i reverdir-li totes ses nafres de s'altre pic, fou tot-u. Se va presentar cop-en-sec dins sa seua memoria aquella fadrineta així com la va veure sa primera vegada, filant amb una filoa d'or an es portal de ses casetes blanques, amb ses ones an es seus peus que li feien festa; i aquí tots es seus bons propòsits s'en anaren en orri, es seu seny quedá térbol, i una força contra la qual va creure que no hi valia posar peu fiter, el se'n va dur per avall p'es tombant d'aquells pujols i muntanyoles tot-dret a ses casetes blanques; i no s'aturá fins que hi va esser devant, i va haver vista *sa Fia del sol i de la lluna*, que filava amb sa filoa d'or a sa carrera, just devora s'aigo.

Si garrida i gentil l'havía trobada s'altre pic, molt més la hi trobá ara. Tal fonc es seu astorament com la se va veure devant, que romangué ferit-l'ha, sensa poder donar passa, tot embabaiat.

Sa pitxorina s'en tem, i ja l'ha escomès.

—¡Senyor Rei! ¿Vossa Reial Majestat per aquí altra volta? ¿l quin vent l'ha duit? Com se campa? ¡Vaja, que s'acost!..... que s'acost, i seurá, maldement no més sia una estoneta. Això no vol dir que, si hi seu molt, no em faça més pler.

Li treu una cadira, ell s'asseu, i ella ja torna pendre es filar, rallant p'es colzos, i dreta com un fasser, just an es cantell de sa tenaça, fila qui fila, i venguen agüiers i més agüiers, tan bons i llargs, que cada pic es fus, cuidant estellar-se fent sa ballaruga, amb so tenrum fería ses ones.

Assetsuaixí, sensa voler o amb dret seny, li dona sa vogada tan forta, que li cau dins mar.

—¡Aquest beneit de fus! diu ella a on s'en ha hagut d'anar a pegar un capficó?

—¿l ara com e-hu farás? diu el Rei.

—¡Jesús, que d'aviat será fora! respòn ella, i pega crit:

—Guinaveteta, vina me taiarás sa maneta, perque m'ha d'anar a treure es fuset que m'es caigudet a la mar.

Encara no hu va haver dit, com s'en vé volant sa guinaveta, i *zas!* li taia sa má; sa má pega capficó dins s'aigo i al punt surt amb so fus, pren sa fua cap an es braç, tocá, i romangué confegida com si mai l'haguessen taiada, i la dona seguí filant i rallant lo meteix d'un cadellet de molí.

El Rei se mirava tot allò amb uns uis que li cuidaven a botir, com un encensat, sensa un fil de roba que li tocás sa pell.

Ella li va fer ofertes de beure i de berenar, però ell les tenia a ses soles des peus an aquestes ganes: lo que ell volia era que li digués lo que havia nom, de quines gents venia, qui era son pare i sa mare. Bé n'hi va fer de preguntes i re-de-preguntes; però no li pogué treure més paraula que aquesta:

Ma mare es blanca, mon pare es ro:
No hu aclariria de qui som fia,
sia el qui sta,
fos el qui los.

I amb aquest sò l'enterraren, vui dir, amb aquestes claricies s'en hagué de tornar el Rei hora-baixa de tot, com acabá de veure que es demanar i gremoletjar era ben per demés.

Quant arribá an es caçadors ja feia fosca negra, i los trobá que el cercaven com a rabiosos. S'espitxa amb ells a ça-seua amb un cap com una ferrada.

Tot-d'una que veu la Reina, li conta sa passada que li havia succeïda.

—¿Per això tanta cosa? diu la Reina, com el sent. Jo també hi vaig a fer-ho.

—¿Tu? diu el Rei. ¡E-hu es verd es juveverd!

—¡No, ell será ben madur! respòn sa bajana.

Sa seua cambra tenia una finestra que mirava a mar: pega grapada a sa primera filoa que veu, la enserrega tropell tropell, pren es fus, se posa devora aquella finestra, i ja es partida a filar, fila que fila. No li sortia cap agüier condret, es fil tot eren primarells, regruixos i berrugues, es fus no se volia ballugar dins es seus dits. Com trobá que era hora, *pataplum!* el tira amb tota sa força dins mar, i pega crit:

—Guinaveta, vina a taiarme sa má, que m'ha de treure es fus, que s'en es anat a fons.

Sa guinaveta no se va moure.

—¡Guinaveta dic! torna cridar la Reina, ¡vina depressa!

Sa guinaveta no la s' escoltá.

—No hi ha remei, diu la dona: tot vol cremar-hi oli. Es es primer pic que li man feines, i encara no la tenc criada.

I ¿que fa ella?

Se'n va, pren sa guinaveta, i se taia una má; pero ja no la tirá dins s' aigo, porque va perdre el mon de vista, caigué estesa com un tronc, i sang i més sang. N' hi sortía un broll esglaiador i al punt feu una bassa que abrigava un parei de passes.

Allá dins la trobaren més de mig morta a sa mesquina. Si no la s' en duen ben depressa dins es llit i no li estanquen ses venes, colava la vida allá meteix.

Sa ferida li prengué tan malament, i s' aficá tant dins es cap es no haver sabut fer lo que havia fet sa fadrineta de ses casetes blanques, que se posá a no tastar res, se va fondre se va fondre, i un desmai la s' en dugué, i tot-hom ¡plors i descapdell!

***

Des cap d' un any es nobles de la Cort se tornen presentar an el Rei, i li digueren:

—Senyor Rei, Vossa Reial Majestat ja hu veu, ja tornam estar enrocats. La segona senyora Reina, al cel sia ella i tots los morts, mos ha feta sa meteixa passada de sa primera; s' es morta sensa deixar-li cap fii que puga dur sa corona com a Vossa Reial Majestat, Deu li do molts d' anys de vida, li sia arribada s' hora; i que qualche dia li arribará, no hi ha que posar-hi duptes, porque ja 's sab:

per llarg o per curt, mos ne toca una per-hom, i no tenim que brancatjar. Per això, que mos ho perdón si tornam a enfadar-lo: Vossa Reial Majestat ha de veure per que hu feim. Sa questió és que se torna fer precis que se cas. Així no hi porem estar; perque la mort i la vida Deu la té, i com sempre hem de fer es comptes demunt es mal, si Vossa Reial Majestat, Deu no hu permeta, faltava, i no deixás cap infant ¿què seria de noltros, què seria de tot es reinat, sensa un rei que mos comandás, que fes justicia a tot-hom, que anás ajuda an es petits, que capturás es dolents, i mos fes fer un còs a tots cuantra es nostros inemics? Senyor Rei, e-hu faça per amor de Deu i per amor de sa Mare, que trii s' al'lota que més li agrat, i que se cas abans de mès raons, que Deu ja diu: aide't i t' aidaré.

El Rei així meteix trobava que havien pensat bé, pero com ja estava renegat a no casar-se si no era amb aquella fadrineta de ses casetes blanques, i sa pitxorina no li volia dir qui era son pare ni sa mare, l' homo se veia estret de tot. Estava lo que se diu empenyalat: ni poria passar envant ni enrera ni per cap vent; ni poria estar aturat; si movia un peu, pegava dins un fonal esglaiador, sensa fons; si no 'n movia cap, el s'en havia de dur per força un pur desaire. Es nobles l' estiraven per que se casás, i no tenia més remei que casar-se. Ell, sensa fer un desbarat que li costás perdre es viatge per a sempre, no se poria casar en no esser amb aquella fadrineta; pero sa gran traidora no li volia dir de qui era fia, i ell, que no hu hagués aclarit, per cap vent del mont s' hi poria casar, perque tot-hom s'alçaria contra ell, i tendria males hores ferm.

Després de pensar-hi molt, va resoldre anar-se'n a ses casetes blanques i no tornar que no hagués aclarit allò que es no sebre-hu el capturava tan fort.

Dit i fet, pren un cavall, i ja es partit cap allà, pensa qui pensa com s'en desfaria d'aquells trumfos. Quant devallava ses muntanyoles de sa plaja, va dir:

—Ja hi som demunt, i encara no sé finis finis de quin enginy m'he de valer. Tornar-le-hi demanar tot-dret, es per demés: prou m'ha fet tocar amb ses mans que no hu vol dir. Si no me valc d'altres medis, m'en hauré d'estrènyer es cap... No res, ja sé que faré: com tots ets abres i herbei de per aquí duen tanta toria, tanta esponera, m'amagaré un troç lluny de ses casetes, que jo la veja a ella i ella no 'm veja a mí. En veure-la que surt i se fa gens enfora, jo m'en hi entr, m'amac dins un auberjó qualsevall i allà ja traçarem es pla de batalla. De totes maneres ¿tan desgraciat seré. que no puga arribar a cap claricieta, sobre sa nissaga d'aquesta gran traidora?

Al punt va esser devora ses casetes; havia deixat es cavall enrera, mirava ben arreu si la veia guaitar per cap finestra o portal... No la veu lluir en lloc... s'amaga dins un remolí ben espès de pins, sibines i ciprells; i ell veia tot lo que se feia a ses casetes, i de ses casetes no el porien veure a ell.

Allà s'estigué hores i més hores, sense afinar fressa de res. No hi havia cap porta tancada, tot estava ben esbadellat; pero no guaitava en lloc aquell diantre de fadrineta que li torbava tan fort l'enteniment.

—¡Sabs que havia d'esser morta! pensava entre

sí meteix. ¡Sabs que s'en hauria d'esser anada! Però no, tot està ubert de pint-en-ample, just com ses altres vegades. Si hi hagués altres habitants, sempre haurien feta mica de mudança a part o banda. No, es cor me diu que no és morta, que és viva, i que és aquí...

Debanant fil d'aquesta manera, se fa mig-día, se fa mitján cap-vespre, se fa hora-baixa... L'homo ja perdía es coratge de tot de poder entrar d'amagat dins ses casetes, quant assetsuaixí la veu que surt demunt es portal, polida i xelesta com s'auba, i que pren arenal, més lleugera que una titina, un cop ran ran de s'aigo, que ses ones, com veníen, li remuiaven es peus; un cop fent-se 'n enfora per demunt aquella arena tan neta, tan blanca, tan fina, aont no se veien més petjades que ses seues i ses tavelles que es vent e-hi feia, just ones conglaçades. Per allà la dona cercava copinyes, cornets, sipies i pedretes llises d'aquelles tan garrides que se fan per ses platges.

Com el Rei la veu tan entreteguda amb això, surt falaguer de dins s'amagatai i ¡de puntes cap a ses casetes! S'en hi entra, i s'enfonya dins es rebost, derrera un parei d'aufabies d'oli, més arrufat que un ericó,

Ella no es va tèmer de res. Com començava a fer fosqueta s'en torna a s'alberg: pren sa filoa i es fus, i hala fila qui fila, sensa perdre cala mai. Passá tota rabenta la Corona i un enfilai de parenostros a un sens-fí de sants; i el Rei que la sentía, i deia derrera, pero ben petit ben petit, que es collaret de sa camia no el sentís, quant-i-més sa fadrineta; i no es bategava, pensa qui pensa com s'ho faria per sortir-ne en bon nom de tal marruell.

Ella com se va esser senyada, diu.

—¡Verge santíssima des meu cor! ja será hora de fer es sopar. Hala si en sortim:—Carbonet, pose't dins es fogonet.

I es carbonet pega enfuita de dins sa carbonera, i tot-dret dins es fogó, i diu:

—Senyoreta, ja hi som.

—Armolletes i palateta, diu ella, descolgau es foquet i duis ses brasetes demunt es carbonet.

I ses armolles i sa pala ja están abordades an es foc colgat, i *tric!* tiren ses brases demunt es carbó, i diuen:

—Senyoreta, ja les hi té.

—Ventadoret, diu ella, venta depressa an es fogonet, fins que estiga ben encès.

I es ventador ja es partit *treca-trec! treca-trec!* que cuidava a fer ui, venta qui venta. Al punt va tenir es carbó que feia flamaradeta, i diu:

—Senyoreta ja está.

—Greixonereta, diu ella, pose't demunt es foquet; i tu, setrieta, aboca dins sa greixonereta oli fins que estiga bé; i tu, guinaveta, taia es grell, es juvevertet, un parei de tomatiguetes, un pebret, estorfeia una cabeceta d' ais, i pose-hu tot dins sa greixonereta; i tu, cuiereta, remene-hu fins que haja sofregidet bé; i tu, saleret, deixe-hi caure sal abastament. ¡Alerta que no n' hi caiga massa!..., que fa tornar ximples, i no convé esser-ho.

I heu de creure i pensar que encara no hu va haver dit, com sa greixonera ja se posa demunt es foc; i s' en vé tota mesa sa setría, i hi tira un bon raig d' oli; i se presenta tot xarpat es saler, tomba un poc, i hi deixa caure sal que benetjás. Mentres-tant sa guinaveta taia es grell, es juve-

verd, tres tomátigues, un pebre vermei ben crui-
xent, pega cop amb so mànec demunt sa cabeça
d'ais, l'estorfeia ben estorfeuada; i, halà viatges
demunt sa fuia cap a sa greixonera! i, fins que le
hi tengué tot, que sofregí; i sa cuiereta ja hi acu-
deix, i bones remenades an es sofrit per que no se
cremás!

—Senyoreta, ja está! diuen tots com e-hu han fet.

—Idò tu guinaveteta, diu la dona, torque 't; i
llesca ses sopes dins un plat; i ¡alerta! primes les
vui. Bé hu sabs que no som afectada de tascons.

Sa guinaveta s'aixugá bé a un cányom que hi
havía ben net, penjat per un cornaló a un clau, i ja
es partida a llescar sopes, i les feia que clàretja-
ven, just neules.

—Senyoreta, diu sa cuiera, es sofrit ja está bé.

—Idò tu, gerreta, diu la dona, aboca dins sa
greixonera s'aigo que s'es mester.

I a l'acte se presenta sa gerra, tota resolta, i,
rrreee! aboca s'aigo que li havien comanat, i s'en
torna dient:

—Senyoreta, ja está abocada.

Aquí sa guinaveta crida:

—Senyoreta, es plat ja es ple de llesques.

—Idò tu, platet, respòn ella, aboca ses sopetes
dins sa greixonereta, i ¡alerta a vessar-ne cap!

I es plat, tot generós pren el vol cap a sa grei-
xonera, i com es ben a s'en-dret *zas!* se gira de-
munt devall, i totes ses llesques, *plaf!* peguen diñs
sa greixonera; i no va fer cap esquitx ni va ves-
sar res.

I sa cuiera que feia s'aviona de tot pitjant i atio-
nant ses llesques a fi de que se compartissen i se
componguessen bé, i fela pujar es sofrit.

sa víena

Mentres tant sa Senyoreta diu:

—Hala, tauleta, pose 't a's mig; tovaïetes, este-neu-vos-hi demunt; platet, cuiereta, forqueta, guinaveteta, olivetes, taçonet, capsaneta, torca-boquets, posau-vos allà on vos pertoca.

I tot-d' una sa tauleta se posa a 's mig, i ja s'hi estenen ses tovaïes, i compareixen, volant com estels, es plat, sa cuiera, sa forqueta, sa guinaveta, es platet de ses olives, es taçó, sa capsana i es torca-boques; i tots se posen allà on los pertocava.

Senyoreta, ja hi som, diuen ells, mentres sa cuiereta crida:

—Senyoreta, ses sopes ja están bé.

—¡Hala idò! diu ella, greixonereta, pose 't demunt sa capsaneta, i farem vía, que bona talent duc.

I sa greixonera, *glec glec!* s' alça des foc, i no s' atura fins que s' asseu demunt sa capsana, i diu:

—Senyoreta, quant tenga gust.

Aquí la dona deixa sa filoa i es fus, diu es pare-nostro a Sant Francesc, que *mos don el pa de cada dia*, i ses tres Ave-Maries: se senya, se fa plat; i hala qui hala, bones bossinades.

—Poalet, diu ella des cap d' una estona, du 'm aigo fresca.

I es poalet pega capficó dins sa cisterna, surt ben al raset, i se planta demunt sa taula.

Ella beu, acaba de sopar; i ja torna pendre sa filoa i es fus, i hala fila qui fila, drete a 's mig de la casa; i venguen uns agüiers d' una braça i es fus que cuidava estellar-se fent sa ballaruga.

I el Rei que estava arrufat darrera ses aufabies, sensa sebre que s' havia de fer, tirant plans i més plans, pero tots esguerrats, que es millor no valia un gafet ni una güia escossada.

I sa senyoreta fila que fila, sa més descansada del mon, esperant que li vengués sa sòn, i no n'hi venia.

Sa llantieta al punt comença a fer mala cara, i exhala aquesta veu:

—Senyoreta, m'apac!

—Setrieta, diu la dona, posa oli a sa llantieta.

Aquí el Rei s'aixeca, sa setria estava demunt aquelles aufabies, i l'agafa amb ses dues mans.

—Ara hu veurem si n'hi posará! diu ell, i la tenia ben estreta. ¡Ja será el dimoni si n'hi posa!

Ja hu crec que sa setria no se va moure.

Sa llantia al punt torna dir:

—¡Senyoreta, m'apac!

—¡Setrieta! respòn la dona, ¿no t'he dit que posasses oli a sa llantieta?

—Senyoreta, me tenen! va respondre sa setria.

—¿Te tenen? ¡Vaja, deixa ses berbes per una altra hora! ¡Fé via!

—Senyoreta, m'apac de tot de tot! clamá sa llantia, amb una veu que casi no la sentien.

Com sa senyoreta veu allò, ella que tenia un genió com a foc, se crema de tot, i pega crit:

—¡Setrieta! ¿no t'he dit i re-dit que posasses oli a sa llantieta? ¡¡Com som FIA DEL SOL I DE LA LLUNA, que, si venc, en faré una!!!

Com el Rei sent allò, ja ha amollada sa setria, surt corrents de dins es rebost, se planta devant ella tot xaravel·lo, i diu:

—¡Aquesta paraula em basta!... ¡aquesta paraula esperava de sa teua boca!... ¡Ja sé de qui és fia! ¡Ara em puc casar amb tu! ¡Si me vols, digue-hu: i, com més prest, millor!

Ella va dir que sí, i el Rei cuidá a perdre es seny de gojós i content.

—No res, diu ell; tu espera 'm aquí, i ara meteix m'en vaig a ca-meua a enrengar la cosa, i demà vendré amb tot s'acompanyament per menar-te 'n, i se farà s'esclafit.

¡Que l'havia de capturar sa fosca an el Rei! S'en anava tan peus alts, que amb cada passa feia un destre: arriba an es cavall, hi pega bot, i de d'allà cap a ses cases. Va fer aixecar tot-hom, va cridar tots es nobles de la Cort, los diu que ja té s'al·lota que li agrada; que es... *sa Fia del sol i de la lluna*, sa cosa més garrida, aguda i gentil que enteniments d'homos se puguen imaginar; i que se facen tots es preparatius per anar-la a cercar i fer ses noccs lo endemà meteix.

Així hu feren. Lo endemà el Rei i tota la Cort s'en anaren a ses casetes blanques d'aquella plaja. Trobaren *sa Fia del sol i de la lluna* demunt es portal, i, com la veren tots quedaren amb un peu alt. Tots deien que no n'havien vista cap mai de tan garrida, ni era possible que n'hi hagués una altra que li arribás de cent llegos.

Menaven un cavall blanc per ella, amb tot s'ensellament de plata, or i seda. Amb un bot s'hi posá demunt; i, costat per costat del Rei, partiren amb tota s'acompanyada, que cuidaven a treure-se ets uis, mirant-la-se i fent exclamacions. Per allà ont passaven, com ja havia corregut per tot sa noticia de sa galanía i gentilesa mai vista de la Reina novella, se despoblaven ses viles i ciutats, i tot-hom s'abocava, i s'empenyien, i feien ones per poder-la veure bé i contemplar-li d'aprop totes ses perfeccions. I la se cuidaven a menjar amb sa vista, i li tancaven es pas, i no hi havia que dir-los res ni comanar-los que fessen amples; i tot-hom clamava:

—¡O que hu es de garrida! ¡O que hu es de bella dona! ¡Gros mos ho havien fet, pero encara no havien dit la mitat de lo que es ella! ¡Quin possible es no embabaiar-s' hi devant aquesta cara seua! ¡Bon gust té es nostro Rei!

Tanta era sa gent que s' abocá, i tan poca via pogué fer s' acompanyada, que, com arribaren a ca-el Rei, ja feia fosca negra; i hu trobaren tot encès, que es llums se tocaven per tot, i aquell grandíós casal com que hagués de fer flamada.

Idò bé: tot-d' una que hi entrá *sa Fia del sol i de la lluna*, costat per costat del Rei, tanta claredat deixava anar sa seua cara, que tots els llums que hi havia s' aturaren cop-en-sec de fer claror, lo meteix que si los haguessen trets defora al fi del mig-día.

No vos dic res el Rei com devía estar, i es crits de ¡visca!, i es bots i ses mans-belletes que tot-hom feia: cuidaren a tornar boigs.

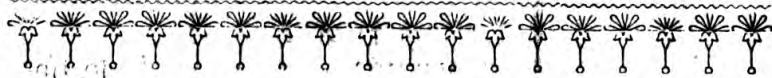
Tot ja estava a punt de pastora mia, i lo en demá dematí se va fer es casament, i llavò ses noces. El Rei convidá tot-hom, i menjaren i begueren fins que se pogueren aguantar. A-les-hores s' armá un ball d' allò més vitenc, i sa ballera fou un mal que se prengué, ballaren fins a la mala-hora.

El Rei y la Reina arribaren a tenir una partida de fiis, lo més avenguets i galanxons, visqueren anys i més anys lo més a-pler i amb santa pau amb tot-hom; i, si no se moriren, encara son vius. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Torra Nova, Agost de 1893.

ON 675

17807

16052

1000000

L' AMO DE SO-NA-MOIXA ¹

Això era un Amo de So-Na-Moixa, de s' any de sa neu, criat dins *ses erasses*, i que menjava faió per llarc. Qualsevol li poria donar entenent que ets ases volaven, i que la Mare de Deu havia nom Juana.

Sa madona havia de dur es calçons, i s' havia de cuidar de tot.

Un diumenge dematí que ella s' en anava a la vila per feines (ell no hi poria anar perquè ets al·lots li corrien derrera i li cridaven *alei*), li digué:

—Mira! has de pensar aixecar sa lloca que tenim posada dins sa botiga. No sia cosa que t' en descuidis, i que s' animalet haja de fer un dejuni mascle, sensa tenir-ne cap obligació.

—Bé, bé, no tenses ansia, respongué es betzol.

Sa madona s'espitxa, i ell quedá assegut a s mig de la casa, tot embabaiat, pensant en l' amor de les tres taronges.

Devers mig-dia comença a sentir córrer rates per dins sa panxa, i això el va treure de s' abil·lament.

¹ La me contá ma mare, al cel sia ella i tots los morts.

—¡Es cotri! diu ell, que em pens que me vendria fregir un poc de xuia!

Fa foc, e-hi posa sa pella amb un parei de taia-des de xuia, i hala frig qui frig.

—¡Es cotri! diu ell, cop-en-sec. Sa madona em mata: no he pensat a aixecar sa lloca. Ara que hi pens, me n' hi vaig.

Deixa sa pella demunt es foc, s' en va dins sa botiga; aixeca sa lloca, li posa grianses devora, dins un cul de gerra, i sa lloca no va fer menció de res.

—¿Que esperes que jo t' ho don a sa boca? diu ell. Ja menjarás com voldrás.

S' en va a sa cuina i troba es moixos que s' en anaven com a coets amb una taiada per-hom.

—¡O grans dimonis! diu ell, pitjant-los derrera: ¿i sa xuia frita em preniu? ¡Venga-la, dic!... ¡ven-ga-la, que l' he frita per mí, i no per voltros!... ¡Per robada la tendreu!... ¡No la vos perdón!... ¡no la vos perdón, si no la deixau!

Figurau-vos es moixos si el se devien escoltar molt, en no esser per anar-se 'n més atacats.

Un va pendre per un vent, s' altre per s' altre: l' homo se detengué per veure quin havia d' encal-çar. Com e-hu tengué resolt, es moixos ja eren a ca-Liorna, i ja tenien mig païda sa xuia.

S' en torna a ses cases, tot mostii, i troba sa lloca que no era coneixedor que hagués pegada cap espipellada.

—Això será que té set, diu ell: i molta que en deu tenir... Ja sé que faré: la m' en duc an es pou, i la hi tir de dins; així porá beure fins que esclat.

La se 'n hi du, la hi tira, i li diu:

—Ja pegarás un crit en trobar que te basta i vendré a treure 't.

S'en va a ses cases es més descansat del mon, i li vengué aquesta idea:

—Ara si an aquesta bleda li pega per estar molt dins es pou, ets ous se refredarán, i bona nit llocada, i jo encara seré qui s'en durá ses tornes. No res, fins que ella crit, ja covaré jo.

S'en va dins sa botiga, i *plaf!* se seu demunt ets ous; i está qui está, esperant que sa lloca cridás: vina a treure 'm, que no tenc pus set.

Bona estava sa lloca per cridar, si ja era morta i re-de-morta.

I s'aubarcoc assegut demunt ets ous cóva qui cóva, i espera qui espera.

Es vespre arriba sa madona, troba la casa a les fosques, no veu ningú, i crida:

—¡Alabat sia Deu!

—¡Per a sempre sia alabat! respòn l'amo de dins sa botiga.

—¿I a on éts? ¿Què vol dir tenir la casa d'aquesta manera? ¡Hala, si surts depressa!

—No puc: cóu.

—¿Què dius?... ¿però a on éts?

—Te dic que cóu, per que ets ous no refredin... ¡Tota s'aigo des pou s'haurá beguda aquest diantre de llocal! ¡De mig-dia ençá beu!

Com sa madona va sebre es pas, agafa unes corretges, l'invest, i ell e-hu doná a ses cames amb so pagat d'ets ous esclafats a ses anques; i encara que fés s'espès, fonc a temps a una partida de simades bones.

***

Des cap d'un parei de díes, sa madona li diu:

—T'en haurás d'anar amb s'ase an es molí a

veure si tenen sa farina feta, que es pa s' acaba, i se fa precis pastar.

S' en hi va, i sa farina ja l' esperava dins es sac feja dos dies.

Prova de carregar-lo-se i casi no li pogué fer deixar sa terra.

—No res, diu ell, lo millor será treure un parei de grapades de farina.

Les treu, i es vent, que bufava ben fort cap a So-Na-Moixa, ja hu crec que les hi pren, i de d' allà.

—¿Així va això? diu ell. ¡De vent nostrol! ¡Que estás tu de fener!... No, i cap a So-Na-Moixa que la t' en has duita... No res, espera un poc, i la te en durás tota. Ja la deixarás a sa madona... ¡Pense-hi per amor de Deu!

S' en puja demunt sa terrada, buida es sac, es vent bufava a-les-totes, i a l' acte veren un trebolí de farina espantós que prengué per amunt, i de d' allà. Aviat tot se va esser aspergit.

I l' amo daixo daixo, cap a So-Na-Moixa.

—¿I sa farina? diu sa madona com lo veu amb so sac buit an es coll.

—¿I que no l' ha deixada es vent? respòn ell.

—¿Què vol dir es vent?... ¿Que estás *biel*?

—¡Ara es hora de *biels*!... Jo l' he entregada an es vent, que tan meteix s' en venía de buit cap aquí, i devant es meus uis l' ha presa, i la s' en ha duita més que depressa.

—Pero ¡bestia, més que bestia! ¿No t' en havies menat s' ase per dur-la?... ¿Per que no has posat es sac demunt s' ase i fernet amb so lliga-beiasses?

—¡Ja hu sabré per un altre pic! diu ell.

—Pero ¡a veure ara d' on pastam! diu sa madona, fent sa fel.

Enfadada de tot, s'aborda a ell amb ses corretges, i l'amo ja ha girat en coa, i vos assegur que en tenia poca de peresa de remenar es galindons. Així meteix fonc a temps a un parei de simades que l'endoblaren, i li feren fer mitja volta.

Des cap d'un parei de setmanes, sa madona li diu:

—Mira, treu s' ase, i ves-te 'n a dur es porc des figueral, veiam si ès matador o què.

L' amo va creure, i s'en hi va.

Treu es porc de dins sa soll, i diu:

—Lo millor que puc fer ès creure sa madona. M' atupá perque no havia fermat es sac demunt s' ase: ja hi formaré es porc.

Justament passava un homo, el crida per que li aidí, i tot-dos posen es porc entre vessat demunt s' ase, i ben agarrotat amb so lliga-beiasses.

—¡Ja será el dimoni si cau! deia l' amo; i ja li ha envelat cap a So-Na-Moixa.

Es porc cuidava a fer ui de gronyits i d' esperonetjar. Abans de mitján camí quedá esclatat i augegat.

Com arribá, i sa madona veu allò, retxava ses espases. Manco mal si hagués tengut es pebre, i ses guinavetes, i la gent convidada; pero no tenia res enderc, perque no comptava fes ses matances fins des cap d' una mesada.

—¡Bestia, més que bestia! deia ella. ¿Qui ha vist mai dur un porc gras fermat demunt un ase! ¿Com no hu veies que no l' arribaries viu?

—Idò ¿com e-hu havia de fer?

—L' havies de menar darrera darrera.

—¡Ja hu sabré per un altre pic!

—¡Tant com sa coa des moix e-hu sabrás!.....

Si ets una bestia!... No-més te falten ses dues potes de devant!... ¡Jo m' he d' assaciar de tu!

I ja tengué ses corretges, pero ell no l'esperá, sino que hu doná a ses cames.

Ella li pitja derrera, i encara li assetjá un vestit nou que el feu espolsar de casta forta.

Sa madona no tengué altre remei que anar a la vila a dur pebre, manlevá ses guinavetes, convidá es veinats i parents; i amb sos que hi pogueren anar, feu ses matances.

I l' amo tot content com veia que podria tastar porc fresc.

—¡Mira, li diu sa madona, treu s' ase, enselle 'l i ves-te 'n a So 'n Fortesa a dur sa caldera per coure es camaiots: que la mos manllevaren, i no la mos han tornada.

S' en hi va, la hi donen, i diu s' aliardo:

—Sa madona m' atupá porque no havia menat es porc derrera derrera. No res, si no hi vaig menar es porc, ja hi menaré sa caldera, veiam si encara esqueinará.

¿Què m' en direu? Ell la ferma a sa coa de s' ase, i sa caldera, *rany-arrany!* rossega qui rossega per demunt es sobans i reclaus des camí, com va esser a So-Na-Moixa ja no tengué cul.

Quant sa madona veu allò, se volá de tot: pega grapada a ses corretges, i l' amo ¡cametes me valguen, de d' allá! i sa madona ¡derrera ell! i, en arribar-li, ¡bones simades!

—¡Jo t' he de matar! deia ella; ¿qui ha vist mai dur una caldera rossegant de tan enfora?

—Idò ¿com e-hu havia de fer? responía s' alcatrás, sensa deixar es córrer.

—¡L' havies de compondre amb paia dins ses

beiasses, troç de corda! deia sa madona, etzibant-lit tot-d'una que li arribava.

—¡Ja hu sabré per un altre pic! ¡No peguis pus!

A la fi el deixá anar, s'en torna a ses cases, i per coure es camaiots, varen haver d'anar a So'n Jusep a manllevar sa caldera.

L'amo no torná fins que feu fosca negra, i lo endemà dematí sa madona li diu:

—Mira, treu s'ase, i ja pots esser partit cap a Taiet, a veure si mos deixen ses güies per cosir ses sobrassades.

L'homo s'en hi va, li deixen ses güies, duia ses beiasses plenes de paia, i diu:

—Sa madona me tupá ahir porque no vaig compondre sa caldera amb paia dins ses beiasses: no res, ja hi compondré ses güies.

¿Qué m'en direu? Ell afica ses güies per dins sa paia, i cap a So-Na-Moixa falta gent!

—¿I ses güies? diu sa madona, com el veu.

—Dins ses beiasses les duc, compostes amb sa paia, i ben compostes, ¡jo t'ho assegur! compartides en-çá i en-llá per que no se copetjassen ni s'esculassen com sa caldera.

—¡A troç d'animal! diu sa madona, feta una lleona. ¡Tu segons veig me vols fer morir verda! ¡Això no va pus! ¡No hi haurá més remei que fer-mar-te amb una cadena a sa menjadora!... que no et mereis altra cosa!

Mentres deia això, pega grapada a ses llenderes, i l'amo s'esquitxá més que depressa, i ella derrera ell, i l'encalçá un bon troç, i li doná més llenya que a un ase de llenyater.

Sa madona ja no l'enviá en lloc pus; pero un diumenge que s'en hagué d'anar a la vila, i ell quedava tót-sol, li digué menant-lo dins es rebost:

—Aquí hi ha fetge, aquí hi ha llom. En porás fregir per dinar.

—¿I es vi? ¿Que no he de xarumbar gens?

—No, perque no pensaries a tapar sa bota.

Sa madona s'en va, i ell, com començava a estar bé de panxa amb sa fritada que s'havia engolida, diu:

—I ¿un dia a l'any que me veig a menjar fetge i llom, no he de beure vi?

S'en va a destapar sa bota, que estava dins la casa, umpl una escudella, la se cala, i no pensa a tapar.

Com s'en temé, tota la casa aná vi.

—¡Aquesta sí que m'es bona! diu es marxando. ¡Ell ara sa madona, en venir, no podrà passar que no s'embrut ses sabates. No, i ella que es tan esquitarella. Es millor remei será posar-li passadores.

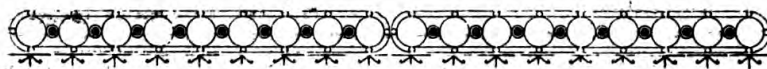
Com prou hi va haver pensat, tirá peçes de formatge vei, fent filera des portal de devant fins a sa cambra i a sa cuina; i, tot es formatge que hi hagué, escampá.

Com sa madona a 's vespre arriba, i veu s'endemeta, no en taiá pus: gira en-coa cap a la vila, i s'en va a donar part an es bal·le contra l'amo, que no era sofridor, ni servía p'es pla ni per sa muntanya.

—Fieta, diu es bal·le, no sé com heu tenguda tanta paciència! No res, vos enviau-lo 'm demá meteix, que jo tenc un ofici bo per ell.

Sa madona le hi enviá, i el va fer *bal·le de barri*.

LA PRINCESA BELLA ¹

AIXÒ era un rei que no-més tenia una fia, tendre, ben taiada, blanca com la neu i i garrida com el sol.

Un dia ses dames la pentinaven dalt es terrat amb una pinteta d'or que son pare havia feta fer aposta per ella; i la feien esclatar de riure, perquè li ballaven l'aigo devant i eren ses al·lotes més xaravel·les i devertides que se fossen vistes mai.

Assetsuaixí passa un esbart d'aucells verds, i un que pareixia es caporal pega fua, i *zas!* los pren sa pinteta de dins ses mans; i per amunt i per amunt, i tots ets altres derrera ell, i,,, ¡bona nit si't colgues! no en veren pus la pols.

La Princesa aquí va perdre ses riaies, i se pasà trista i trista.

Lo endemà ses dames la tornaven pentinar demunt es terrat, pero amb una pinta de plata; i treien tot s'estam, i embuiaven fil a betzef, per veure si li farien espasar aquell engronyament i tristor que la tenien tan mostia.

---

¹ La me contaren la Excma. Sra. Marquesa de Montoliu, nadiua de la ciutat de Mallorca, Na Rafela *Calona*, de So'n Servera, i el conegut escriptor mallorquí D. Joan Lluís Estelrich, nadiu d'Artá.

A força de forces li feien fer desiara sa mitja així-meteix, perquè eren penjadores per una berba, i ja no en naixerán de més facetes i etxerevides.

Com la varen haver pentinada, i eren partides a fer-li es tronc de sa trunyella, estrenyent-li es cabeis amb una veta que tenia un fil de seda, un fil de plata i un fil d'or, i feia un mostretjat lo més garrit, s'en vé, volant volant, aquell meteix esbart d'aucells verds: es qui pareixia es caporal pega fua a sa veta! té sort de clavar-li es bec; ses dames, de de-nou que los vengué allò, sensa voler, aixamplaren ses mans, sa veta se despassa; i s'aucellet amb ella per amunt i per amunt, i tot s'esbart darrera ell, i... ¡bona nit si 't colgues! no en veren pus la pols.

Si es primer día la Princesa havia perdudes ses riaies i s'era posada trista i trista, més les va perdre es segón, i més trista se posá; i s'hi veren prou amb feines ses dames per aconhortar-la qualche poc; i hu varen haver de fer de tot per que li apuntás una micoia sa mitja riaia a sa boca.

Lo endemá ses dames la tornaven pentinar dalt es terrat amb sa pinteta de plata. Com estaven a mitges astes, s'entrega de bell-nou aquell diantre d'esbart d'aucellets verds, volant volant, es caporal se tira afuat com una fletxa demunt es flocs de cabeis de la Princesa, tot rossos i acaragolats, i que se ballugaven dins ses mans de ses dames; amb so bec agafa es cabeiet més llarg, l'arribaça de rel, i ja el s'en du per amunt i per amunt, i tot s'esbart darrera ell; i ¡bona nit si 't colgues! no 'n veren pus la pols.

I si trista s'era posada la Princesa ets altres dos dies, més s'hi posá aquest. Sa pena des cabeiet

li reverdí ses nafres de sa pinteta i de sa veta, es seu coret s' aclucá de tot, al punt li veren redolar per ses galtes unes llàgrimes com a ciurons, esclafí en plors i laments, la varen haver de colgar, i no hi havia qui l' aconortás.

Ses seues dames varen haver de deixar es seus enginys de riure, porque, com més feien per delitar-la, era pitjor. La pobreta va perdre sa talent de tot: lo que menjava amb un día, hauría cabut dins mitja closca d' ou.

Es metges bé giraven fuies, i se cremaven ses ceies, estudiá qui estudiá, i se buidaven es cap, prova qui prova, a veure si trobaríen un remei per ella: pero el trobaven tant com sa coa des moix. I sa mesquina com més anava, més se fonía, i se veia ben clar que sa seua fi havia d' esser romandre amb sa pell i ets ossos i llavò fer cuiro.

Es metges lo que deien, que sa causa de tot aquell caberboni era sa tristor que la se menjava, i que si la poríen fer riure, tiraría es mal a sa paret i aviat treuría faves d' olla.

El Rei apurat de tot, fa aquestes dictes:—Sia el que sia que faça riure sa meua fia, si es homo i fadrí, se casará amb ella; si es dona o casat, tindrà pa per tota la vida.

¡Bona la va haver dita el Rei! Com la gent senti aquell sò, tot-hom volgué ballar, porque trobaven que hu pagava provar-ho. Lo que ells deien: no porem perdre res, i mos exposam a guanyar molt. Allá hi acudiren fiis d' altres reis, comtes, marquesos, cavallers, senyors grossos i de mitja má i de doblar un, amos, menestrals, mercaders, conraders, veis, joves, fadrins, casats, viudos: tot-hom e-hi volfa un arrap.

N'hi anaven a bolics, a l'uf, a voltes formant flotons de vint, de trenta, de coranta. E-hi hagué dia que n'hi anaren tants, que omplien ca'l Rei, i encara en romanien defora una mala-fi que esperaven, i eren capaces de parar dues o tres corte-rades.

Es criats los feien entrar d'en un en un dins sa cambra a on jeia la Princesa, i devant ella feien o deien ses coses que duien pensades per fer-la riure.

Allá se presentaren ets homos més facetos que escaufava es sol, es més el diantre per tirar potxes i comptar coverbos i passos gustosos, que eren capaces de fer esclatar de riaies qualsevol: i feren tot quant varen sebre; pero la Princesa... ¡ben alerta a riure gens! Allá li dugueren corones, tumbagues, anells, botonades i brasserols d'or, diamants i demés pedres precioses, vestits nous de seda, lama i tissú, garlandes i ramells de flors; panades que en xapar-les sortien de dins elles una partida d'aucells volant; falcons ensenyats i cadernerres criades que feien ses mil proeses i ses coses més rares; pero la Princesa ¡ben alerta a riure gens! Allá hi anaven homos que li feien devant s'uiastre esbrancat, que sabien escarnir de lo millor ses veus de tots quants d'animals se coneixen; e-hi anaven dones amb bigots, homos barbuts amb rebosillos posats i un forc d'ais per coa, fent carusses i visatges; altres que menaven asets amb calçons, someres amb monyos, cans amb gavardines, endiots mocador a coll, moixos amb volant, galls de llevar amb faldetes, mostels untats d'oli que los pegaven foc i fogien corrents fent flamada; pero la Princesa ¡ben alerta a riure gens!... més

tost se posava pitjor. I se fonía una cosa espantosa, i es metges no sabíen per on pendre; i el Rei i la Reina, amb un coret com una llantía i perdudes casi totes ses esperances, que es lo derrer que se perd, a voltes s'arrabaçaven es cabeis a grapades, a voltes so pegaven amb so cap per ses parets.

No hi havia ciutat, vila ni llogaret a on se parlás d'altra cosa més que d'això de la Princesa, i ningú hi sabia donar volta com poría haver afeerrat un enuig tan gros i que li hagués fetes ses riaies tan endins.

Lo que es diu a Capdepera n'hi havia molts que en teníen mal-de-caps, sobre-tot ses dones. Allá les hauríeu vistes fent llatra an es portal de caseua, rallant de la Princesa, just cadelllets de molí, aturant i tot la gent que passava.

Un dia ses d'un carrer escometeren una jaieta que estava a un llocarró, i pujava clares vegades a la vila. Ja anava amb sos morros per sa terra, no tenía cap dent, pero si una llengo ben fresca, i una vista que travessava, i una cama de foc.

—Germaneta, li digueren aquelles dones ¿i vos que hi deis an això?

—An-e què? respòn ella, posant forqueta.

—¿I que no hu sabeu?

—No sé de que em resau: explicau-vos un poc més, fietes meues dolces des meu cor.

Aquelles dones li contaren pedres-menudes tot s'enderivell de la Princesa, ses dictes que el Rei havia fetes, que per molts que n'hi anassen, cap era capaç de fer-la riure, i que el Rei i tot-hom ja havia perdut es coratge de tot.

Com sa jaieta sent allò, s'esclama:

—¿I aquesta es vera?

—Passa de vera, digueren aquelles: demanau-ho a qualsevol, i si no vos diuen que es així, que mos taïn sa coa: mos n' aconhortam.

—No, fietes meues dolces i estimades de sa meua ánima: me basta lo que voltros me deis. Tampoc no vos mir tan embuïoses ni tan mènesh que volgueu emblanquinar una dona de bé com som jo, Deu no m' ho tenga en retret ni en vana-gloria. Sobre-tot, fietes meues dolces de sa meua ánima, no vos ho poreu figurar lo contenta que m' heu feta amb aquesta nova que m' heu donada. ¿Vol dir el Rei ha fetes unes dictes que es qui faça riure sa seua fia, se casará amb ella, si es fadri; i si no, tindrà pa per la vida?

—Això meteix, germaneta, respongueren aquelles a la una.

—Idò m' en hi vaig ara meteix a veure si faré tec; que Deu sab ets anys que encara redolaré per aquí, i també es massa soberc haver-me de besquetjar a sa meua edat es pa de cada día.

—¡O quin caduf! digueren aquelles, fent un escándol de riaies i crits com la sentiren. Pero, germaneta, deien elles enrevoltant-la, ¿que vos ha trabucat es seny? ¿l allá on molts de fiis de rei, comtes, marquesos, cavallers, amos, menestrals tots ets homos més devertits, facetos i trempats per tirar potxes i treure coverbos gustosos, han fets ets ous en-terra, vos figurau vos no fer-los-hi? ¿Vos fer riure la Princesa?... ¡Mare de Deu Santíssima! ¿que no vos sou temuda que feis plorera, per no dir una altra cosa? ¿Que no veis que vos treurán defora, en veure-vos?

—¡Jesús, fietes meus! va respondre aquí sa jaia; ¡veam si em menjareu a picades!... ¡Tampoc no

crec haver dita cap heregía, ni haver fet tant de mal! Cadascú sab quin pa l'assacia, i si m'en hi vaig, no crec que voltros e-hi hágeu de posar cap bestreta, ni m'haja d'emprar de ses vostres cammes. E-hi aniré, i ara meteix que hi aniré, i solquetjau tot quant volgheu!... ¡Bon re-cap-de-cotri ¡veiam si una dona de bé no porá fer lo que voldrá!

Les deixa en-porret, tenia dos doblers, s'en va a comprar un panet per passar es camí; el xapa, i hi ruia un dobler d'oli i un polset de sal, el posa dins es senaió; i lo en-demá, una hora abans de s'auba, amb sa roba més presentadora que tenia, es senaionet an es braç i es gaietet, pren es camí de Ciutat i de d'allá amb unes bones passes.

Camina caminarás i pensa qui pensa que havia de dir a la Princesa per fer-la riure, no li venia res que valgués un dobler de mac. Ja era a sa costa de So'n Comelles ¹, i encara no tenia res an es fus. i ja començava a fer comptes i a estar mal a-pler.

—¡Fosca d'auba! deia sa xarruc ¿que será cosa que facem quetxa com ets altres? ¡No sería mala berba!

Assetsuaixí repara una fenoiaça molt grossa, trenta passes lluny des camí.

—¡O quina fenoiaça! diu ella: ara la tenc d'arrabaçar, i la m'en duré a la Princesa, i per-ventura la faré riure amb això... ¡Anau a fer es comptes a senyors!

S'en va a sa fenoiaça, l'agafa bé amb ses dues mans, i li pega tirada amb tota sa força: l'arrabaça de rel, i ja veren sa jaia d'esquena. ¡O quina culada que pegá!

¹ Es un poc abans d'arribar a Montuiri, venint de Manacor a Ciutat.

—¡Ai! se posá a dir cridant, ¡ai! ¡som mortal
¡Jesús, bon Jesuset meu! ¡Verge Santíssima del
sant Roser!... ¡ai aquestes anques!... ¡ai aquesta
esquena!... ¡Ja m' he romput s' os mestre!... ¡Ja
m' he feta benes s' espinada!... ¡Ja no seré dona
pus!... ¡ai, dic! ¡ai!

Com prou va haver cridat i se va esser llamen-
tada, s' exclamá:

—Sobre-tot, ell no veig ningú p' en-lloc, i si jo
meteixa no m' aixec, vaig a má d' estar estesa fins
a la fi del mon.

Així com pogué s' aixecá, se va asseure, s' es-
polsa; i a-poc a-poc veu que no tenia, gracies a
Deu, cap os romput, i que no-més era estat es cop.
Llavò va reparar que allà on havia arrabçada sa
fenoiaça hi havia un forat. Ja hu crec que tot-d'
una li pica sa mosca d' aficar-hi ets uis, i veu que
tira endins ferm. E-hi puny un poc, i se fa gran i
gran: ella s' hi afica, i per endins, i per endins.

¿Que m' en direu? Ell e-hi degué estar tres o
quatre hores.

Al-cap-derrera torna sortir fent unes riaies ses
més fresques del mon.

—¡Ai! deia ella ¡Jesús quin panxó de riure que
m' he fet! ¡No havia rigut tant mai! ¡Tenc por de
esclatar de tantes riaies! Tenc por de tornar fada
amb aquest tant de riure!... ¡Sobre-tot, ell mos
veurem ses caretes amb la Princesa! ¡Que 'm tiren
d' una passa, si en contar-li lo que jo he vist, no la
faç riure! ¡No s' en escapa de ses meues ungles!...
No-res, no-res: lo que m' interessa es trompitxar;
que ja hauria d' esser a Ciutat, no fos cosa que
un altre me tregués sa carn de s' olla.

I ¿què fa ella? Tapa aquell forat amb pedres i

terra, e-hi deixa sembrada sa fenoiaça de manera que no fos coneixedor, que l'haguessen tocada; li quedava mig panet, i el se menja amb una gana major; veu un pou su-allà, pega una bona tìmbola 'aigo, se renta una mica; i més fresca que una cama-rotja, *tris tras-tris tras*, cap a Ciutat.

¿Que m'en direu? Ell e-hi va esser dins un parei d'hores. Es sol ja era post, román a un hostal de *Ses Enramades*, i lo endemà se presenta a ca 'l Rei, manades fetes i tota mesa.

La casa era plena, i hi devía haver, devant, dues corterades de gent: uns qui entraven, ets altres qui sortíen, i ets altres qui badocaven.

—¿I encara no ha rigut? deien, afanyant-se, es qui entraven.

—¡Ni riurá mai! deien tot esmussos, es qui sortíen.

—¡Tot es fer retxes dins s'aigo!—sentíen per un vent.—¡Tot es lladrar estels dins un bassiot!—sentíen per un altre vent.

I n'hi havia qualcún que s'havía aficat dins es carabaçot que la faría riure, i es tir li era sortit per sa culaça, que deia tot escoat.

—¡Mal no rigués mai!

I sempre n'hi havia un quern al manco de mal-aixamussos que responíen:

—¡¡¡Amèn!!!

Sa jaieta, com sent allò, deia:

—¡Coratge! ¡encara hi seré a-temps! ¡Animetes santes del purgatori, que no faça curt!

Comença a aficar-se de bon-de-veres dins es botí de sa gent, i, colzades d'un vent i de s'altre, no s'aturava de dir:

—¡Llecencia! ¡Deixau-me passar! ¡Deixau-me passar dic! ¡Veam si una criatura no porá passar!

Poreu fer comptes que devia dir la gent, com veren aquella veiarda tan profidiosa i aficadiça,

—¡Deixau-la passar an aquesta xarruc! deien, fent-li amples perque n'eren estugosos.

—¡Xarruc o no xarruc, som així com Deu m'ha feta! responia sa jaia.

—Pero ¿que heu d'emperiolar per aquí?

—¡Es cotri! ¿que vos he de donar sa patent jo? ses dictes del Rei ¿no criden tot-hom, sia vei, sia jove, sia homo, sia dona, sia el qui sia?

—¡Jès! ¡jès! cridava tot-hom ¿i aquesta milana retuda, tot rues i gep, més lletja que el pecat, vol fer riure la Princesa?

—¿Que no veis, li deia tot-hom, que lo que feis es oi? ¿que feis plorera? ¿que feis por? ¿que no hu veis que no sou presentadora? ¡Ell en veure-vos agafen ganes de dir: si éts bona cosa, veiès que vols!

Bé n'hi digueren per a salar; pero ella no se aturava mai d'enforinyar i de fer-se envant, i tant s'hi va fer, que arribá a sa porta de sa cambra de la Princesa, i aviat e-hi va esser de-dins, i devant la Princesa en persona.

—¡Ja poreu esser partida a descapdellar! li digueren el Rei i la Reina.

Ella s'arramba an es capsal des llit, i tota xaravell-la, romp es foc d'aquesta manera:

—¡Bon dia tenga, senyoreta mia, estel des meus uis i alegría des meu cor!

—¡Bon dia, comareta! respòn la Princesa amb una veu ben fosca.

—¡O Deu! clamaren el Rei i la Reina i ses dames: ¡i li ha contestat!

—¡Que no me taïn es vent, senyor Rei, per

amor del Bon Jesuset i de Maria Santissimeta!—
diu sa jaia; i girada a la Princesa, reprèn es seu cap de fil.

—Idò ha de pensar i creure senyoreta mía, que jo som una jaieta de Capdepera, que n'estava ben dejuna de tot lo que li ha passat i li passa a Vossa Altesa; i tot-d'una que m'ho han dit, som venguda a peu d'aquell altre cap de mon... ja peu, senyoreta mía!

—¡Contau, comareta, contau! diu la Princesa amb una veu una mica més clara.

—I ha de pensar i creure, senyoreta mía, que jo m'en venia, peu-rossec peu-rossec, amb sos morros per sa terra, amb so senaionet an es braç, pensa qui pensa que li havia de dir a Vossa Altesa que le fes riure, i no me venia res res an es cap. I a sa costa de So'n Comelles veig una fenoiaça ben grossa; i dic: Ara l'he d'arrabacar i l'he de dur a la senyora Princesa, per ventura això la farà riure. Li enteferr tirada amb tota sa força, l'arrabac de rel, pero jo vaig pegar de cul... ¡Quina culada tan feresta, senyoreta mía! Creia cert haver-me remput s'os mestre i s'espina; i hu hauria donat per ben romput, sols per veure riure la senyoreta mia.

—¡Contau, comare, contau, que m'agrada! torna dir la Princesa, ja amb una veu un poc més viva; i el Rei i la Reina i ses dames, que començaven a cobrar coratge.

—I ha de creure i pensar, senyoreta mía, reprèn sa jaia, que com me vaig esser aixecada i espolsada, no hi va haver cap os romput, gracies a Deu; no més va esser es cop. Repar que allà on havia arrabacada sa fenoiaça s'era fet un forat; e-hi puny

un poc, i comença a tornar gran i gran, i vaig veure que tirava endins ferm. Com jo veig allò, no vaig poder estar que no m'hi aficàs, senyoreta mia; i ha de creure i pensar que hi trob una escaleta que s'en anava per endins, amb un escalonet d'or i un de plata; i jo per avall per aquella escaleta, i per avall, i per avall. Assetsuaixí, senyoreta mia, trob un forn, que ses pales totes-soles e-hi enforaven ensaimades, i en treien de cuites, tot estufades i colradetes, que feien mengera. I jo que duia una fam, que no sé com no queia de cara, vaig dir: ¡O que hu deuen esser de gustoses!... ¡en pendré una! I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que tot-d'una que allarg má, sent una veu que diu, tota remolesta:—¿Qui es que toca això? Jo responc:—La comare vella.—¡Bons tocs p'es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I una pala ja s'aborda a mí, i tocs i més tocs per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre s'escaleta, m'hauria morta aquell diantre de pala, senyoreta mia!

—¡Contau, comare, contau, que m'agrada! torna dir la Princesa, amb una veu que ja no pareixia sa meteixa, amb uns uis que li començaven a ballar; i aquí va fer una micoia sa mitja. A-les-hores sí que en cobraren de coratge el Rei, la Reina i ses dames. Si no romperen en bots, crits i mansbelletes, fonc per por de no entrecuitar-se, i no espenyar-ho tot, com e-hu teníen tot a bon port; fonc per no tair es vent a sa jaïeta, que seguia sa seua contarella sensa desmaiar gens:

—I ha de creure, senyoreta mia, que torn esser partida per avall i per avall, per aquella escaleta, i per avall. Assetsuaixí trob una cuina ben gran, ben

gran, reblits ets ollers i parets d' olles, perols, pelles, caçaroles i mol·los d' aram i d' estany; i demunt es fogons una partida d' olles que bollíen a la vela, sensa ningú que los anás derrera. M' hi acost, i dins totes e-hi havia o pel o ploma. Jo, amb aquella fam que me feia veure estels, dic:—¡O quin brou tan bò! ¡bé em vendrà, anc que no-més sia una escudelleta! En veig una de buida, destap una olla, e-hi afic sa cuiera, i tot-d' una sent una veu que diu, tota remolesta:—¿Qui es qui toca això? Jo responc:—La comare vella.—Bons tocs p' es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I sa cuiera meteixa que jo tenia ja s' aborda a mí, i tocs i més tocs per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre s' escaleta, me matava aquella polissona de cuiera! no tenia remei, senyoreta mia!

—Contau, comareta, contau que m' agradau! diu aquí la Princesa, amb una veu ja ben estil·lada, amb unes colors per sa cara i es braços, que no semblava sa meteixa al·lota. Aquí ja va fer sa mitja a la descoberta, i digué:

—¡Me vui asseure! ¡me vui asseure!

El Rei i la Reina i ses dames l' assegueren demunt es llit, i li posaren un parei de coixins de plomes derrera per que estigués millor, i no pogueren pus: se posaren a fer bots de s' alegríia que teníen; pero... ben alerta a obrir boca, i a taia es vent a sa jaieta!... que ja tornava descapdellar a la vela d' aquesta manera:

—I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que jo per avall altra volta per aquella escaleta, i per avall, i per avall. Assetsuaixí trob un menjador com una esgleia, amb una taula de dalt a baix,

parada de tot, a on no hi faltava un amèn: allà arròs engrogat, allà greixera, allà estufat amb fuies de llorer, allà pollastres farcits, allà porcelles rostides, allà ensaimades amb taiades, bunyols de vent, tortades, oreianes, neules de ponçí, pans d'En Pou, coques-rosades i menjar-blanc: allà moscatell i melvasía i tots es sucs més esquisits,—¡O que em caurà de bé a mí, deia jo, maldement només sia una cuixeta de pollastre, amb aquest gavaig tan pansit que duc! ¡O que m'hi caurà de bé! M'acost an es pollastres, allarg má a un, i tot-d'una torna resplandir un diantre de veu, ben remolista:—¿Qui es que toca això? Jo responc:—¡La comare vella!—¡Bons tocs p' es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I un parei de forquetes de plata ja s'afuen a mí, i tocs i més tocs per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre s' escaleta, me mataven aquells dimonis de forquetes, senyoreta mía!

—¡Contau, comareta, contau, que m'agradaui! clamá aquí la Princesa amb una veu argentina, amb una riaieta ben fresca a sa boca, i per sa cara i p' es coll li veien sa pell que s'estirava, que s'en anaven ses rues, i tot s'enredonía, i com que li vessen passar entre carn i cuiro glopades de llet i grana. I va dir amb sa meteixa seguida a son pare i sa mare:

—¡Que em duguen sa roba, que em vui vestir!

El Rei i la Reina i ses dames, tropell tropell, li dugueren sa roba, i sa posen a vestir-la; i s'hi havien de mirar ben molt, porque de s'alegría que los ballava dins es còs no sabien quin cap los anava devant. ¡O que s'en varen haver de fer de força per no rompre en crits!... pero hi anaren ben

alerta a taiar es vent a sa jaieta que ja tornava descapdellar de bona manera:

—I ha de creure i pensar, senyoreta mfa, que jo de bell nou hala per avall per aquella escaleta, i per avall, i per avall. Assetsuaixí veig un portal, el pas, i va esser una cambra, molt més gran i molt més polida que no aquesta; no hu dic per desjectar-le-hi, perque no té res que desjectar. Dins aquella cambra hi havia un llit fet, amb set matelassos.—¡Bé em caurá aquest llit, dic jo: tan cansada com venc, jeuré una estoneta. Encara no m'hi som enfilada, com ja torna resplandir un diantre de veu, tota remolesta:—¿Qui es que toca això? Jo responc:—La comare vella.—¡Bons tocs p'es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I ses quatre massetes des pilars des llit, *gic!* se desfiquen, i ja están abordades a mí, i tocs i més tocs totes quatre per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre escala me maten aquells dimontres de massetes, senyoreta mia!

—¡Contau, comareta, contau, que m'agrada! clama aquí le Princesa amb unes riaies ben fresques, amb una cara com si no hagués estada malalta mai, amb uns uis que n'hi havia per perdre-hi es seny; i amb sa meteixa seguida diu:

—¡Me vui aixecar! me vui asseure an es capsal des llit una estoneta!

El Rei i la Reína en sos seus braços l'aixecaren, i l'assegueren a una cadira de repòs, a on no havia segut ningú mai.

Llavò sí que hu va esser com un miracle que ells dos i ses dames se poguessen detenir amb s'alegría i sa gaubança de que esclafia es seu cor. E-hu varen haver de fer de tot, pero de tot, per no

taiar es vent a sa jaieta, que seguía es seu cap de fil com tot una dona.

—I ha de creure i pensar, senyoreta mía, que jo de bell nou, hala per avall per aquella escaleta, i per avall i per avall. Tant m'hi vaig fer, que arrib a baix de tot, i me trob dins un jardí, sa cosa més bella i més delitosa que enteniments nats puguen pensar: tot eren rosers reblits de roses i clavallers que es clavells se tocaven, amb unes aufabagueres i vauma-roseres que pegaven per sa cinta: tot eren tarongers carregats de taronges com es dos punys, pereres i peramenyers amb unes peres i uns peramenys més espessos que es cabeis des cap, i una mala-fi de pomeres que s'esbrancaven de pomes que duïen, sanes, molsudes, lluentes. Per que no em succeís es meteix pas de ses altres vegades, ¡ben alerta que hi vaig anar a tocar cap fruita ni cap flor! M'assec baix d'una pomera, a's mig d'un clavaller i d'una aufabaguera que tota me tapaven, i feien una oloreta sa cosa més fina i suau que haja sentida mai en la meua vida. No gaire enfora hi havia un brollador tot escabeiàt, com si li bufassen des mig. Devia tirar s'aigo trenta pams amunt. Assetsuaixí sent una cantoria a l'aire, i veig un esbart d'aucellets verds que s'en venia volant. Se posen a voletetjar en-torn des brollador, i tots es qui los fería un esquitx d'aigo tornaven uns joves d'una vintena d'anys, galants i plantosos, pero amb una cara ben trista. N'afin un que pareixía es caporal: ets altres li feien la cort; era més alt i garrit que tots, galanxó, llambriener, amb una cabeiera d'or, amb una cara, ... ¡o quina cara més ben feta! Pero el pobret se coneixía que no tenia conhort. Si ets altres estaven trists,

ell e-hi estava cent voltes més. ¡O quin enuig que duia! Plorava com un nin petit. Ets altres no li llevaven sa vista de demunt, no veien res fora d'ell: el pobret no-més veia una capseta que tenia uberta dins ses mans; tenia ets uis aficats dins aquella capseta, i plora qui plora. A la-fi treu allò que hi tenia de-dins, i se posa a besar-ho, i no s'ho poria llevar de sa boca. Eren tres coses que besava: uno pinteta d'or, que pareixia feta aposta per pentinar Vossa Altesa; una veteta tota mostretjada, que no vaig poder afinar bé de que era. Lo que puc dir que no n'he vista cap mai de tan preciosa, i que també pareixia feta aposta p'es tronc de sa trunyella de Vossa Altesa. Sa tercera cosa era un cabeiet ros, llarg, ben llarg. ¡Ah senyoreta mia! no voldria fer mal, i que m'ho perdón per amor de Deu i Maria Santissimeta; pero ara que li repar aquests cabeis tan rossos i tan llargs, just or filat, diria mentides, i me faria mal si no li deia que aquell cabeiet era just just arrabaçat de sa cabeiera de Vossa Altesa. I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que mentres besava un cop sa pinteta, un cop sa veteta, un cop es cabeiet, deia amb una veu que hauria xapades pedres, de llastimosa i adolorida:

—¡O pinteta mia!
jo veteta mia!
jo cabeiet mi,
de la senyora mia!
¿Què deu esser d'ella?
¿que deu esser morta?
¿que deu esser viva?
¡O trist de mí!
jo llas de mí!
que jo per ella
voldria morir.

I aquell jovenet plors i descapdell, i tornava a dir ses meteixes paraules, i les va dir no sé quants de pics, sempre amb so meteix plant. Assetsuaixí s' aigo des brollador amb una bufada de vent pega demunt aquells joves, i tocar-los i tornar tots aucellets verds, va esser tot-u... ¡O quina casta de dona som jo, senyoreta mia! ¿Què se creu que vaig fer devant aquell pas? Idò esclafir de riure com un abaluet, amb unes riaies que no sé d'on me degueren sentir. I dic tot-d'una: m'en vaig a contar tot això a la senyoreta mia; i que em tiren d'una passa si, en sentir-me, no riu! Prenc s'escaleta, i per amunt; m'en venc a Ciutat, i ve-me 't-aquí que ja le hi he contat tot, sensa llevar ni afegir res, tal com me succeí: i amb aquesta veritat m'en voldria anar a l'altre mon, senyoreta mia, mirai des meus uis, estel de la meua vida i alegría des meu cor!

Encara sa jaieta no havia acabat, com la Princesa, sana i bona, i més falaguera i xalesta que mai, s'aixeca dreta, i diu tota rabenta:

—¡Ja estic bona de tot, gracies a Deu! ¡Ara meteix, comareta, hem d'anar a veure tot això que heu contat! ¡Ara meteix, mon pare i ma mare! ¡Ara meteix, dames meues! ¡Ara meteix!

Ningú hi va fer dos mots; tot-hom clamava:

—¡Endavant! ¡Ja hi hauríem d'esser!

Enganxaren es cotxo: la Princesa, sa jaieta, el Rei i la Reina s'hi afiquen de dins, i de d'allà cap a sa costa de So'n Comelles; t totes ses dames i nobles de la Cort a cavall darrera darrera.

Amb quatre bots e-hi foren. Sa jaieta los mostra sa fenoiaça, la lleva des forat, decanta ses pedres i sa terra que hi havia posada, i al-punt es forat va esser com s'altre pic.

i/
u/

La Princesa i ella hi devallen; ja troben s' escaleta amb un escalonet d' or i un de plata, i per endins i per endins. Al punt troben es forn, i ses pales totes-soles treu qui treu ensaimades.

—¡Que en prenga una, senyoreta mia! diu sa jaia.

La Princesa la pren, i tot-d' una resplandeix una veu tota remolesta:

—¿Qui es que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

La Princesa treu s' ui a s' ensaimada, el se menja, i dona la resta a sa jaia, dient:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell nou s' escaleta, i per avall. Al punt troben sa cuina, amb sa partida d' olles an es fogons bull que bull, i un cuierot de plata devora.

—¡Que tast aquest brou, senyoreta mia! diu sa jaia.

La Princesa afica es cuierot dins una olla, i tot-d' una resplandeix una veu tota remolesta:

—¿Qui es que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

La Princesa treu es cuierot, tasta es brou, i el fa tastar a sa jaia, dient-li:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell nou s' escaleta, i per avall, i per avall. Al punt son an es portal des menjador, e-hi entren, troben aquella taula tota parada, i tampoc no hi faltava un amèn.

—¡Que prenga qualque cosa, sols que hu tast, senyoreta mia! diu sa jaia.

La Princesa s' ho mira tot per veure que triaria.

Lo que més li agradá fonc una neula de poncí. E-hi allarga sa má i tot-d' una resplandeix una veu ben remolesta:

—¿Qui és que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

La Princesa xapa sa neula de poncí, s' en menja un troç, i dona s' altre a sa jaieta, dient:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell-nou s' escaleta, i per avall i per avall. Al punt foren an es portal de sa cambra; e-hi entren, i troben es llit amb sos set matalassos.

—Que repòs una estona an aquest llit, que ja deu estar casada, diu sa jaieta.

—Ni gens, respòn ella.

—No-res, sols que se puga dir que hi ha reposat, que s' assega an es capsal, i que hi tomb es capet una micoia.

La Princesa s' asseu, i a l' acte que tomba es cap, resplandeix una veu, tota remolesta:

—¿Qui es que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

No feia mig minut que la Princesa tenia es cap tombat an es llit, com ja s' es aixecada, i tota rabenta diu:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell-nou s' escala, i per avall i per avall. Com s' en temeren, foren dins aquell meteix jardí, i devant aquell brollador.

—Senyoreta mía, diu sa jaia, per amor de Deu i de María Santíssimeta, amaguem-mos, abans de més raons, devall aquesta pomera, que va esser allà on m' vaig amagar s' altra vegada. Aquest

clavaller tan alt i esponerós i aquesta aufabaguera, que du tanta toria, pararán que no mos vegen es qui no mos han de veure.

Allá s' amagaren totes-dues ben amagades, ben arrufades, sensa bategar-se gens, sensa alenar, com aquell qui diu.

No era gens coneixedor que hi fossen. Hauria pogut passar qualsevol ran ran, i no se seria temut d' elles.

¿Que m' en direu? Ell al punt sentiren sa cantoria a l' aire i un renou d' ales que s' en venia, i *tac!* ja tengueren voletetjant per aquell endret es meteix esbart d' aucellets verds, i aquell cosset seu no tenia repòs, i fues i enfuites d' assí i d' allá.

—¡O comareta! li va dir la Princesa ben petit ben petit a cau d' oreia, ¡ès just just s' esbart que em va pendre ses tres joies que em falten! ¡justifet! ¡justifet!

—¡Que call, senyoreta mia, per amor de Deu i de María Santíssimeta! diu sa jaia, tan baix com pogué.

I heu de creure i pensar que ets aucellets comencen a acostar-se an es raigs des brollador. *Tec!* los feria un esquitx, i tornaven uns joves galans i plantosos, pero amb una cara ben trista ben trista. Aviat destriaren aquell que pareixia es caporal: ets altres li feien la cort. ¡E-hu era més alt i garrit que tots, i més galanxó, i més llambriner! ¡E-hu era just or sa seua cabeiera, i sa seua cara una pintura! Pero era ver que el pobret no tenia conhort; no es pot dir s' enuig que demostrava. Ets seus uis eren com a dues fonts, i no los llevava d' aquella meteixa capseta que duia amb ses mans. Ell no feia sino mirar dins aquella capseta i ets al-

tres no feien més que mirar-lo-se a ell. No tengueren altre lloc per anar a seure, sino just devora aquella aufabaguera i aquell clavelleret a on estaven amagades la Princesa i sa jaia; pero ¡ses derres que varen tenir de reparar-les!

I aquell jovenet, que amb una espal·la fregava s' aufabaguera, no parava de plorar, amb sa vista clavada dins sa capseta; i entre llament i llament i singlot i singlot, no s' aturava de dir:

—¡O pinteta mia!
jo veteta mia!
jo cabeiet mi,
de la senyora mia!
¿Què deu esser d' ella?
¿que deu esser morta?
¿que deu esser viva?
¡O trist de mi!
jo llas de mi!
que jo per ella
voldria morir.

Acabá aquestes paraules, pero no acabá es plors i descapdell; aumentaren es llaments i es singlots. A la fi treu aquella pinteta d' or per besar-la; pero, quant la se duia a sa boca, surt una maneta blanca d' aquella aufabaguera que tenia just devora, sa maneta de la Princesa, i li pren sa pinteta, i se torna enfonyar.

Ell i es seus company, quedaren com uns encensats.

Des cap d' una estona treu aquella veteta, també per besar-la, i quant la se duia a sa boca, *zas!* surt de bell-nou aquella maneta blanca de s' aufabaguera, i li pren sa veteta i se torna enfonyar.

Llavò sí que hi quedaren abil·lats ell i es seus companys.

Des cap d'una estona treu es cabeiet, també per besar-lo: tot just quant el se duia a sa boca, *zas!* ja torna sortir sa maneta blanca de s'aufabaguera; agafa es cabeí, i li pega estirada. Pero es jovenet va tenir fort, i estirà més rostit, i s'en va dur sa maneta i es braç, i tot es còs de la Princesa, que sortí de-dins s'aufabaguera, més galanxona, més gentil, més xalesta que mai, dient an aquell jove:

—Tu éts que em prengueres sa pinteta, sa vete-ta i es cabeiet.

—¡I tu éts que m'has desencantat a mí i tots es meus companys! diu ell. I, si hu vols sebre, jo som rei i aquests son els nobles de la meua cort. Una mala fada mos havia fadats, i sols mos poria desfadar una donzella fia de rei com tu. Ara mana-mos feines, que tots estam a ton manar.

Tant ell, com ella, com sa jaieta, com aquella partida de nobles, no hi cabien de goig i alegría, no sabien que los passava.

—¿Vols que mos casem? diu ell.

—Si no em cas amb tu, no em casaré amb ningú, diu ella. Aquí dalt e-hi ha mon pare i ma mare: anem a demanar-los es consentiment.

Tots prengueren s'escaleta, i per amunt i per amunt, fins que foren an es cap de dalt de tot.

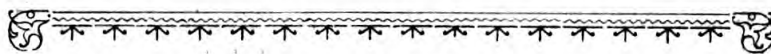
Com el Rei i la Reina, ses dames i es nobles, que esperaven a sa costa de So'n Comelles, veren la Princesa i sa jaia amb aquell altre rei i sa partida de nobles que los anaven derrera, quedaren amb sos cabeis drets.

La Princesa i el rei desfadat e-hu contaren tot, demanaren per casar-se, los donaren en sí, se casaren, i se feren unes nóces i unes festes mai

vistes. Tengueren amb ells sa jaieta fins que se morí, varen viure sempre com Jusep i María anys i més anys, estimats des seus vasalls i respectats de tots ets altres reis; i, si no son morts, son vius; i, si no son vius, son morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Torra Nova, Setembre de 1896.

ES FII DES PESCADOR ¹

AIXÒ era un pescador d' Andratx que no tenia altre Deu més que es pescar, i de deu dies nou tornava així com s' en era anat, perquè es peix, tot-d' una que el veia que tirava puu a sa pesquera, e-hi acudia a menjar-le-hi, fins-i-tot li saupava s' esca; i, com prou li havia fetes ses ontes i ses ganes, s' espitxava, i «bona nit si et colgues.»

A ca-seua no hi havia recordança de que haguessen acabada mai sa talent primer que es pa. Si no fos estat que no-més tenien un al·lot, En Juanet, i que sa dona era de s' ui des vent per tot, i aguantava la mestra a força de palanquetjar i de tenir poca veça, se serien morts de fam.

Sa dona retxava ses espases com veia que ella tota-sola havia de dur la casa, i que s' homo no més li aidava a sa taula a llevar concert des vent, perquè tenia una barra de foc, i s' hauria acabat

---

¹ La me contaren la Excma. Sra. Marquesa de Montoliu, nadiua de la ciutat de Mallorca, N' Antonieta Socies i Morell, En Toni Garrit de Sant Llorenç, el Sen Toni Nebot, *Leu*, i En Xerafi Bua de So'n Ser-
vera.

un llinatge. Ella bé li deia que per amor de Deu tirás canyetes, ams i ginyes an el dimoni, i fés qualque brot de feina; pero ell, més cabeçut que un forc d'ais, com més anava més vela.

Sa dona que tenia prous mal-de-caps amb so dur busques an es niu i s'al·lot amb so jugar, succeia que, en no esser una cusseta que tenien, més magre que un garrot, ningú mai li sortia a camí, com s'entregava de pescar.

Un dia de mar grossa, que ses ones, com se rebatien a ses penyes, a voltes alçaven una torre d'aigo i sabonera de coranta i de cinquanta pams, i amb aquells cops tota sa ribera tremolava, i movien una remor feresta, esglaiadora, que entrava dins es cervell, idò aquell dia i-tot es pescador de Andratx volgué tirar sa ginya. Se plantà a una pesquera a on ses ones no-més arribaven de rebot, i hala bones grapades de puu, i canyeta a l'aire, i amb s'am ben escat per dins aquells sabonersals.

Está qui está, esperant que li picassen, passaven hores i hores sensa veure cap llambre ni sentir fressa de res, fins que cop-en-sec, li peguen tirada. Encara que tengués fort, sa canya li salta de ses mans, li boteix més de vint passes mar endins, i guaita tot just un peixot com un bou, amb s'am enganxat a s'esquena, amb unes verducades i uns brúfols que feien més feredat que ses ones meixes.

—¿Qui es estat aquest desenfreït que s'atança a tirar-me un am a mí que som el rei de tota aquesta mar? diu s'animalot, mirant ben arreu per aquelles penyes.

Ja hu crec que m'afina s'andritxol amb sos cabes que s'alçaven des cap, blanc com la paret, més retgirat que un poll devant sa milana.

—¡Jo no som jo! deia es mesquí: ¡no hu he fet aposta! ¡que em tiren d'una passa si le-hi he fet! ¡Jo sé ben cert que no hi era per tu! ¡Jo no sabia que fosses per aquí!... ¡No dic cap mentida!... ¡Tan cert com s'ès dita missa avui!

—¡Ah no! diu s'animalot, la m'has feta?... La m'has de pagar: ara meteix te menj, i així una altra vegada estarás més alerta a tirar ams a la bal·lana.

—¡No em mengis per amor de Deu! deia es betzol. ¡Jo et promet que no hi tornaré pus!... ¡t'ho jur! ¡t'ho jur!...

I plorava com un nin petit, amb unes llàgrimes com es puny, i pregaries d'un vent i de s'altre.

—No-res, diu es peixot a la fi: no te menjaré si em promets dur-me aquí meteix d'aquí a un any i un dia lo primer que et sortirà a camí quant arribes a ca-teua.

—¡Sí que t'ho promet! diu tot rabent s'andritxol, considerant que mai li sortia ningú més que sa cusseta. ¡Sí que t'ho duré!... ¡no tengues ansia, t'ho duré!... ¡com som homo!... ¡t'ho jur! ¡Jesús, creueta!

I, encrevant es dos dits grossos, besá tres o quatre vegades.

—Mira, diu es peix, no et cregues poder-hi bouetjar amb mí: si no m'ho dus, dins tres dies serás mort.

—No tengues ansia, paraula que jo don, la faç tenir vera: primer e-hi va es coll.

—Ara hu veurem, diu es peixot; i ja s'esquitxa per endins, més falaguer que un delfí..

Es pescador amb una grapada tira a la mar tots quants d'ormeigs duia: i, cap a ses cases manca

gent, ben atacat. I desiara se girava derrera, de por que es peixot no se fos refet, i no hagués saltat a terra i l' encaçás; porque se figurava haver-li vistes quatre cames i unes ales i-tot per volar.

I no s' aturava de dir:

—¡De bona me som escapat! ¡Com és vel·la vera-veu, que no sé com som viu!... ¡No i jo ja me veia dins aquella butza tan inflada que me treia!... ¡tres o quatre homos sencers e-hi deuen quebre!... ¡O quin animalot!... Sobre-tot, ¡mar torn jo, si jo torn a la mar en tots es dies de sa meua vida!... ¡Una i oli!... ¡me valdrá per vegada!

Fent aquestes solfes s'acostava s'acostava a ca-seua. E-hi devía haver mitja hora de sol: justament En Juanet jugava per defora, i s' al·lot tot-d' una que el veu, ja es partit corrents cap a ell, cridant:

—¡Mon pare!... ¡mon pare!... jo què veniu de prest! ¿Que tan meteix on duis cap?

Es pobre pescador quedá mort, li vengueren tombs de cap, s'hagué d'asseure.

Li demanaren que tenia. No hu volgué dir. Lo que digué, que no el veurien pescar pus, i que venia ben resolt a posar-se a sa feina lo endemá meteix, i no la deixaria mentres s'edat le-hi comportás.

I e-hu va fer tenir ver: desde aquell dia fone un d'ets homos feners que hi havia. I li passava una cosa ben rara: es doblers li entraven, i no sabia per on, i en tenia més que no en volia; i, com més s'acostava es termini que li havia posat es peix, més n' hi venien.

Pero ell, com més doblers tenia, més trist i funest se posava, i arribá que no tastava res res.

—¿Pero què tens? deia sa dona. Ara que tenim tanta baldor, te poses trist? ¡No havíem estats tan bé mai!

Ell no responia sino que s'en anava a un lloc que ningú el vés, i rompia en plors, i es seus uis eren dues fonts.

Aviat se complí s' any i es dia, i no li bastá cor de dir lo que feia al cas, i se va haver de jeure de malalt: ja no s' aguantava.

Bé li demanaven que tenia; no li pogueren treure paraula, fins que es dia que feia tres, veent que anava a morir-se de tot, badá boca, i digué:

—¿Voleu sebre que tenc? Idò veutaquí: aquell dia que vaig venir de pescar, i vaig dir que no em veurien pescar pus, era que me sortí un peixot que em volia menjar; i me digué que me deixaria fer si li prometia de dur-li dins un any i un dia lo que me sortís a camí; i que, si no le hi duia, dins tres dies jo seria mort. Jo le hi vaig prometre, sabent que mai me sortia a camí ningú en no esser sa cusseta, i justament aquell dia m'hi sortí En Juanet. Despuis-ahir-s' altre se complí s' any i es dia, i no vaig fer lo que havia promès: per això em muir.

—Idò aviat estareu bò, diu En Juanet. Ara meix m' en hi vaig: digau-me an-e quina pesquera vos succeí això, i veureu que d' aviat e-hi seré.

—No, Juanet, deia son pare, ja val més que em muira jo, que no he feta petjada dreita mai. Jo vaig fer es pecat, jo he de fer sa penitencia.

—Això sí que no hu permetré, respòn s' al·lot: vos digau-me quina pesquera és.

A força d' impugnes, s' al·lot le hi arribá a treure; i deixant la casa alta de plors i descapdell, ja és partit cap an aquella pesquera.

E-hi arriba, i troba es peixot que l'esperava feia tres dies.

—Ja em pensava que no vendries, digué com el va veure. No-res, aixanque 't demunt mí, aferre 't fort, i no hages por de res.

En Juanet s'hi aixanca i s'aferra, i s'animalot pega coetjada i altra i per endins s'ha dit com un llamp.

Aviat varen haver perduda Mallorca de vista; i ells per endins i per endins.

Des cap d'un parei d'hores destriaran uns penyals dins sa calitja de s'entrelluu; i es peixot cap dret a ells. Amb una exhalació hi foren baix: era una muntanyota que feia aquell cap-serrat, i hi havia una taringa de còves, qualquna grossa ferm, a on la mar entrava i ses ones e-hi movíen un renou esglaiador.

Es peix s'afica dins una d'aquelles còves, i hala per endins i per endins.

Al punt no hi veren dues passes lluny, ni dos pams, ni dos dits: sa fosca ja era tan espessa, que la poríen tair a espasades. Ja feia una bona estona que s'era abolida de tot sa clarura de sa boca, i es peix encara s'en anava de d'allà ben acanalat.

A la fi s'atura, i diu:

—Paupa a man-dreta.

En Juanet paupá.

—¿Trobés fort?

—Sí que en trob.

—Idò puje-hi, i ¡alerta a moure 't d'aquí fins altra orde!

En Juanet va creure, i sentí es peix que s'en tornava es més descansat del mon.

Es renou que feia amb ses coetjades i verduca-

des va anar morint morint, fins que se morí de tot; i aquell al·lotó va romandre tot-solet, demunt aquella seca, dins aquella fosca corgeladora, sense sentir res, sense veure res, com si es sol, sa lluna i ets estels se fossen apagats, i el mon hagués fet tot ui, fora ell i sa seca que el sostenia. No gosava moure-se de por de caure dins s'aigo, i veia que es cridar era ben per de més.

Des cap d'una bona estona, com li va haver passat una mica es retgiró, va notar que sentia alens, pero tan petits i tan suaus, que per sentir-los havien d'escoltar de tot.

No pogué distingir si eren de persona o d'animal; i per més ganes que li venien d'acostar-s'hi o de cridar per sebre qui era aquell qui dormia tan descansat, s'en guardá com de caure, per por de sa por.

I passá un dia i un altre dia, i una setmana i una altra setmana, i un mes i un altre mes; i En Juanet sempre demunt aquella seca, no sentint res pus que aquells alens, no veent res pus que aquella fosca, tan negra, tan espessa, tan corgeladora.

I lo bò era que, en tenir talent, allargava má, i un cop trobava un plat d'arròs, un cop un ou estrellat, un cop un botifarró o un troç de sobrassada, i fins-i-tot a voltes trobava qualche talabant de porcella rostida, amb una conna ben gruixada, brèvola i cruixent; i, en tenir set, no feia més que allargar sa má, i *zas!* trobava ara un tassó d'aigo com un gel, i su-ara un tassó de ví, d'aquell que diu: aquí som jo.

—Sobre-tot, deia En Juanet, ja hu veurem En Gelat a on se jeurá. Es ver que estic tot-sol, i que ets uis los poria posar amb aigo sal, per lo que

m' en servec; pero menj i bec com es primer senyor; i lo que no ès a un cap, ès a s' altre; i molt pitjor poria estar; i no voldria haver de mantenir tots es que hi están.

Com va fer mig any que se trobava d'aquella manera, assetsuaixí sent una veu que diu tota remolesta:

—¿Que dus pedra foguera i esca?

—Ni pedra foguera ni esca, respòn ell: jo no som fumador.

Aquella veu no va respondre, i s' al·lot tornà romandre com abans, sentint aquells alens, que ni creixien, ni mancaven ni se descompassaven per res mai.

Passaren dies i més dies, setmanes i més setmanes, passaren mesos, passà mig any, i assetsuaixí En Juanet sent aquella meteixa veu, que li diu, tota remolesta:

—¿Que t' agradaria anar a veure ton pare i ta mare?

—Lo que m' agradaria més del mon, respòn ell.

—Idò si promets de tornar dins set dies allà on te deix es qui ara vendrà, t' en hi anirás.

—E-hu promet, i si voleu que hu jur...

—No importa.

Aviat sentí s' aigo que se movia, i bones brasetjades d' un qui s' entregava nadant ben afuat: al punt el se va tenir just devora, i sentí que li deia:

—Aixanque 't demunt mi com s' altra vegada, aferre 't fort.

Aquí va conèixer que era aquell peix. S' hi aixanca, s' aferra, i es peix ja es partit com un coet.

Aviat apuntà sa clarura de sa boca de sa còva, va créixer va créixer, tornà clara de tot, la pas-

saren, prengueren per dins la mar gran, i de d' allà. Era devers mig-dia.

¡O que hi estava de content En Juanet com veia sa claror del sol, tan viva, tan xalesta, tan saborosa; com veia la mar tan plana, tan ajogassada i etxerevida; com veia sa blavor del cel, tan nova, tan fonda, tan neta, tan riolera! ¡Ja hi xalava aquell cosset! ¡ja n' hi passava de gust!

Pero encara s' alegría i sa gaubança li revengueren tot-d' una que colombrá, dins sa boïra de s' entrelluu, sa Dragonera, i es puig de Galatzó, i es Major, i ets altres que los acompanyen, i ses costes d' Andratx i sa meteixa vila.

Aviat foren baix d' aquella pesquera a on s' era embarcat s' altre pic.

—¡Hala, espedeix! diu es peix: dins set dies aquí t' esper.

—No tengues ansia, diu En Juanet, dins set dies seré aquí.

Pega bot, toca a penyes, i per amunt cap a casa.

Amb quatre llongos e-hi va esser; i no vos dic res son pare i sa mare, com el veren, lo que varen fer: s' aferraren per ell, plorant d' alegría com a nins petits, i el se cuidaren a menjar de besades, i acudiren es veinats, i tot-hom aferrat p' En Juanet, i crits, i renou; i tot es carrer alt.

S' al·lot va contar tot lo que li havia succeït i que dins set dies s' en havia de tornar.

Ningú s' en poria avenir, i dins Andratx no es parlava d' altra cosa.

Sa mosca que més picava sa mare, era que li haguessen demanat si duia pedra foguera i esca; i deia.

—¿Qui sab? Per ventura era aquell d'ets alens que le hi demanava per fer foc i veure-hi qualche mica. Sobre-tot ¿i quin mal e-hi pot haver de dur pedra foguera i esca? Cap: jo lo que faré será posar-n' hi d'amagat dins una butxaca; i llavò li posaré un bon grapat d'estopa, una candela i un trin-xetó, per lo que puga esser.

Ja hù crec que le-hi posá a tot això dins sa butxaca i ben d'amagat.

En Juanet no es va tèmer de res: des cap des set dies se despedí de son pare i sa mare i de tot-hom. S'en va an aquella pesquera, e-hi hagué es peix que l'esperava, s'hi aixanca demunt, i s'animalot per endins i per endins.

Al punt destriaren es penyals de sa muntanyota, e-hi arribaren, s'enfonyen dins aquell meteix coval, i hala per endins i per endins.

Es peix el torna deixar demunt aquella seca, i gira en coa. Sa remor de ses seues coetjadas aná morint morint fins que se morí de tot, i En Juanet romanguá de bell-nou dins aquella fosca tan espessa, sensa sentir res pus que aquells alens de s'altra vegada, que eren justifet justifet.

I li succeia lo meteix: en tenir talent, allargava sa má, i venga un bon plat d'arròs o un ou estrellat o un botifarró o un troç de sobrassada, i qualche pic una bona llenca de porcella rostida, i ençá i en-llá qualche taçonet de vi, d'aquell qui fa fer cançons a la vela, per poc que hi bovetgin.

I tornaren passar setmanes i altres setmanes i mesos i altres mesos, sempre a les fosques, sempre sentint aquells alens.

En Juanet ja en començava a tenir mal-de-ventre de bon-de-veres.

—¿Pero qui dintre pot esser que alena tan seguit i tan fi? deia ell. ¡Si la tenia tan avall com jo a sa són, no dormiria tan arreu!

Un día, estirant-se es jaquet, notá que duia una butxaca plena: paupa, i toca blan i rostit. Afica sa má, i troba estopa, i un trinxetó, i un canonet de canya amb un tap, i llavò una llenca de pedra, i una cosa prima i llarga, que va esser una candela.

—¿I qui m' ha posat això aquí dins? diu ell, paupant-ho. ¡Sabs que això havia d' esser un canonet d' esca, i això una pedra foguera!

S' ho treu tot, destapa es canó, i fonc ple d' esca.

—Bon re-caspetel·lo! s' esclama ell. ¿Vol dir tenirim per encendre? ¡Sí que me diu bé! ¡Ja he de veure jo que hi ha per aquí dins!

Posa esca demunt s' estopa, pega unes quantes fregades a sa pedra foguera amb s' esquena des trinxetó, brollen espíres, pren s' esca, fa flamada s' estopa, encén sa candela, mira en-torn seu, i... veu quatre passes lluny, una fadrineta com un sol de garrida, ajeguda a un llit de set matalassos, dormint com un peix dins l' aigo.

S' hi acosta per veure-la de prop: era s' al·lota més gentil i més ben taiada de totes ses parts des còs que vos pogueu imaginar. Devia tenir uns devuit anys.

¡Ja la s' hi mirava arreu En Juanet! Estava tot embadalit, tot empantanat; no sabia de quin mon era... Res havia vist mai que li agradás tant, que li donás tant de pler.

S' en hauria aconhortat de no fer altra cosa mai, més que contemplar aquella garridesa.

Com més embabaiat e-hi estava, cop-en-sec compareix un gigant, fent uns crits com a trons del cel. Pareixia que aquella còva s' havia d' abisar.

--¡Ah gran polissó! deia ell: ¡no la m' has feta que no la m' haja pensada!... ¿I no digueres tu que no duies pedra foguera i esca?... ¿Així nem pagues es favor que te vaig fer de deixar-te anar a ca-teua?... ¿Vol dir t' agrada aquesta fadrineta?... ¡Ja hu crec!... No tens mal gust per esser andrit-xol. ¡Deixa fer: que t'en he de mostrar de mirar al·lotes d' aprop!

Sa fadrineta amb tants de crits se despertá exhalant un ai. Mirant-se la feta, tota astorada, clavá la vista demunt En Juanet, i rompé en plors.

En Juanet havía quedat de pedra, es cabeis li saltaven des cap, no pogué obrir boca. No sabia aont s' havia de posar.

Es gigant l' embarriola per una oreia, el se posa an es coll, pren un carrerany que ell sabia, i per amunt i per amunt, fins que sortiren dalt sa muntanyota.

Per molt que escampassen la vista, d' allá dalt no-més veien per un vent la mar i per s' altre muntanyes i més muntanyes.

Es gigant e-hi pren per demunt, i feia unes passes tan grosses, que no posava es peus dins es comellars ni fondals, ni an es costers, sino que com llevava un peu d' una cucuia, posava s' altre demunt una altra cucuia.

Figurau-vos si en devía fer de camí.

Com e-hi hagué una partida d' hores que caminava, arriba a un pinar, tria es pi més alt, i e-hi deixa En Juanet demunt, i s' en torna. Aquell pi, d' alt que era, el veien de set hores lluny, i tenía una rama com un rol·lo d' era.

En Juanet allá dalt, per bé que allargás sa má, no trobava plats d' arròs, ni botifarrons, ni troços

de sobrassada, ni talabants de porcella rostida, ni tassons de vi; i aviat va veure que no li convenia gota aquella rama.

Es pi tenia una soca llisa com un fus, i, per devallar-hi aferrat, s' havia de fer benes sa roba i sa pell des braços, panxa, cuixes i cames. I ¿qué fa ell? Se posa a rompre brancons i brancons de pi, comença a cordar-los tan bé com sabia, i venguen brasses i més brasses de corda. Com en tengué que va creure que li bastava, fermá un cap ben fort a una branca, s'amolla per aquella corda, i per avall fins abaix.

—Ara lo que hem convé, diu ell, es cercar per omplir-me es gavaig, que tenc ansia de dur-lo tan ruat, que ja no se vulga desruar.

Tresca qui tresca, no trobava més que muntanya i garriga i muntanya i garriga, sensa cap abre ni planta amb gens de fruita que fos bona de menjar.

Sent rall dins un remolí d'uiastres, s'hi acosta, i me troba un lleó, un ca-llebrer, un falcó i una formiga, que tenien una euveia morta, i se gatinyaven a les-totes, i ja se deien es nom des porc.

Per por de no esser-hi demés, e-hu doná a ses cames; però aquells l'havien reparat, i se posaren a cridar-lo: ¡germá! ¡germá!

—¡Ara estic perdut! diu ell: m'han afinat, i encara seré jo que pagaré la festa.

S'en hi va més retgirat que un poll, i ells tot d'una li diuen:

—Germá, vos hem cridat porque, pagant i agraïnt, mos fasseeu un favor.

—Digau quin, s'esclama ell, cobrant coratje.

—Idò veis: tenim aquesta euveia, i la mos hem de partir, i fa una bona estona que mos hi pegam,

i per cap vent del mon mos porem avenir, porque es troç que un vol, s'altre també el vol. I vos hem cridat porque vos amb tota consciencia fassau ses parts, i digueu quina ha de tenir cada qual; i lo que vos fareu, desd'ara tots e-hu donam per ben fet.

En Juanet e-hi pensá un poc; se mirava s'euveia, los se mirava a ells, i a la-fí diu:

—Vet-aquí com trob que la vos heu de partir: es lleó, que prenga ses popes, que es lo més saborós, ell que es el rei de tots els animals; es ca-llebrer que prenga els ossos, ell que n' es tan afectat; es falcó que prenga sa moca, i la porá roegar bé, ell que no té dents; sa formiga que prenga es cap, i, en haver-lo desnossat, s'hi porá mudar, i tindrà una casa de primera.

—¡Sí que la mos heu partida bé! clamaren tots quatre. ¡Vaja per fet! ¡vaja per fet! Vos meteix feis-mos es quatre bocins.

En Juanet agafa s'euveia; amb so trinxet, així com pogué, li taia es cap, li treu sa moca, des-separa sa popa dels ossos, i aquells varen pendre cadascú lo seu, es més satisfets del mon.

A-les-hores es lleó s'arrabaça una serra de sa pitera, i li diu:

—Jau aquesta serra. En dir: «val Deu i lleó», tornareu un lleó.

Es ca-llebrer se taia una ungla d'un peu, i li diu:

—Jau aquesta ungla. En dir: «val Deu i ca-llebrer», tornareu un ca-llebrer.

Es falcó s'arrabaça sa ploma més llarga de ses ales, i li diu:

—Jau aquesta ploma. En dir: «val Deu i falcó», tornareu un falcó.

Sa formiga s'escapsa una banyeta, i li diu:

—Jau aquest capet de banya. En dir «val Deu i formiga», tornareu una formiga.

—Escoltau, diu En Juanet. ¿I en tornar lo que voltros sou, que hu he d'esser per a-sempre?

—Es temps que voldreu vos, contestaren tots quatre. En no voler esser-ho pus, no heu de fer més que dir: «val Deu i homo», i tornareu homo, com si res fos estat.

—¡Bé me va, idò! s' esclamá En Juanet. Deu vos ho pac; i si m' heu de menester pus, digau-ho.

—No, germanet; poreu fer sa vostra via.

—Idò ¡a re-veure i amb Deu siau!

—Lo meteix vos deim, noltros, respongueren tots quatre.

I ells dassa dassa es troç d' euveia que los havia tocat, i En Juanet de d' allá, més content que un Pasco, com se veia amb aquells quatre dons tan bufarells.

—¡Com es vel·la revenjoli! que si no en fas molta de carrera, deia ell, me puc taïar es nas!... ¡Sabs si ara el trobás an es gigant, quin copeo li faria ballar!... Pero hem convé més ara per ara posar unes quantes miques dins es gavaig.

Camina caminarás, mentres deia això, s' alça de devora es seus peus una llebre; ell diu tot-d' una: ¡Val Deu i ca-llebrer! Al-acte torna un ca-llebrer, i *nyip nyep* derrera ella. Al-punt la té, l' escorxa, fa foc, la torra, i per endins; i ben bona que va esser.

Ja no patí fam pus, perque, en veure caça, tornava falcó o ca-llebrer, l' aglapía, i aviat havia fet es val-Deu.

¿Trobava cap animal ferós? ¿cap companyia de lladres? Si no estava per una berbe, deia: ¡val Deu i formiga!, i tornava una formiga, i no el veien

lluïr pus. Ara si duia sa mosca, i volfa un arrap, deia: ¡val Deu i lleó! i tornava lleó. I ¡pobre animal ferós! ¡pobre companyia de lladres! Los pegava llongo, los embatonava, i aviat eren tots benes.

Camina caminarás, passava terres i terres, sempre en-popa, sensa que ningú el fes voltar ni tòrcer es gruix d' una ungla.

Un dia destría un castell dalt un turó molt soberc, s' hi acosta per veure 'l d' aprop, i fonc un castell que feia feredat, redonenc, amb unes murades disforjes, amb una mala-fí de torres voltant voltant, ben rabaçudes i ben altes, totes guarnides de barbacanes, matacans i setjetíes.

En Juanet les se mirava d' en una en una, mig astorat. Com se mirava sa derrera, guaita a una finestra una fadrineta com un sol.

En Juanet casi va caure d' esquena, tan de-nou li vengué aquella hermosura.

Ja hu crec que li clavá la vista, que pareixia que l' havia de travessar.

—¡O Deu! digué: ¡i això es aquella meteixa fadrineta de sa cova!... ¡Vaja si e-hu es!... ¡justifet! ¡justifet!... ¡Això si que es bò, i no embafa!... No res, ja la vui jo veure més d' aprop... ¡Val Deu i falcó! va dir, i al-acte torna un falcó.

I volada d' un vent i volada de s' altre per devant aquella finestra; i, si es falcó se mirava arreu sa fadrineta, sa fadrineta se mirava més arreu es falcó, perque no s' en poria avenir que aquell jove que havia vist baix de sa torre cop-en-sec hagués desaparegut, i cop-en-sec se fos presentat aquell falcó, que com que l' hagués presa a ella per colom, tantes fúes pegava devers sa finestra, no decantant mai la vista de sa seua cara.

Ella tenia un gigantot devora que la guardava, i li diu:

—¡Jesús, quin falcó, gigant! ¿qué no el veis? ¿qué no el veis?... Mirau, mirau... ¿Pero qué deu tenir aquí dins aquest animal? ¿qué deu cercar?... ¡O que m'agradaria! ¡que m'agradaria que el m'agafásseu!... ¡Provau-ho, provau-ho per un gust!... ¿Qué no hu veis que amb sa má i-tot li arribariau com passa?... ¡Agafau-lo 'm per amor de Deu!

—¿Qué no veus, deia es gigant, que si el t' agaf, te fogirá, i llavò plorarás?

—¡Vos dic que no ploraré! ¡Dec esser cap nina jo!

Es gigant, per no sentir-la pus, com veu que es falcó torna passar, li pega grapada, l' agafa: ella ja tengué una gabia, le-hi tanca, i tota gojosa el s' en du dins sa seua cambra per contemplar-lo més a-pler.

Des cap d' una estona que el se mirava, cop-en-sec li descompareix de dins sa gabia.

Fonc que En Juanet digué:

—¡Val Deu i formigal

I torná una formiga, i sortí de sa gabia.

Llavò diu:

—¡Val Deu i homo!

I torna homo, així com era, un fadrinet acabat.

Com ella el se veu devant, queda freda, sensa polsos, anava a pegar crit.

—¡No crides per amor de Deu! diu En Juanet: ¡no tengués ansia de res!... ¡no e-hi som per fer-te mal!... ¡primer cauré mort que no et tocaré!

Ella començá aquí a perdre sa temor i a cobrar coratge. Se mira bé En Juanet, i romp dient:

—¡Ah Juanet, Juanet! ¿tu éts? No hem pensava

jo veure 't pus, i manco aquí dins. ¿I com éts entrat?

—No hu vulgues sebre, diu ell: lo que es cert que som aquí dins.

—¡Mira que la me feres bona amb so encendre aquella candela! Aquell gigant me tenia encantada allà dins, i tu me redoblares s' encantament, i fores causa que hem dugué aquí deçá, dins aquest fort, i m' hi tendrá per-a-sempre. Es meu encantament no s' acabarà mai mai

¡O qué li va caure d' avall allò an En Juanet! ¡O quina pena que li agafá tan grossa!... Es seu coret com que hagués d' esclafir.

—Pero ¿i no e-hi haurá cap remei cap remei, deia ell tot acongoixat, per jo treure 't d' aquí dins? ¿Cap remei e-hi haurá? ¿cap, cap?

—¡Qué ha d' haver! deia ella. ¿Qué no hu veus que no n' hi ha? Ses portes totes son de ferro i de set fuis, i embarrades amb barres de cent quintás; i es gigant que sempre vel·la, i, si s' en temés de res, en faria una coca de tots-dos... ¿Qué mos hem d' amollar cap-avall per sa finestra, i arribariem abaix tots troços?... ¡No e-hu somies, fiet, de treure' m! No e-hi ha *spirituó*, aquí dins m' he de podrir!

esperit - tuó

—Pero ¿e-hu sabs cert, ben cert, diu En Juanet, que per cap vent del mon es possible que tu surtes d' aquí dins? ¿Per qué no en parlas an es gigant? ¿per qué, com qui no n' és, i sensa que ell s' en tema, anant-li de lluny de lluny, no proves de ferle-hi amollar si n' hi ha o si no n' hi ha de remei per tu sortir d' aquí dins?

A ella li agradá aquesta idea; pero de lo que tenia por, era de deixar-lo a ell dins sa seua cam-

bra, perque, si per un cas de casos, es gigant e-hi entrava i el veia, en faria una de *pópulo bárbaro*.

—¡No hajes ansia d' això! diu ell. ¡Que d' aviat no hem veurás, i no tornaré que tu no tornes!

—¡Val Deu i formiga! digué, torna una formiga, i s' amaga dins un foradí de sa paret.

Figurau-vos quins uis devía badar sa fadrineta com veia aquelles coses.

Ja hu crec que se revestí de coratje, i ja es partida a veure si faria sa garangola an es gigant, si li faria amollar es remei que e-hi pogués haver per ella sortir mai d' allá dins.

Li mou conversa, i d' enfora d' enfora le hi va dur a parlar-ne.

Com li demaná a-les-clares si e-hi havia remei per ella sortir d' allá dins, es gigant feu una riaiasa, que la degueren sentir d' una hora lluny.

—¿Tu sortir d' aquí dins? deia ell, fent capades i estabetxos. ¡Ara li fan es máneg! ¡Ja e-hu pots posar an es compte vei ja! ¡Primer se besarà el cel amb la terra, que tu no sortirás! Figure 't quin possible es que tu surtes, que, per tu sortir, primer m' han de haver mort a mí; i per matar-me a mí, abans han de matar un porc-singlar com un bou, que té s' amagatai dins un barranc molt fondo, i que fa bocins tots es qui s' hi acosten, i ningú mai l' ha pogut arronsar. I si arribassen a arronsar-lo qualque día, de dins es seu ventre sortiria una llebre, sa més corredora que se sia vista mai; i si no agafassen aquesta llebre, no serviria de res haver mort es porc-singlar. Quant agafassen aquesta llebre, de dins ella sortiria un colom just un llamp; i, si no agafassen aquell colom, no serviria de res haver mort es porc-singlar, ni haver agafa-

da sa llebre. Ara si agafassen aquell colom, i li obrissen es ventre, li trobarien un ou: sols esclafant-me aquell ou demunt es front, seria possible que hem matassen. De manera que no e-hi ha res an el mon que hem puga matar, en no esser aquest ou. Ara diguès tu meteixa quin possible es que ningú mai afín això? I en cas de que e-hu afinassen, si ningú mai e-hu arribás a sebre ¿qui seria capaç d'atènyer aquest ou? ¿Quin possible es que hi haja ningú que amb una meteixa seguida puga matar es porc-singlar, agafar sa llebre i es colom?

Com sa fadrineta sentí allò, l'ànima li va caure an es peus.

S'en torna tota mostía dins sa seua cambra, amb una tristor que la matava, i es seu cor era lo meteix que si le hi haguessen enclòs dues moles de molí, i le hi esflorassen just un gra de blat.

Com va esser entrada, tanca de part-de-dins, i se va haver d'asseure perque no s'aguantava.

—¡Val Deu i homo! diu En Juanet, com la veu; i torna homo.

—¡Ah Juanet, diu ella, no e-hi ha res que fer! Ja t'ho deia... No m'ha enganada de res.

—¿Ai no e-hi ha res que fer? respòn ell. ¡Primer e-hu de veure! Explique 't veam.

Ella li compta fil-per-randa tot lo que es gigant li havia dit.

Com hagué acabat, En Juanet s'esclama:

—No-res: e-hu veurem si e-hi haurá ningú que e-hi puga arribar an aquest ou. Tu no tengues ansia: d'aquí a unes quantes setmanes, i per-ventura abans, ja en tornarem parlar més d'aprop.

—¡Val Deu i falcó! diu tot-d'una, i torna un falcó.

E-hi havia una mica de finestró ubert, e-hi surt com un coet, i de d'allà.

Vola qui vola per s'endret d'aquelles muntanyes i comellars, mirant fit-a-fit si destriaria cap barranc molt fondo, en trobà un parei; pero no e-hi afinava cap porc-singlar. Veu unes cases de possessió, i diu:

—Allà per-ventura me sabrán donar claricies...
¡Val Deu i homo!

Encara no e-hu va haver acabat de dir, com ja e-hu va esser.

S'en va an aquelles cases, troba l' amo demunt es portal, i ja l' ha escomès.

—¡Alabat sia Deu!

—Per a-sempre sia alabat.

—Bon dia i bon any que Deu mos do.

—Bò será, si Deu e-hu vol.

—L' amo, si no vos dic perque veng, no e-hu sabreu.

—Sí que endevinas.

—Idò venia a veure si hauriau mester cap guardià.

—¡Bon caspi, que serás caigut de bé! t' agraden es porcs?

—Tot m' agrada a mí fora garrotades.

—Idò, si vols esser porquer, mos porem pegai de barrina.

M' agradaria més anar a prova set o vuit dies; i llavò si jo vos agrad, i vos m' agradau, ja parlarem de barrina. I si la feim, bé; i, si no la feim, tan amics com abans.

—Homo, tu parlas com un llibre. No-res, pren es porcs, i ja los pots anar a treure de dins sa pleia, que encara no havia llegut treure-los. Jo te

mostraré sa pleta, i llavò ses partions des lloc, i per allà ont los pots menar.

En Juanet pren pa a taleca i unes corretjades, s'en va amb l' amo a sa pleta, treuen es porcs, los deixen dins un mitjà, i l' amo li mostra ses partions. Caminant caminant, s' acosten a dues muntanyes, que pareixia que per-temps era estada una tota-sola i l' havien xapada p' es mig de dalt a baix: feia un freu esglaiador, un barranc que semblava que havia d' arribar dins infern, de fondo que era.

—Mira, diu l' amo an En Juanet, aquestes dues muntanyes son dins es lloc, i es barranc també, pero no e-hi pots anar amb sos porcs, ni sensa es porcs. Aposto e-hi hem feta aquesta gran paret, porque no e-hi pas ningú.

I era ver que n' hi havia una de paret, que devia tenir vint pams d' alt.

—¿I qué es matzinat es menjar d' aquest barranc, que no voleu que es porcs e-hi vagen? ¿Qué e-hi ha llop-volant?

—¡Una cosa cent voltes pitjor! respòn l' amo: e-hi surt un porc-singlar com un bou, que no deixa res per verd; si son porcs, porque son porcs; si son euveies, porque son euveies; i, si pot aplegar cap homo no el morretja gens: aviat l' ha fet benes. Aquest dimoni m' ha cuidat a destruir: ¿qui sab ses euveies i es porcs que m' ha llevats des vent, i es porquers i pastors que m' ha morts? Com per dins es barranc tot es auzinar, i e-hi ha xorrèstic per sa mare i per sa fia, i es bestiar e-hi tenia sa tirada, sensa temer-se 'n se feien massa endins, s' entregava aquell dimoni cop-en-sec, no donava temps de fogir, i me feia una destroça horrorosa. A la-fi tiràrem aquesta paret, i es mal va esser mort... No

res ¡que te valga per avís!... ¡enfora sempre d'aquest barranc!... ¡Com més enfora, millor!

—¡Bé! ¡bé! ¡no tengueu ansia, l'amo! deia En Juanet, i cuidava a esclatar de goig, com sentia aquelles comendacions; pero se guardá prou de fer res coneixedor.

Encara no va haver perdut de vista l'amo, com ja s'en va corrents an es porcs, los aplega, i cap an es barranc s'ha dit. Troba un portell amb unes barreres tancades i fermades amb una cadena de ferro, les obri, es porcs s'hi aboquen. Ses auzines se tocaven, i totes tenien una solada d'aglans, que no veien sa terra. Figurau-vos aquells porcs que degueren fer: s'abordaren an els aglans com a rabiosos, i no se donaven raó a ses barres: no los llevia roegar-los. Al-punt estigueren com unes xeremies.

I En Jeanet, sona qui sona es fabiol, esperant es porc-singlar que comparegués.

Assetsuaixí sent trepig i brúfols i croixits de claus, i me veu es porc-singlar, que s'en venia carrera uberta cap an es porcs; i com que ja los se menjás amb sa vista.

En Juanet li surt al enquantre, i li diu:

—¡Ei, estimat de ses col-floris! i ara aont tíram?

—A tastar aquests, respòn s'animalot signant es porcs, que ja l'havien vist, i e-hu donaven a ses cames.

—¡Ai a tastar aquests! diu En Juanet. ¡Sabs que te serás atropellat en so rallar!

—¡Ni gens!

—Idò jo et dic que no en tocarás cap!

—Tots es que voldré i a tu es primer, diu es porc-singlar, i li pega fúa.

Pero En Juanet ja havia dit: ¡Val Deu i lleó! i antes que li arribás, ja va esser un lleó, i ja están embolicats tots-dos; i es lleó clavades i tanaiades an es porc-singlar, i es porc-singlar clavades i tanaiades an es lleó, i esclafits d' un vent i esclafits d' un altre vent, i si un espolsava fort, s' altre e-hi espolsava més, i venga sabonera i sang.

Des cap d' una bona estona de fer-ho de-tot, cansats i morts, no pogueren pus i se desferren.

Es porc-singlar, blau com la paumella, de rabia, digué:

—Si jo tengués aigo i fang,
de tu beurria la sang.

I es lleó respòn:

—I si jo tengués un pa de l' hora
una uiada de donzella i vi,
de tu veuria la fi.

Just an es meteix temps que dins es barranc succeïa això, sa fadrineta des castell va reparar que es gigant tenia sa color tota rompuda, que estava tremudat.

—¿Que teniu? li digué: ¿que no estau llatí?

—No gaire: no sé que m' ha agafat. Tenc cal-frets, i m' en hauré d' anar a jeure.

S' en hi aná. Era una terciana que li entrava i fins lo en-demá dematí no l' hagué escorxada de-tot.

~~~~~  
Es porc-singlar, com prou hagué brufat i alçada pols, deixá anar d' investir de bell-nou es lleó, i s' en hagué de tornar per allà ont era vengut, sensa tastar cap porch; i En Juanet li va estrènyer amb sa guarda, ben redona, cap a ses cases.

—¡Al·lot! diu l' amo, com la veu: ¿i qué has fet amb aquests porcs?... ¿Qué los has inflats?... Jo no los havia vists tan redons mai!

—¡Ell segons veig devíau tenir uns porquers de pan-fonteta! respòn En Juanet.

—Pero ¿per ont los has menats?

—Per allà ont he vist que e-hi havia més menjar.

—¡Es segur que n' hi havia d' haver per força!... Pero ¿aont es que los has menats?... ¿Supòs que no es dins es barranc fondo?

—¡Qué ha d' esser, l' amo! diu s' estornell. ¡No hu cal pensar!... ¡ses derrerres!

L' amo no s' en poría avenir, ni sa madona, ni sa seua fia, una pobila d' una quinzena d' anys.

Tots deien:

—Per força los ha d' haver menats dins es barranc. En-lloc los poría enredonir d' aquesta manera, en no esser allà dins.

No s' ho poríen treure des cap, i sa pobila arribá a dir:

—No-res, si hu voleu, mon pare, jo demá el vel·laré.

Així quedaren; i com En Juanet lo en-demá s' en aná amb sos porcs i amb sa comanda de no acostar-se an es barranc, sa pobila li pitja darrera, seguint-lo de lluny, de lluny.

Ja hu crec que l' homo li envelá cap-dret an es barranc, i no tengué aturai fins que va venre es porcs abordats a ses solades d' aglans, engolint-los-se a forfolons, posant-se un ventre esclat no esclat; i ell sona qui sona es fabiol, es més descansat del mon.

Sa fia de l' amo s' enfilá per sa paret, fins que els uis li contrapassaren, i pogué guaitar la feta.

No hauria tengut temps de dir set pare-nostros, com senfi un trepitx sec i vitenc, i uns brúfols ferrests, i uns croixits de dents que li feren arriçar es cabeis, i me veu es porc-singlar que s' entrega, més envidat i enfurit que mai.

En Juanet l' afina, i ja li surt al enquantre, i l' escomet.

—¡Ei, estimat de ses col-floris! ¿qué ja e-hi tornam esser a bous?... ¿No t' ho vaig dir ben clar ahir: que no volia que m' en tocasses cap de porc, i que no m' en tocarías?

—Jo no veng p' es porcs, diu s' animalot: jo veng per tu.

I encara no hu va haver dit, com li pega bot; pero an es meteix temps En Juanet diu: ¡Val Deu i lleó! i ja fonc un lleó; i el va rebre amb ses barres i ses ungles. Ja tornaren estar embetonats; i es porc-singlar clavades i tanaiades an es lleó, i es lleó clavades i tanaiades an es porc-singlar, i esclafits d' un vent i esclafits d' un altre vent; i si un espolsava fort, s' altre e-hi espolsava més. Cap des dos s' en arribava a dur sa ventatja; i venga sang i sabonera, i sang i sabonera.

A la-fí, cansats i morts, se desferren; i es porc-singlar, fent sa fel, digué:

—Si jo tengués aigo i fang.  
de tu beuria la sang

Es lleó respòn:

—I si jo tengués un pa de l' hora,  
una uiada de donzella i vi,  
de tu veuria la fi

Sa fia de l' amo, tota esglaiada, pega bot de sa paret, i cap a ses cases a contar-ho a son pare.

~~~~~

Just an es meteix temps, que això succeïa dins es barranc, sa fadrineta des castell repará de bell-nou que es gigant tornava tenir cosa. Havía perdudes ses colors, i estava tot tremudat.

—¿Pero qué es que teníu? li demana. ¡Si vos morisseu, no mudaría de color! ¿Qué vos torna entrar una terciàna?

—¡I ben entrada! diu es gigant, i d'aquelles de pèl arreveixinat!... ¡ai quin fret! ¡ai quin fret!

Així com pogué, s'en aná dins es llit. Al-punt desvarietjá a la-vela, i fins lo en-demá dematí no s' aclarí gens, i se va aixecar a la mala-hora, tot esborradot.

Ara anem a sa possessió. Sa pobila e-hi arribá amb sos cabeis alts, i comptá fil per randa tot lo que havía vist: que En Juanet s'en era anat amb sos porcs dins es barranc, que era vengut es porc-singlar, que ell era tornat un lleó, i s'eren embotonats, i no s'havien pogut fer res. Figurau-vos quins uis devien badar l'amo i sa madona.

—Mirau, mon pare, digué sa pobila. Demá es segur que En Juanet ferá sa meteixa endemesa. Idò anít posam llevat, demá ben dematí pastam, i enfornam. Com es pa será treguedor, jo en prenc un i una carabaça de vi: vos haureu entretengut En Juanet fins llavò; i l'enviareu a treure es porcs; jo li pig derrera, s'en anirá an es barranc, jo me amag derrera sa paret, vendrá es porc-singlar, se aferrarán, i quand ell diga: si tengués un pa fet de l' hora, una uiada de donzella i vi, de tu veuría la fi; jo e-hi acudiré al-acte amb so pa i es vi i a mirar-lo 'm; i estic segura, ben segura, que an es porc-singlar el se menja frit.

—¿I tu te dones amb cor d'anar-hi? diu son pare.

—¡Vaja si m'hi don!... ¡i de pressa!

—Idò així quedam.

Entradeta de fosca, s'entrega En Juanet amb sa guarda ben redona; li feren moltes exclamacions, i li varen dir:

—¿No deus esser anat an es barranc?

—¡Qué he d'esser anat! respòn ell.

Lo en demá, abans que trencás auba, ja hagueren pastat, a sortida de sol enforbaren, l'amo entretengué En Juanet per ses cases fins que es pa fonc cuit. Llavò l'envía a treure es porcs, sa pobila pren un pa de dins es forn i una carabaça de vi; i ja li ha envelat derrera En Juanet, que no se aturá fins que tengué es porcs dins es barranc, i altra volta abordats a ses solades d'agllans, cuidant a fer ui de tan aviat que s'en atepien: i ell sona qui sona es fabiol, es més descansat del mon.

Sa fia de l'amo enfilada per sa paret, guaitava la feta. Al punt ja sent trepig i brúfols i croixits de dents, i me veu es porc-singlar que s'en vé carrera uberta.

En Juanet ja li surt a l'encuantra i l'escomet:

—¡Uei, estimat de ses cols-floris! ¿que ja 't tornam tenir per aquí? ¿Que no en sortirem?

—¡Fins que un des dos e-hi qued! respòn s'animalot, i li pega llongo.

En Juanet ja hagué dit ¡val Deu i lleó! Ja era un lleó, i el reb amb ses ungles i amb ses barres; i ja estigueren embotonats, i clavades i tenaiades d'un vent, i clavades i tenaiades d'un altre vent; i si un espolsava fort, s'altre hi espolsava més; i venga sabonera i sang, i sabonera i sang.

A la fi, cansats i morts, se desferren, i es porc-singlar, blau de rabia, diu:

—Si jo tengués aigo i fang,
de tu beuria la sang.

I es lleó respòn:

—I si jo tengués un pa de l' hora,
una uiada de donzella i vi,
de tu veuria la fi.

Aquí sa fia de l' amo pega bot de sa paret, i s' en va correns an es lleó, mirant-lo-se fit-a-fit, allargant-li es pa i sa carabaça de ví.

Es lleó, amb quatre grapades, se menja es pa i se beu es vi, i s' aborda de bell-nou tot rabent an es porc-singlar. Ja tornen estar embolicats: i clavades, i tenaiades, i esclafits, i sang i sabonera. I es porc-singlar que ja comença a afluir i a desmaiar; i es lleó que cada volta més li reprèn i més fort li pega, fins que a la fi el safalca de tot, el se tira devall, el subjecta amb ses arpes, li aborda sès barres, i aviat el tengué tot bocins.

Encara no li obri es ventre, com surt una llebrota com un anyell, i ja es partida com un llamp de d' allà.

—¡Val Deu i ca llebrer! diu es lleó, i torna un ca llebrer com un vadell; i ja ha pitjat darrera sa llebre, tant com en poria treure, i *nyip-nyep, nyip-nyep*, i hala per envant; i tant un com s' altre que rebotien, i pareixia que volaven.

Se veia que es ca llebrer era superior a sa llebre, pero sa llebre hu feia de tot de tot.

A la fi es ca li pega fitorada, i sa llebre boteix a l' aire, fent quatre o cinc voltes: ja va caure dins ses barres des ca, que tot-d' una aná a obrir-li es ventre.

Encara no le hi va haver ubert, com surt d' allà dins un colom, brunent, just la bala, i per amunt i per amunt, vola qui vola.

—¡Val Deu i falcó! diu es ca llebrer tot-d' una; i ja fons un falcó, i derrera es colom s' es dit; i es colom de d' allà, i es falcó cap a ell, i fua i altra fua. A la fi l' enteferra, i ja no li escapá: li obri es ventre, i li troba s' ou, aquell ou ditxós, aquell ou tan sospirat.

Mentres això succeia, sa fadrineta des castell notá que es gigant, que ja estava tot escotiflat de dos dies antes, torcé es coll, i va caure estès tan llarg com era. Ses barres li prengueren es trot, i se posa a cridar:

—¡Está fet de mí!..., ¡ja no en faré altra!... ¡aquesta m' en durá!... ¡no m' en escap!... ¡Ai, dic! ¡ai, dic!

—¡No tengueu por! deia sa fadrineta: ¡ja vos espassará!

—¡l aviat que m' espessará, cridava ell; pero dins sa fossa!..., ¡Ai, dic! ¡ai, dic!

A força de forces, ajudant-li ella, se mig-aixecá, i aferrat per ses parets, i rossegant rossegant, pogué arribar an es llit, i s' hi estengué més mort que viu.

Sa fadrineta des castell no sabia que li passava, ni que pogués esser allò, ni que havia de fer-se.

Cop-en-sec veu es falcó que s' en vé tot afuat, se planta demunt sa finestra, i diu: ¡Val Deu i homo! I torna un homo, torna En Juanet, tot xaravell' lo, mostrant-li un ou amb sa má, cridant:

—¿Que tal? ¿que el veus an aquest? ¿Que el duc o no el duc?... He trobat es porc-singlar, i l' he

mort. De dins ell es sortida una llebre, i l'he agafada. De dins sa llebra es sortit un colom, i he assolit es colom, i vetaquí s'ou que hi ha hagut dins es colom... ¿l es gigant? ¿aont es ell? ¿aont es?

—S'ha hagut de tirar demunt es llit: es més de mig-mort.

—Idò anem a matar-lo de tot.

Ella li mostra sa cambra, ell e-hi entra, veu es gigantot estès, tremolant com una fuia de poll, desvarietjant... Li apunta bé an es front, li tira s'ou, s'ou l'encivella entre ceia i ceia, s'esclafa, i el deixa sec: no tirá cap cossa.

A l'acte ses barres de cent quintás que hi havia a ses portes caigueren troços, ses portes de ferro de set fuis s'obriren de pint-en-ample, i sa fadrinetta, més xelesta que un Pasco, s'esclama:

—¡Ara s'es acabat es meu encantament, gracies a Deu! ¡En nom de Deu com s'es acabat!... Juanet, jo som sa fia del Rei de totes aquestes terres, aquest gigantot me prengué, i me tenia encantada, per que no arribás a esser reina. Anem a ca-mon pare a l'acte; que no sé si ja deu esser mort. Mos casarem, i mos donarán sa corona.

S'en hi van. El Rei encara fonc viu, i cuidá tor-dar boig de s'alegría de veure aquella fieta seua, que ja la tenia per morta i re-de-morta. Ella se casá amb En Juanet, i los donaren sa corona. En Juanet vengué a Mallorca a menar-se'n son pare, s'en aná an aquella possessió des barranc a cercar sa fia de l'amo, i la casá amb so senyor més noble de la cort; i visqueren, tots plegats, una mala fi d'anys, contents i alegres; i encara son vius, si no son morts. I... qui no hu creu, que hu vaja a cercar.

LA FLOR ROMANIAL ¹

AIXÒ era un rei que tenia tres fills.
Encara eren petits, i jugaven per dins
es jardí.

Los havien agafada un àguila grossa de-tot, i
los ho havien fermada per una cama amb una cor-
da a sa soca d'un taronjer, perquè e-hi jugassen.

Es dos majors la ponyien amb canyes i garrots,
i a-vegades eren a-temps a dur-se'n qualca espi-
pellada bona i qualca arpada que treia sang. Ara
es derrer, En Bernadet, era ben al-revès: l'afala-
gava, sempre li anava amb moixonies, li duia coses
bones, i no poria sufrir es seus germans, com veia
que l'atabuixaven tant.

—¡Això no va pus digué un dia; i es vespre com
veu que tot-hom ja dormia, s'en va dins es jardí, i
diu a s' àguila:

—Venc a desfermar-te, i així es meus germans
no et farán passar pus martiri.

La desferma, i s' àguila, tota agraïda, li diu:

---

¹ La me comptaren mos bons amics D. Joan i D. Pere Orlandis
Despuig i N' Antonieta Socies i Moren.

—¡Que Deu t'ho pag lo que has fet per mí! pero jo també t'ho vui pagar. Mira, arrabasse 'm sa plo-ma més llarga de s'ala endreta: des canó fén un ciulet, i no el perdes. Si mai te veus estret i apurat, sone 'l, i jo vendré a donar-te adjutori.

En Bernadet e-hu va fer així; i s'águila pega tres bots per pendre sa fúa, aixampla ses ales, i, per amunt s'ha dit, no la veren pus.

Lo en-demá els altres dos fiïs del rei ploraren tot lo dia, feien potadetes i se tiraven en-terra, porque s'águila los era fuita i no sabíen com.

Dins poc temps se mou una guerra, el rei s'en hi hagué d'anar; i e-hu va haver de fer de-tot, per guanyar-la.

Com era tan acorat, que no tenía por de res, i sempre volía anar devant, torná amb una partida de ferides.

Es metjes feren tot quant varen sebre per curar-les-hi.

Anava bé de totes fora d'una ben grossa que en tenía a una cama, que, com més coses li posaven, més s'enmaleía.

Es metjes arribaren a dir:

—Si no li posen la flor romanial, no s'adobará mai.

—¿I aont se fa aquesta flor? demana el rei.

—Això es lo que noltros no sabem, digueren ells. No-més sabem que es una flor que tot e-hu cura, si ses nostres lletres no menten.

El rei crida es seus fiïs, i los diu:

—Fiïs meus, ja hu veis: es metjes diuen que si no hem posen an aquesta ferida la flor romanial, no e-hi ha cura per mí. Aquesta flor pareix que ningú la sab: a voltros vos toca anar-la a cercar

fins que l' hájau trobada. Es qui l' hem duga, aquell tindrà sa corona, en morir-me jo.

Es tres germans prenen un bossot de dobles de vint i un cavall, i ja son partits.

Troben un entreforc de tres camins i diuen:

—Prenguem-ne un per-hom, i dins un any i un dia aquí mos hem d' esperar. .

Així quedaren; i cadascú per son vent, camina caminarás, i de d' allà, cerca qui cerca la flor romanial, i demanant-ne noves a tot-hom que veien; pero ningú los ne sabia donar.

I trespaven terres i més terres, i passaven setmanes i mesos, tant tenien avui com demà: en-lloc trobaven ni indicis d' aquella bona de flor.

Ja corria es mes qui feia dotze, i En Bernadet a la-fí se recordà de lo que li havia comanat s' àguila: que en veure-se apurat, sonàs es ciulet que havia fet des canó de sa ploma de s' ala endreta.

Ell sona, i al-acte li compareix s' àguila.

—¿Qué vols de mí, Bernadet?

—¡Qué he de voler! Que mon pare té una ferida a una cama, que no s' adobará mentres no li posen la flor romanial; i mos ha enviats a cercar-la a mí i an els altres dos germans; i es qui la hi duga, aquell ha de tenir sa corona. Fa onze mesos que la cerc per tot, i no l' he pugada trobar en-lloc: a veure tu si la sabs i si me dius aont es.

Eren a sa vorera de mar, i endins, a s' entrellum, veien un grandíós penyal de s' alçada de quatre o cinc campanars, en forma de bec, tot esvorellat, boirós, blavenc. Pareixia s' abre-mestre d' una nau disforja afonada.

—¿Veus aquell penyal? diu s' àguila.

—Sí, diu En Bernadet.

—Idò allà dalt se congria una casta de romaní, no s'en congria en-lloc pus; i aquest romaní fa la flor romanial que tu cerques.

En Bernadet va perdre es coratje de-tot, i digué:

—¿Pero quin possible es arribar-hi? Aquí no e-hi ha cap barca; i maldement n'hi hagués, ¿quí es capaç d'enfilar-se per aquell penyal i arribar al cap demunt?

—¡Ca, homo, no t'apures! ¡Qué d'aviat e-hi serem. Tu aixinque't demunt mí i aferre't fort, que si queies, no et veurien pus; i no hajes por.

En Bernadet s'hi aixanca, i s'aferra ben fort.

—¿Estás? diu ella.

—Estic, respòn ell.

S'águila pega briuada, i per amunt s'ha dit, i per amunt, i de d'allà cap an es penyal.

¿Qué m'en direu? Ell no s'aturá fins que e-hi va esser demunt.

Allà dalt casi no-més e-hi havia lloc per ella i p'En Bernadet, que la tenia ben estreta, tremolant com una fuia de poll, i no la volia amollar de por que es cap no li rodás o no li llenegás un peu, perque hauria redolat cap-avall, rebotint de ressingle en ressingle, fins a pegar tot bocins un capficó en tota l'orde dins la mar, que bramulava allà avall tota alçurada. Ses ones duien tanta malicia, que amb cada sobatuda tot es penyal vimetjava.

—¡María Santíssimeta! ¡Bon Jesuset meu! deia En Bernat, plorant. ¡A bona part m'has duit! ¡ja no en faré altra!..., ¡está fet de mí!

—¡Ca homo! deia s'águila, donant-li coratje: ¡no tengues por de res! ¡no t'acoquines, que no e-hi ha tant per tant!

Just devora es seus peus s'obria una encletxa, i tirava ben endins.

—Mira dins aquesta encletxa, diu s' águila, veam que e-hi afinarás an es fons.

En Bernadet e-hi mira, i des cap d' un poc diu:

—O quina cosa més guapa! ¡quina cosa més de veure que e-hi destrii! ¡Una flor!... ¡sa flor més hermosa que haja vista mai!... ¡O quina oloreta tan bona que deixa anar!... ¡de tan endins m' en-vest!

—Idò vet-aquí la flor romanial, diu s' águila. A veure si t' afiques dins aquesta encletxa, i si li arribes.

En Bernadet s' afica amb so cap devant, fent navegar ses mans de bona manera. Ja no el veien de tant que s' era enfonyat; pero s' encletxa, com més anava, més s' estrenyía, i arribá un punt que s' al·lot no pogué passá pus envant. No-més li faltava un paumet per bastar la flor romanial.

Bé s' estirá i enforinyá; sa bona de flor era un paumet més avall.

—No li puc bastar, digué a la fi me falta un paum.

—Idò puja, diu s' águila.

S' al·lot puja, i ella li allarga una cama, i li enfloca aquesta:

—Mira, taiem aquesta cama devora sa cuixa; amb ella te tornes aficar fins allá ont t' éts aficat ara, i amb aquesta cama arribarás a sa flor; s' arpa l' agafará per sa soca. En tenir-la, tu estiras, i la te fas teua.

—¿Jo tair-te aquesta cama? ¡Això sí que no e-hu faré per res del mon! deia En Bernat, ¿jo afollar-te per a-sempre?... ¡ja-mai!

—Creu, Bernat, que es creure es criança. ¿No som jo que t' ho dic? Tu deixa estar s' ansia per

mí, i no tengués por de sa cama. Sa cama, en tenir la flor romanial, aviat tornarà estar confegida com ara.

Tant arribá a dir s' águila, que En Bernat a la-fi se treu un trinxetó que duia, agafa aquella cama, la taia devora sa cuixa, s' afica amb ella dins s' encletxa, i per avall s' ha dit.

Com torna esser allá ont no havia pogut passar pus envant, allarga tant com pot sa má amb que tenia sa cama de s' águila: ja no li faltava un pau-met per abastar la flor romanial, ja la tocava. S' arpa tot-d'una l'estreny per sa soca, En Bernat pega tirada, i la s'en va dur per amunt.

Aviat va esser defora amb sa flor dins ses mans.

¡O qué la-hi trobava de guapa i bufarella! ¡amb quin gust la se mirava i l'olorava! Com que la se hagués de menjar amb la vista, i no en sabia de-cahtar es nas! ¡Vaja quina flor! Feia un ramellet de tres floretes color de cel, sa cosa més senyori-vola, amb tres sostres de fuies ¡tan ben taiades, tan ben compostes, tan llüentes, tan fresques! to-tes brufades d'un polsim fi, ben fi, com a de grana.

—Arrabaça una d'aquestes tres floretes, diu s' águila; frega-le 'm p'es tai, i fe-hi tocar sa cama taiada.

En Bernadet e-hu fa així, i, tot-d'una que sa cama toca es tai, queda confegida amb sa cuixa, i ja no fonc coneixedor que l'haguessen taiada mai.

En Bernadet quedá amb sos cabeis drets.

—¿E-hu veus, diu ella, com no e-hi havia que tenir ansia de sa cama? No hajes por: mentres tu me cregues, anirás bé. Ara lo que has de fer, des-separar ses dues floretes que et queden, i amaga-les-te ben amagades, i mai en mostres ni en dones

més que una; i mira: ¡ves-hi alerta a fer-les servir! que, en haver servit una vegada, ja perden tota sa seua virtut.

—No-més les he mester per curar sa cama de mon pare.

—No hu sabem si les haurás mester per altres coses també. No-res, ara ja et pots tornar aixancar demunt mí, i espedirem, que no fasses falta.

En Bernadet des-separa ses dues floretes, les s'amaga ben amagades, s'aixanca demunt s'au-cellás, que pegá bot, i aixamplá ses alotes, i de d'allá cap a terra, fins que le-hi hagué deixat.

S'águila s'en torná per amunt, i ell pren es cavall, que estava baix d'aquells pins aont l'havía fermat, i cap a s'entreforc de tres camins manca gent.

E-hi arribá una hora antes de s'auga quand feia s'any i es dia que s'hi havien d'esperar es tres germans. No n'hi trobá cap.

Devers mig-dia arribá es major.

—Bernadet, li diu com el veu ¡vol dir ja e-hi éts! Mos has guanyat: no i jo venc de buit. Bé he trescat i demanat, bé he cuidat a caure mort cerca qui cerca i demana qui demana a tot-hom que he vist: no l'he trobada an aquesta pècora de flor, ni noves. ¿I tu qué has fet, Bernadet?

—Jo, diu s'al'lot, l'he trobada, gracies a Deu, i la duc.

—¿Qué me dius? ¿i tu la dus? Veam-la.

—Ve-la't-aquí, diu En Bernat, i s'en treu una de ses dues.

—¡O qué es de guapa! jo dic! deia es major, amb uns uis que li cuidaven a botir.

I al-acte s'enveja ja el tengué agarrotat, i se posá a dir-li couenta i verinosa:

Fe' te'n

—¡Ja está fet de tu!... ¡ja la te porás mirar bé de lluny a sa corona! ¡La te porás mirar; pero tocar-la?... un llamp te tocará ell! ¡Feten un núu a sa coa, fïet, d'esser es major! ¡El mon a s'enrevés! ¡es petit comandará, i es major que el s'en duga el dimoni si el vol!

Tant s' ho posá dins es cap an això, que per sortir-nè com més prest millor, pega grapada an En Bernadet, li pren sa flor, el mata, i l' enterra dins un arenal que e-hi havia allá devora.

Hora-baixa arriba es germá según.

—¿No la dus, èh? li diu es major d' un troç enfora.

—No, respòn aquell.

—Ja la duc jo, i me tocava a mí dur-la, porque som es major.

—¿I En Bernadet?

—Que es fassa trons. Anem, i ja mos agafará si vol, que tampoc no hem de caure morts aquí esperant-lo... ¡Hagués feta via com noltros!

S' en van cap a ca-seua, e-hi arriben, es major presenta la flor romanial, tot-d' una que la posen demunt sa ferida de son pare, sa ferida s' assecá, se clogué, i no-més va romandre sa costura.

El rei tot content va dir an es major:

—Teua será sa corona, en morir-me jo.

—¿I En Bernadet? los demanaven.

Es según deia que no en sabia noves, que no havia comparegut a s' entreforc des tres camins es dia que pertocava.

Ara es major, mestegant fesols, responía.

—No m' en parleu. No comparegué; s' afluixá de noltros, i bellament mos porem afluixar d' ell. I sobre-tot, no el me donaren a guardar tampoc.

Aquest polissó estava ben segur de que era mort, i que no sortiria de devall s'arena; pero com En Bernadet tenia uns cabeis ben llargs ben llargs, quand l'enterrava, de desgracia, n'hi deixá un que guaitava una mica a flor d'arena.

I ¿qué m'en direu?

Ell aquell cabeiet començá a fer-se gruixat i gruixat, i torná una canya amb uns canons ben llargs, amb unes fuies ben verdes, ben llustroses, ben afuades; i, com es vent e-hi feria, feien una siuladiça sa cosa més dolça i suau. Com que parlás an es cor.

Passa un pastoret, i veu aquella canya.

—¡Jès! s'exclama, i aquí es sortida una canya tota-sola!.. ¡o que hu es de garrida! ¡No, i uns canons ben llargs que ha trets! ¡Jo que vaig tan endarrer d'un fabiol, m'hi vendrá com l'anell al dit aquesta canya!

La taia, en fa un fabiol, prova si sona, i soná de lo més bé; i hala, petit, bufa qui bufa, i es fabiolet sona qui te sona; i com que s'hagués d'esquerdar de rabiú que sonava.

I heu de creure i pensar que aquell fabiolet, sonant sonant, se posa a dir:

—¡O pastor, lo bon pastor!
tu 'm toques, i no 'm faç mal:
m'enterraren dins l'arena
per la flor romanial.

Es pastoret quedá tot astorat, sensa polsos.

Prova de sonar una altra vegada; e-hu prova deu, vint, cent vegades més; i totes ses vegades que hu prová, es fabiolet torná dir:

—¡O pastor lo bon pastor!
tu 'm toques i no 'm faç mal:
m' enterraren dins l' arena
per la flor romanial.

Aquell pastoret un día passava per devant ca-
el Rei, sona qui te sona.

El Rei guaitava a sa finestra, i nota que es fa-
biolet d'aquell pastor, an es meteix temps que
sonava, deia:

—¡O pastor lo bon pastor!
tu 'm toques i no 'm faç mal:
m' enterraren dins l' arena
per la flor romanial.

Allò li vengué molt de nou. Crida es pastoret,
i li diu:

—¿Qué es això? ¿Com es que aquest fabiol
parla?

—Jo no le hi sé dir, respòn s' al'lot. Jo no faç
més que bufar, i surt aquesta veu.

—Veiam si hi buf jo, si farà lo meteix.

El Rei el se du a sa boca, i comença a sonar.

Sona qui te sona, es fabiolet se posa a dir:

—¡O mon pare, lo meu pare!
me tocau, i no 'm feis mal:
m' enterraren dins l' arena
per la flor romanial.

Aquí el Rei crida la Reina, i li diu:

—Veiam, sona tu aquest fabiol.

—¿I ara?

—¡Sona te dic! ¡depressa!

La Reina el pren, i encara no varen haver bro-
llat es primers sons, com es fabiolet se posa a dir:

—¡O mare, la mia mare!
me tocau i no 'm feis mal:
m'enterraren dins l'arena
per la flor romanial.

—Pero ¿qué diantre pot esser això? deia el Rei,
tot astorat. ¿Qui ha vist mai un fabiol parlar?

Li passa p'es cap una idea feresta, i crida es
seus dos fiis.

—¡Sonau, los diu, aquest fabiol!

Es major no anava d'aglans.

Es según no hi feu dos mots: l'agafa, el se du a
sa boca, sona; i es fabiolet se posa a dir:

—¡O germá, lo bon germá!
tu 'm toques i no 'm faç mal:
m'enterraren dins l'arena
per la flor romanial

—Ara has de sonar tu, díu el Rei an es major.

—No tenc sonera, respòn aquell amb males re-
tranques.

—Idò fés de tenir-ne.

—No vos ho passeu p'es cap: no sonaré.

Aquí el Rei, volat de tot, diu:

—No, ell sonarás o el dimoni t'en durá. ¡Sona
més que depressa!

Es polissó no tengué altre remei q̄e dur-se es
fabiol a sa boca.

Tot-d'una que hi bufá, es fabiolet se posa a dir:

—¡O germá, lo mal germá!
tu 'm toques, i me fas mal:
m'enterrares dins l'arena
per la flor romanial.

El Rei no en va tair pus: s'en va amb tota la
cort i es pastoret an aquell arenal, allá ont era sor-

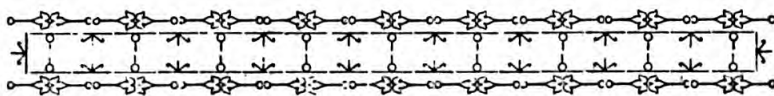
tida aquella canya; cavaren, i me troben En Bernadet devall s' arena sà i bò.

Com no-més havia mostrada una de ses dues floreïes, i no-més li havien presa aquella, li era quedada s' altra, i mentres la dugués demunt, no hi havia mal que el pogués matar; i si mil anys hagués estat devall aquella arena, mil anys seria estat viu.

Ell contà tot lo que li era passat, i demanà a son pare que per amor de Deu i per amor de sa Mare no fés matar es germà major: son pare consentí a tancar-lo dins s' olla d' un castell per tots es dies de sa vida, i a l' acte donà sa corona an En Bernadet, que fonc un Rei des millors que hi haja haguts mai.

I sa rondaia ja está acabada; i si no mos tornam veure plegats aquí, que mos hi vegem a la Gloria. Amèn.

EN GOSTÍ LLADRE ¹

AIXÒ era un pare i una mare d' Artá, que no més tenien un nin, que havia nom Gostinet.

Abans des set anys son pare se mor, i deixá an es testament que havien de donar an En Gostí sa carrera que voldria.

Sa mare, com va esser grandet, el posá a ses escoles; pero ell no n' era gens devot: molts de dies feia sa pòlissa o hi anava tard. Com es seu cosset no tenia aturai i era just una espira de foc, ponyia els altres, los desbaratava; i en haver-n' hi cap que li signás, ja li havia encivellat un quern de nesples devers es morros o es nas; i sang i plors per llarg. Es mestre e-hi acudia, li feia alçar es faldaret de derrera, i amb unes corretges de llandera de tambó, ¡hala bones cimades demunt aquelles anques! fins que eren ben vermeies; i llavò com arribava a ca-seua, sa mare, que ja hu

¹ La me comptá l' amo Antoni Vicens Santandreu de So 'N Garbeta de Manacor.

sabía dels altres al·lots que le-hi havien anat a dir, li refegia amb un vencís que tenia aposta, perquè amb sa mà se feia massa mal.

¡Vaia quin al·lot més dastre! Duia un dimoni a cada cabei; no sabia aont l'havia de pegar. Tant sa mare com es mestre bé la-hi pitjaven a sa carn de ses galtes, anques i costelles; pero ell com més ventim li donaven, més cap esflorat tornava, i manco bonda feia. Sa mare en tenia uns bons mal-de-caps; no sabia que fer-se, perquè ja hu havia provat tot: si li anava en-bones, s'en empenia; si li anava a-les-males, se posava més rebel·lo.

Com va haver fets es dotze anys, un dia l'agafa, i li diu:

—Fii meu, ja es hora que cobris coneixement; ja basta de fer cap-buitades i mal-criadeses. Ja pots veure de quin cap feim estelles: si aquest carabaçot teu no s'assanta, ¡t'ho dic devant de-
vant! si no mudes de sol-a-rel, ¡no et vengas de nou! amb un garrot te rompré una espal·la: t'estim més afollat que polissó. Ton pare deixá an es testament, que t'havia de donar sa carrera que voldries: ja veure quina vols! ¿Vols esser capellá?

—No, respòn ell: han d'*estodiar* massa per esser-ho.

—Pero veus, si e-hu fosses, ¡sabs que estaries de bé! ¡menjaries *xicolate*!

—¡No vaig de capellans ni capellanons! ¡Es cap no m'hi tira?

—Idò ¿que vols esser micer?

—¿I que son micers?

—Son uns senyors amb barba que embruten molt de paper, i embuien molt de fil, i guanyen doblers per llarg.

—¿I qué han de fer per esser micers?

—¡Ah fii meu! han d'estodiar a Ciutat i llavò a fora-Mallorca.

—¿I per embuiar fil i embrutar paper, tant de maleveig? Jo, sensa moure'm d' Artá, no me don per ningú envers d'aquestes dues coses.

—I ¿ara et penses embuiar fil i embrutar paper així com es micers?

—¡Voleu que vos diga: que de gat a gat no hi deu haver més que arpades! Sobre tot no hu vui esser micer.

—Idò ¿que t' hem de fer metge?

—Manco. ¡Bona gent me treis! Ell no-més son bons per fer pendre oli de ressino, senet, sal de Madrit i una partida de coses més, totes dolentes! que, sols que un les vegi, ja li giren es ventrei.

—Pero hu fan per curar es malalts.

—¡Bona casta de curar! An es cementeri los s'en duen ell!... ¡Ma mare, no 'm vengueu amb metges ni metjons!

—Idò et farem fuster o ferrer o moliner...

—¡No m'agraden gota aquests oficis! E-hi ha massa que fer.

—Ja hu crec: ell lo que es diu sa feina per part teua la porien estancar en voler; no hi hauria perill que et fesses contrabandista. Lo que es tu, sa vida de burgués: menjar i beure, i no fer res... més que capbuitades, bal·ladines i maig. ¡Veiam idò quina será sa carrera des teu gust! ¡veiam que t'haurem de fer!

—¿Qué m'haureu de fer? Lladre.

—¿Qué has dit, gran polissó?

—Que vui esser lladre. ¡Això es una carrera de renyó clos! ¡Ell no-més costa es pendre! ¡Vaja una carrera aviada i retent!

Com sa mare el sentí, no pogué pus: s'hi aborda, i, *pimplam pimplena*, li feu ses galtes vermeies i blaves ses anques; pero es dimonió no s'aturava de dir, fent potadetes:

—¡Lladre vui esser! ¡lladre seré! ¡lladre, lladre, lladre!

Sa mare se cansá de bestreure, i encara el deixá cridant:

—¡Lladre vui esser! i lladre seré!

Des cap d'una temporadeta, el torna escometre, i li diu:

—Pero, Gostí, ¿encara no vols dir que has de esser, fora berbes?

—¡Ja vos ho vaig dir tan clar! respòn ell: lladre.

—Pero ¿qué vol dir lladre?

—Vol dir que hu vui esser, i foris.

—Pero ¿qui ha vist mai esser lladre?

—Ningú hi ha que no hu haja vist. Ja es més bò de fer veure lladres, que no veure 'n: no hi ha altra cosa p'el mon. ¿Aont e-hi ha un altre ofici que tenga més pressa? ¡Sabeu que es de descansat!... ¡jell no-més costa es pendre!

—¡Pero los agafen, i los posen dins sa presó!

—¡No-més agafen es beneits, es qui roben poc! Robau molt, veureu com no vos aplegarán.

—Pero ¿i no poríes esser capellanet?

—¡Ara es hora de capellans! ¡Tanta feina per tan pocs doblers!

—¿Idò micer?

—No vaig d'esser animal de ploma. Per plomar qui se present, no importa que m'en vaja a Ciutat i a fora-Mallorca a buidar-me es cap estudiant. ¿Tant beneit me mirau?... Sobre-tot, lladre vui esser, i ses raons sien acabades; i vos teníu

obligació de fer-m'hi: mon pare vos deixà an es testament que m'haviu de donar sa carrera que jo voldria. Si no l'hem donau, sou fora de s'heretat; i mirau quina hora vos ho dic.

Li va caure tan avall a la pobreta tot això, que sentí ses ales des cor que s'acopaven; i no pogué dir res pus: va rompre en plors, i no hi havia qui l'aconsolàs.

Perduda de tot, s'en va a contar-ho a un cunyat seu, que digué:

—Envie 'l-me un dia d'aquests, veiam si el faré entrar p'es cavat.

Le-hi envià des cap d'un parei de dies amb excusa de tornar un paner.

Es blonco li feu una bona escomesa, i al punt li entrà d'aquesta manera:

—I tu, Gostí, ¿qué no has pensat gens gens quin ofici has de pendre? Perque no et penses poder fer sempre sa vida del canot, com fins aquí. ¡Vaja, a veure aont te tira aquest cap teu!

—Ja estic cansat de dir-ho a ma mare, respòn s'estornell. Es meu cap me tira a esser lladre.

—Pero bé, ¿que mos has enganat an es flasco de s'aigo-ardent?... ¿que estás moix? ¿Aont treu cap voler sa carrera de lladre?

—Pero ¿i que sou agafats amb cans vos i ma mare? Perque ma mare també fa aquests estufornos en sentir anomenar aquesta carrera. ¡Com si no fos sa carrera més atiranyada, sa que costa manco, sa més retent!

Es blonco, com sentia aquest raig de bataionades, ¡tenia unes ganes ferestes de rompre en galletes, batcollades i cosses! Pero, per no fer estrelles tan prest i espenyar-ho tot, se va detenir..

—Pero, Gostí, digué l'homo amb tota sa calma que va poder, ¿no veus que vas malament?

—Ben bé vaig jo.

—¿Qué no veus que t' agafarán?

—¿A mí agafar-me? ¡Será massa dejorn! ¡Si no més agafen es beneits, es qui roben poc! Jo lo que dic: uis espolsats, i en posar-s'hi, que hu pac.

—Pero ¿per que dius aquestes heregies?

—Cap heregia dic. Lladre he d'esser, anc que se bes el cel amb la terra. No, i avisau-la vos a ma mare, si li voleu bé! Ella té obligació de donar-me aquesta carrera. Si no l'hem dona, no s'en escapa: e-hu passaré an es jutge, i será fora de s'heretat: no tiraré cap cossa.

Es blanco no pogué agontar-ho pus, se volá de tot, i ja hi está abordat, i cosses, i galtades, i batcollades i mormes.

I aquell dimonió d'al·lot que se defensava així com poria, i no se donava raó a ses barres cridant:

—¡I e-hu seré lladre! ¡i e-hu seré! ¡i e-hu seré!

Passá una temporadeta, s'estornell va cumplir setze anys, i agafa sa mare, i li diu:

—Ma mare, no vui estar pus amb aquestes. Sa vostra obligació es donar-me sa carrera que jo voldré. Bé sabeu quina es sa que vui. M'han dit que an es Bec de Ferrutx e-hi ha una cova de lladres aont poré fer es meus estudis de lo millor. Menau-m'hi, i estaré assaciat. No, i escoltau-me bé: vuit dies de temps vos don. Si dins aquest termini no m'hi heu menat, don part cuantra vos de que no voleu cumplir es testament de mon pare.

La pobreta, com prou hagué plorat, s'en torna an aquell cunyat seu a veure quin camí havia de pendre.

—¿Vol dir ha demanat per anar an es Bec de Ferrutx? diu ell. Idò encara poria esser que mos digués bé. Jo el conec an es capitá d'aquesta companyia de lladres, i estic segur que, si no hu fa per mí, no hu farà per ningú. Veus, jo te donaré una carta per ell aont li diré lo que passa: que aquest al·lot es un nebot meu cap-verjo, fii d'una pobra viuda; que veja si amb sa primera l'escaliva, i si li fa avorrir sa vida de lladre. No hi veig altre remei per decantar-li des cap sa curolla que ha presa.

D'aquesta manera e-hu feren. Es cunyat va escriure sa carta que havia dit; i mare i fii, un dia abans de s'auba, partiren cap an es Bec de Ferrutx.

Passaren So 'N Fortesa, i cap avall per Mòrell. Com es sol sortí eren an es peu de sa muntanya, tota reblida de mates, càrritx i paumeres, que fa de capsal an aquell penyalar grandíós en forma de bec disforjo, que s'alça esglaiedor contrapassant d'un bon troç tots es puigs veinats, i guaita tot es pla i sa muntanya de Mallorca, vermeienc, ple d'encletxes i crivells, sensa casi gens de peu de murada, tombant-se per devant, tot amenaçant sa coma d'En Fraig i ses cases de sa Devesa.

En Gostí anava fora-corda com se veia per aquells paratges, tan desolats, tan ferests, tan enfora de remeis.

—¡Viva! ¡viva! deia s'alcatraç, botant i fent es boig. ¡Sí que hi deu anar bé per aquí amb una partida de lladres! ¡Aquí em poré assaciar! ¡Sí que en farem de gambades per aquests comellars, costers i ressingles! ¡Ja sabrán que cosa es, tots es qui passarán amb sa bossa plena o amb gens de concert que valga una treseta!

Sa mare, poreu fer comptes, plorava a-les-totes, com el sentia descapdellar.

—¡Ah fii meu! deia la pobreta. Tu m' has de matar amb aquest enfilai d' heregies que dius! ¡No n'havia sentides tantes mai! ¡E-hu veig que ets tornat boig de tot! ¡no t' en es romás gens gens de seny! ¡Éts fermador! ¡O si jo te pogués fermar! No en donaries cap pus de passa!

En Gostí casi no hi parava esment a lo que ella deia. Ses dents li pruaven com ja no havia afinada sa cova des lladres, i se cuidava a treure ets uis per veure si en colombrava cap en-lloc.

Tot-amb-ú en veu devallar tres carrera uberta, amb un trabuc a s'esquena, cridant:

—¡Uei! ¡aturau-vos, o sino sou difunts! ¡fora caminar pus!

Aviat los foren demunt, i no s'aturaven de dir:

—¡Es doblers o la vida! ¡es doblers o la vida!

—¡Ola camarades! ¡ola companys! se posa a dir-los En Gostí. ¡Jo venc a voltros! ¡vui esser des vostros! ¡venc per esser lladre!

—¡Es doblers o la vida! deien es lladres, figurant-se que En Gostí los sortia amb aquelles per desfer-se d'ells.

—¡No en duim cap! deia sa mareta plorant. ¡Som una pobra viuda: no-més tenc aquest fii, i el vos men! ¡Tant ver com s'ha dita missa avui! ¡Maldement no hu fos tant!

—¡Ja hu poreu creure ja! deia En Gostí. ¡Es ben ver! ¡venc per esser lladre amb voltros!

Er bandetjats los varen regonèixer ses butxaques, los pauparen, veren que no en duien cap de dobler, i varen resoldre de presentar-los an es capitá, i los hi menaren.

Com los veu i llegeix sa carta, se va convéncer de que deien ver.

—No-res, pot quedar desd' ara, diu a sa viuda; i no tengueu ansia d' ell, ja li tendré esment. Vos ne poreu tornar descansada.

La pobreta, bé hu poreu considerar, plorava a-les-totes, i no s' aturava de dir:

—¡O fii meu, aont t' he hagut de veure! ¡Aont m' has feta venir! ¡O si ton paret fos viu, ell que era tan bon homonet! ¡Qui le hi hagués hagut de dir d'aquell angelet que deixá demunt la terra! ¡Com jo hu veig, haver-te de deixar aquí, fii meu! ¡Jo no arribaré viva!... ¡p'es camí cauré morta!

—¡Ja arribareu ja! deia s' animal d' En Gostí. ¡Sabeu que hi estic de content! ¡Ja som arribat allà ont volí! ¡Vaja, anau-vos-ne a ca-nostre, i tot quant era de mon pare, tot es vostro: no hi vui part ni lletgitima. Sa carrera que tenc me basta i me sobra per viure. ¡O quina carrera més bona i més divertida!

—Gostí, arribá a dir es capitá des lladres, no síes tan goranenc: no vages encara a ponyir-li ses nafres, prou enmaleídes están. I p'es teu maneig t' ho fas de present desd' ara: jo no acostum dir ses coses dues vegades. Es qui jo comand, serán lladres, serán polissons, tot lo que vulgues, pero mal-creents jo t' assegur que no hu son gota: o creuen o el dimoni los s' en du.

En Gostí va veure que anava de-bò, i posá punt en boca abans de més raons. Es capitá passá per orde que donassen berenar a sa mare, i que dos l' acompanyassen fins a Morell.

Així hu feren sensa desmandar-se un punt, i la pobreta s' en torná a la vila, tot plorant.

Es capitá, per complaure aquell amic que li havia escrita sa carta, estigué un parei de dies, pensa qui pensa com e-hu hauria de fer per escalivar fort aquell cap-esflorat, que se creia que essent lladre ja tendria la Seu plena d'ous.

Sa cova era una encletxa que es penyal feia, i per pujar-hi havien de pendre un caminó de cabres que donava una mala-fi de voltes, que ningú, en no esser aquells lladres, en poria treure agüier. De sa boca de sa cova porien estendre la vista de bona manera: veien casi tota sa *Roqueta*. Tenien a s'entrelluu a má esquerra es *puig negre* i es de Calicant de Sant Llorenç des Cardessar i es de Randa; a man-dreta la mar, es cap de la Victoria i Formentor; i devant tot es serrat de ses *muntanyes de sa neu* fins an es Teix de Sóller i Galatzó. Destriaven de lo més bé sa torrentera de *Sa Vall*, es pla de Petra, Sineu, Llubí, Santa Margalida, Muro, Sa Pobla, Alcudia, Inca, i més en-llá de Binisalem.

Ja se porien assaciar bé aquells lladres de mirar lluny, i porien veure de lo millor si ningú hi anava a donar-los comendacions de part de la Justícia.

Un dematí devers una hora es sol alt, es capitá estava a sa boca de sa cova, estenent la vista, i colombra un homo que pujava de devers Bel·lem, camí camí, per baix de ses cases de sa Devesa. Se posa a mirar-lo-se fit-a-fit, i al-punt va veure que era un artaner que li deien En Massot, i duia un anyell an es coll.

Crida En Gostí, i li diu:

—¿Veus aquell que s'en puja p' es camí amb un anyell an es coll?

—Sí que el veig.

—Idò ja pots trompitxar a prendre-le-hi, i ¡alerta a tornar que no el dugues!

En Gostí hi pensà una mica, i llavò diu:

—No-res, una espasa amb beina he menester. S'espasa basta que lluesca un poc.

N'hi treuen una de veia. Li pega quatre fregades, la fa ben lluenta, la posa dins sa beina, i s'espitxa per avall, carrera uberta.

—¡Ja tindrà bona espasa i bona beina! deien es lladres com el veien que s'en anava tan acanalat. ¡Bò está En Massot per deixar-se pendre s'anyell! No hi ha homo dins Artá que los tenga més grats an es caps des dits i més feixucs an es jocs. ¡Ja sabrà En Gostí porque hi es anat! No hi ha vel: En Massot l'atzufa.

Mentres-tant En Gostí ja era an es camí de ferradura que puja voretjant sa muntanya per dins sa garriga cap a So'N Fortesa, per ont En Massot havia de passar. Amolla sa beina a's mig des camí, i segueix per amunt, i amolla s'espasa més en avant, i ell s'amaga dins una mata.

Al-punt En Massot amb s'anyell an es coll arriba allà ont e-hi havia sa beina en-terra; la veu, i l'aixeca.

—¡O, i es una beina! diu ell. Deu esser caiguda a qualcú. No hu pagava acalar-me per aquesta enderia. Sobre-tot, cap espasa tenc, ni en vui, si m'ha de costar una salivada; ¿qué he de reprémer, idò, sa beina tota-sola?

La tira, i seguí per amunt amb unes bones passes. Un fii seu lo en-demá se casava, i s'anyell havia d'esser per ses nocces.

Quatre-centes passes més amunt veu lluir una

cosa a 's mig des camí; fa més via per veure que era; i fonc s' espasa d' En Gostí, just nova de trinka, més lluenta que un llambre.

—¡Jès! diu ell, ¡una espasa!... ¡Ja es s' espasa d' aquella beina que he trobada! Ja vui jo anar a aixecar-la, i les tendré totes-dues. Lo que me convé, per fer vía, deixar s' anyell en-terra. Está fermat p'es quatre potons; no pot fogir.

Le-hi deixa, i ja es partit cap a sa beina.

En Gostí que el vel'lava, com un gat sa rata, surt de s' amagatai, pega fua a s' anyell, i ja el s' ha carregat, i per amunt cap a sa cova.

Al-punt e-hi va esser, i es capitá i els altres lladres quedaren astorats com el veren.

—¿I que el dus? deien fent espants.

—¡No vos ho deia jo que el duría!

—¿I En Massot no t' ha esbeltit?

—Ni m' ha tocat, ni s' en es temut.

—¡El dimoni éts! deien tots, i no n' hi havia cap que s' en pogués avenir.

En Massot, com va tenir sa beina, gira en-coa, i cap a s' espasa falta gent. E-hi arriba, i no veu s' anyell, blanc ni negre. Quedá fret, sensa polsos.

—¡Aquesta sí que m' es bruta! diu ell: ¡quin perboc de reia nova es estat aquest! Pero ¿i qué pot ésser estat això?

Mirá una bona estona per tot allò, va regonèixer una partida de mates i carritxeres, per veure si s' animal esperonetjant se sería aficat dins qualcuna; i ancara poría mirar i regonèixer. S' anyell no hi era, i s' acabava.

—¿Qué havia de pensar ell pus en sa beina ni en s' espasa?

A la-fí diu:

—Això no pot esser més que s' animal s' es desfermat, i es fuit a sa guarda. Allà es segur que el trobaré.

Torna arrera, i no s'atura fins que es an es pastor.

—¿I no es vengut s' anyell? li diu tot-d' una que el veu.

—¿Quin anyell?

—¿Es que m' en he duit?

—¿Es que vos n' heu duit? ¿I vos no hu sabeu, que l'heu fermat, i el vos heu posat an es coll?

Aquí En Massot li comptá fil-per-randa lo que li havia succeït.

—Germanet, va dir es pastor, jo no vos diré s' anyell aont es, perque no hu sé: lo que vos puc dir i jurar, que no es vengut, quò jo m' en sia adonat. Per un desengán vostro, e-hu porem mirar.

E-hu miraren, i ¡qué hi havia d'esser s' anyell!... ¡tant com sa coa de s' ase! Aon era ell, dins sa cova des lladres, mort i més de mig es-corxat.

En Massot s'en va a l' amo a comptar-li lo que passa.

L' amo diu:

—No res, si tu necessites s' anyell per demá, du-te'n un altre, i s' anyell ja compareixerá.

—¡Bon favor me feis! respòn En Massot. Quand aquell no comparega, aquí som jo per pagar-lo.

Pren un altre anyell, el ferma per ses quatre cames ben fermat amb set nuus, per que no li fés sa meteixa endemesa que s' altre; el se carrega an es coll, i cap Artá s' ha dit p' es meteix camí.

Justament es capitá des lladres tornava atalaiar

de sa boca de sa cova, i m'afina En Massot amb s'anyell an es coll, i diu:

—¡Ell ja tornam tenir En Massot que s'entrega amb un altre. ¡Gostí, hala depressa a pendre-le-hi!... ¡Ja et voldria veure aquí amb ell!

—¡Esperau un poc, i m'hi veureu! diu En Gostí, i parteix, trot trot, per avall, i fins an es camí no s'atura.

S'amaga dins una mata, i espera qui espera En Massot.

Alpunt sent es seu trepig, i ja se posa a fer: ¡Meee! ¡meee! ¡meee!

—¡Jes! diu En Massot. ¡Aquesta sí que m'es fresca! ¡Bé me va! Això es s'altre anyell, aperdüat, que no deu haver poguda trobar sa guarda... A veure si l'agaf. En tornaré un, i no n'hauré de pagar dos. Ja sé que faré: posaré en-terra aquest que duc, i així poré córrer més falaguer.

Mentres el posava en-terra, En Gostí ja va esser dins una altra mata, més enfora, i no s'aturava de fer: ¡Meee! ¡meee! ¡meee!

—¡Es dimoni ara fuig! diu En Massot. ¡Ja puc trompitxar! No-res, jo faré s'euveia:—¡¡¡beo!!! ¡¡¡beo!!!

I li donava amb tot es canyó, i sempre cap allà ont sentia s'altre bel.

Assetsuaixí el sentia prop, assetsuaixí enfora; a estones el sentia que com que s'anyellet cuidás a estellar-se; llavò estava una bona estona que no el sentia. Era que En Gostí s'en anava com un coet d'una mata a s'altra, acalat acalat, porque En Massot no afinás sa manganeta:

—¡Meee! feia es traidor lo més al-víu.

—¡Beo! responia tot-d'una En Massot, i pegava fua cap allà.

—¡Ja será el dimoni aquest anyell! deia l' homo, com veia que mai el poria assolir. ¡El diantre es per anar sempre per dins ses mates! ¡Bé el sent belar; pero encara es s' hora que li haja vista gens sa llana! No ¡i aquest bel ès es seu net! ¡Que el conec de bé! ¡Tant segur tengués jo el cel!

L' homo no s' adonava de que s' era fet ben enfora. Amb tantes voltes i marrades ja no sabia aont se trobava, cansat i mort i suant tanta gota, que li haurien poguda tòrcer sa roba.

En Gostí a-les-hores s' atura cop-en-sec de belar, i cametes me valguen cap an es camí. Troba s' altre anyellet fermat p' es quatre potons en-terra, amb una grapada ja el s' ha carregat, i s' espitxa més que depressa a sa cova.

Es lladres que se figuraven que aquest pic En Massot n' hauria fet un acop, i que ja no el tornarien veure pus, com el veren amb s' altre anyell an es coll, se feien creus, i no sabien com diantre poria esser allò.

—¡Re-cent dimonis! deia es capitá, entre sí meteix. ¡Quin bergant que es aquest! ¡jell mos es sortit de cap de brot! ¿Qué farem? ¿Qué mos ne donará a tots amb una cuiereta? ¡Amb un dia aquestes dues proeses! ¡Ja li porem donar es títol ja en voler, i amollar-lo tot-sol!

En Massot, com prou va haver fet ¡¡¡beo!!!, que ja no el sentien d' escanyat que estava, com va veure que passava temps i temps, i no sentia cap bel ni veia en-lloc fressa de res, va dir:

—No hi ha remei! ¡s' indigne, com ha cuidat a fer-me caure mort de córrer i de belar, ara m' ha descomparegut! i ¡anau-li derrera amb un pa calent! Sobre-tot, si no troba sa guarda, n' hauré de pagar

dos, i morta. M' en torn an es camí, me carregaré s' altre, i... ¡no pensar-hi pus!

S' en hi va, i ¿com e-hi havia d' esser s' animallet, si En Gostí ja estava cansat de tenir-lo a sa cova?

Aquí l' homo queda sensa polsos: va perdre ses riaies de tot, i començá a fer gloses, *verbo* flas-tomar.

—Però ¿qué llamp tenen aquests anyells, que son tan fogissers? Deuen tenir fullet: no hi ha *spiritu-tuó*, n' han de tenir per-força. Sobre-tot, ell ja torn estar com un jonc de fuies. ¿l així m' he de presentar a ca-meua? No me queda altre remei que girar cap a Bel'lem, a veure si han compareguts tots-dos; i en cas de no, m' en duré un altre; que sensa anyell no vui jo nocés a sa casa. Ja treurem es biaixos per un altre caire.

S' en torna tot mostii an es sementer aont pasturava sa guarda de Bel'lem, i es pastor, com el veu que s' entrega de buit per segona vegada, li diu d' un troç enfora.

—¡Re-cent dimonis! ¿l que vos ha tornat fogir?

—No m' en parleu, respòn el pobre: n' estic malalt d' aquesta passada. ¿l no han compareguts un ni s' altre?

—Jo no m' en som temut, ni hu crec que se sien acostats. ¡Jo hi tenia prou esment a veure si es primer tocaria comparició!

En Massot le-hi comptá tot, s' en anaren a comptar-ho a l' amo, i l' amo va dir:

—No-res, ¡du-te'n un altre, i no en parlem pus! E-hu serien massa escrúes unes nocés sensa gens de carn.

—Mirau, diu En Massot, tot agraït: lo que vos

he dit llavò, vos torn dir ara: quant els altres dos anyells no compareguen, aquí som jo per pagarlos, fins a doblar i maia.

—Anau-vos-ne amb la pau de Deu, respòn l'amo.

Eu Massot demana una cordellina de cányom d'un parei de braces, la hi donen, s'en va a triar s'anyell, li ferma es quatre potons plegats ben estrets, i doná voltes, i va fer nuus, fins que tengué corda i desiara deia:

—¡Ja serás el dimoni si te desfermes tu també!

Com el tengué ben agarrotat, el se carrega an es coll, pren es camí, i de d'allá.

Ja no hi devía haver una hora de sol, i es capitá des lladres tornava estar a sa boca de sa cova, atalaia qui atalaia.

Prompté hagué destriat En Massot amb sa somada an es coll.

—¡Altre pic, Toni Colau! s'esclamá esclafint de riure. ¡Ell ja tornam tenir En Massot que puja amb un altre anyell!

—¿I es ver? digueren els altres, sortint a guaitar i deixant es foc i s'olla, aont ja bollía tot troços es primer.

—¡Hala, Gostí! diu es capitá. ¡Sería una llástima que mos hagués de passar per maia aquest altre! ¡Corre més que depressa a saupar-le-hi! ¡Ja hauríes de tornar esser aquí!... ¡Brun com la bala!

—¡Venguen dos trossos de suro de devers un paum! diu ell tot rabent.

Los hi donen, i ja ha presa sa fua per avall, i rebotía de vía que feia.

Arriba an es camí, s'amaga dins una mata, espera qui espera En Massot.

Com el sent que s' en venia *tris-tras tris-tras*, agafa un suro amb cada má, i se posa a fer: *tutup tutup, tutup*.

Aquell renou arriba a ses oreies d' En Massot.

—¿Qué diantre es això? diu l' homo, aturant-se.

I En Gostí *tutup i tutup* amb sos dos suros derrera sa mata.

—¡Bon re-cent raccions de guitzes! diu En Massot. ¡Ara veig que es aquest renou tan sec i tan sort que sent: son es dos anyells que me son fuits: se son trobats, i ara se baraien! ¡Sa cosa més clara del mon! Aquest pic los aplec.

I ¿qué fa ell? Posa en terra es que duia, i corrents cap aont sentia es *tutup*.

I En Gostí ja es partit a fogir d' una mata a una altra i a una altra, i venga *tutup tutup*, i de d' allá; i ara hu feia ben fort ben fort, i su-ara ben fluix ben fluix; i revolts, i marrades, i enfuites d' assí i d' allá; i assetsuaixí estava una bona estona sensa bategar-se, i llavò reprenia amb més violencia.

I En Massot que li corria derrera, fent flamada, taiant claus, flastomant a rompre, veent que eren tan mals d' assolir aquells dos repropis d' anyells.

Tan enforiolat anava que ni se va tèmer quant es sol se va pondre ni s' adoná de que venia sa fosca, fins que no hi va veure dos dits lluny, embuiat per dins aquelles mates i paumeres, sensa mè ni perdiu, i ben enfóra des camí aont havia deixat s' anyell que feia tres.

Ja n' era més aprop En Gostí, que com va veure sa seua bona, tirá es suros, i s' en hi aná capdret. Amb una gripada se posa s' anyell an es coll, i cap a sa cova s' ha dit; mentres En Massot potoiava per dins ses mates i carritxeres un quart

lluny, un cop sopegant, un altre cop caient de fondres, tirant asperges a dreta i a esquerra.

Amb quatre bots En Gostí fou a sa cova, i me troba es capitá i els altres lladres enrevoltats d'un ribell d'arròs, amb unes taiades de carn dedins com es puny: i vos assegur que la feien navegar granat a sa cuiera, i no los capturava gens que fos un poc calent. ¡Vaja quins budoixos! ¡quina manera d'enfornar!

Com veren En Gostí que s'entregava amb s'altre anyell, així meteix se returaren una estona, i en feren d'exclamacions per llarg, i le-hi trobaven gros, i no porien comprendre com dintre aquell bigarniu era tan topadiç, i tan el dimoni per espampolar anyells a un homo forçarrut i de dolents arrambatges com En Massot.

—¿Vol dir sopau? demana En Gostí. ¡Ja m'hi vendrá bé aquesta arrossada, amb sa talent que jo duc! No hu dic per res, pero sa feixina i sa trescalamena que he haguda de fer, sols Deu del cel e-hu sab! Com vos dic que faré bon cap-de-taula, em poreu creure. No en quedarán llepaines d'aquesta ribellada orba.

I ja va tenir un cuiera, i ja está aficat a sa rolada. Pero just com anava a allargar es braç an es ribell, es capitá diu:

—¡Uei, bergant de So'N Amel'ler! ¡No t'hi atanses a pegar cuierada, si no vol sebre jo qui som!

Se gira an es qui feia de coc, i li diu:

—¿Aont tens aquelles faves que deixárem ahir?

—¡Aquelles faves! respòn es coc. Encara me pareix que hi han d'esser; pero ¿que no sabeu que foren de tan mala rel, que no volgueren coure,

i que hi va haver tantes de raons per fer-les passar?

—Tu deixa anar això, diu es capitá, i no t'afiquis allà ont no et demanen. Posa ses faves en es foc, i En Gostí en sopará.

Com En Gostí sent allò, romangué fret, sensa paraula: llavò li pujá una calrada feresta, ses dents li croixien de rabia, i tot es seu cos li tremolava de s'enuig i de ses ganes que l'investiren de fer-ho a tocs.

No pogué aguantar pus.

—I ¿com estam aquí? diu ell, fent flamadeta. ¿I per mí no hi ha d'haver més que quatre faves mal cuinadas?

—Sí, fiet, respòn es capitá. ¡I besa-les encara!

—¿Vol dir jo que tot lo día he palancatjat per aglapir es tres anyells d'En Massot; jo que he duit per l'olla d'un parei de setmanes, tant mengem; jo m'he de contentar amb sos vostros roissos d'ahir?

—Sí, fiet, i no arribarás a res pus, i branquetja tot quant vulgues, diu es capitá.

—I ¿quina llei es aquesta, diu En Gostí, que voltros, que avui no heu fet més que gratar-vos sa panxa i cremar tabac de pota, vos hágeu d'enflocar s'arròs i sa carn fresca i saborosa; i jo haja de badar ses barres an es vent, si no me vui abordar a quatre faves mal cuites; quant jo he cuidat a caure mort per aquesta costa i sa marina d'aquí baix, i he duits tres anyells que el rei no en menja de millors? ¿Per voltros que no heu fet res, sa carn i s'arròs; i per mí que hu he fet tot, quatre faves mal cuites i recaufades? ¿Quina llei es aquesta?

—¿I per aquí cerques lleis? va dir es capitá. ¡Ara es hora de lleis! ¿I que no sabs aont te trobes? ¿De lleis vas tu, i ets vengut per aquí? ¿La

vols sebre quina llei es aquesta? Idò jo la te diré; així com tu has robats els anyells an En Massot, noltros los t'hem robats a tu. Aquí va roba qui roba; i qui més roba manco té. ¿T'agrada es frit? Si no t'agrada, pren prim, i no et farà mal; i si tens malícia, posa es cap dins s'aufabia o ves a l'ofici: lo que t'estimis més. Pren, i no et queixarás de ningú.

—¿Així va això? diu En Gostí. ¿Vol dir va a roba qui roba; i qui més roba, manco té?

—Ni més ni pus.

—Idò mal ofici he pres: ja em basta amb aquesta. Desd'ara quet desenganat de s'ofici de lladre; no en vui fer pus; ja estic assaciat. Per amor de Deu sia de sa lliçó que m'heu donada: m'heu fet tocar amb ses mans lo que ma mare i es blonco em deien i jo no hu volia creure. Sobre-tot, veltros feis es vostro cap envant, i jo hi fará es meu. Servau-vos bons i forts; i si voleu res d'Artá, feis vía a dir-ho, que m'en hi vaig abans de pus raons. ¡A re-veure! i amb Deu siau!

Dit i fet, va pendre per avall com la bala, deixant es capitá i es demés amb sa paraula a sa boca. Dins So 'N Fortesa trobá el pobre Massot, que es cap derrer havia pogut aferrar es camí, i s'en anava així com poria, més mort que viu, fent flamada des tres passos tan ferests que li havien succeits. No pogué estar que no los hi comptás fil per randa, sensa sospitar-se gens. En Gostí feu es desintés de lo més bé; va pendre sa seua i malletjá aconhortar-lo i dar-li coratge, dient que ets anyells per força havien d'esser tornats a Bel·lem, i que no tengués por de res.

El deixa a s'entrada d'Artá, s'en va a tocar a

sa mare; la trobá colgada, la feu aixecar, i li va dir que tornava desenganat de s' ofici de lladre, i que estava resolt a esser un homo de bé tots es díes de la seua vida.

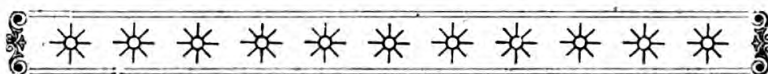
I e-hu va esser a carta cabal.

Se posá a fer feina an es camp a rompre, sabía treure es biaixos de lo més bé, aviat va tenir un reonet; restituí an En Massot es tres anyells, se casá amb una al·lota de primera, mai desampará sa mare, i doná an es seus infants una criança com poques s' en donen. I es més a-pler i satisfet del mon, servant sempre es llum dret, i fent-le-hi servir a tots es qui tenía baix d' ell, va viure... fins que se va morir.

I qui no hu creu, que hu vaja a cercar.

Torra Nova, Agost de 1896.

TRES GERMANS DESXONDITS¹

AIXÒ era un pare que tenia tres fiis, En Pere,
En Pau i En Bernat.
Se morí, i no-més deixá mig-hort de
terra amb un morer.

Posá an es testament: faç mon fill hereu.

—Jo som fii, jo som s' hereu, diu es major.

—A-poc a-poc, dia es segón. Si tu ets fii, tam-
bé hu som jo; i si et toca a tu esser s' hereu,
també em toca a mí.

—¿I a mí que no em comptau per res? diu es
derrer. ¡Veiam si eim fareu bort a-poc a-poc! ¡Ell
e-hi haurá d' haver més de dos doblers de raons
per pendrem s' hereuatge!

Aquesta es teua, aquesta es meua, no se porien
avenir per cap vent del mon.

Bé los deien que, per no anar de plets, i fondre-
hu tot derrera escrivans, micers i procuradors, fes-
sen tres parts iguals de s' heretat, i n' hi hagués
una per-hom: pero ells responien:

---

¹ La me comptaren En Toni Garrit de Sant Llorenç, l' amo Antoni
Vicenç Santandreu, de So 'N Garbeta, ei sen Toni Nebot, *Leu*, i Na
Rafela Calona de So 'N Servera, i D. Juan Ferriol, *Pre.*, de Sineu.

—¿Fer tres parts? ¡Ja mai! Prou poc es, ¿i encara e-hu voldríau xapar? ¡Ell sería com es porc d' En Nas de Bota, que tot se va retre en llemugues!¹ ¡Benhaja un bon hereu! ¡Primer farà flama s' heretat, que no consentirem a xapar-la! ¡Qui tendrá ungles les treurá!

Com prou se varen haver gatinyats, digueren:

—Lo millor es que anem an el rei, i ell que faça sa sentència.

Un día dematí s' aixecaren abans d' anar en lloc, i ja foren partits un darrera s' altre.

Camina caminarás, En Pere troba un homo que havia perduda una mula, i la cercava.

—Germá, diu s' homo, ¿no hauríeu vista una mula?

—¿Que era torta? diu En Pere.

—Sí que hu era. ¿Vol dir l' heu vista?

—Jo tampoc no he dit tant.

Aquell de sa mula seguí sa seua vía, i al punt encuantra es germá según.

—Germá, li diu; ¿no hauríeu vista una mula?

—¿Que era coixa? diu En Pau.

—Sí que hu es. ¿Vol dir l' heu vista?

—Jo tampoc no he dit tant.

Aquell de sa mula seguí sa seua vía, i al punt encuantra es germá darrer.

—Germá, li diu; no hauríeu vista una mula?

—¿Que era curta? demana En Bernat.

—Sí que hu es. ¿Vol dir l' heu vista?

—Jo tampoc no he dit tant.

Aquell de sa mula seguí sa seua vía, tot consirós i mal-a-pler.

¹ *Llemugues* son lo meteix que a Ciutat dinen *reissons*.

—¡Com es vel·la llissa! deia ell, que tan meteix es gros que aquests tres homos m'hagen endevinats es tres defectes de sa meua mula, sensa haver-la vista ni coneixer-la. Si no son ells que la m'han presa, ells saben per ont caplleva. Sobre tot, o el dimoni e-hi ballará de capoll o han de sebre perque no m'han volgut donar més claricies de sa mula. An el rei m'en vaig a contar-ho.

Gira en coa, i s'en hi va; i feu tanta via per una dressera, que hi va esser primer que aquells tres, que arribaren com ell acabava de comptar es pas an el rei.

Los conegueren, i criden es major.

—¿Com es, diu el rei, que has demanat si era torta sa mula, sensa haver-la vista?

—Jo le-hi diré, respòn s'estornell: perque p'es camí, com venía, he reparat que no-més estava menjada una vorera, i s'altra no era coneixedor que l'haguessen tocada. I jo he pensat: això no pot esser més que una bistia torta d'un ui. Si hagués vista s'herba de ses dues voreres, no se sería contentada amb sa d'una.

—¡Aquesta et val! diu el rei, i crida es segón.

—¿Com es, li diu, que has demanat si sa mula era coixa, si no l'havies vista?

—Jo le-hí diré, respòn s'estornell: perque p'es camí havia reparades unes petjades de bistia seguides seguides, i que, en-lloc d'haver-hi ses quatre potes senyades, no-més n'hi havia tres: i jo tot-d'una he pensat: Ja devía esser coixa aquesta bistia que es passada.

—¡Aquesta et val! diu el rei, i crida es derrer.

—¿Com es, li diu, que has demanat si sa mula era curta, si no l'havies vista?

—Jo le-hi diré, respòn s'estornell: porque p'es camí havia reparat que es sembrat de cada vorera no tenia sa roada gens espolsada, i que hi havia potades fresques; i he pensat tot-d'una: això no pot esser més que una bistia curta que es passada per aquí; i no ha pogut espolsar aquests brins.

—¡Aquesta et val! diu el rei.

I aquell de sa mula s'en hagué de tornar sensa res an es fus.

—¡Quins tres beneits! deia el rei remenant es cap, i pensa qui pensa, amb sa resposta que cada un havia feta.

Com li varen haver demanat que fes sentència sobre es testament de son pare, e-hi volgué anar amb seny de bistia veia.

Los fa romandre, i los donen una cambra i un llit per tots tres.

Lo endemà los diu que esperen un día més, i dos criats, d'orde seua, los posaren un paper de xigarro baix des pilars des llit, i s'amagaren dins una caixota que hi havia devora, conforme el rei los havia manat, comanant-los que escoltassen bé lo que aquells tres dirien en colgar-se.

Com varen haver passada la Corona i sopat, s'en van a jeure; i encara no varen tocar llit, com digueren tots tres a la una:

—O el cel s'es abaixat o la terra s'es alçada o mos han posada cosa devall es pilars des llit.

Peguen bot a l'acte, e-hu miren, i troben es paper de xigarro devall cada pilar.

—No-res, digueren: deixem-los-hi fer, que com los hi han posats, senyal que los hi volien. Sobre tot, tampoc això no mos aturará gaire des dormir.

Com lo-endemà el rei sabé es pas, no hi poria donar volta, i n'estava com un beneit.

—No-res, digué: que los fassen dinar d'una porcella rostida i de bon ví, i dos escrivans, amagats, que no los puguen perdre cap paraula, que escriguen tot quant dirán.

Així se va fer. Com aquells tres veren sa porcella rostida, ja hi están abordats, i venga talabant i altre talabant, i no se donaven raó a ses barres. Aviat pagá la festa es vi. No havien mester tassó; li pegaven amb so brocal.

Ja feia una bona estona que enfornaven i xerumbaven, i no los havia llegut embarbollar mitja parauleta.

A la fi un diu:

—¡Bona es aquesta porcella!

—¡Bona! responen els altres dos; però té gust de cadella.

Des-cap d'una estona un altre diu:

—¡Bò es aquest vi!

—¡Bò! responen els altres dos; pero té gust de fossar.

Des cap d'un poc un altre diu:

—¡Bò es aquest rei, que mos tracta tant bé!

Els altres dos li saltaren demunt, dient:

—¡*Callararum callaroro!* que n'es bort i fii de moro.

Es dos escrivans escrigueren tot això, i e-hu presenten an el rei, que digué tot-d'una:

—¡Fosca d'auba! En parlar de mí, no ric. Jo hu he d'arribar a s'enfront an això; i si no en surten nets, jo los assegur que s'hi han de posar sa má.

Crida es carnicer, i li demana d'ont sortí aquella porcella.

Es carnicer fa cames, i allà ont la comprá, li diuen:

—Es dia meteix que nasqué, sa mare se morí. Teníem una cadella qui alletava, li matam es quissons, i sa porcellina li mamá.

—¡Aquesta los val! diu el rei, com es carnicer li comptá això.

Crida es reboster, li demana d'ont es sortit es vi que s'han begut aquells tres homos. Es reboster, a força de pensar, se recorda de qui le-hi va vendre; va a preguntar-lo, i aquell diu:

—Aquest vi es d'una vinya que es veis diuen que per temps e-hi enterraven: era fossar.

—¡Aquesta los val! diu el rei, com es reboster li comptá això.

Pero encara li falta aclarir lo més gros, lo derrer que havien dit.

Comença a cercar del llim de lēs olles per aclarir-ho, i aviat posá forqueta, porque aclarí massa, i e-hi va tirar terra demunt més que de pressa.

No foren tot berbes sa rabiada que va pendre.

Com l'orgue torná estar trempat, crida un pintor i es tres revel'lers, i diu an aquests:

—Per fer sa sentència que em demanau, he mester s'estampa de vostron pare. Donau quatre indicis de sa seua fesomía an aquest pintor, i el mos retratará.

Los hi donaren, i aviat sa figura estigué feta.

El rei la penja a una paret, fa venir es tres germans, i los entrega una ballesta i tres fletxes perhom, i los diu:

—¡Hala! desparau aquestes fletxes an aquesta figura. Es qui n'hi acorará una més endins su es mig des cor, aquell será s'hereu.

Es major pren sa ballesta, despará ses tres fletxes, i totes les clavá ben endins, su es mig des cor de sa figura.

Pren sa ballesta es según, despara, i tengué tan bon dret com es major.

Entrega sa ballesta an es derrer.

Es derrer, en lloc de desparar-la, la torna an el rei, i li diu:

—Senyor rei, p'es mig-hort de terra i es morer, ni per tot quant me pogués haver deixat mon pare, jo no despar a una figura, a una semblansa seua. Si per esser hereu li he de desparar ses fletxes, m'afluix de tot quant me puga tocar.

—¡Tu éts es vertader fill! diu tot-d'una el rei. ¡Tu éts s'hereu! ¡Ja no importa que despars! ¡Ja está feta sa sentència!

En Bernadet s'en aná a ca-seua, i posseí desde aquell dia es mig-hort i es morer.

I ara creu-me, sies el qui sies que lletgeis o escoltes,

Diada de vent
pose't a un arracer, i estarás calent

Torra Nova, Desembre de 1896.

SA COMTESSA SENSA BRAÇOS¹

AIXÒ era un comte més jugador que ses cartes. No tenia cap fii, i hauria fet s' uiastre esbrancat demunt sa creueta des campanar per tenir-ne un.

Un día que havia perdut tot es cabal, i s' en tornava a ca-seua ben ala-baixa, li compareix un senyorot que duia mala ombra de tot, i li diu:

—Tendreu un infant si em promets dur-lo'm, en fer set anys, i no et faltarán doblers pus, tant juguís i tant gastis.

—¡T' ho promet! diu es comte, sensa sebre que es mentgencava, d' encallat que se veia.

—Idò el m' has de dur dins un bosc que trobarás, en haver caminat set dies cap an es ponent.

—No tengues ansia, el t' hi duré.

Sa comtessa des cap de temps tengué una ninenta sa cosa més garrida. Valia uis per mirar.

---

¹ La me comptá la meua germana Francina Aina. Aquesta i la qui vé, *Es poal florit*, millor que de rondaies, tenen la trassa i el to d' exemples, trets de qualque Llegendari de vides de Sants de l'Edat mitja. Com el poble les s' ha fetes seues, i de la seua boca les recullirem, les donam entrada així-meteix an el present *Aplec*.

Com va haver cumplits es set anys, son pare (greu de mort li sabia, pero no tengué altre remei) la se posa a ses anques des cavall, i ja es partit cap an es ponent.

Camina caminarás, passen per devant una ermita de la Puríssima, i de defora veien sa figura, que era ben polida ben polida.

Com aquella nineta la repara, diu tot-d' una:

—Mon paret, deixau-me devallar, i aniré a dir ses tres Avemaríes i sa Salve a la Purissimeta.

Son pare la devallá, i ella s' en entra dins s' ermita, i diu ses tres Avemaríes i sa Salve.

Com acabava, la Puríssima obri sa boca, i li diu:

—Acoste 't, fieta meua estimada!

Sa nina s' hi acosta tremolant.

—No hages por de res, diu la Puríssima, que jo som la reina del cel, i som ta mare. Mentres sies una bona al·loteta, me tendrás an es teu costat.

—Vos promet que hu seré, diu s' al·lotona.

La Puríssima se treu un rosari ben preciós, i le hi dona, dient:

—No te cansis mai de passar-lo: amb ell arronsarás tots es teus inimics.

Aquella nineta pren es rosari, surt de s' ermita, son pare la torna posar a ses anques des cavall, i de d' allá, camina caminarás. I s' al·lotona passa qui passa el Rosari; i com més resava, més ganes li veníen de resar.

—¡Veiam si no acabarás mai! deia son pare.

Des cap des set dies de caminar cap an es ponent, se trobaren dins un bosc per ont no passava ningú mai.

Al punt los compareix es senyorot, i llavò si que hu trobá es comte que en duia de mala ombra.

No hi poria consentir a haver-li de deixar aquella fieta des seu cor; pero no pogué passar per altre vent, i s' en aná plorant.

Era sang viva lo que li ratjaven els uis, i ses llágrimes li bofegaven ses galtes.

S' al·lotona també plorava, pero resant amb una bona devoció i tota aconhortada.

Es senyorot la se mira de dalt-abaix, la veu que no para de resar i de fer córrer llágrimes i gloria-patris des rosari, i llavò sí que en va fer de mala cara. No eren tot berbes.

—¡Que tant de resar! diu des cap, d' una estona. ¡Ja m' has fet es cuc de s' oreia malalt!

Ella abaixa més la veu, que casi no la sentien, i hala petita, venguen Avemaríes i Parenostros i Gloriapatris.

Es senyorot, com veu allò, tot enforiolat, li pega grapada an es rosari, le-hi pren, i le-hi tira set hores lluny.

S' al·lotona, com se veu sensa rosari, en-lloc de aturar-se de resar, va pendre sa fua més forta, i llavò sí que deia arreu; i comptava amb sos dits.

Es senyorot aquí cuidá a fer es tro: se treu s' espasa, i li taia es brassos fins an es colzos.

S' angelet no comptá pus amb sos dits porque no en tenia: duia es compte de cap, i li veien es morrets que se remenaven ben depressa.

Es Parenostros i ses Avemaríes li brollaven rabents des cor, i s' en anaven cap al cel com a fletxes bronint.

Es senyorot, veent que no hi tenia res que fer amb aquella al·lotona, que tòt quant e-hi posaria perdria, fogí corrents, més que depressa, fent flammada i flastomant.

Ella quedá tota-solina dins aquell bosc; i passaren dies i més dies, i setmanes, i mesos, i anys; i allà vivia de ses erbetes i de sa mica de fruita que poria abastar amb ses dents.

Com no tenia més roba que sa que duia demunt, arribá anar mig despujada.

Un día es senyor d'aquell bosc, que era un comte, encara fadrí, passa cassant.

Ella sent s'estabó, i d'empegueïda que estava de que la vessen d'aquella manera, s'amaga dins una mata.

Es criats des comte senten mica de trepig i noten que es brancons d'aquella mata se balluguen.

S'en hi van corrents amb sos cans, no sabent quina cassa poria esser aquella.

Com veuen que es una al·lota mig despujada, s'en van corrents a dir-ho an es senyor.

Es senyor s'hi acosta, i li tira sa capa, per que la s'abric, i surta de sa mata.

Com la s'hagué abrigada, surt, i es comte s'en compati i s'en enamorá tan fort, que la se posa a ses anques des cavall, i cap a ca-seua.

La entrega en mans de sa mare, comanant-li que la rentassen i la vestissen de ses robes millors que hi havia a la casa.

Com la tengueren rentada i enllestida, tot-hom va quedar astorat de lo hermosa que era i agraciada. Corria es setze anys.

Ningú n'havia vista cap mai de més garrida i gentil.

—¡Quina llástima que no tenga braços! defen tots es qui la veien. Si 'n tenia, el rei i tot seria poc per ella.

Es comte se feu trons de que li mancassen es

braços, i diu a sa mare que s'hi vol casar; i sa mare no hi feu dos mots.

Se casaren i se feren unes noces de pinyol vermei, i un ball maleit, i sarau per sa mare i per sa fia.

Des cap d'una temporadeta se mou una guerra. Es comte s'en hi hagué d'anar, i deixa comanat que, en haver-hi res de nou, le-hi enviassen a d'r.

Lo que hi hagué de nou des cap d'una temporadeta, que sa comtessa jove tengué un infant, un minyó com un sol; i li posaren nom Guiemet, com son pare.

Sa seua caretadeixava anar tanta de resplandor, que es vespres servia per fer llum.

Allá ont el tenien, ses criades e-hi veien a cosir.

Sa comtessa véia escriu an es comte:

—Tenim un nin com un sol.

Dona sa carta a un criat, es criat parteix, i camina caminarás, cap allá ont era es senyor.

Es vespre queda a un hostal; i, mentres dormia, e-hi compareix aquell senyorot, que era el dimoni (¡Jesús, Sant Antoni!), i li gira sa carta, i li posa: —Sa teua dona ha tengut un mostro: no sabem si es animal o criatura. Tot-hom xerra, i diuen que es més clar que s'aigo que una al'lota trobada dins una mata a un bosc no pot esser més que una polissona. Si no la treim defora abans de més raons, mos camparem malament.

Es comte, com lletgeix això, s'en du un enuig ferest.

Agafa sa ploma, i escriu.

—Sia lo que sia lo que ella ha tengut, guardau-ho fins que jo venga, i a ella teniu-la tan regozitjada com si fos jo meteix.

Parteix es criat; i, la mala sort, torna romandre an aquell meteix hostal.

Com dormia, el dimoni hi compareix, i de bell nou li gira sa carta, i li posa:—Que s'en vaja més que depressa aquesta gran polissona amb s' infant o lo que sia. Si en jo venir los trob dins sa casa, a tots vos trec defora.

Es criat entrega sa carta a sa comtessa véia, que va romandre com una beneita.

E-hu veia, i no hu creia que es seu fii hagués escrit allò.

Agafa es criat, i li demana:

—¿l es comte t' ha donada aquesta carta? ¿Ell meteix la t' ha donada?

—Sí, senyora, ell meteix.

Llavò sí que hi romangué confusa la dona.

Lo que fa ella, remet an es seu fii en seguida:

—Me dius en sa carta que trega defora s' infant i sa mare; i que, si en venir los hi trobes, mos treuràs defora a tots. Veig que es sa teua lletra; pero no puc creure que síes tu que hages escrit això. No mouré cap peu, que no tenga altra contestació teua. ¡Una al'lota tan bona al'lota, una santa, i un angelet tan hermós, un angelet del cel, haver-los de treure defora! ¡No hi ha dona per fer-ho.

Entrega sa carta an es meteix criat, que partí a l' acte cap allà ont era es comte.

Camina caminarás, se fa es vespre, i román an meteix hostal.

Com dormia, e-hi compareix es senyorot, i fa sa meteixa endemesa. Gira sa carta i posa:

—Estic empagueïda de sortir an es carrer. Tota sa gent me signa amb so dit perque consent a tenir dins sa casa una polissona com sa teua dona, que Deu ja la castigá llevant-li es braços, i encara

no ha bastat: l'ha haguda de castigar fent-li néixer un mostro tan ferest. Sobre tot, si ella ha d'estar pus aquí dins, no hi estaré jo: ja estic redecansada de que sa gent m'haja de posar sa llengo demunt, essent-ne ben neta, com en som.

Com es comte veu això si que s'enutjà fort.

—¡Veiam si el dimoni e-hi haurá bufat! deia remenant es cap i amb més ganes de fer-ho a tocs que d'altra cosa.

Agafa sa ploma, i remet a l'acte:

—No comprenc lo que'm deis. Vaig dir que, fos lo que fos s'infant, el me guardásseu a ell i sa mare, tant bé com si fos jo meteix. Això vaig dir, i això dic. No vui sebre que es lo que es nat: lo que vui, que m'ho gardeu; i vos valga per vegada.

Es criat parteix amb sa carta, i de d'allà.

Se fa es vespre, román a s'hostal; i, cansat i mort, s'en va a jeure. Tot-duna que ronca, e-hi compareix el dimoni, i li gira sa carta, i li posa:

—He dit i torn dir que la tregueu defora a ella i s'infant. Mirau quina hora vos ho dic: si en jo venir los hi trob, a tots vos mat. I be'm coneixeu vos: som més capaç de fer-ho que de dir-ho. Som jo que comand: això man que faceu. No vos contestaré que no m'envieu a dir que hu heu fet.

Com sa mare veu aquesta carta, romp en plors, i se va haver de jeure. No hi havia qui la pogués aconhortar.

¿Com li havia de bastar cor de dir a sa nora lo que passava, si l'estimava més que si fos estada una fia propia; si veia que tot-hom estava elevat amb ella, i sobre tot amb aquell ninet seu, tan

garrit, just un xerafinet, i que la gent e-hi acudia a forfollons per poder-lo tenir en ses mans, maldement no-més fos una micoia? ¿Com li havia de bastar cor de treure defora aquell angelet, aquell netet seu, i sa mare, aquella santeta en vida, aquella nora seua benvolguda.

Pero se feia precis cumplir ses ordes des comte, que no porien esser més clares i més estirades.

No sabent com dir-le-hi a sa nora, a la fi li entrega, tota plorant, aquella carta feresta, per que ella meteixa la lletgis, i s' en enterás.

—¡Jesús, ma mare, diu la pobreta com la va haver lletgida; no ploreu per això ni per altre tant! ¡Si jo mai no m' en poria avenir que un senyor tan gros i tan polent m' hagués volguda! ¡No sé com m' ha poguda sufrir tant de temps!... ¿Sabeu que farem? Posau-me una talequeta devant, i es ninet dedins, i així li poré donar mamar; i m' en tornaré an aquell bosc d' ont me va dur, i aont vaig estar una partida d' anys sa més regalada del mon.

Com la sentí sa comtessa véia, llavò sí que n' hi sabia de greu de que s' en hagués d' anar; pero no li quedá altre remei que allargar-hi es coll.

Li feu una taleca amb una trencafila a 's mig: a una part li posa s' infant i a s' altre un serró de doblers, un boliquet de roba, i un parei de pans i fils de sobrassades; i li passa sa taleca p' es coll.

Carregada d' aquella manera, sortí sa mesquina de la ciutat cap an aquell bosc.

Camina caminarás, i es ninet mama qui mama, arribá á estar aixuta de tot i a tastanetjar.

Cansada i morta amb tant de pes que duia, i abrasada de set, troba un pou, amb una aigo ben

clara, pero sensa corda ni poal ni ningú per allà que hi entrás a treure 'n-hi un glopet per remuiar-se una mica sa boca.

—¡O si jo pogués arribar an aquesta aigo! deia ella guaitant dins es pou. ¡O si jo hi arribás! Beuria a voler, i cobraría forces per passar envant.

Tantes ganes li feia aquella aigo, i tant e-hi guaitava, que s'acalá un poc massa, i es ninet li surt de sa taleca, i li cau dins es pou.

—¡Verge Santíssimeta! ¡mare mea estimadíssima! diu ella fent un crit esglaiador, i cuidant a perdre es seny. Si heu de fer un miracle per mí, ¡ara es s'hora! ¡Si sou mare mea, si jo som fia vostra, valeu-me, Reina i gran Senyora!

Encara no hu va haver dit, com s' aigo des pou, justifet una ollá que pren es bull, ja es partida a pujar i a pujar, i es ninet que surava, surava sonrient.

Aviat s' aigo fou tan amunt, que ja vessava per dalt es coll.

—¡O si jo ara tenía es braços sencers! digué la pobreta, i allargá es dos troços que li eren quedats.

Allargar-los i sortir-li es troços que li faltaven, ses mans, fonc tut u.

Ja hu crec que pega grapada an es nin més que depressa, l'estreny demunt es cor ben fort, i el se cuida a menjar de besades.

Feu milions de gracies an el Bon Jesús i a la Puríssimeta per aquell miracle tan gros que havien obrat per ella, i los oferí una volta més es seu fiió.

Pensá una estona quin camí havia de pendre. Amb sa malicia que es seu homo demostrava amb

sa carta, cregué que lo millor seria anar-se 'n ben enfora per lo que pogués esser.

Camina caminarás, arriba a una ciutat. A s' entrada hi havia un grandíós convent, i, just devant, una caseta, i an es portal una dona qui filava.

Entra a l' iglesia, oeix un enfilai de misses. Com no 'n sortiren pus, sortí ella, i encara hi havia an es portal d' aquelles casetes sa meteixa dona qui filava.

An aquesta li vengué de nou aquella jova eterna, tan gentil i senyorívola, amb aquell ninet com el sol.

Ja hu crec que no pogué estar que no hi anás a demanar-li de noves per sebre qui era, d' ont venia, i que cercava per allá.

Sa jova le hi contá tot, i ella va dir:

—Fieta meua, si vols estar amb mi, me farás un bon favor. Jo rent sa roba an es frares d' aquest convent, i, com son tants, e-hi ha feina bé per totes dues. T' assegur que estariem ben bé, ple-gadetes com a dues germanes.

E-hi va quedar, i com a dues germanes foren sempre. Mai tengueren mitja parauleta de res.

I es nin al punt va esser grandet, i sempre era amb sos frares, que li mostraren de lletra i de servir missa, i el feren escolanet.

~~~~~
Des cap de set anys es comte torna de la guerra. Arriba a ca-seua, i no hi troba sa dona ni s' infant.

Prengué una volada feresta.

Sa mare per tota resposta li presenta ses dues cartes que havia rebudes d' ell.

—¿Escrigueres això, diu ella, i ara t' en vens amb aquestes?

Es comte les se mira, i quedá sensa polsos.

—Es ver, digué que això es just sa meua lletra; pero més ver es encara que jo no he escrit tal cosa, sino tot lo contrari. Jo lo que vaig escriure per dues vegades, que la regozitjásseu a ella i s' infant, fos lo que fos. Això i no pus vaig escriure jo, com vos m' enviáreu a dir que no sabíeu s' infant si era animal o criatura, i que tot-hom mal parlava de sa mare, que deien que no poria esser més que una polissona, i que vos no volíeu estar pus amb ella.

—¿Jo enviava a dir això? clamá sa comtessa véia, tota astorada.

—Sí, això, respòn es comte.

—Jo no vaig escriure tal cosa, diu sa mare. ¿Com e-hu havia d' escriure si era tot lo contrari? ¡si es nin era com un sol, que ningú mai n' havia vist cap de tan garrit! ¡si tot-hom estava elevat amb sa mare, i tots se clamaven ditxosos de tenir-la per senyora! ¡si beneíen s' hora en que t' hi eres casat! ¿Com havia d' enviar a dir jo que no volia estar amb ella, si l' estimava més que si fos estada fia propia?

Si confús estava un, més e-hi estava s' altre, i no hí sabien dar volta sobre lo que poria esser estat allò.

—¿I cap aont va pendre? diu es comte a la fi.

—Cap an es meteix bosc aont l' havíes trobada, diu sa mare.

—Idò m' en hi vaig ara meteix, i no tornaré que no torn amb ella i amb s' infant.

Pega bot demunt es cavall i parteix més que depressa cap an aquell bosc.

El tresca tot, i no va veure una ànima ni afinà rastre de res.

—Sobre tot, diu ell, trescaré fins que l'haja trobada. Si no la trob, trescaré fins que caiga mort.

I ja fonc partit tresca qui tresca camps, viles i ciutats, i camps viles i ciutats, demanant indicis a tothom que veia.

Ningú n'hi sabia donar.

No-més trobà un pastoret que li digué que se recordava d'haver-ne vista una de dona, feia molt de temps, que no'n tenia de braços, i que'n duia un de nin que resplandia de garrit que era. Però no li va saber dir pus.

L'homo seguí tresca qui tresca.

Des cap de temps arriba a una ciutat.

Just a s'entrada afina un grandios convent, amb una caseta davant i dues dones, una més jova que s'altra, que filaven an es portal.

Era el dematí, sent tocar una missa, i diu an aquelles dones.

—Germanetes, ¿no me deixaríeu fermar es cavall aquí, i aniria an aquesta missa que toquen?

—Sí, senyor, digueren elles.

Sa més jova li clava la vista, i el coneix.

—¡Ja estam perduts! diu entre si meteixa. ¡Es ell que mos cerca per matar-mos!... ¡No res, será lo que Deu voldrà!... ¡Purissimeta Verge, mare meua amantíssima, no mos desampareu!

Es comte s'en entra dins l'esglesia, surt sa missa, i la servia un escolanet d'una onzena d'anys, que tenia una cara com un xerafi, i era com un santet. En tot es temps de sa missa ni alsá 'ls uis ni 's bategá més que per fer ses cerimonies que pertocaven.

Es comte no havia vista servir una missa tant bé mai. Més esment tengué an es servidor que an es frare qui la deia.

I en sortí una altra, i le serví es meteix escolanet; i, si bé havia servida sa primera, millor serví sa segona.

I totes ses que sortiren, les serví ell meteix, sensa desmaiar un punt.

Es comte hauria jurat que allò era un angelet del cel que Deu havia enviat perquè servís ses misses així com toca servir-les.

Mentres sortiren misses, es comte no's va moure.

Com va veure que ja no 'n sortien pus, sortí ell, amb un cap com una ferrada, sensa poder-se avenir d'aquell escolanet.

Tot-d'una que es a defora, i veu ses dues dones que li havien deixat ferar es cavall a sa seua carrera, ja los ne parla.

—¡O germanetes, quin escolanet que hi ha en aquest convent! ¡No n'havia vist cap mai, ni es possible que n'hi haja un de consemblant! ¡Allò no es un al·lot! ¡allò es un àngel en carn humana!

—¡Ja ès es teu! diu sa veia a sa jove.

En aquest entremig se presenta s'al·lotó, lo més xaravel·lo.

—¡Veltaquí! clama es comte; ¡aquest es!... ¡Ditxosa vos si sou sa mare! diu girat a sa jova.

Sa jova a l'acte agafa s'al·lotó per sa mà, i li diu:

—Guilemet, besa ses mans a ton pare.

Es comte romangué sensa polsos.

—¡Això no pot esser! diu cridant. ¡Sa meua dona no tenia braços!

Aquí ella los s'arromanga fins ben amunt, i los

hi mostra: tenien una costura an es colzos per tot lo redó. Se coneixia que havien estats taiats, i los havien confegits.

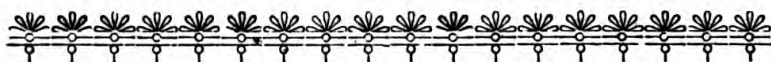
Es comte va veure ben clar que allò era sa seua dona, i aquell al·lotó es seu fii.

S'abraçaren tots tres, i cuidaren a fer ui d'alegría i de gaubansa.

Es nin volgué quedar per frare d'aquell convent, i fonc Sant Guiem.

Son pare i sa mare s'en anaren a ca-seua, i visqueren en pau i alegría anys i més anys, fins que foren morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

ES POAL FLORIT ¹

AIXÒ era un capitá de lladres que, allà ont queia amb sa seua companyia, feia maig.

S'en anava a confessar així meteix una volta en l'any; pero com es confés lo primer que li deia, era que no 'l poria absoldre si no deixava aquella vida, se treia un punyal, i matava es confés.

Això se va estendre, i arribá que no trobava cap capellá que 'l volgués admetre a confessió.

Un any, devers el Ram, se presenta a sa porteria d'un convent, demanant per confessar-se.

Es llec el conegué, i s'en va correns i tot retgirat a fer-ho a sobre an es Prior.

Es Prior tot confús, crida 's frares, i los diu:

—Fiets, ara mos trobam amb aquestes.

—Si voleu que hi vaja jo, respòn un, digau-ho, i veureu que de prest l'hauré enllestit.

—Pero ¿i que no veis que vos matará? diu es Prior.

—No tengueu ansia: ja m'en desfaré.

---

¹ La me contá la meua tia Juana Maria Alcover, de Manacor, al cel sia ella.

Es Prior arribá a dir que sí, i es frare ja es partit. S'en mena 's lladre an es confessorari, el fa agenoïar, i ell s'asseu i li diu:

—Vaja, tu meteix pots descapdellar.

Fins que hagué acabat, es confés no badá boca.

Llavò li demaná:

—Tens res pus de que acusar-te.

—No, pare, respòn ell; i ja tenia es punyal amb ses mans per fer-lo servir, segur com estava de que li diria: no te puc absoldre.

Es seus comptes foren errats, porque es frare no li digué més paraules que aquestes:

—Ja estás llest; t'en pots anar. Sa penitencia que te don es que *lo que no vols per tu, no hu viues per negú*.

Es frare s'aixeca, i s'en va; i el me deixá tot abil·lat, sensa sebre per ont pendre; tant de nou li vengué aquella penitencia.

A la fi s'estoja 's punyal, i ja es partit cap a sa cova.

Camina caminarás, i pensa qui pensa amb aquelles paraules: *lo que no vols per tu, no hu viues per negú*, no les se poria treure des cap per vía nenguna; i no es que no hu provás de bon de veres.

Arriba a sa cova, i es companys ja conegueren que duia cosa.

Li demanaren si hi havia res de nou, si no estava bò; va respondre que 'l deixassen fer; i no li pogueren treure altra paraula.

Aquell día no tastá res ni se mirá negú de cara.

—¿I que no hem de sortir anit? li demanaren es companys, com vengué sa fosca.

—Jo no estic per res, diu ell. Feis lo que volgheu, mentres me deixeu en pau.

Era que l' homo, aont se vuia se girás, veia escrites, resplandents com a vergues de llamp, aquelles paraules: *lo que no vols per tu, no hu viues per negú*; i allò el tenia acovardat de tot.

—¿Com he d' anar a pendre lo d' els altres, se deia entre sí meteix, si jo no vui que 'm toquen lo meu?

Es companys s' en anaren a pegar un salt a una possessió que feia temps tenien aluiada.

Ell, tot-solet dins sa cova, arriba a estar tan mal-a-pler; tan fort li ponyien i li roegaven sa consciencia sa mala fi de crims i atentats que havia comesos en tants d' anys d' esser capitá de lladres, que no pogué pus; i fogí més que depressa cap an aquell convent aont s' era confessat.

E-hi arriba sa dematinada, toca, li obrin. Demana aquell frare, i com el se veu devant, li diu:

—Vos me donáreu per penitencia que lo que no volgués per mí, no hu volgués per negú. Tot-d' una no vaig veure aont anava a parar això. Vaig començar a pensar-hi, i les m' he aficades tant dins es cap an aquestes paraules, que no les me puc treure, i veig que no les puc observar si no deix s' ofici que tenc, si no deix d' esser lo que som, lladre. Me som posat tan mal-a-pler, que ja seria mort si no fuig de sa cova i no deix aquest dimoni d' ofici. Ja l' he deixat; pero de tot i per a sempre; i venc a fer una confessió vertadera de tota sa mea vida, abans que la Justicia me pos ses mans demunt i me penj, que es lo que me tenc guanyat.

Es frare 'l feu entrar, s' en va an es Prior a contar-le-hi; i varen compondre de tenir-lo amagat un parei de dies, per que tengués temps de repassar bé sa consciencia i de plorar es seus pecats.

E-hu feren així, i l' homo se confessá de tota sa vida sensa deixar res.

Com es confés va veure tants de pecats i tan grossos i ferests, s' esclamá:

—Tan possible es que Deu te perdón, com que es poal des pou floresca.

An es lladre lí entrá tan endins aquella paraula, que ni menjá ni begué de tot lo día.

Lo endemá, gran-diet, notaren que sa cel·leta aont jeia estava tancada.

Tocaren a sa porta; no respongué. Obriren, i el me trobaren mort dins es llit.

Es dolor que tengué d'haver ofès Deu amb tants de pecats, fonc tan viu, tan fort, que 'l va matar.

¿Que m' en direu? Ell un frare llec s' en aná a treure algo des pou, i me troba es poal tot florit, amb unes flors lo més atepides, lo més fresques, lo més fines, amb una oloreta que embalsamava, just una olor del cel.

Aquell frare que havia confessat es lladre, llavò se recordá que li havia dit: tan possible es que Deu te perdón, com que es poal des pou floresca.

Era que Deu l' havia perdonat.

ES REIM DEL REI-MORO AMB SET PAMS DE MORRO ¹

AIXÒ era i no era una fadrineta, de nom Catalineta, etxerevida i bona al'lota ferm. Son pare era víudo, naturalment, perque sa dona sa morí.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que el Rei que hi havia, era tan esquitarell sobre viudos, que no los poria veure amb uis que tengués. Deia que no donaven passa dreta i que tots mereixien passar a ses mines des sofre.

I s'arribá a enforiolar tant i tant contra 's viudos aqueix Rei, que feu fer unes dictes que dins un més s'havien d'embarcar tots quants n'hi havia dins tot es reinat, i que es qui tornaria a Mallorca sensa esser casat, li faria taia es cap i es coll per compostura.

I allà haurieu vist tot es viudim, viudam i viudum fer s'aviona a veure si trobarien cap bergantella amb-e qui porer-se carregar la creu del sant

---

¹ La me comptá Na Juana Aina Florit, al·les Barratera, de Sineu.

matrimoni, i no haver d'abandonar Mallorca sensa més ni pus.

I es que veien que no 'n trobarien cap d'al·lote·l·lota que volgués posar amb ells es coll devall es jou del sant matrimoni, ja foren partits a fer sa trocelleta per donar-ho a ses cames abans des día senyalat a ses dictes del senyor Rei.

Es pare de Na Catalineta va esser un d'aqueis que no va tenir tranc de trobar-ne cap de tan blaia que 'l volgués; i per aquest motiu, arribat es dia que ses dictes del Rei marcaven, se va haver d'embarcar amb una tracalada més de viudos que havien tengut tan poc tranc com ell per ginyar cap dona a posar amb ells es coll devall es jou.

L'homo deixá comanada Na Catalineta a una dona véia un poc parenta seua, i an es moment de partir digué a s'al·lotona:

—¡Vaja, Catalineta! ja veure que vols que 't duga de fora-Mallorca, a's día que jo 'n puga tornar!

—No importa que 'm dugueu res, diu Na Catalineta; lo que importa que torneu vos ben prest.

—Bono, diu ell, idò te duré un reim, es més gros que trobaré en-lloc.

Amb això ell s'embarca amb sos altres viudos, i Na Catalineta, bé hu poreu pensar, plora qui plora, tota desconsolada, que no hi havia qui la pogués aconhortar.

Aquella tracalada de viudos, com foren a fora-Mallorca, cadascú pren per son vent, uns per la dreta, altres per l'esquerra, uns cap a llevant, altres cap a ponent, uns cap a tremuntana, altres cap a mig-jorn, tots amb un cap ben viu i uis espolsats, vel·lant totes ses caigudes, perque lo que ells pensaven:

—Si noltros no miram per noltros ¿qui hi mirará? Si noltros no feim es nostros comptes, ¿qui els-e farà? Ell ja 's sab que «qui poc t' atany, poc te plany».

Aviat varen veure es desbarat que havien fet de no casar-se a Mallorca, fos amb qui fos, per allò que diu s' adagi: val més lo dolent conegut que lo bò a conèixer.

I ¿que no sabeu quina la feren aquells viudos, amb s' anyorança de Mallorca que els-e petxucava massa fort? Se posaren a cercar dona com uns rabiosos per porer-s' hi casar i copar-li cap a «sa Roqueta».

No porien triar gaire perque ses dones de per allà així meteix e-hi feien nassos a s' haver-se d' embarcar, pero acabaren per allargar-hi es coll, perque ¿que ha de fer una dona, si l' enviden per casar? i més si ja es empesa d' anys i encara negú l' ha escomesa sobre aquesta cosa que du tant sa gent en revolt.

I així que se casaven aquells viudos, s' aficaven amb sa seua «costella» dins sa primera barca que trobaven, i ¡cap a Mallorca falta gent!

Es pare de Na Catalineta va esser un d' aqueis. N' arribá a trobar una de beneita que li feu bon sò; se casaren, i dins pocs dies ja prengueren barca cap aquí.

Pero heu de creure i pensar i pensar i creure que, com varen haver saupades áncores i esteses ses veles, sa barca va dir:—No 'm moc.

I allà patró i mariners tot apurats perque sa barca no se bategava; i allà tot-hom:—¿Que será això? que no será? com es i com no es que ara sa barca ha posat peu fiter?

Es patró, a força de fer-se cloquetjar es cap, arribá a dir:

—¿En no esser que siga que qualcú de noltros haja fet cap descuit? Pensau-hi tots bé a veure si n' heu fet cap!

I allá mariners i passatgers tots pensa qui pensa si havien fet cap descuit, fins que son pare de Na Catalineta, s'enverga un grandíós toc an es front, dient:

—Ja som jo que he fet es descuit! Vaig prometre a sa meua fieta que li duria un reim, es reim més gros que trobaria, i no hi havia tornat pensar pus.

—Hala idò! diu es patró. Ja poreu esser partit més que depressa que barca aturada no guanya nòlits.

—Pero ¿i aont m'en hauria d'anar, per trobar-ne prest de reims grossos? diu aquell.

—Aont? diu es patró. Anau a ca'l «Rei-Moro amb set pams de morro», que es allà ont n' hi ha de més grssos de reims. Es un grandíós verger que fa un cucaió a 's mig, i just an es cucaió e-hi ha ses cases del Rei-Moro i devant ses cases es parral que fa aqueis reims. Té ubert per tot, e-hi poren entrar peu pla. Si no feis gens de fressa ni trepig de res, vos ne poreu dur es reims que volgueu, i negú vos dirá com va la vida. Ara si feis gens de trepig o cap mica de fressa de res, sortirà el Rei-Moro, i vos ne farà qualcuna que vos sabrá greu, porque les té massa gelosos an aqueis reims.

I ¿que fa son pare de Na Catalineta? Se posa ses cames an es coll, i ja li ha envelat cap an es verger del «Rei-Moro amb set pams de morro».

Camina caminarás i cap envant te farás, arriba

aquell homonet an aquell ditxós verger. Va conèixer que hu era perque era gran gran, i feia un turó agüionat a 's mig amb unes cases an es cuaió i un grandió parral devant, i tot ubert i esbadellat: portals, portaces, finestres i finestrons, sensa que vessen lluir cap ánima en-lloc.

Aquell homo inspeccioná una mica la cosa per veure ses entrades i ses sortides d'aquell verger a fi de porer-se 'n escapar més que depressa tot-d'una que hagués cuït es reim, i que no 'l poguessen haver a cames.

Badant uns uis com uns platets i anant descalç i de puntes de puntes, per no fer gens de fressa ni trepig, s'acostava s'acostava a ses cases per un caminal ben ample i ben llis que hi duia. Bé mirava a fit a fit cap envant, cap enrera, a la dreta i a l'esquerra a veure si guiparía negú nat del mon, i res.

Fent-se sempre cap envant, com s'en va tèmer se trobá baix des parral de devant ses cases des verger.

¡O quina reimada que duia aquell parral! ¡quins reimots tan grossos i tan grossos, amb uns grans com a mel'les, pero no de ses menudes, sino de ses més afavorides!

Pero, quant e-hi allargá es braç per cuir-ne un, notá que tots teníen set campanetes penjades; i uns les teníen de plata i ets altres les teníen d'or.

—Es que les tenen d'or, diu ell, serán es millors. Pero ¿i com poré cuir cap reim d'aqueis sensa remenar aqueixes campanetes? I si en remèn cap, sonará, i ja estará fet de mí! Sortirá el Rei-Moro, me posará ses mans demunt, i ja no 'n cantarán pus galls ni gallines de mí!

Pensa qui pensa com en sortiria de tal enderivell, li vé una idea del dianxa. An aquella carrera hi havia pols, ell e-hi fa un roi, fa fanquet i pastat, n' umpl ses set campanetes d' un d' aquells reims més disforjos a fi de que 's batai no s' engronsás gens i no tocás. Per això agafá aquelles campanetes d' una en una, i amb una má la subjectava per que no se mogués i no engronsás ses altres, i amb s' altra má l' omplía d' aquell pastat. Així les empastissá totes, i a-les-hores, maldement s' engronassen, ja no tocaven.

Llavò l' homo cui aquell reim disforjo, l' embarriola amb un parei de llenderines que duia aposta; i, com el tengué ben embarriolat que ja anava a donar passa per fogir més que depressa, e-hi va haver un dimoni de mosquit, que s' en anava volant volant, sense mirar per ont prenía i zas! pega de cop descuit dins un aranell des nas d' aquell homo, i ja hu crec que li fa fer un atxem ben fort.

Fer aquell atxem i sortir tot rabent el Rei-Moro amb set pams de morro, va esser tot-u.

—¡Ah gran re-de-polissó! diu el Rei-Moro. ¿Vol dir, sense demanar-me d' orde, te 'n dus aqueix reim? ¡Ja sabrás jo qui som! ¡com tenc set pams de morro!

El Rei-Moro li embotona un braç i li ferma una cadena allà meteix; i aquell malenat se posa a dir amb un plors desfet:

—¡Amollau-me, senyor Rei! amollau-me per l' amor de Deu i per amor de sa Mare! ¡Jo vos assegure que no hu feia per mal! ¡jo vos ho jur! Es que tenc una fia a Mallorca; i, com me vaig embarcar li vaig prometre que, en tornar-hi, li duría un reim, es més gros que en-lloc trobaría... I com es reims

d'aqueix parral e-hu son es més grossos que mai hagués vists en-lloc, per això es que havia cuït aquest. Pero si tan de greu vos sab, senyor Rei, jo el deixaré an aquest reim, sols que 'm deixeu fogir i tornar a Mallorca.

—Ah! diu el Rei-Moro, ¿vol dir tens una fia tu?

—Sí, senyor Rei, que ha nom Catalineta, s'al·lota més garrida, aguda i bona al·lota que trepitja terra! diu ell.

—I ¿que es fadrina? díu el Rei-Morò.

—Sí, senyor Rei! diu aquell. ¡Si encara corre es setze anys!

—Bono idò! diu el Rei-Moro. Ara meteix t'amoll, pero amb uns pactes: que li has de dur aquest reim, ella el s'ha de menjar tot sense tirar cap gra, i d'aquí a un any i un dia la m'has de dur a ella aquí; i jo t'assegur que ni ella ni tu no vos queixareu de mí!

Aquell homo, per escapar-se de ses ungles del Rei-Moro, va dir que sí a tot: i carregat amb aquell reim disforjo ja li ha copat a sa barca, que estava dins es moll espera qui espera.

Arriba a sa barca, i tot-hom mira qui mira aquell reimot, i negú se 'n poria avenir.

Tornen saupar àncores i estendre ses veles es mariners i aquella barca pren sa fua, i cap a Mallorca vent en popa!

Lo endemà ja hi arribaren. Com aquell ja no era viudo i venia amb sa dona, prou que no l'aturaren de desembarcar. Se presenta a ca-seua amb sa dona i aquell reim disforjo, i poreu fer comptes Na Catalineta si hi degué estar contenta de tornar veure son pare, maldement tornás casat. Pero lo que li vengué més de nou, va esser aquell reim que

li duia son pare que li digué que 'l duia just per ella, i que negú en poria tastar cap gra ni aixengló més que ella, que el s' havia de mejar tot.

Na Catalineta el va pendre per compte seu an aquell reim, i en menjá fins que n' hi hagué gens, i ben saborós que el trobava, com un sucre; pero poc s' ho pensava ella que aquell reim li hagués de arribar a dur sa coa que li dugué.

Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que, com Na Catalineta s' hagué acabat aquell reimarro, —lluny de la vista, lluny del pensament,— ja no hi torná pensar pus, i anava lo més xaravel·la amb son pare i sa mare manllevada, que la tractava com si fos estada sa mare propia, de bona al·lota que era aquella infanta.

No anava tan xaravel·lo son pare, sobre tot quant començá a acostar-se s' any i un dia de sa feta des verger del Rei-Moro i de sa promesa que va fer de menar-hi Na Catalineta.

L' homo se posá a anar mújol i mújol, mostii i funest.

—Mon pare, ¿que teniu? li demanava des-i-ara Na Catalineta.

—Res, deia son pare.

—No, deia s' al·lotona, vos teniu cosa. Sa vostra cara no ment! Vos teniu qualche corcor que vos roega. Es cor m' ho diu que teniu cosa; i ja hu sabeu que es cor no ment.

Tres dies abans de cumplir-se s' any i es día que el Rei-Moro li havia donat de temps per menar-li Na Catalineta, crida aquesta dins sa cambra, s' hi tanca amb ella, i tot-d' una romp amb un plors desfet.

—¡Catalineta, fieta meua estimada des meu cor!

li va dir amb un xinglot ben alt de punt. ¡Se fa precis dir-t' ho! Amb s' idea de dur-te de fora-Mallorca es reim que t' havia promès, me vaig aficar dins es verger del Rei-Moro, porque me digueren que hi havia es reims més grossos de tot lo mon; i com en vaig haver cuït un, faç un oís, el Rei-Moro me sent, surt, me posa ses ungles demunt, i me fa benes sí no li arrib a prometre que dins un any i un día jo te menaria allà. De manera que hauria colada la vida jo si no faç aqueixa promesa. La vaig haver de fer; pero ara no 'm basta cor per cumplir-la.

—No, mon pare, va dir s' al·lota. Lo promès sia atès. Jo no vui que faceu sa vostra paraula dolenta. Me váreu prometre an el Rei-Moro? Menau-m' hi, i será lo que Deu voldrà! Deu no abandona negú mai!

I son pare allà plora qui plora com un nin petit.

—¡Com jo hu veig! deia ell. ¿Aont havia d' anar jo an aquell bo de verger del Rei-Moro? ¿Aont vaig tenir es cap amb so anar a prometre aquesta fiona meua an el Rei-Moro? ¡No tenc altra cosa més que aquesta fiona, i haver-la de dur an aquest bo de Rei...!

I per aquí l' haurás. Aquell homo no hi sabia donar passada a tot allò; pero no tengué altre remei que posar-se dins una barca amb se sua fiona Na Catalineta; i es día que feia s' any i un día de sa promesa, arriben an es verger del Rei-Moro.

El Rei-Moro els havia vists venir, i ja les surt a l' encuantra amb sos set pams de morro; i, com veu Na Catalineta tan garrida i gaiarda, no vos dic res si li entrà per s' ui dret i si li agradá a caramull!

—Escoltau, son pare! diu el Rei-Moro. Aquesta

fia vostra val un mon. Jo no vos vaig dir que la 'm menásseu per tenir-la per criada ni per esclava ni per cap altra cosa lletja, sino per casar-m'hi, si m' agradava. I com m'agrada massa, la vos demán per casar.

Aquell homonet i sa seua fia, com sentiren allò, romangueren sensa polsos; se pensaven somiar; e-hu veien i no hu creien, tan gros i tan gros e-hu trobaven.

—Vaja, diu el Rei-Moro, digau una paraula, un bon sí o un bon no.

—I tu que hi dius, Catalineta? s'exclama son pare.

—¡Jo faré lo que vos direu! respòn s' al'lotona, tota empegueïda.

—A un qui l' han de matar, diu aquell homo, li donen tres dies. Donau-mos-ne tres també, senyor Rei, per pensar-hi.

—Bono idò, diu el Rei-Moro, arribau, i estareu dins es meu casal, aont no vos faltará res que vulgueu. En voler res, digau:—«Ombres del Rei, tal cosa o tal altra» ¡I tot-d' una sortirà una ombra, i vos durá aquella cosa.

Dit això, el Rei-Moro va desaparèixer, i no 'l veren pus blanc ni negre aquell horabaixa, ni lo endemà ni lo endemà passat.

Na Catalineta i son pare se 'n entren dins es casal des mig des verger, així com el Rei-Moro les havia dit; i va esser un casal que no tenia fi de gran i de ben amoblat i de ben enllestit; no hi mancava un amèn.

I tot eren ombres que anaven i veníen des-i-ara, i totes zas! una bona capada de cortesia a Na Catalineta, com si fos el Santíssim.

¿Que me 'n direu? Ell com va esser fosc que ja

era hora de sopar, una ombra d'aquelles fa senya a Na Catalineta i a son pare de que la seguissen.

La seguixen, i els-e mena dins es menjador, les fa seure a sa taula que estava parada per tot-dos.

S'hi asseuen, i compareixen un estol d'ombres, una amb una greixonera de sopes ruiades amb ous, una altra amb uns escaldums, un altra amb un pollastre rostit, amb una oloreta que feia tot allò i una menjera, que no us poreu figurar.

¿Que m'en direu? Ell Na Catalineta i son pare cobraren coratge, i feren una sopada de primera, porque no havien tastadet res en tot lo sant dia, amb so trastorn que duien.

Com varen haver sopat, aquella ombra que les havia mostrat es menjador, les mostra una cambra per-hom, dues cambres veinades, que era mal de dir quina estava més ben endiumenjada de totes ses coses que escauen a una cambra.

Cadascú entra dins sa seua, i posa ets ossos de pla demunt es llit, acluca ets uis, i fins lo endemà dematí, sol sortint, no les tornaren badar, tan a pler dormiren Na Catalineta i son pare.

Sobre-tot, ell s'aixecaren; com va esser hora de berenar, una ombra els-e fa senya d'entrar an es menjador; e-hi entren, s'asseuen en taula, altres ombres les duen una truita d'ous i sobrassada, que no la se pogueren acabar. Llavò surten a estirar-se ses cames per dins es verger; i, com va esser hora de dinar, una ombra els-e va a cercar, i els-e mena dins es menjador, les fa asseure a sa taula, i no hu volgueu sebre es dinar que aquelles ombres els-e dugueren; arròs engrogat, aufegat dolç, porcella rostida, greixonera de brossat, tota classe de fruita i un vi d'aquell més entremeliat. Redons de tot,

s'alçen de sa taula, se'n tornen per dins es verger, prenen redòs dins es casal com se fa hora-baixando, a hora de sopar ses ombres fan lo meteix que s'altre vespre, i després a jeure falta gent!

¿Que m'en direu? Així se passaren es tres dies, tractats Na Catalineta i son pare com a papes. No més e-hi havia que no veien lluir cap altra persona nada més que aquelles ombres que no parlaven ni motaven i que un no sabia si eren persones o que eren.

Com se cumpliren es tres dies se presenta de bell fresc el Rei-Moro amb set pams de morro, i mirant-se de fit a fit Na Catalineta i son pare, els-e diu:

—Bono! ¿i quin pensament heu fet? Ja poreu esser partits a dir-ho!

Na Catalineta acalá es cap d'empegueïda, i son pare va dir:

—Senyor Rei, si es sa vostra voluntat de casarvos amb sa meua fia, lo que vos demán, que la me tracteu bé, que no 'n tenc d'altra, i llavò que la 'm deixeu venir a veure.

—Poreu venir totes ses vegades que voldreu, diu el Rei-Moro.

I llavò se gira a Na Catalineta, i li enfloca aquesta:

—Bono, ¿i tu que hi dius? ¿Que vols que mos casem o que?

—Jo no desfaç sa paraula de mon pare. Per part meua, en voler!

—Santa paraula! diu el Rei-Moro.

I a l'acte fa comparèixer totes ses ombres que hi havia dins aquell grandióstal, i allà devant totes se casá amb Na Catalineta, i les va dir:

—Ara ja no es Na Catalineta, sino la senyora Reina, i per tal l'heu de tenir i respectar.

I totes aquelles ombres, una derrera s'altra passaren per davant Na Catalineta fent-li una gran capada de cortesia per demostrar-li que la regoneixien per reina i senyora.

Na Catalineta i son pare n'estaven com uns benets de tot allò; no se'n porien avenir.

Son pare, com va veure que la cosa pintava tan garrit i que ja tenia sa seua fiona casada amb el Rei d'aquell verger, aont feia tan bon estar, demana per tornar-se'n a ca-seua.

El Rei-Moro li va dir que sí, i que poria venir, totes ses vegades que voldria, a veure Na Catalineta.

Aquell homonet se despedí de sa seua fia i del Rei-Moro, que l'acompanyaren fins a sa sortida des verger, i el pobret no se poria aturar de plorar, maldement vés que Na Catalineta estaria bé allà dins, ben respectada i regositjada com una reina, pero al cap i a la fi l'havia de deixar, no se'n poria tornar amb ella a ca-seua.

Fins que ja no'l veren p'es camí, el Rei-Moro i Na Catalineta no se varen moure des portal des verger, i a Na Catalineta bé hu poreu creure que també li queien ses llàgrimes d'ets uis, anque hu fés de tot per no plorar.

Quant son pare se va esser allunyat tant p'es camí que ja no'l colombraven, el Rei-Moro amb set pams de morro diu:

—Catalineta, tornem an es casal, que t'he de confiar un secret.

Se'n tornen an es casal, totes ses ombres els esperaven a s'entrada, i les feren totes una gran

capada de cortesía, el Rei mena Na Catalineía dins sa cambra principal, se tanca amb ella allà dins, i li diu:

—Escolta bé, Catalineta, lo que ara te diré: D' avui endavant aquesta es sa teua cambra i aquí dins i no a altra banda has de jeure fins altra orde. Jo som un encanteri; i, fins que m' hagen desencantat, no-més som homo una hora cada trenta dies de mitja nit a la una. Fora d' aquest temps no som més que una ombra com aquestes que hi ha aquí dins que te serveixen. Aquí dins no 't mancará res que tu vulgues, pero de mí no esperís més que aquesta hora cada trenta dies de mitja nit a la una. Fora d' aquesta hora, si t' acostes a mí i me toques, veurás que no som més que una ombra; per moltes coses que me digues, no te respondré, perque ses ombres, ja hu sabs, no parlen...

¿Que me 'n direu? Ell encara el Rei-Moro amb set pams de Morro no havia acabat de dir això, com se va fondre de tot i descomparegué d' ets uis de Na Catalineta.

Poreu fer comptes com degué romandre aquella al·lotona.

Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que Na Catalineta s' estava tota solina dins es grandíós casal del Rei-Moro, sensa veure negú més que aquelles ombres, que la servien com cap reina ni emperadora del mon s' es vista mai. Si es berenar era bo, es dinar era millor i es sopar contrapassava es berenar i es dinar. No-més era que aquelles ombres no parlaven ni motaven ni s' acostava negú nat del mon an aquell casal més que el Rei-Moro amb set pams de morro cada cap de més de les dotze a la una de la nit. Na Catalineta prou

que l'esperava d'aixecada, i allà comversaven i s'esplaiaven tot-dos tot sols; pero, en caure la una el Rei-Moro amb set pams de morro se fonía, i Na Catalineta no 'l tornava veure fins des cap' d'un altre més.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que un d'aqueis caps de més, com el Rei-Moro amb set pams de morro li va haver comparegut, va roman-dre cop en sec més adormit que un socot de figuera de moro. Na Catalineta el se mirava fit a fit, li repara una cadeneta d'or que duia passada p'es coll, i que d'aquesta cadeneta penjava una claveta d'or. Se posa a mirar-la-se, i al punt s'exclama:

—¡Aquesta claveta demana un panyet! ¿Aont deu esser aquest pany? ¿aont deu obrir aquesta claveta? ¿Qui es capaç d'aclarir-ho?

Mira qui mira el Rei-Moro amb set pams de morro i dormint ell ben arreu ben arreu, li afina un foradí an es pit endret, un foradí just fet aposta per aficar-hi aquella claveta d'or. Le-hi afica, prova de rodar, i zás! s'obri una porteta an es pit del Rei-Moro, i va esser un finestró dins una cambra.

Ja hu crec que na Catalineta no pogué estar que no hi guaitás, i va veure aquella cambra tota plena de filadorettes, totes ben xaravel·les i lleventes, totes fila qui fila amb una filoeta d'or i un fuset d'or, amb un bon muixell de bri com la neu de blanc: i, si una filava molt, s'altra filava més; si una feia es fil fi, s'altra le hi feia més.

Na Catalineta no pogué estar que no els-e digués:

—¡Deu vos guart, filadorettes! ¿No 'm diríeu per qui es que filau? ¿per qui vos afanyau tant?

—¡Per la senyora Reina quant tendrá fruit de bendició! responen aquelles.

Pero varen respondre tan rebentes i resoltes, que amb s'estabó que mogueren, el Rei-Moro se desxondeix tot amb-u, cau la una an es rellotge, i Rei-Moro i filadorettes tot se va fondre com una boira del cel.

Poreu fer comptes com degué romandre Na Catalineta. No se'n poria avenir de tot això ni s'ho sabia treure des cap.

I allà tornen passar dies i més dies, i Na Catalineta tota solina dins aquell grandíós casal, tan ben servida d'aquelles ombres com e-hi puga haver estada mai cap reina ni emperadora an el mon.

¿Que me'n direu? Ell com vengué s'altre cap de més, que el Rei-Moro amb set pams de morro va comparèixer a les dotze de la nit en punt, aviat li agafà son; i ja 'l me tornaren tenir més adormit que un socot de figuera de moro, i allà dorm qui dorm.

No'n tenia tanta de sòn Na Catalineta, que li tornava mirar sa claveta d'or que li penjava de sa cadeneta d'or que duia ell p'es coll. Li afina altra volta Na Catalineta aquell foradí an es pit endret, e-hi afica sa claveta d'or, roda, i zas! se torna obrir de bat en bat aquella porteta an es pit del Rei-Moro; i torna esser un finestró dins una cambra grandiosa. tota plena de telessos i una teixidoreta a cada telés, i tix qui tix ben aviat i bones cantades!

Ara figurau-vos si li degué tornar venir de nou a Na Catalineta tot allò; i no pogué estar que no digués a tot aquell teixidorum:

—¡Deu vos guart, teixidorettes! ¿No'm diríeu per quí es que teixíu?

—Per la senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen aquelles.

Pero respongueren tan rabentes i resoltes que amb s'estabó que mogueren, el Rei-Moro se despert, tot amb-u cau la una an es rellotge, i el Rei-Moro i teixidoretos tot se va fondre com una boira del cel.

No vos dic res si 'n torná romandre ben esglaia-da Na Catalineta de tot allò. No hi sabía donar passada ni treure-s' ho des cap.

I mentres tant seguí ella tota solina allà dins aquell grandíós casal servint-la aquelles ombres com cap reina ni emperadora s'es vista mai servida an el mon.

¿Que me 'n direu? Ell com vengué s'altre cap de més, que el Rei-Moro amb set pams de morro va comparèixer de bell fresc a les dotze de la nit, Na Catalineta prou que l'esperava aixecada; pero a ell aviat ja l'agarrotava una són rabiosa, i al punt ja el tengueren adormit com un tronc.

I Na Catalineta allà mira qui mira sa claveta d'or que el Rei-Moro duia p'es coll; pero encara se mirava més aquell foradí que tenia an es pit endret.

I ja hu crec que no pogué estar pus que no aficás aquella claveta d'or dins aquell foradí, roda clau, i zas! se torna obrir de bat en bat aquella porteta an es pit endret del Rei-Moro; i torná esser un finestró dins una cambra tota plena de cosidoretos, totes ben xaravel·les i lleventes, que sí una cosía depressa, s'altra hi cosía més; i si una cosía fi, s'altra cosia més fi, i totes allà ¡bones cantades!

Ara figurau-vos si li degué tornar venir de nou a Na Catalineta tot allò; i no sabé estar que no digués a tot aquell cosidorum:

—¡Deu vos guart, cosidoretos! ¿No 'm diríeu per qui es que cosiu?

—¡Per la senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen aquelles.

Peró respongueren tan rabentes i resoltes que amb s'estabó que mogueren, el Rei-Moró se despert, tot amb-u cau la una an es rellotge, i Rei-Moró i cosidoretos tot se va fondre com una boira del cel.

I ja tornaren tenir, bò es de veure, Na Catalineta tota estafaril·lada i com una beneïta de tot allò. No se 'n poria avenir de que li hagués tornat succeir tota aquella cosa ni aont aniria a parar.

I mentres tant ella seguía tota soleta dins aquell grandíós casal, servida d'aquelles ombres com cap reina ni emperadora s'es vista mai servida an el mon.

¿Que me 'n direu? Ell com vengué s'altre cap de més que el Rei-Moró amb set pams de morro torna comparèixer a les dotze de la nit, prou que la troba aixecada a Na Catalineta que l'esperava amb bona devoció.

Conversen una estoneta i zas! ja torna romandre ell adormit com un tronc; i ¡que havia d'esser capaç Na Catalineta de desxondir-lo per més que l'estamanetjás!

I Na Catalineta allà mira qui mira sa claveta d'or passada per sa cadeneta d'or que 'l Rei-Moró duia p'es coll. Pero encara se mirava més aquell foradí que tenia ell an es pit endret.

I li vengueren unes ganés tan fortes d'aficar aquella claveta dins aquell foradí, que la hi afica, roda clau i zas! se torna obrir aquella porteta an es pit endret del Rei-Moró, i va ésser un finestró

dins una cambra, tota plena de calçateretes, totes ben xaravel·les i lleventes, totes fent calça com unes desesperades, que no 's donaven raó a ses mans, i era molt mal de dir quina era sa que s'afanyava més i sa qui feia sa feina més garrida, perquè totes e-hu feien de tot per dur-se 'n sa pauma de tot vent.

Bé hu poreu veure que Na Catalineta hi havia de guaitar per aquell finestró, i les s' havia de mirar ben arreu an aquelles calçateretes; i no pogué estar que no les digués:

—¡Deu vos quart, calçateretes! ¿No 'm dirieu per qui es que feis tantes de calcetes?

—Per la senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen totes a la una.

I respongueren tan rabentes i tan resoltes que amb s' estabó que mogueren, el Rei-Moro se desxondeix, tot-amb-u cau la una an es rellotge, i Rei-Moro i calçateres tot se va fondre com una boira del cel.

I altra volta va romandre tota estafaril·lada, sensa porer-se avenir de tota aquella cosa, i ¡que s' ho havia de porer treure des cap la pobreta!

I mentres tant seguiren dies i dies, i ella tota solina allà dins aquell grandíós casal, servida d' aquelles ombres com mai s' hi sía vista an el mon cap reina ni emperadora.

¿Que me 'n direu? Ell com arribá s' altre cap de més se torna entregar en punt de les dotze de la nit el Rei-Moro amb set pams de morro.

Prou que l' esperava d' aixecada Na Catalineta. Se posen a conversar i assetsuaixí zas! ja se torna dormir ell com un tronc.

I Na Catalineta ¡hala a estamanetjar-lo! pero ca! no hi va haver remei de desxondir-lo.

I ¿que fa Na Catalineta? Se posa a mirar-se sa cadeneta d'or que el Rei-Moro duia passada p' es coll i sa claveta d'or que 'n penjava, i sobre tot aquell foradí des pit endret d'ell. A-les-hores ja no 's va porer detenir ella. Agafa sa claveta d'or, l'afica an es foradí, roda clau, i zas! se torna obrir aquella porteta des pit endret del Rei-Moro, i va esser un finestrò dins una cambra tota plena de brodadores, totes ben xaravel·les i lleventes, totes fent s'aviona a brodar tan aviat i tan bé com sabien, cada una amb s'idea de guanyar a totes ses altres.

Ja hu crec que Na Catalineta no pogué estar que no los digués:

—¡Deu vos guart, brodadores! ¿No 'm dirieu per qui es que brodau?

—¡Per la Senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen totes a la una.

I respongueren tan rabentes i resoltes que amb s'estabó que varen moure, el Rei-Moro se desxon-deix, tot-amb-u cau la una an es rellotge, i Rei-Moro i brodadores tot se va fondre com una boira del cel.

I Na Catalineta tota estafaril·lada i com una be-neita de tota aquella cosa que no sabia com acabarí, pero que veia que aviat hauria d'acabar d'un vent o altre.

I allà seguí ella tota solina dins aquell casal grandíós servida d'aquelles ombres com no s'es vista mai servida an el mon cap reina ni emperadora.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que a's cap d'un any i un día d'esser casada Na Catalineta amb el Rei-Moro amb set pams de morro, servida sempre d'aquelles ombres dins aquell gran-

diós casal com cap reina ni emperadora s'es vista mai an el mon, Deu li concedí fruit de bendició; una ombra d'aquelles, enrevoltada de totes ses altres, un día sol sortint li posá dins es seus braços un ninó ros com un fil d'or amb una careta com un sol.

Poreu fer comptes quina alegrí no degué tenir Na Catalineta i si el se degué cuidar a menjar de besades an aquell fió des seu cor. No sabia que li passava a Na Catalineta i totes ses ombres que li feien mil cortesíes, pero sensa badar boca com se suposa.

¿Que me'n direu? Ell assetsuaixí aquelles ombres s'arramben a uns grans mirais que hi havia per ses parets d'aquella cambra de dalt a baix, i les toquen just amb un ditet, i tot-d'una aquells mirais digueren:

—Qui es que mos toca?

Com ses ombres no porien parlar, no respongueren, pero tornen ponyir aquells mirais, que clamaren de bell nou:

—Pero qui es que mos toca?

Ses ombres tampoc varen respondre, pero tornen ponyir es mirais, que sortiren altra volta com un pinyol de cirera, cridant:

—Pero qui es que mos toca?

Amb això compareix cop en sec el Rei-Moro amb set pams de morro, agafa aquell minyonet seu i l'estreny demunt es seu cor, llavò abraça Na Catalineta i llavò se gira an aquells mirais, i les diu:

—¿Que no hu veis jo mirais! qui es que vos toca? son ses ombres que habiten dins aqueix casal i que serveixen la senyora Reina, sa meua esposa benvolguda!

—¿Que volen, idò, el senyor Rei i la senyora Reina? digueren aquells mirais.

—¿Que hem de voler sino que vos obligueu i deixeu en mans nostres es tresor que guardau! diu el Rei-Moro amb set pams de morro.

I encara no hu hagué acabat de dir, com zas! tots aquells mirais s'obriren, i varen esser uns altres tants de guarda-robes, estibats de roba sa més fina i més preciosa que vos pogueu imaginar: tot roba per Na Catalineta i p'es seu ninet.

¡O quin menudai més preciós que hi havia per aquell infantó! ¡i quina partida de vestits per Na Catalineta, vestits de devall i vestits de demunt, un bo, s'altre millor!

Tota aquella robada era lo que havien filat, teixit, cosit i brodat aquells estols de filadoretes, teixidoretes, cosidoretes, calçateretes i brodadoretes que Na Catalineta havia sorpreses obrint es portelló des pit endret del Rei-Moro amb aquella claveta d'or; allà hi havia totes ses calces que aquelles calçateres havien fetes, ses calçateretes que Na Catalineta havia afinades obrint amb sa claveta d'or es pit endret del Rei-Moro. Allà hi havia calces per s'infantó i per sa mare per tots es dies de sa vida, tant visquessen un i altra.

Aquí aquelles ombres agafen Na Catalineta; i es ninet, i les lleven tota quanta roba duien i les vesten de sa roba d'aquells guarda-robes.

Pero heu de creure i pensar i pensar i creure que son pare de Na Catalineta i sa madastra, com va fer un any i un dia que no tenien Na Catalineta, alçen es cap, s'embarquen i s'entreguen an es casal del Rei-Moro amb set pams de morro.

Entren dins es casal, i — Qui hi ha aquí? qui hi

ha aquí?»—no veuen negú nat del mon ni cap ombra perquè totes se trobaven just llavò dins sa cambra de Na Catalineta, vestint Na Catalineta i s'infant amb sa roba millor que hi havia dins aquells guarda-robes que les havien engarbullada aquells estols de filadorettes, teixidorettes, cosidorettes, brodadorettes i calçaterettes que Na Catalineta havia afinades dins es pit endret del Rei-Moro amb set pams de morro.

I ¿què me direu quina cosa va succeir tot-d'una que son pare i sa madastra de Na Catalineta posaren es peus dins aquella cambra?

Idò que aquells mirais, com veren aquells dos dins sa cambra, digueren:

—¿Qui son aqueis dos atrevits que se son atansats a aficar-se aquí dins, mentres vesten la Senyora Reina i es seu infantó? ¿Aont s'es vist mai tal atreviment d'entrar sensa demanar llecencia?

—Jo som son pare! diu aquell homo.

—I jo som sa mare-manllevada! diu aquella dona.

—¿Mare manllevada? diuen aquells mirais. ¡Ja no pot esser cosa bona!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que el Rei-Moro amb set pams de morro se gira an aquells dos, i pega crit amb tota sa força:

—Maleïts! Naleïts! M'heu redoblat s'encantament.

I encara no va havor dit això com fa un tro d'aquells més escardats i un llamp d'aquells més enlluernadors, i Rei-Moro, ombres, casal i verger tot se va fondre com una boira del cel; i se trobá Na Catalineta a's mig d'un ermás amb una camia de drap, un gipó tot aldá i uns gonellons tot esfiagassats i s'infantó just amb uns drapets d'estopa.

¿Per ont havien pres son pare i sa mare-manlevada? Na Catalineta no hu va sebre. Es net era que no les veien lluir en tot allò ni les torná veure pus mai.

Poreu fer comptes aquella pobre al·lota quin esglai i quin enuig no degué prendre. Es bo de veure que va rompre en plors, i allà plora qui plora sensa consol ni conhort.

Com prou va haver plorat, arriba a dir:

—Es precis veure de quin cap feim estelles. Poca cosa aclariré aquí amb aquest plant. No me queda més remei que veure si trob per aquí devora qualque caseta aonf me vulguen acobitiar.

Dit i fet, se carrega s' infantó, i de d' allà camina caminarás.

Hora-baixa de tot colombrà unes casetes, s' hi acosta i, com e-hi va esser devant, surt una dona d' edat demunt es portal.

Na Catalineta l' escomet, i li demana posada per aquella santa nit, i aquella donà va esser de tan bon manament que va dir:

—Pots romandre anit, i fins i tot, si vols, porás estar amb noltros. Jo som viuda i tenc dues fies que una guarda ses euveies i s' altra es porcs, i amb aqueixes guardes mos vivim; pero jo he de fer totes ses feines de la casa, i m' es un poc massa soberc. Si tu me vols aidar a fer aquestes feines porem estar totes com unes reines.

—¡O Madoneta! s' exclamá Na Catalineta, ¡prou que vos aidaré tot quant voldreu! ¡Som una pobre al·lota que he perdut mon pare i ma mare i es meu homo, i no sé per ont paren! ¡No me queda res nat del mon més que aquest infantó i sa roba que duim demunt.

La pobreta no gosá dir res de tot lo que li havia passat an es casal del Rei-Moro amb set pams de morro, ni que fos casada amb aquest.

Al punt s'entregaren amb ses guardes de bestiar ses dues fies d'aquella madona, totes xeletes; i com veren Na Catalineta tan garrida i amb cara de tan bona al'lota i aquell infantonet tan galanxó, i sa mare les va haver explicat tot es misteri, en varen estar ben contentes d'aquella aidadora tanagradosa que els era compareguda, li donaren una bona aferrada p'es coll i un bon raig de besades an es ninet, que a dir ver feia besera, tan galanxonet com era, i llavò que donava gust es servir-lo perque mai plorava ni feia mai cap mala endemesa com solen fer sovint ets infants d'aqueix tenor an es qui els-e serven.

Com an aquelles casetes només e-hi havia tres cambretes amb un lletet dins cada cambreta, sa madona i ses dues fies varen dir a Na Catalineta:

—Mira, jaurás amb noltros: un vespre amb una i un vespre amb una altra.

—Massa mercè me feis! Deu vos ho pac! diu Na Catalineta.

I així hu feren: un vespre Na Catalineta jeia amb sa madona, s'altre vespre amb sa fia major i s'altre vespre amb sa fia derrera.

Aviat tocaren en ses mans sa Madona i ses seues fies que Na Catalineta era lo que no hi havia de bona al'lota i fenera i bona per totes ses feines, i ja hu crec que li posaren un bé fora mida, i sobre tot a s'infantó, que ja el miraven com a seu.

¿Que m'en direu? Ell com e-hi va haver un any i un día que Na Catalineta era an aquella casa amb aquella madona i ses dues fies, es vespre se

colga amb s' infantó i sa fia major de la casa, sa més descansada del mon; i heu de creure i pensar i pensar i creure que a les dotze de la nit se fa una gran claredat dins aquella cambreta, i hi compareix el Rei-Moro amb set pams de morro, pren s' infant a Na Catalineta, i allà besa qui besa aquell infantó i entre besada i besada deia:

—¡O fií meu dolç i ros!
¡dalt quatre païetes estau vos!
Si la mia mare hu sabia,
amb drap d' or vos bolcaria!
pero, com no hu sab,
amb drap d' estopa anau bolcat!

Amb això Na Catalineta i sa fia major de la casa que jeia amb ella, se desperten, i me veuen aquell endiumenjat del Rei Moro amb set pams de morro aferrat amb s' infantó i dient aquelles coses. Poreu fer comptes si els havia de venir de nou, i si's regiraren; pero ni una ni s' altra gosaren bategar-se ni badar boca, fins que el Rei-Moro amb set pams de morro va dir:

—¡O Catalineta! Si tu te volíes amollar de dalt a baix d' una torre que jo 't mostraria, me llevaries s' encantament!

Na Catalineta no gosá respondre, i el Rei-Moro li deixá s' infantó devora, i se va fondre ell i sa claredat com una boira del cel.

Bé poreu creure que Na Catalineta ni sa fia major de la casa ja no pogueren tornar cloure ets uis tota aquella nit, des gran trastorn que duïen, d' haver vist comparèixer i descomparèixer tota aquella cosa dins aquella cambreta.

Sa madona i s' altra fia lo endemà matí e-hu varen conèixer, i a força de forces les feren dir tot

lo que les havia succeït, i Na Catalineta les ho va contar tot, lo des reim que son pare li dugué de ca 'l Rei-Moro, lo de que son pare l'hagué de menar a ca 'l Rei-Moro a's cap d'un any i un dia, i que ella se casa amb el Rei-Moro, que des cap d'un any i un dia tengué aquell infant, i que perque son pare i sa mare-manllevada hi compareguren i entraren dins sa cambra sense demanar llicència, va fer un tro i un llamp, i tot allò va des-comparèixer, i ella se va trobar tota solina amb s' infantó a's mig d'un ermàs.

—I això que vos es sortit anit passada, li digueren aquelles, ès es teu homo?

—Es meteix! va dir ella.

—Idò ¿per que no li has respost? li diu sa madona.

—Perque no he gosat! diu ella.

¿Que me 'n direu? Ell es vespre que va venir devant, Na Catalineta i s' infantó se colguen amb sa fia dèrrera, i totes dues no s' aturaven de dir:

—¡Veiam si anit tornarà sortir allò!

Sa són els agarrota així meteix, però en punt de les dotze torna comparèixer dins aquella cambreta aquella gran claredat i el Rei-Moro amb set pams de morro, que tot-d'una pren s' infantó a Na Catalineta, i allà besades i més besades an aquell ninet; i entre besada i besada, que deia:

—¡O fii meu dolç i ros!
dalt quatre païetes estau vos!
Si la mía mare hu sabía,
amb drap d'or vos bolcaria!
pero, com no hu sab,
amb drap d'estopa anau bolcat!

Amb això Na Catalineta i sa fia dèrrera de la casa que jeia amb ella ja estaven despertes; pero

de tant retgirades no gosaven bategar-se ni badar boca.

I el Rei-Moro que no parava de dir:

—¡O Catalineta! ¡si tu te volíes amollar de dalt a baix d'una torre que jo te mostraria, me llevaries s'encantament!

I Na Catalineta tota retgirada, sensa gosar badar boca.

—¡O Catalineta! digué el Rei-Moro. ¿Com es que no bades boca? ¿Com es que no 'm dius: sí? Mira que ja no te sortiré ni t'ho diré més que un altre vespre!

Sobre tot, Na Catalineta no tengué coratge de respondre, i cop en sec claredat i Rei-Moro se varen fondre com una boira del cel.

Lo endemà matí Na Catalineta i sa fia darrera contaren tot lo que les havia succeït, i que Na Catalineta no havia tengut pit per respondre an el Rei-Moro.

--No res, va dir sa Madona, anit jeurás amb mi; i, si mos torna sortir això i tu no respons, Catalineta, respondré jo.

¿Que me 'n direu? Ell es vespre Na Catalineta i s'infantó se colguen amb sa Madona, sa son els agarrota; i en punt de les dotze torna d'ins aquella cambreta sa gran claredat i el Rei-Moro amb set pams de morro.

Sa Madona amb això obri ets uis, i me veu tot allò i desxondeix Na Catalineta, mentres el Rei-Moro li prenía s'infantó, i allà besades i més besades an aquell infantó; i entre besada i besada, que deia:

—¡O fii meu dolç i ros!
dalt quatre païetes estau vos!

Si la m'ia mare hu sabia
 amb draps d'or vos bolcaria!
 pero com no hu sab,
 amb draps d'estopa anau bolcat!

Així meteix sa Madona se trastorná una mica de veure tot allò, i no 'n parlem de Na Catalinata si hi estava trastornada, i més com el Rei-Moro se posá a dir-li:

—¡O Catalineta! si tu te volies tirar dalt-abaix d'una torre que jo te mostraria, me llevaries s'encantament! ¿Que hi dius an això Catalineta? ¿Com es que no 'm respons? Mira que si no 'm respons a l'acte, ja no 't tornaré sortir ni 'm tornarás veure pus mai!

Aquí sa Madona se posa a ponyir Na Catalineta, i li deia!

—¡Hala beneita! respòn més que depressa! Respon-li que sí! ¡No síes beneita! ¡Fora por!

Na Catalineta aquí badá boca i va dir:

—Idò si que m'hi vui tirar dalt-abaix de sa torre que tu me mostrarás!

—Idò bé, diu el Rei-Moro, sol sortint serás mitja hora lluny d'assí, anant tot-dret cap a llevant.

—E-hi serem! diu sa Madona.

I encara no hu hagué acabat de dir, com claredat i Rei-Moro se varen fondre com una boira del cel.

Ni Na Catalineta ni sa Madona ja no pogueren aclucar ets uís de tota la nit; i una hora abans de s'aua s'aixequen, criden ses dues fies, i totes cinc amb so ninet an es braç una estona per-hom, tot-dret tot-dret cap a llevant.

Poreu fer comptes Na Catalineta amb-e quin coret e-hi devía anar: que sería d'ella? que sería des seu infantó? ¿Cauría morta o que, tirant-se

dalt abaix d'aquella torre? Seria alta aqueixa bona de torre? Seria baixa? Era possible que es seu homo per desencantar-se ell, volgués que morís sa seua dona, sa mare des seu fió?

Tot això anava pensant Na Catalineta p'es camí, i per un vent creia que es seu homo no voldria que en morís d'aquella, i per altra vent tenia por ferm de morir-hi, fins que a la fi digué:

—No res, será lo que Deu voldrà i no-més.

Sobre tot, com va fer una estona que caminaven, comencen a destriar dins s'entrelluu cap a llevant una cosa com una torre. Com se'n temeren, ja hi foren devora.

¿Que me'n direu? Ell e-hu va esser sa torre del Rei-Moro amb set pams de morro.

A's cap demunt de tot els esperava ell i com les va veure arribar, els-e fa senya de que pujassen.

Pujaren totes, i veren que el Rei-Moro amb set pams de morro no era més que una ombra; pero Na Catalineta va conèixer que era així com sortia dins aquell grandió casol, aont ella havia passat un any i un dia.

Aquella ombra fa senya a Na Catalineta, aont s'havia de posar per tirar-se de dalt abaix, pero també li fa senya que esper una mica.

S'ombra devalla abaix, se planta en-terra just a s'endret d'allà ont guaitava Na Catalineta; i a-les-hores torná de carn i os, just així com compareixia a Na Catalineta cada cap de mes a les dotze de la nit dins aquell grandió casol.

—¡Hala, Catalineta! diu el Rei-Moro, ¡fora por! ¡coratge! ¡amolle't demunt mi, t'assegur que no t'en penedirás!

Na Catalineta, plena de coratge i posada tota

sa seua confiança en Deu, se senya tres vegades, i *plaf!* se tira de dalt abaix d'aquella torre.

I ¿aont diríeu que va anar a caure? Idò demunt es morro de set pams que el Rei-Moro tenia que li penjava.

Amb so tutup li toma aquell grandió morro an el Rei-Moro, que an es meteix temps la va sebre abraonar de manera que no la deixá arribar a sa terra; i abraçats tots-dos quedaren asseguts demunt un sofá de plomes, sans i forts, sensa res que los fés mal, i aquella torra torná aquell grandió casal aont Na Catalineta havia passat un any i un día, i totes aquelles ombres que hi havia tornaren senyoretés i senyorets joves tots ben xelests i xaravel·los, fent la cort an el senyor Rei, desencantat i a la senyora Reina i an es seu infantó que se mirava tot allò amb uns uis com uns salers.

I encara en feien més d'uis aquella madona i ses seues dues fies, que el senyor Rei i la senyora Reina feren quedar amb ells per estar-hi tota la vida.

I allà tots plegats, el senyor Rei i la senyora Reina amb so seu infantó i aquella madona i ses dues fies d'aquesta i tot aquell estol de senyoretés i senyorets, se passaren anys i més anys dins aquell grandió casal, contents i alegres i xaravel·los; i encara son vius si no son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Aquest tom II de l' *Aplec de Ron-*
daies Mallorquines s' acabá de
estampar a la Ciutat de Ma-
llorca a Ca'n Sebastià
Pizá día 15 de sep-
tembre de l' any
del Senyor
1913

